VLASTIVĚDA MORAVSKÁ

★ Obdr. 24/12 1913

0121128

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

Vydává Musejní spolek v Brně.

REDAKCE:
Dr. Frant. Dvorský a Dr. Frant. Kameníček, hlavní redaktoři. — Odborní redaktoři: Fr. J. Rypáček, Dr. Fr. Šujan.

II.
MÍSTOPIS MORAVY.

Díl I. místopisu.

BRNĚNSKÝ KRAJ.

Rediguji Dr. Fr. Dvorský a Fr. J. Rypáček.

POHOŘELSKÝ OKRES.

Čís. 81.

V BRNĚ 1913.

Nákladem Musejního spolku v Brně. — Tiskem Moravské akciové knihtiskárny.

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

II. Místopis.

POHOŘELSKÝ OKRES.

Napsal

Augustin Kratochvíl,
zámecký kaplan v Náměšti nad Oslavou.

Za vydání odpovídá Dr. František Dvorský.

Cena 4.·40 K

DATE MICROFILMED
18 Dec 1992
ITEM # 10
PROJECT and ROLL # XLIB #809
C. C. CALL # 4-102 1573202

Intl
EUROPE
943.72
H2v
no. 81

V BRNĚ 1913.

Nákladem Musejního spolku v Brně. — Tiskem Moravské akciové knihtiskárny.

GENEALOGICAL DEPARTMENT
CHURCH OF JESUS CHRIST OF
LATTER-DAY SAINTS

312470

Vysokorodému pánu, panu

dr. Jindřichovi hr. Haugwitzovi,

svob. pánu na Malé Obiši, c. k. komořímu, pánu na Náměšti a majorát. pánu na Šlávě a Prškově ve Slezsku atd.,

a

Vysokorodé paní, paní

Gabriele hr. Haugwitzové,

roz. Széchényi,

dvorní a palácové dámě,

na důkaz úcty věnuje

spisovatel.

Předmluva.

O jednotlivých osadách Pohořelského okresu podal obšírnější zprávy Volný ve své světské a církevní topografii; jiní, kteří psali o témže předmětě, opisovali otrocky pouze Volného, nebo špatně ho překládali; na př.:

„Der politische Bezirk Nikolsburg“ (o 2 sv.) von Anton Schwetter und Siegfried Kern. — Historická část jest opis statí Volného i se všemi chybami a nedostatky; čeho nemá Volný, marně hledáme zde.

„Heimatkunde für den politischen Bezirk Nikolsburg“. — Spisek, jejž o 39 str. vydal r. 1911 spolek německých učitelů v Pohořelicích, postrádá v historii vědeckého podkladu úplně.

„Popis okresního hejtmanství Hustopeckého“ Antonína Machače. (V Brně r. 1887.) — I zde opsán v dějinné částce Volný.

Poněkud samostatněji si vedl Jan Eder při své knize „Chronik der Orte Seelowitz und Pohrlitz und ihrer Umgebung“, jež vyšla r. 1859. Ač psána dle pramenů, nemá daleko přece svého významu, ježto jsou patrny zde mezery ve znalosti všeobecných dějin naší vlasti; nedostatek onen až zaráží při líčení dějin různých sekt na Moravě. Též nutno připomenouti, že neuváděny v ní české názvy osob ani míst, ale pouhé, někdy až neuvěřitelné, jejich zkomoleniny.

Všechny jmenované knihy nemohly mi býti podkladem, na němž by se mohlo dále budovati, nýbrž jen srovnávacím materiálem. — Sepsání okresu většinou dle pramenů bylo tím umožněno, že mi bylo povoleno použiti vrchnostenských archivů v Židlochovicích a Dol. Kounicích, městských v Pohořelicích, Pouzdřanech a Pravlově; též všichni faráři-Češi a učitelé-Němci byli mi pomocni při doplňování místních zpráv.

Ostatně použil jsem všech pramenů, jež jsem uvedl v předmluvě k Vel.-Meziříčskému a Židlochovskému okresu.

Okres byl psán za dojmu bolných slov Kollárových:

„Stůj, noho! posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš“.

„Horší nežli divé války, hromu, ohně divější,
zaslepenec na své když zlobu plémě kydá.“

„Les, řeky, města a ves změniti své jméno slovanské
nechtěly, než tělo jen v nich, ducha Slávy není.“

„Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne,
tak jen může i zlé státi se ještě dobrým.“

(Předzpěv ku „Slávy Dceři“.)

Na zámku Náměšti v den Všech Svatých léta Páně 1913.

Augustin Kratochvíl.

I. Všeobecný pohled.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký.

Poloha.

Pohořelský okres, část Mikulovského hejtmanství, prostírá se mezi 48° 53′ a 49° 4′ sev. š. a 34° 4′ a 34° 19′ vých. d. — Enklávu okresu tvoří Pouzdřany. Hraničí na severu s Ivančickem, na východě se Židlochovskem a Hustopečskem, na jihu s Mikulovskem a na západě s Krumlovskem. Nejsevernější osadou jest Pravlov, nejjižnější Pasohlávky, na západ nejdále Drnopole, na východ Pouzdřany. — Nejvýše položen jest Medlov (207 m), nejníže Pouzdřany (176 m). — S věže pravlovského kostela lze spatřiti četné osady na sev. cípě okresním, s věže starobylého kostela pohořelského krásné okolí býv. královského města, s kopce nad Šumicemi obce od Pravlova k Medlovu.

Geologická povaha půdy.[1])

Celý okres Pohořelský leží v pánvi bývalého moře miocenového, která se prostírala od Vídně přes Moravu do Ruska. Vrstvy tohoto útvaru, náležejícího druhému stupni, zabíhají

[1]) Napsal Ant. Coufalík, řídící učitel v Židlochovicích.

dále do sousedního okresu Židlochovského, Krumlovského a Mikulovského a jsou zastoupeny hlavně jílem, slínem a pískem. U Medlova a Smolína vystupují na povrch mořským jílem, u Smolína mimo to také mořskými písky a pískovci. U Šumic objevují se v ornici místy břidlovité lupky.

Z prahorní dioritické odrudy žulového syenitu, který tvořil na těchto místech severní břeh zátoky moře třetihorního, jsou poslední výběžky u Pravlova a chovají v sobě vložky asbestu a cirkonu. V řečišti Jihlavině a v okolí lze spatřiti četné naplavené valouny a oblázky prahorní z vrstev mezi Kounicemi a Miroslaví.

Čtvrtohory pokrývají většinu plochy okresní a jsou zastoupeny mladším alluviem podél řeky Jihlavy v šířce asi 3 až 4 km, a starším diluviem po obou stranách usazenin alluviálních. Diluviální hlíny se používá na výrobky cihlářské. Veliká cihelna je na př. v Pohořelicích. Na rozhraní obou pásem čtvrtohorních na levé straně řeky Jihlavy po celé délce od Pravlova až za Smolín vystupují na povrch diluviální písky a štěrky. V nich právě jsou zmíněné ostrůvky miocenové.

Povrch půdy tvoří podél řeky Jihlavy nízkou rovinu a je velmi úrodný mimo říční údolí je mírně vlnitý s půdou více písčitou.

Vydatný kamenný lom mají Němčičky.

Horopis a vodopis.

Českomoravská vypnulina zabíhá dvěma směry do okresu: Ze sousedního Ivanč. okresu od severu nejjižnější svahy vyduliny Hlinské (Pravlovský kopec △ 259, Smolínský kopec △ 231); od západu z Krumlovska poslední výběžky vyduliny Miroslavské, Leskouna a Krumlovského lesa, jež dříve rozvlněné, v okrese se tak vyrovnávají a klesají, že nepozorovaně přecházejí na nížinu, v níž vyčnívají ojediněle nad 200 m vysoké kopce: Haidenberg △ 228 jv. Troskotovic, Zeiselberg △ 222 v. Pasohlávek, Hrvatský kopec 218 m j. Vlasatic, Zinsfeld △ 217 jz. Drnopole, Hochbergen △ 211 a Rossweide △ 207 s. Vlasatic, Šumická výšina △ 236 v. Šumic.

Do katastru nejvýchodnější okres. obce sahá ze Ždánského lesa hřbet Nykolčický hmotou Popickou (Strážná hora 294 m

sv. Pouzdřan). Jižně a jv. téhož městečka na nížině dme se vydulina Pouzdřanská (Leitenfeld 216 m).

Roviny. Celým okresem podél Jihlavy táhne se rovina Jihlavská; od Pravlova k Němčičkám jest 1 km šir., odtud po Malešovice 4 km a pak celkem 5 km; nejvyšším bodem jest Pravlov (192 m nad mořem, nejnižším na stoku se Svratkou pod Ivaní blíže Mušova 171 m). Z ní vybíhající paprsek jest rovina Vlasatická (190 m) 10 km dlouhá a jdoucí v prodloužení jednak k Branišovicům (199 m), jednak k Troskotovicům (198 m).

Hlavní řeka jest Jihlava (zde všeobecně zvaná „Jihlavka“) (obr. 1.), jež nad Pravlovem vstupuje do okresu; východně Mariahilfu opouští jej. Má rychlý tok; při 1 km padá o 1·15 m. Za povodní nanáší mnoho písku do svého řečiště, vystoupí z břehu a zaplavuje. Proto osady na pravém břehu jsou chráněny hrází; od velkého splavu (obr. 2.) u Cvrčovic až k Ivani jde skoro rovnoběžně s řekou mlýnská strouha. Pod Pohořelicemi přijímá Šumický potok, a pod Mariahilfem Vlasatičku splynulou z Olbramovičky a Našiměřičky od sz. a Troskotovského potoka od záp. — U Pasohlávek tvoří částečně okresní hranice řeka Dyje. Na vzpomenutých rovinách bývaly odedávna rybníky: Starosta (= Starý rybník = Altteich), Netušil (= Haidteich) a Nadymač; páni z Pernštejna založili Nový rybník a Přibyl (mezi Starostou a Mariahilfským). Pod Starostou veliký rybník slul Vrkoč (= Zapfenteich) (1070 m.). — Jurende (Moravia 1815) čítal k největším rybníkům Lenovský či Mariahilfský neb Vlasatický na 800 m.; poskytoval 2—3000 centů kaprů, štik, candátův a j., jež posílány většinou do Vídně;[1]) puštěn r. 1832. Menší u Vlasatic se nazývaly: Cihelní, Kříž. Bahno u Pohořelic „Stingarsee“.

Dnes místo vody vlní se klasy na vrchn. nivách; jen hluboké strouhy a někde močály poukazují na býv. rybníky.

Podnebí.

Meteorologické stanice jsou v Pohořelicích (48° 59′ s. š., 34° 11′ v. d.), Vlasaticích (48° 56′ s. š., 34° 9′ v. d.), Loděnicích, Branišovicích, Velkém Dvoře a Hildegardíně. Dle zprávy meteorolog. komise v Brně z r. 1907 byl průměrný tlak vzduchu

[1]) Notiz. Bl., 1865, 17. a násl.

Obr. 1. Jihlava u Pohořelic; v pozadí budova spořitelní a most na silnici k Brnu.

Obr. 2. Velký splav u Gvrčovic.

744·6 mm. Teplota (dle Celsia) průměrná 12·9°, nejmenší —2·7° v lednu a největší 25·3° v srpnu.

Nejméně dešťův bylo v lednu (2 mm), nejvíce v červenci (36·6 mm) a prosinci (41 mm). Bouřky bývaly nejvíce v dubnu a červenci; sníh padal v listopadě, ztratil se v březnu, ač den sněžilo i v dubnu. Zamračeno bylo nejčastěji v lednu, únoru, dubnu a prosinci.

Z větrů vály nejčastěji severní (26%), západní (19%), sev.-západní (13%), jižní (12%), severových. (10%), jihozáp. a jihových. (po 8%) a východní (4%).

Dle záznamů v Branišovicích r. 1910/11 napadlo sněhu v listopadě 17 cm, v prosinci nebylo sněhu, v lednu 10 cm, v únoru 15 cm a březnu 1 cm; za celou zimu 43 cm. Deště vypadalo r. 1910 815·6 mm, r. 1911 457·8 mm. Temperatura r. 1911 10·2° C; nejvíce bylo teplo 28° v červenci, nejméně 10·7° 15. ledna, r. 1912 dne 15. ledna —12·9°, a průměrná 17·5°. Bouřek r. 1911 bylo 65, r. 1912 44 (poslední 26. srpna). První mráz r. 1911 byl 11. října, r. 1912 dne 5. října, poslední 14. dubna; první sníh 25. listopadu. Větry hlavně sev.-západní.

Květena.[1])

Rostlinstvo okresu Pohořelského v celosti podobno jest rostlinstvu západní části okresu Židlochovského; zastoupeny jsou hlavně rostliny složnokvěté, růžokvěté, křížaté, pyskaté, motýlovité a trávy. Naši botanikové dr. Formánek, prof. Makovský a j. vytknuli pro tento okres asi následující rostliny: Andropogon ischaemum, Stipa Joannis, Lersia oryzoides, Calamagrostis epigeios, Avena pubescens a pratensis, Koeleria cristata, Melica ciliata, Festuca glauca, duriuscula, rubra a gigantea, Brachypodium pinnatum, Bromus erectus, Triticum intermedium a caninum, Hordeum murinum, Carex vulpina, leporina, Schreberi, praecox, pallescens, pilosa a Michelii, Scirpus acicularis, Lilium martagon, Gagea arvensis a minima, Ornithogalum umbellatum, tenuifolium a nutans, Allium fallax, flavum, oleraceum a scorodoprasum, Muscari racemosum, Anthericum ramosum, Alisma plantago, Iris pseudacorus, Callitriche verna, Euphorbia falcata a virgata, Salix

[1]) Napsal dr. Fr. Dvorský, redaktor Vlastivědy.

amygdalina, Albersia blitum, Rumex sanguineus, Aristolochia clematitis, Campanula trachelium, Xanthium spinosum a strumarium, Hieracium Bauhini, collinum a boreale, Lactuca saligna a scariola, Picris hieracioides, Inula conyza a ensifolia, Anthemis tinctoria, Artemisia absinthium a campestris, Senecio barbareaefolius, Eupatorium cannabinum, Centaurea rhenana a axillaris, Xeranthemum annuum, Dipsacus silvestris, Scabiosa suaveolens, Valerianella Morisorii, Asperula cynanchica, Sambucus ebulus, Viburnum opulus a lantana, Ligustrum vulgare, Vincetoxicum officinale, Asperugo procumbens, Cynoglossum officinale, Echinospermum lappula, Omphalodes scorpioides, Myosotis hispida, Cerinthe minor, Nonnea pulla, Hyoscyamus niger, Datura Stramonium, Verbascum phlomoides, lychnitis a blattaria, Linaria genistaefolia, Veronica teucrium, Melampyrum, cristatum, Orobanche major, Mentha aquatica, Origanum vulgare, Galeopsis tetrahit a versicolor, Stachys annua a recta, Marubium vulgare, Plantago arenaria, Armeria vulgaris, Clematis recta, Pulsatilla pratensis, Adonis aestivalis, Ranunculus aquatilis, sceleratus, auricomus, bulbosus a arvensis, Nigella arvensis, Nymphaea alba, Nuphar luteum, Lepidium campestre a ruderale, Turritis glabra, Arabis arenosa, Roripa amphibia, Rapistrum perenne, Viola arenaria a permixta, Helianthemum chamaecistus, Malachium aquaticum, Saponaria officinalis, Dianthus armeria a deltoides, Silene Otites, Lavatera thuringiaca, Hypericum tetrapterum a montanum, Geranium sanguineum, Linum tenuifolium, Lythrum virgatum, Eryngium planum a campestre, Folium Rivini, Bupleurum rotundifolium, Cnidium venosum, Sempervivum tectorum, Alchemilla vulgaris, Potentilla alba a supina, Rubus caesius, Spirea ulmaria, Cytisus austriacus, biflorus a nigricans, Genista germanica a pilosa, Trifolium montanum a alpestre, Galega officinalis, Astragalus onobrychis, Lathyrus tuberosus a niger.

Zvířena.[1])

V okrese Pohořelském věnuje se značná pozornost chovu tažných koní a hověžiho dobytka. Z původního plemene bernského, dosud hlavně v Šumicích pěstovaného, vyvinul se aklimatisací a křížením zvláštní druh místní, rozšířený již značně v údolí Jihlavině, který dává hojně mléka dobré jakosti. Mléko se vyváží

[1]) Napsal Ant. Coufalík, řídící učitel v Židlochovicích.

do Brna a do Vídně. V dobytkářství vynikají nejvíce Loděnice, Pravlov, Šumice a Pohořelice. Sýr se vyrábí ve Smolíně, Cvrčovicích a v Pohořelicích.

Vepřového dobytka osvědčených druhů se pěstuje dosti. Lid chudší chová na domácí potřebu kozy původního plemene domácího.

Medlovské husy požívají na trhu dobrého jména. Slepic se pěstuje hojnost, nejvíce druhu domácího.

Včelařství se provozuje se zájmem a za poslední doby se rozšiřuje značně.

Honba dává vydatný úlovek koroptví, bažantů, divokých kachen, sluk, srnců, zajíců i králíků. Bažanti pěstují se v hojném počtu v bažantnici vlasatické.

Ostatní zvířena je zastoupena druhy vyjmenovanými v popise okresu Židlochovského, na nějž zde odkazujeme.

---

2. Osazování krajiny.

Osady. Hrady, zámky, tvrze a svobodné dvory.

Archeologicky není okres probádán. Jsou to dosud nahodilé vykopávky, jež tvoří vědomosti o starožitnostech zdejšího kraje; soustavné kopání po nalezených stopách by objasnilo mnohou dnešní domněnku.

Mladší doba kamenná zjištěna nálezy kamenných nástrojů v Loděnicích.

Dobu bronzu (1000—500 př. Kr.) zastupují nálezy u Pasohlávek, odkudž různé památky jsou v zem. museu; poslalť je rolník Jos. Reimann, na jehož polích v mohyle se našly r. 1897 a 1898. Jsou to polovypuklé knoflíčky, knoflíkovité lité terče ozdobné, jehlice, náramky (vážící 83·5—111·5 gr.), pěkně zdobené[1]) a spirálovité trubky z plechu. R. 1899 nalezen v bahně dyjském bronzový mečík s dírkovanou rukojetí na nýty. — Na panském poli „Waldbreite“ u Vlasatic vyorány r. 1888 obojky, sekyra bronzová a nádobka; větší nádoba radly parního pluhu byla rozdrcena, jako mnohé jiné. Z nálezu obojky bronzové, nádoba

[1]) Podobné našly se v Dol. Rakousích u Mistelbachu (Mitheil. der anthrop. Ges. Wien, 1898, 53).

zpracovaná volnou rukou z hrubé nečisté hlíny a sekyrka, u níž při tupém konci zůstaly stopy dřevěného topůrka, patří době s kulturou skrčených koster.[1])

Galská kultura (z mladší doby železné) objevena r. 1899 v kostrových hrobech $^1/_2$ km vých. Pasohlávek na místě zaplaveném Dyjí. Z nálezu „zachoval c. k. inž. R. Dvořák nádoby, skleněný náramek (vyobr. v Mor. za pravěku, 265), koňské zuby, kusy zrezavělého železa a několik kousků zpracovaných parohů jeleních. Nádoby tvaru vázovitého pracovány jsou na kruhu z hlíny světle žluté a jedna hrncovitého tvaru z nečisté hlíny tuhou smíšené se ztluštělým okrajem a svislými ryhami. Tato nádoba stála prý v pravo u hlavy jedné kostry, a v ní byly strusky železné. Na ruce jiné kostry byl bronzový náramek kobaltově modrý, ozdobený na vnější ploše vyklenuté vlnitým proužkem žlutavé barvy.“[2]) Také stopy sedliště z tohoto období nalezeny v Loděnicích (tlusté střepy z tuhovité hlíny, svisle šrafované).

Za historické doby na místě starých sídlišť podél potoků v a řek vznikly četné vesnice, z nichž mnohé zanikly, a jen zkomolené názvy polních tratí poukazují, kde bývaly asi.

Tak již za prodeje Vlasatic čteme r. 1535: „. . . se všemi pustotinami od Drnoholských gruntů k Dyji i za Ivaní a tady okolo rybníků vlasatických až do Vlasatic přináležejících, kde prve vsi za starodávna bývaly . . .“ Tam asi nutno též klásti osady nám známé pouze jménem: Moschan, Moschank, jež se připomínají r. 1276 (C. D. M., IV., 168).

Zaniklé osady: „Loponice“ či Lupanovice mezi Šumicemi a Kupčicemi, „Polekovice“ neb Polkovice mezi Branišovicemi a Lidměřicemi, „Vlčíkeř“ u Drnopole na trati „Wolfsgersten“, „Držkovice“ u Malešovic, „Újezd“ na trati „Philipsbergen“ při cís. silnici z Pohořelic do Branišovic, „Němčičky“ neb „Němčice“ pod Pohořelicemi, „Preser“ pod Němčičkami pod Pohořelicemi, „Poříčany“ u Malešovic, „Lenovice“ na místě dnešního Mariahilfu, „Aloch“ u Pohořelic (?). — Většina z nich zanikla za války krále Jiřího s Matyášem, králem uherským, na pochodě na Třebíč r. 1468.

---

[1]) I. L. Červinka, Bronzové nákrčníky (Č. V. M. S. O., 1904, 57. a 58.)
[2]) Týž, Morava za pravěku, 143, 149, 266, 267. — A. Rzehak, Ueber einige merkwürdige vor- und frühgeschichtliche Alterthümer Mährens (Zeitschrift des Ver. für d. Gesch. M. und Sch., 1899, 395—407.

Na místě pustých Lenovic vznikla r. 1701 ves „Mariahilf“, na pozemcích zrušeného dvora „Wolfsgersten“ vystavěno r. 1784 „Drnopole“ a na místě branišovského panství r. 1783 „Vinohrádky“.

Město: Pohořelice, městečka: Pravlov, Medlov, Pouzdřany, Troskotovice a Vlasatice. Za středověku, ježto nebylo v okrese většího statku mimo zeměpanský v Pravlově, nebylo hradu. Teprve za 2. pol. 17. stol. vystavěn prostě zámek Paarův v Pohořelicích a ještě později zámeček v Branišovicích, při Velkém Dvoře a v Kopařovicích.

Tvrze bývaly v Pouzdřanech, jejíž zbytek sluje podnes „Schlössel“, Vlasaticích, dnešní zámek, Medlově, Cvrčovicích, pozdější „zámek“.

Skoupením bývalých četných dvorů svobodných (5) v Pohořelicích a z mnohých zaniklých osad z okolí města vznikl statek „Velký Dvůr“. Svobodné dvory bývaly též v Medlově, Pasohlávkách a Pouzdřanech.

Názvy osad jsou českého původu:[1]) Za 11. stol. se připomínají Troskotovice (Troskowici); něm. název (Treskowitz) vzat z českého: Trosko(to)vice — Troskowitz — Tröskowitz — Treskowitz.[2]) Za 12. stol. Vlasatice (Wassatitz) od Vašata, souvisící s jménem Václav.

Uherčice (Vhrichicz) na Bílém břehu dnešní Pasohlávky (v. t.); něm. jméno „Weißstätten“ jest překlad pouhý přívlastku „na Bílém břehu“. Pouzdřanům říkají Němci zkomoleně „Pausram“.

Též něm. názvy jiných osad jsou zkomoleniny z českého: Pohořelice — Pohoreliz, Pohrliz, Pohrlitz; Branišovice (vysl. Vranišovice) — Vrenspicz, Frenspicz, Franšpice, Frainspitz; Kopařovice — Kuprowitz; Loděnice — Lodenitz; Odrovice — Odrowitz; Šumice (pův. Šemnice neb Šemice jedn. č.) — Schömitz; Medlov — Mödlau; Smolín — Mohleis; německého původu jsou jména Mariahilf (dle obrazu P. Marie Pomocnice — Mariahilf, jenž se

[1]) Úplně nevědecky jsou vyloženy názvy některých míst prof. J. Eschlerem v článku: Zur Geschichte der Besiedelung Südmährens durch die Deutschen. (Zeitschrift des Vereines für die Gesch. M. und Sch., 1899, 420—433). — Prof. J. Wisnar, Beiträge zur geographischen Namenkunde (Mikulov. okr.), o. c., 1900, 121—131.

[2]) V. Prasek v Komenském, 1881, 558.

choval v domě nově založené osady) a Weinberg (Vinohrádky) dle Kaschnitze šl. Weinberga.

3. Obyvatelstvo.

Pohořelští měšťané v úřadě r. 1397 měli většinou německá jména (Wassincragen, Ledrer, Smyd, Snabel, Gayslar a j.), jen purkmistr se jmenoval Bohunko, konšel Sayczar; za 2. pol. XVII. stol. příjmení občanů byla většinou česká. — Nejstarší (z r. 1378 a 1397) listiny z Pohořelic vydané jsou německé. Zástava Pohořelic u vévod Rakouských působila na poněmčení; po dobytí města husity mluvila většina česky. Dle dochovaných knih městských z 2. pol. XVI. a z 1. pol. XVII. stol. bylo město více české než německé; vždyť zápisy z oné doby jsou výhradně české; i zápisy novokřtěnců-Němců jsou české!! Teprve po 30leté válce zapisovalo se německy vedle češtiny. Domnívati se však, že jen české zápisy by poukazovaly jen na české obyvatelstvo, jest nesprávno; tehdáž nejednalo se o národnostní otázku, nýbrž o náboženskou. Tehdejší purkmistr Pavel Slavkovský podpisoval se v německých smlouvách Paul Austerlitzer, a čeští bratří žádali o kazatele z Ivančic znalé české a německé řeči. R. 1807 píše farář, že farníci jsou většinou Čechové (. . mehr böhmisch als deutsch . .). Dnes sice více obyvatelů mluví česky, ale necítí s národem. Kostel jediný zachovává naši řeč; konají se týdně funkce v něm střídavě jazykem českým nebo německým. Dle zpovědi lze počítati na 75% Čechův. Že se podle posledního sčítání dle obcovacího jazyka napočítalo o 400 Čechů v Pohořelicích méně než před 10 lety, nevadí nic; jsouť tam.

Smolín se němčí za naší doby;[1]) r. 1891 bylo o pouti sv. Cyrila a Metoděje kázáno jen německy, ač se kázávalo česky a německy; těžce to nesli obyvatelé. (Viz Smolín!) R. 1750 jsou podepsáni česky: purkmistr, rychtář, mladší a horný. Formule přísahy poddanosti z r. 1754 jest u Smolína česká. Nazvy tratí byly a zůstaly posud českými. Čeští sedláci zdejší brali si ženy z bohatých okolních vesnic německých, domkaři z okolních chudších vsí českých; vysvětlí se tudíž, proč posud v chalupách

[1]) R. 1797 píše medlovský farář, že obyvatelé Smolína a Ledce jsou nejvíce (potissimum) českého jazyka.

ozývá se naše řeč, zanikla však na gruntech. Za probošta Alše Habricha byli obyvatelé Smolína a Ledce většinou Češi (. . . potissimum moravici idiomatis).[1]) Že se napočítalo r. 1910 jen 16 lidí k obcovacímu jazyku českému, nemá významu; vždyť dobrá polovice jest česká.

V Medlově mnoho majitelů celolánův a ½lánů mělo r. 1673 česká jména, za polovice 18. stol. z polovice. Že nikdo se nepřiznal k češtině r. 1910, jest smutný zjev; vždyť se může ukázati prstem na rodné Čechy. Dle Volného (K. T., I., 373) bylo v medlovské farnosti (se Smolínem a Ledcem) 1201 katolíků „vorherrſchend mähriſcher Zunge". Dnes se alespoň přečte každou neděli evangelium česky.

Šumice byly českými do 30leté války; přes ½ jmen gruntovníků z oné doby jest českých. Ač při sčítání r. 1900 bylo napočteno 51, a po desíti letech jen 31 Čechů, nemění se nic na věci. Jdeš-li osadou, zvláště blíže dvora, slyšíš děti a dospělé mluviti česky; hlásíť se k Čechům lidé závislí, dělníci při dvoře; ježto nemají školy, poněmčují se. Ještě slovo Boží v kostele zachovává je při jazykové znalosti.

Podobně jsou neutěšené poměry v Branišovicích. Obyvatelé vědí, že jejich předkové čeští se přistěhovali sem; dnes jsou poněmčeni; zůstala jen česká příjmení. Slováci, kteří pracují při dvoře, ukazují, kam vede nevzdělanost. Podá-li se jim pomocná ruka, aby byli poučováni mateřským jazykem, nechtějí.

O Pouzdřanech se psalo vždy, že do 30leté války byly české; než zprávy neshoduji se s pravdou; odvozovaloť se mínění ono, že městečko má dochované listiny české z oné doby. Než listiny jsou české, poněvadž vrchnost byla česká. Na německost Pouzdřan již za 1. pol. 16. stol. poukazují různé knihy městské, jež jsou psány jen německy; jména obyvatelův jsou většinou německá. Jest sice česká kolonie u mlýna pouzdřanského, ale pohled na ni stačí. Dospělí i dítky mluví česky, ale poslední pozdravují německy.

O Pasohlávkách vykládal Fr. Sušil, že tamní farář za l. 1830tých byl žádán farníky, aby jim někdy alespoň kázával česky; vždyť r. 1807 napsáno, že se mluví ve farnosti obou-

[1]) R. 1749 jest podepsán úřad: Jakob Lazar, purmistr; Matěj Mach, rychtář; Anton Břunda, mladší; Jakob Králík, horné.

jazyčně. Dnes možno jmenovati zdejší Čechy, a přece zapřeli svou krev! Před 10 lety bylo jich 10, a nyní nikdo. Stydí se za matku, kterou cti i nepřítel!! Názvy tratí ukazují, že se ves poněmčila před nemnoha lety.

V Loděnicích, kdež se každou neděli střídavě káže česky a německy, umějí skoro všichni lidé česky, ač za posl. sčítání lze pozorovati ztrátu českou o 100%!!

Též Pravlovští za dřívějších časů, pokud byly přifařeny Bračice (do r. 1873), rozuměli česky; kázaloť se česky v kostele k vůli nim; dnes přestává znalost.

V Cvrčovicích tvoří českou menšinu přistěhovalí dělníci a někteří úředníci; ubylo jich sice za posl. 10 let o 134%, ale může býti útěchou, že zmizeli na sčítacích arších, ale nikoli z knihy národní.

Vinohrádky se poněmčily úplně za minulého století.

Nelze se jinak smutnému zjevu diviti; není škol, spolků, nadšení. Zbytkům Čechů, kteří věrně se hlásí k národu, nutno se obdivovati; ostatním, kteří mohli jim pomoci, zůstává ohlas z Pohořelska: „Vaše největší vina ....."

V Pasohlávkách byli koncem 16. stol. usazeni **Charváti,** kteří se napřed počeštili a s poč. 19. věku, jak již podotčeno, poněmčili. Není po nich památky mimo některá jména.

Starobylé obyčeje a říkání našeho lidu se nedochovala; o životě německého obyvatelstva pojednáno bude u Mikulovského okresu.

Na okrese bývala (do r. 1848) částečně tato panství:

I. Fideikomisní (dnes alodní) panství Kounické, k němuž náležely: Cvrčovice, Kopařovice, Malešovice, Mariahilf, Odrovice, Pravlov, Němčičky, Pasohlávky, Vlasatice.

II. Fideikomisní (nyní alodní) panství Krumlovské: Branišovice, Vinohrádky, Šumice.

III. Alodní panství Židlochovské: Pohořelice, Medlov, Smolín.

IV. Alodní panství Miroslavské: Loděnice.

V. Fondovní statek c. k. Terezianské akademie ve Vídni: Troskotovice.

VI. Fideikomisní panství Mikulovské: Pouzdřany.

VII. Alodní panství Bohutické: Drnopole.

Poddanské poměry před r. 1775 jsou vypsány u býv. vrchnost. sídel, a t. r. u jednotlivých osad.

Z býv. kontribučenských fondů zřízeny kontribučenské záložny, jež mají v okrese jmění 254.683·86 K a 895 podílníkův. Nejvíce jistiny mají obce bývalého panství Dolnokounického 70.709·22 K, Židlochovského 49.482·98 K, Cvrčovského 30.266 K, Miroslavského 27.548·84 K, Drnoholeckého 24.237·6 K, Mikulovského 21.488·34 K, Branišovského 18.647·26 K a Krumlovského 12.214·02 K; nejvíce podílníků Vlasatice 103, Pouzdřany 86, Troskotovice 82, Pohořelice 74, Medlov 73, Pasohlávky 72.

Kroj a nářečí.

Ještě s počátku 19. stol. nosíval se u našich lidí v okrese starý „horácký“ kroj národní, ač některé ženy jen o svátcích již měly černé, zlaté a stříbrné čepce. Muži nosili černý neb hnědý kabát bez záhybů, trojrohý klobouk, jehož jednoho ohybu se užívalo v létě na ochranu očí proti slunci, neb kulatou beranici, žluté kožené kalhoty, vysoké boty, zřídka střevíce: mladíci však špenzr, vysoké leštěné boty a kožené kalhoty, kulatý širák neb sametovou čepici s vydrovinou. Ženy krátké živůtky, dlouhé vlněné, kanafasové neb hedbávné kabáty, na hlavě bílý šátek „plínu“. Dnes kroj popanštěn. Viz i Židlochovský (str. 20. a 21.) a sousední okr. Krumlovský.

Nářečí zbylých Čechů náleží k hanáckému; ježto se však řeč nevzdělává školou, upadá a znešvařuje se a doplňuje se četnými slovy německými.

Němci mluví dolnorakouským podřečím.

Poddanské poměry

viz do r. 1775 u jednotlivých panství; t. r. u každé osady.

Uspořádání statku

na vesnicích sev. Pohořelic jest jako v sousedním okrese Židlochovském (str. 21.—23.), jižně okres. města bude popsáno zároveň s Mikulovskem.

Obecní záležitosti.

O úřadech a správě vesnic a městeček viz 23. stranu v Židlochovském okrese. — Dochovaly se skoro u všech obcí staré pečeti (obr. 3.—5.); znaky na nich charakterisují mnohem lépe obce než dnešní, jež jsou prosty a bezvýznamny; na př.:

Na starých pohořel. pečetech jest znatelna zeď s cimbuřím a zavřenou branou, na nové jakási mosaiková dlažba; významná pečeť loděnická obsahem (TREV · UND · BESTENDIGKEIT · DER · LODNITZER) a znakem (vyobrazeni zakladatelé Luckého kláštera [kníže Konrád a matka jeho Marie]) zaměněn v kytku růží! Na pečeti Němčičck (před r. 1749) byl nápis: KLEIN NEMSISSE a znakem hrozen a vinařský nůž, na nové radlice! Troskotovice mají znak své vrchnosti (pánů z Kunštátu za 1. pol. 16. stol.) na pečeti. Jak krásné a umělecky vypracované jsou pečeti medlovská, kopařovská, odrovská, malešovská, vlasatická!

Nejstarší pečeti mají Pravlov (z r. 1486), Pouzdřany (1587), Medlov (1601 a 1655), Vlasatice (1614), Smolín (1656), Pohořelice (1669 a 1681), Branišovice (1675 a 1698), Cvrčovice a Šumice z r. 1676.

Obecní archivy. Důležitý a bohatý archiv má městečko Pouzdřany. Též Pohořelice dochovaly si důležité knihy městské ze 16. stol., listin méně. U branišovského úřadu ještě před několika lety bývaly vinohradní artykule (něm.), ale dnes není po nich památky. Pravlovský obec. archiv chová se na faře; zachránilť jej farář před zničením. V jiných obcích nic a nic . . .

---

4. Živnosti.

Obyvatelé živí se hlavně polním hospodářstvím; průmysl a obchod zaměstnává jich méně. Za dřívějších dob pěstovalo se mnoho vína; dnes vinohrady většinou proměňují se na řepná pole, a není daleka doba, že se bude jen vykládati o bývalých vinicích. Vinic vůbec nemají Odrovice, Pohořelice i Cvrčovice.

R. 1911 bylo v okrese ze vzdělané půdy 15.562·38 ha polí, 980·97 ha luk, 289·65 ha zahrad, 256·04 ha vinic, 288·08 ha pastvisek, 919·85 ha lesa a 9·74 ha rybníkův a bažin.

Obr. 3. Obecní pečeti. I.

Pohořelice (obec. hospodáře).
Branišovice (stará).
Mariahilf neb Nová Ves.
Loděnice.

Pohořelice.
Pohořelice.
Branišovice.
Medlov.

Pohořelice.
Branišovice (nová).
Mariahilf neb Nová Ves.
Loděnice.

Obr. 4 Obecní pečeti. II.

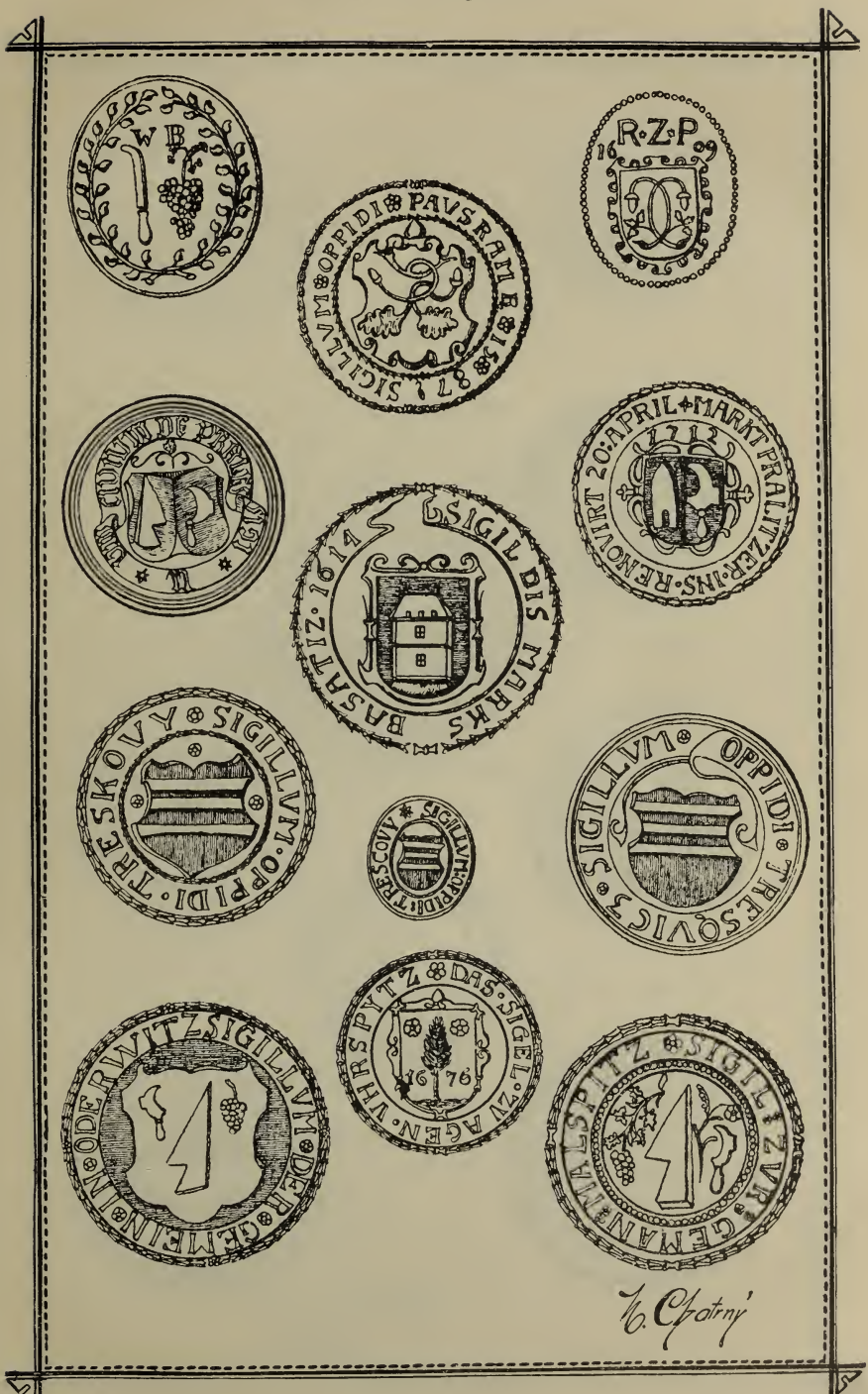

Vinohrádky.
Pravlov (z r. 1486).
Troskotovice.
Odrovice.

Pouzdřany.
Vlasatice.
Troskotovice.
Cvrčovice.

Pouzdřany (rycht.).
Pravlov.
Troskotovice.
Malešovice.

Obr. 5. Obecní pečeti. III.

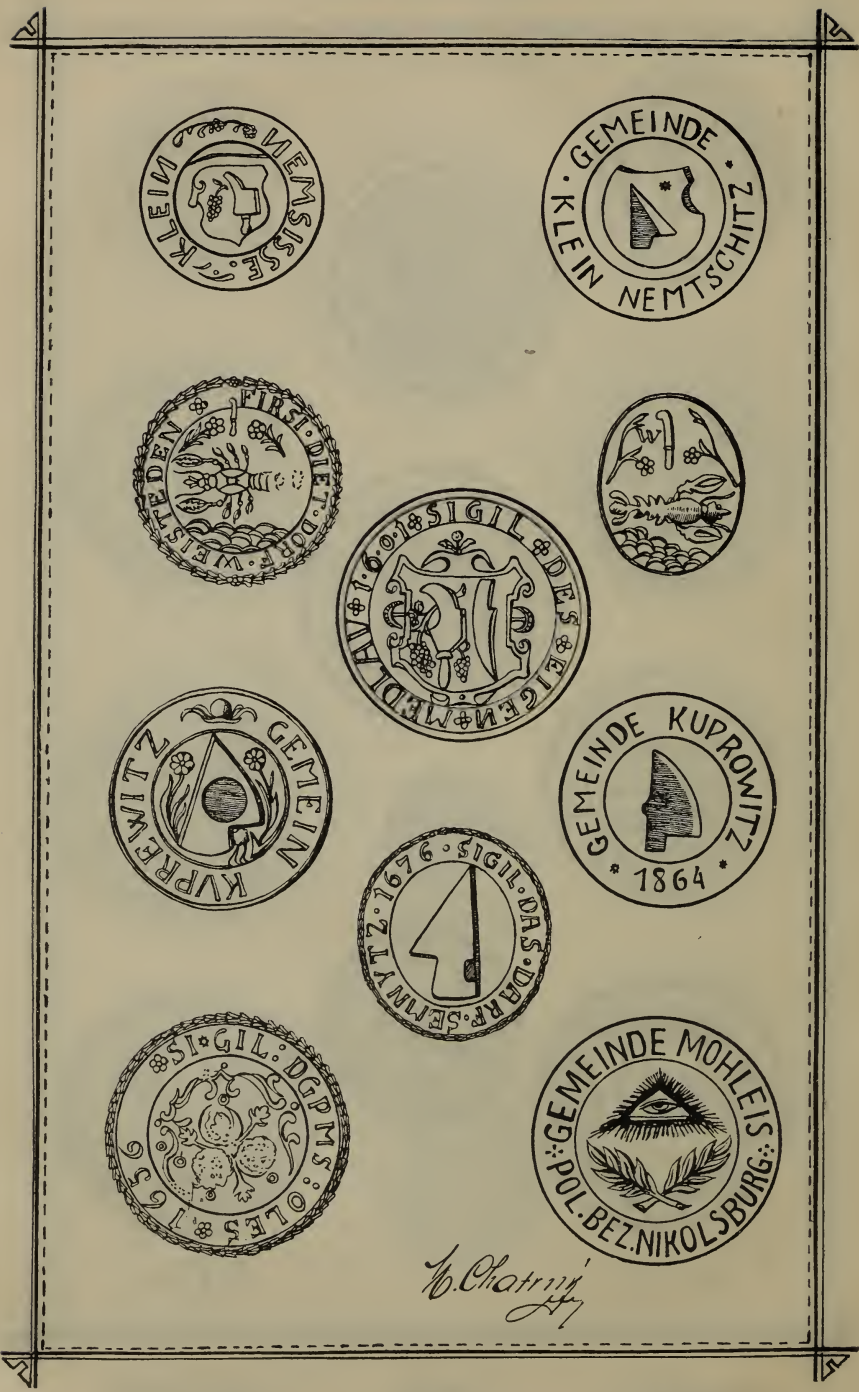

Němčičky. Pasohlávky. Kopařovice. Smolín.

Medlov. Šumice.

Němčičky. Pasohlávky. Kopařovice. Smolín.

R. 1912 bylo vzděláno zimní pšenice 2.190 ha, sklidilo se 52.560 hl (= 40.997 q); 1 hl vážil 78 kg; 70.080 q slámy; jarní pšenice vzděl. 145 ha, sklidilo se 3.045 hl (= 2.375 q); 1 hl vážil 78 kg; 4.640 q slámy; zimního žita vzděl. 1.173 ha, sklidilo se 28.152 hl (= 20.832 q); 1 hl vážil 74 kg; 34.017 q slámy; jarního žita vzděl. 533 ha, sklidilo se 10.660 hl (= 7.675 q); 1 hl vážil 72 kg; 15.457 q slámy; ječmene vzděl. 4.595 ha, sklidilo se 128.660 hl (= 87.489 q); 1 hl vážil 68 kg; 114.875 q slámy; ovsa vzděl. 541 ha, sklidilo se 15.689 hl (= 7.374 q); 1 hl vážil 47 kg; 12.443 q slámy; kukuřice vzděl. 705 ha, sklidilo se 15.510 hl (= 10.392 q); 1 hl vážil 67 kg; prosa vzděl. 71 ha, sklidilo se 639 q; z ha 9 q; hrachu vzděl. 23 ha, sklidilo se 345 q; z ha 15 q; 1 hl vážil 79 kg; čočky vzděl. 82 ha, sklidilo se 984 q; z ha 12 q; vikve vzděl. 124 ha, sklidilo se 1.364 q; z ha 11 q; bramborů vzděl. 1.107 ha, sklidilo se 278.963 hl (= 198.153 q); z ha 252 hl (= 179 q); 1 hl vážil 71 kg; cukrovky vzděláno 2.360 ha, sklidilo se 649.000 q; z ha 275 q; řepy na krmení vzděl. 258 ha, sklidilo se 81.270 q; z ha 315 q; jetele na píci a otavy vzděl. 1.007 ha, sklidilo se 31.217 q; z ha 31 q; směsky vzděl. 603 ha, sklidilo se 16.281 q; z ha 27 q; jetele na semeno vzděl. 99 ha, sklidilo se 109 q; z ha 1·1 q; luk vzděl. 981 ha, sklidilo se 24.535 q; z ha 25 q. Něco málo sklidilo se bobu a fazole, zelí a zeleniny. Úhorem leželo 6 ha. Slámy bylo celkem 273.393 q.

Vinařství. R. 1907 urodilo se 1.422 hl bílého a 735 hl červeného vína; po ha 8·2 hl; r. 1912 nic.

Ovocných stromů bylo 23.973 jádrovitých a 49.897 peckovitých; sklizeň z 1000 stromů při oněch dělala 370 q, při těchto 230 q.

Chov dobytka. R. 1910 bylo domácího zvířectva: 1432 koní, 6232 hovězího dobytka, koz 785, prasat 4936, celkem 13.387; husí 4164, kachen 1766, kuřat 24.680, psů 952 a koček 3661.

Včelařství. Na podzim r. 1910 bylo zazimováno 689 včelstev, a s jara vyzimováno 587; z toho v úlech s nepohyblivou stavbou 12, s pohyblivou 514 a částečně pohyblivou 61. Počet rojů 296, oddělků 5. Na podzim r. 1911 zazimováno 695 včelstev. Medu vybráno 3444 q (od včelstva po 5·9 kg), vosku vytěženo 139 q. 1 kg medu byl za 1·60 K až 2 K, vosku 3—5 K.

Průmysl a obchod.

Za cechovního zřízení náležely Pohořelice a obce Židlochov. panství do Židlochovic, z panství Kounického a Vlasatického do Dol. Kounic.

Dnes jsou řemeslníci spojeni ve společenstvě živností řemeslných v Pohořelicích; mistrů jest celkem 327: 38 kovářů, 10 zámečníků, 4 klempíři, 2 hodináři, 30 truhlářů, 19 kolářů, 3 bednáři, 5 soustružníků (perleťářů), 58 obuvníků, 40 krejčích. 33 krejčířek, 3 kloboučníci, 1 kožešník, 26 řezníků, 24 pekařů, 3 cukráři, 9 sedlářů, 7 malířů, 2 sklenáři, 2 kamnáři, knihař, štětkař, 10 holičů, kominík, 5 tesařů, řezbář, modistka a 6 pokryvačův. Tovaryšů jest 92, učňů 96. Nejvíce řemeslníků jest v Pohořelicích (100), Vlasaticích (37), Branišovicích (30), Pouzdřanech (24), Troskotovicích (21) a Pasohlávkách (16).

Větší průmysl vyznačuje: 10 cihelen (2 v Pasohlávkách, 3 v Pohořelicích, 2 v Loděnicích, 1 v Pouzdřanech, 1 v Šumicích, 1 ve Vlasaticích), cukrovar hr. Herberštejna v Pohořelicích, několik mlýnů (v Medlově, Němčičkách, Pouzdřanech, Nové Vsi, Pohořelicích), cementárka v Cvrčovicích, mlékárna parní (Dukesů) v Pohořelicích a výroba sodovky, kořalky (2) a krup (1), mechanická pletárna v Pohořelicích. — Pohořelice jsou osvětleny acetelínem.

Ve „Společenstvě živností svobodných a koncesovaných“ jsou zastoupeni: 44 hostinští, 2 stavitelé, 73 obchodníků smíšeným zbožím, 2 obchodníci zlatým a stříbrným zbožím, 10 obchodů dobytkem, 1 staveb. dřevem, 1 klobouky, 1 hliněnými výrobky, 3 koni, 1 kožeš. zbožím, 1 pivem, 3 kořalkou, 1 hodinami, 1 kravami, 2 masem, 2 kůží a obuv. přípravami, 21 mlékem (sběrny mléka v Cvrčovicích, Loděnicích, Medlově, Odrovicích, Smolíně, Šumicích, Troskotovicích a Vlasaticích), 1 nábytkem, 12 střížným zbožím, 3 nádobím, 7 obilím, 1 oděvem, 21 ovocem, zeleninou, cukrovím, máslem a drůbeží, 7 plodinami, 1 provaz. zbožím, 1 petrolejem, 1 rakvemi, 1 rybami a drůbeží, 1 senem, 1 dřevem, 1 čistěnými střívky, 4 uhlím, 1 papírem a psacími potřebami. Sem nutno zařaditi 10 hokynářství, 17 prodejů tabáku, 1 nálev kávy a čaje, 4 piva, 1 sodovky, 5 kořalen a 2 vinárny, 1 výčep umělých vín, 6 plnění lahví pivem, pohřební ústav, 2 zahradnictví, 4 zasílatelství 5 podnikatelství staveb.

Trhy mají: Pohořelice, Medlov, Pouzdřany, Pravlov, Troskotovice a Vlasatice; některé z nich jsou navštěvovány slabě, jiné nemají vůbec významu. Úplně zaniklo novokřtěnecké hrnčířství, obecní a vrchnostenské pivovary, mnohé mlýny a rybníkářství; poslední kvetlo, pokud napuštěny byly rybníky pod Pohořelicemi, kolem Vlasatic, Troskotovic a j.

Obchodu pomáhala před časy císařská silnice, dnes dráha.

Spojovací prostředky.

Císařská (t. zv. vídeňská) silnice (z l. 1727—1754tých) vede v okrese dvěma směry: Od Mikulova Mušovem a Mariahilfem k Pohořelicům a od Znojma Branišovicemi k témuž městu; před ním se spojují obě; pod Smolínem přestupuje na Židlochovsko. Jde v délce 18 km.

Okresní silnice odbočují od císařské na všechny směry: Pasohlávkami na silnici z Drnoholce k Mariahilfu (4·231 km), Vlasaticemi a Branišovicemi na jiřické hranice (9·525 km), od Pohořelic k Loděnicům (5·254 km) a odtud k Jezeřanům (2·15 km), z Pohořelic Cvrčovicemi, Odrovicemi, Malešovicemi a Pravlovem na hranice okresu Ivančicko-pohořelského (8·7 km), Smolínem, Medlovem do Němčiček (7·372 km), z Medlova na hranice Židl. okresu (1·23 km), Pohořelicemi k Jihlavskému mostu (3·52 km), Drnopolem na okr. hranice (1·587 km), Vinohrádky na hranice k Olbramovicům (1·85 km), k medlovskému kostelu (2·154 km), ke smolínské škole (1·068 km), z Vlasatic na nádraží Vel. Dvora (6·826 km), z Vlasatic do Mariahilfu (4·556 km), z Malešovic, Loděnicemi, Šumicemi na olbramovské hranice (7·755 km), od Bračic Němčičkami, Pravlovem, podél hranic ke Kupčicům (8·713 km), ze Šumic ke kupčickým hranicím (0·937 km), ze silnice Kopařovicemi (0·57 km), od mostu přes Svratku na hranice k Popicům (3·076 km) a od železničního mostu Pouzdřany na hranice strachotínské (3·692 km); celkem jest okresních silnic 85·813 km.

Silniční výbor okresní má sídlo v Pohořelicích; předsedou jest Jindřich Wagner, starosta ve Vlasaticích.

Rovinaté pozemky Židlochovského panství mají od dvora ke dvoru pěkné, pevné cesty, jež z dálky jsou znatelny dle dlouhých stromořadí kaštanových.

C. k. státní dráha jde v okrese dvěma směry:

1. Na hlavní trati Brno—Břeclav—Vídeň jen zastávka Pouzdřany (29 km od Brna).

2. Na lokální dráze (9 km dlouhé) Vranovice—Pohořelice jest stanice Pohořelice a zastávka Velký Dvůr; šestkrát denně spojení s Vranovicemi.

Osady na sev. okr. cípě mají lepší spojení se stanicí Kounice—Ivančice na trati Brno—Vídeň, na jihozáp. cípě s Miroslaví na téže trati.

Pošty mají: Pohořelice (též pro Odrovice, Cvrčovice a Smolín), Branišovice (pro Drnopole), Loděnice (pro Šumice), Malešovice, Vlasatice, Pouzdřany.

Poštovní výpravny: Mariahilf (p. Vlasatice), Pasohlávky,[1]) Kopařovice (p. Dol. Kounice), Troskotovice.[1])

Telegrafní stanice jsou v Pohořelicích, Loděnicích, Vlasaticích.

Telefonické spojení mají Pohořelice, Loděnice, Vlasatice.

Spolky a dobročinné ústavy.

Spolky uvádějí se u jednotlivých obcí; jsou německé. Jen v l. 1890—1893 býval v Pohořelicích odbor Národní jednoty pro jihozápadní Moravu. Všechny školy a četné spolky mají knihovny.

O chudé se starají farní a obecní ústavy chudinské.

Zdravotnictví. Okres jest rozdělen na 4 zdravotní obvody: Pohořelice (křesť. obec), Pohořelice (žid. obec), Vranovice—Pohořelice a Vlasatice. Lékárna a zvěrolékař v okres. městě.

---

5. Farní osady a školy.

Za náboženských převratů v 16. a 17. stol. ujali se většinou far (jež náležely k Brněnskému,[2]) Mikulovskému [zal. 1585] a Znojemskému děkanství) a kostelů luteráni, s nimiž úplně splynuli staří čeští utrakvisté; jen medlovská fara (pod patronátem Králové kláštera) a loděnická, již obsazoval Lucký klášter, se zachovaly v katolických rukou.

---

[1]) Němčičky a Pravlov náleží poštou do D. Kounic, Medlov do Hrušovan, Pasohlávky do Mušova, Troskotovice do Jiřic.

[2]) Před polovicí 13. stol. počítán na př. Pravlov k arcijáhenství Znojemskému, a teprve biskup Bruno jej připojil k Brněnskému.

Čeští bratří měli svůj sbor v Pohořelicích, v němž se kázalo česky a německy.

Za přízně hrabat Thurnů na Vlasaticích a pánů z Zástřizl na Kounicích usedli v kraji zdejším novokřtěnci přišlí sem z blízkého Mikulova; hlavně sídlili v Němčičkách, Pohořelicích, Pouzdřanech, Vlasaticích a Pasohlávkách.

Po porážce stavovské na Bílé Hoře r. 1620 a po vypovídacích dekretech Dietrichštejnových vystěhovala se část nekatolíků (hlavně novokřtěnci do Uher), část se vrátila (luteráni) do církve. O nějakém násilí za potomní protireformace, ač pánem větší polovice dnešního okresu stal se kardinál Dietrichštejn, nelze mluviti.

R. 1672 připojeny z Brněnského dekanátu fary: Pravlov (s fil. v Malešovicích), Medlov a Cvrčovice k nově zřízenému děkanství v Dolních Kounicích,[1]) a s nimi po přenesení jeho do Oslavan r. 1690 témuž.[2])

Troskotovice, Pouzdřany (s fil. v Uherčicích a Popicích), Vlasatice (s fil. v Pasohlávkách) a Jiřice (pro Drnopole) byly částí Mikulovského dekanátu v l. 1672—1691.[3]) Po obnově (1789) děkanského úřadu v Dol. Kounicích byla k němu připojena vlasatická fara (s fil. pasohlávskou), jež od Mikulovského byla zatím přišla k Olbramovskému; později ještě Pouzdřany s oběma filiálkami přidány k Hustopeckému dekanátu.

K nově zřízenému (5. května 1671) děkanství v Židlochovicích přidány Pohořelice (dř. filiálka židlochovská). Dle matriky Znojemského děkanství z r. 1656 patřila k němu t. r. fara v Loděnicích (300 farníkův), kamž komendována fara Olbramovská (250 far.) s filiálkou v Branišovicích (pustých) a Našiměřská (40 far.)[4]) U téhož děkanství trvaly Loděnice do r. 1673; odtud do r. 1730 podřízeny Hostěradickému; od t. r. stále

---

[1]) Mimo ně patřily k němu: Dol. Kounice (s Neslovicemi a Hlinou), Ořechov (se Syrovicemi), Tikovice, Ivančice, Krumlov (s Dobřínskem, Petrovicemi, Rokytnou, Rybníky, Jamolicemi, Dubňany Hor.), Oslavany (s Řeznovicemi), Mohelno (s Březníkem, Kralicemi, Jinošovem), Rouchovany, Čučice, Rosice (s Popovicemi, Lukovany, Zbejšovem a Vomicemi). (Matricula . . . ad decanatum Kanicensem . . erecta 1672).

[2]) Matricula . . . parochorum . . . ad decanatum Oslavanium . . erecta 1691. [3]) Matricula . . decanatus Nicolspurgensis 1672 a 1691. [4]) Relatio peractae visitationis . . decanatus et districtus Znoymensis. A. 1656. (Bisk. konsist.)

Olbramovskému, k němuž též přidány i Jiřice z Mikulovska, a v l. 1777—1782 i Loděnice, Medlov, Pravlov, Malešovice a Dolní Kounice. Při založení (1771) Brněnského biskupství přiděleny byly Pravlov, Loděnice, Medlov a Malešovice jemu, kdežto arcibiskupství přirčeny Cvrčovice, Pohořelice, Vlasatice, Pasohlávky, Troskotovice, Branišovice a Pouzdřany; než nařízením Josefa II. 1782 také přidány biskupství.

Dnes patří farní osady k čtyřem děkanstvím: a) Kounickému: Malešovice (farář), Medlov (far. a koop.), Cvrčovice (far.), Pasohlávky (far.), Vlasatice (far. a koop.); b) Hustopeckému (zal. r. 1671): Pouzdřany (farář); c) Olbramovskému: Branišovice (far.), Troskotovice (far.)[1]) a Loděnice (far. a koop.); Drnopole jest částí farnosti jiřické z Krumlovska; d) Židlochovskému: Pohořelice (far. a koop.).

V kostele v Pohořelicích se konají služby Boží střídavě (týdně) česky a německy, v Loděnicích (s ohledem na Maršovice a Jezeřany) každou neděli jsou ranní služby české a velké německé, aneb naopak; ve smolínské kapli odpol. pobožnost a křesťanská cvičení bývají česká a německá, litanie po nich jen německé. V Medlově se vždy alespoň evangelium přečte česky.

Židé mají svou modlitebnu v Pohořelicích.

Školy. Ve školách jest vyučovacím jazykem jen němčina, ač ještě za 2. pol. minulého století učilo se českým a německým jazykem — v Pohořelicích.

R. 1912—1913 mají v okrese měšť. chlapeckou (3tř.) a dívčí (3tř.) Pohořelice; obecné: Branišovice (3tř.), Cvrčovice (2tř.), Drnopole (1tř.), Kopařovice (1tř.), Loděnice (2tř. s pob.), Malešovice (2tř.), Mariahilf (2tř.), Medlov (2tř.), Němčičky (1tř.), Odrovice (1tř.), Pasohlávky (3tř.), Pohořelice, křesťanská obec (5tř. se 4 pob.), Pohořelice, židovská ob. (2tř.), Pouzdřany (3tř.), Pravlov (2tř.), Smolín (2tř.), Šumice (2tř.), Troskotovice (3tř. s pob.), Vlasatice (6tř. s 1 pob.).

Mateřská škola v Pohořelicích.

Průmyslová škola pokračovací v Pohořelicích.

Zimní škola hospodářská v Pohořelicích.

---

[1]) Dle nového rozdělení r. 1913 byly Troskotovice vyňaty z Mikulovského děkanství a přidány k Olbramovskému.

6. Statistický přehled.

Pohořelský okres byl zřízen r. 1901 z 10 obcí Židlochovského okresu: Cvrčovic, Kopařovic, Malešovic, Medlova, Němčiček, Odrovic, Pohořelic (křesť. obce), Pohořelic (žid. obce), Pravlova a Smolína, ze 4 obcí Morav.-Krumlovského okresu: Branišovic s Vinohrádkami, Loděnic, Šumic a Drnopole a z 5 obcí z Mikulovska: Mariahilfu či Nové Vsi, Pasohlávek, Pouzdřan, Troskotovic a Vlasatic. Aktivován 1. února 1903 a přidělen okres. hejtmanství v Mikulově.

Zabírá 20 osad sloučených v 18 katastrálních a 19 politických obcí, z nichž 1 město a 5 městeček (Pravlov, Medlov, Troskotovice, Vlasatice a Pouzdřany).

Obyvatelstvo: R. 1890 bylo v týchž obcích 15.502 obyv., z nichž 14.778 kat., 31 evang. a 691 židův, 947 Čechů a 14.555 Němců; r. 1900: 15.570 obyv. (7431 mužů, 8139 žen), 14.976 kat., 44 evang. a 550 židů, 1266 Čechů (8·13%), 14.304 Němcův (91·87%); r. 1910: 16.021 obyv. (7812 mužů, 8209 žen), 15.561 kat., 28 evang. a 432 židů, dle přiznaného jazyka obcovacího 654 Čechů (4·71%), 15.292 Němců[1]) (95·29%). Ubylo Čechů tudíž o 92%!!

Katastr celého okresu měří 189·92 km²; největší katastrální obec jsou Pohořelice 29·53 km², Vlasatice 27·28 km², Troskotovice 18·08 km², Pouzdřany 13·58 km²; nejmenší rozlohu mají Pravlov 2·21 km² a Kopařovice 2·95 km².

Domů r. 1900 bylo 2467; nejvíce jich měly Vlasatice 328, Pohořelice 304, Pouzdřany 258, Troskotovice 245; nejméně Kopařovice 45 a Drnopole 52; r. 1910: 2807 domů; nejvíce ve Vlasaticích 359, v Pohořelicích 346, v Troskotovicích 259, v Pouzdřanech 252, nejméně v Kopařovicích 48 a v Drnopoli 50.

Obyvatelů r. 1900 bylo v Pohořelicích 2861, ve Vlasaticích 1907, v Pouzdřanech 1218, v Troskotovicích 1181, nejméně v Drnopoli 215 a Kopařovicích 259; r. 1910 měly Pohořelice 3013, Vlasatice 2035, Troskotovice 1253, Pouzdřany 1213, Pasohlávky 993, Drnopole 216 a Kopařovice 285.

Obce všechny jsou německé. O českých menšinách lze mluviti v Pohořelicích (10·28%), Cvrčovicích (8·32%), Branišovicích (9·1%), Pouzdřanech (2·7%), Pohořelicích žid. obci (9·7%).

---

[1]) Rozdíl 71 lze vysvětliti tím, že byli vynecháni Slováci.

Evang. bylo 44; židů 550; posledních ubylo v l. 1890—1900 o 141; většinu měli v židovské obci v Pohořelicích a 149 jich žilo v křesť. obci Pohořelské; r. 1910 jest evang. pouze 28 (—37%), židů 432 (—21·6%).

Dle pohlaví napočítáno v okrese r. 1900 o 708 ženských více než mužů; více mužů měly jediné Odrovice; r. 1910 jen o 397 žen bylo více; většinu mužskou měly Kopařovice, Medlov, Odrovice a Cvrčovice.

Za r. 1911 činila pozemková daň 162.760·24 K, domovní 8695·59 K, činžovní 8322·76 K, všeobecná výdělková kontingentovaná 20.303·74 K, nekontingentovaná 1914·18 K, zvláštní výdělková daň z podniků veřejnému účtování podrobených 1078·15 K, daň z důchodů, kterou sráží státní pokladna, 227·98 K a jiné (pokladny) 2357·95 K, z důchodu dle přiznání 517·47 K, osobní z příjmu, která se platí přímo úřadu 11.931·60 K, a která se sráží 1318·13 K. Zemská přirážka z reální daně 57%ní a z ostatních daní 63%ní dělá 136.146·96 K, silniční (34%ní) 80.356·49 K, obchodní komora dostane 892·97 K.

Na sněmi (čes. vol. okr.) volí ve všeobecné třídě Pohořelsko s okresem Dačickým, Mikulovským, Jaroslavským, Mor.-Krumlovským, Mor.-Budějovickým, Jemnickým, Hrotovským, Náměšťským, Vranovským, Znojemským a s městem Znojmem: — v obcích venk. se Židlochovskem; — ve třídě městské s Hodoninem, Břeclaví, Klobouky, Mor.-Krumlovem, Ivančicemi, Dol. Kounicemi, Miroslaví, Židlochovicemi, Hustopečí, Podivínem, Mikulovem, Znojmem, Jaroslavicemi, Vranovem a Jevišovicemi; — (něm. vol. okr.) ve všeob. kurii: Pohořelsko s městem Brnem a 12 přil. okresy; — ve venk. obcích s okr. Mikulovským, Břeclavským, Hodonským, Uh.-Hradištským a Stážnickým; — v městské kurii s Mikulovem, Jaroslavicemi a Dol. Kounicemi.

Na říšskou radu (čes. vol. okr.) ve všeob. kurii: Pohořelsko s okr. Mikulovským, Břeclavským a hejt. Hustopeckým; — ve městské skupině: Pohořelice, Mikulov, Znojmo, Jaroslavice, Hustopeč, Židlochovice, Miroslav, Mor. Krumlov, Jevišovice, Hrotovice, Náměšť, Mor. Budějovice, Jaroměřice, Třebíč, Telč, Vranov, Jemnice, Dačice, Slavonice; — (něm. vol. okr.) ve všeob. třídě: okr. Pohořelský a Náměšťský, hejt. Krumlovské, Brněnské, Vyškovské, Hustopecké, Kyjovské; — ve skupině měst: Pohořelice,

Mikulov, Židlochovice, Dol. Kounice, Břeclav, Hodonín a celá řada čes. měst na jv. Moravě.

Mladíci se odvádějí k 99. pěš. pluku, 24. zemèbraneckému pluku pěchoty a 25. praporu mysliveckému.

II. Jednotlivé obce.

Pohořelice.

Popis. Bývalé královské věnné a starobylé město Pohořelice na 34° 11′ v. d. a 38° 59′ s. š. na rovině (184 m nad mořem) na pravém břehu řeky Jihlavy na císařské silnici: Brno—Mikulov—Vídeň, a Pohořelice—Znojmo.

Středem města jest náměstí (= Horní náměstí) (obr. 6.) se sochou cís. Josefa II.; kolem jsou hlavní budovy: Kostel, fara, radnice, v níž umístěn okres. soud a ber. úřad, pošta a starodávný dům hotelu „Pfaun“. Ulice podél císař. silnice z Brna na náměstí slove „Brněnská silnice“, pokračování z náměstí ke hřbitovu a k nádraží „Vídeňská silnice“ (obr. 7.). V oné representační budova spořitelní (č. 2.) (obr. 8.), v níž má místnosti své též obec. správa, v této obec. škola (č. 242.) na dvoře s býv. Paarovým zámečkem, stará pošta („Posthof“) (čís. 13.). katol. hřbitov a nádraží. Před poštou se dělí cís. silnice ke Znojmu a k Vídni; vedle staré pošty nahoru jde okresní silnice do Loděnic a rovnoběžně s ní, ale blíže k náměstí silnice ke Cvrčovicům; v ní jest po pravé straně „Dvorek“, po levé žid. hřbitov; mezi oběma silnicemi cukrovar hr. Herberštejna. Za řekou, přes niž se pne jubilejní most cís. Frant. Jos., jest městský špitál a hospod. škola.

Z náměstí na jv. vybíhají souběžně 2 ulice: Dlouhá (již r. 1593) a Pšeničná (= Waizengasse) (připom. 1595); v ní jest

památný dům č. 83., býv. bratrský sbor, v prodloužení oné bývala okres. hospod. škola (č. 56.). Před č. 64.—68. rozšiřuje se Dlouhá ulice na menší zv. Rudolfovo náměstí. Jmenovaná

Obr. 6. Náměstí v Pohořelicích.
(1 = fara; 2 = spořitelna; 3 = radnice; 4 = býv. svob. dvůr „u okrouhlého kamene" (Rundenštein), dnes hotel „Pfaun"; 5 = socha cís. Josefa II.)

čísla jsou štíty obrácena na náměstí, v jehož jz. části jednopatrová budova měšť. škol. Spojující ulice k měšťance sluje „Kostelní ulice". — Na konci Pšeničné počíná „Dolní náměstí", z něhož

pokračování z dolního konce k řece jsou 2 rovnoběžné ulice: „Stará poštovní ulice“ a „Lázeňská“; ona sluje tak, že jí jezdívala pošta k Brnu po mostě, z něhož piloty v řece podnes jsou zřetelny, tato, protože bývala v ní lázeň.

Vídeňskou silnicí, Kostelní ulicí, Rudolfovým náměstím a částečně Dlouhou ulicí a kostelem jest ohraničena židovská obec.

Z býv. hradebních zdí dochovaly se základy za budovou městské spořitelny k řece (t. zv. „Schanzen“); též za stavby měšťanky přišlo se na zbytky zdí. R. 1649 se mluví o místě „... in der Ecke der Stadtmauer“ (Grunt. kn., I.).

Ke katastru města (29·54 km²) patří samoty: 1. Hildegardín (dvůr) (Hildegardshof), 1 č. s 34 obyv.; 2. hájenka „Proklatá“ (1 č. s 4 obyv.); 3. dvůr u Cyrila (Marienhof), 1 č. se 7 obyv.; 3. osada „Velký Dvůr“ „Grosshof“ (8 č. s 30 obyv.), na pravém břehu mlýnské strouhy; jest zde lovecký zámek („Leopoldsruhe“) zvaný po zakladateli kníž. Leopoldovi z Dietrichštejna, dvůr, býv. ovčírna, býv. byt porybného, válcový mlýn (dř. o 7 slož.), pila se 2 kádry a zastávka železniční; 4. Krakov (Wilhelmshof, odtud též Vilímov), dvůr s 3 č. a 82 obyv.

Název města dle příčestí min. času klad. „Pohořel“ a přípony -ici.[1]) Pojmenování na lat. a němec. listinách jest pouhá zkomolenina českého jména; na př.: Pohoreliz 1240, Poorliz 1244, Pohorlicze 1278, Pohorzelicz 1288, Poherlicz 1397, Pohořelice (sing.) ze 16. stol., Statt Poherlicz 1619, Stadt Pohrlicz 1644.[2]) — Na starobylost poukazuje výraz „Altstadt Pohrlitz“ 1721, česky „Městys Staré Pohořelice“ (r. 1725). R. 1662 se podpisuje „Rath der alten Stadt Pohorliz“.

Vzrůst obyvatelstva. Po 30leté válce bylo osídleno v městě i se žid. obcí ze 119 domů (76 kř., 43 žid.) s 2559½ m. (= 35 62/64 l.) polí a 447½ m. vinic jen 57 (39 kř., 18 žid.) s 2062½ m. polí a 297½ m. vinic, a pusto 62; od r. 1657 nově osazeno 15 (9 kř., 6 žid.),[3]) nově zpustlo 5, a starých pustin zůstávalo 41 (24 kř., 17 žid.) ještě r. 1673!

---

[1]) Černý-Váša, Moravská jména místní, 70.

[2]) Dle staré pověsti stávala na místě nynějších Starých Pohořelic osada neznámého již jména; když tato zničena byla požárem, založena na jejím místě osada nová nazvaná Pohořelice. Redakce.

[3]) Mezi nimi Mojžíš, žid. lazebník, a rabín Loeb.

Živnosti usedlých byly velké: 5 svob. dvorů (též v. t): Jana Schneidra (před r. 1749 zv. „Velecký“) (3 l.) se 174 m. polí a 68 m. kopanin (= $2^{48}/_{64}$ l.); Voršily, vdovy po † Mikuláši

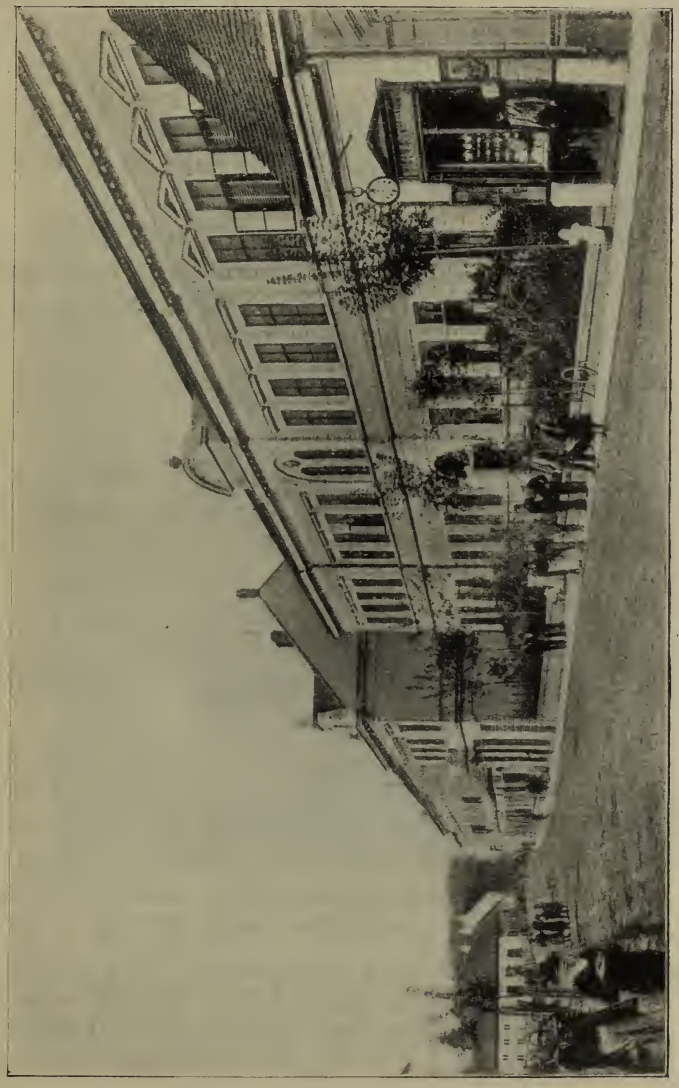

Vídeňská silnice. Obecná škola.

Obr. 7. Pohořelice.

Fleišingrovi ($2^{1}/_{2}$ l.) se 145 m. polí a 150 m. svob. polí (= $2^{58}/_{64}$ l.), $21^{3}/_{4}$ vozu sena a 50 m. zahrady; Pavla Morgenthalera (2 l.) se 116 m. polí a 12 m. kopanin; Jana Balcara Muky ($^{3}/_{4}$ l.) (dř. pana

Karla Chuby) (před 1749 tak zv. „Počecký“) s $43^1/_2$ m. polí a 122 m. kopaniny (= $1^{42}/_{64}$ l.); dvora ($3^1/_2$ l) pana Frant. z Rosenštejna s 203 m. polí (= $2^8/_{64}$ l.) ujala se vrchnost r. 1657. 2láník Adam Gindl (dř. Jan Hadinger) se 173 m.,[1]) Jiří Pacák se $122^1/_2$ m., Václav Sellner se 134 m.,[2]) Martin Brun se $150^1/_2$ m.,[3]) 1 lán, $6^1/_2$ l., $^1/_4$ l., 22 chalup a 18 žid. domů. R. 1669 osazeno 10 domků (6 žid.), 2 l. po 58 m. a $2^1/_2$ l.; pustého novokřtěneckého (Brüderhof) dvora s $^5/_4$ l. (= $141^1/_2$ m.) polí se ujal Tobiáš Kletzl. Při starých pustinách i $101^1/_2$ m. polí a 50 m. vinic zůstávalo neobděláno.

Za 18. věku (1749) bylo při Pohořelicích $2761^1/_2$ m. polí, $18^2/_8$ m. pustin, 193 m. zahrad, $109^1/_4$ vozu sena; z toho patřilo poddaným: $1982^6/_8$ m. polí, $133^3/_8$ m. zahrad, $36^1/_2$ m. úhora, $68^7/_8$ m. vinic, 77 vozů sena, 92 domů, 48 komínů; obci: 288 m. pastvin, 23 m. polí a vinný šenk na $373^1/_3$ vědra. Z domů vykoupeno z poddanství 88; fara měla 92 m. polí, $3^1/_2$ m. zahrady a $7^1/_2$ vozu sena; podruhův a přespolních, kteří zde něco měli, 24. Vinic $387^1/_2$ m., ač dle starého katastru mělo býti $447^1/_2$ m.; 60 m. proměněno na pole. Z býv. svob. dvorů před t. r. vzala si vrchnost (1., 2., 4. a z 5. jen $26^1/_2$ m.) ke dvorku nově založenému u Pohořelic; ostatní navždy pronajala různým lidem buď darmo, buď za desátek: poštmistrovi Karlu Piatimu šl. z Drnovic 125 m., Janu Kazimírovi Getrostovi, c. k. mýtnému z Pohořelic, $7^2/_8$ m., 20 poddaným 132 m. (pozemky podd. dvora Morgenthalerova), svým služebníkům 27 m.

Roku 1790 bylo 149 křesť. a 26 žid. domů, 870 křesť. a 453 žid. obyv.; r. 1890: 276 domů, 2753 obyv., 18 evang., 184 židů, 2 jinověrci, 2549 kat., 304 Češi, ostatní Němci; r. 1900: 304 domy, 2861 obyv., 12 evang., 149 židů, 2141 Němců a 710 Čechů; r. 1910: 346 domů, 3013 obyv., z nichž 2856 katol., 10 evang., 147 židů, dle obcovacího jazyka 2674 N. a 310 Č.

Dějiny. Pohořelice král. městem do r. 1514. Připomínají se již r. 1222, kdy zdejší („de borliz“) farář Jindřich svědčil na listině pro Velehradský klášter. R. 1240 schválil král Václav I. Oldřichovi Schwarzovi a bratřím, zámožným brněnským měšťanům, mimo jiné i právo na 2 lány s přísl. v Pohořelicích, jež byli

[1]) Do r. 1749 byl rozdělen na 2 celolány: Jiřího Lazara a Večeře. [2]) Vzniklo z něho 5 č. do r. 1749. [3]) Rozdělen do t. r. na 2 domy.

obdrželi od markraběte Přemysla; když byl založen týmž Schwarzem klášter panen augustiniánských u P. Marie (Cella s. Mariae [Herburgy]) v Brně, darovány mu zmíněné 2 lány. Obdarování potvrdil král Václav r. 1244, olom. biskup Bruno r. 1247, král Přemysl II. Otakar r. 1271 a Václav II. 1286.

Obr. 8. Pohořelice.
Budova spořitelní, v jejímž I. poschodí jsou městské úřady.

R. 1269 královna Kunhuta, manželka Přemyslova, vrátila témuž klášteru dvůr se vším příslušenstvím (darovaný zakladatelem jeho) v Pohořelicích (in Pohorlicz foro nostro), jenž byl klášteru vzat před tím. Název „foro nostro“ poukazuje, že tehdy byly Pohořelice městem, a další slova v listině („dominio videlicet marchionatus nostri in Moravia“), zeměpanským (= královským).

Na prospěch Kounického kláštera zřekla se r. 1276 Staroboleslavská kapitola za 1 hř. stř. roč. platu o sv. Michale svých peněžitých desátků z kostelů v Pohořelicích, Pravlově, Malešovicích, Cvrčovicích, Narvicích, Pasohlávkách, Vlasaticích, Újezdě, Dol. Kounicích, Pavlově, Mušově, Mušůvkách, Novém Sídle, Dol. Dunajovicích, Mikulově a Řeznovicích, což potvrdil r. 1288 Theodorik, olom. biskup.

Před válkou s Rudolfem Habsburským shromažďovalo se v okolí Pohořelic vojsko Přemyslovo; po rozhodné bitbě u Suchých Krut (26. srpna 1278) vtrhli vítězní Němci a Uhři na Moravu, kde si tak počínali uher. Kumáni, že sám král Rudolf přiměl je k návratu do vlasti; s mnohými městy i Pohořelice utrpěly mnoho a úplně lehly popelem. Proto nedivno, že Rudolf, vida zpustošené město, udělil mu četná obdarování ze svého tábora u Rosic:[1]) Ponechalť Pohořelicům na 10 let užitek mostného („Prukmaut“) a daroval na věčné časy křoviny zv. Doubravu („duprev“) při řece Jihlavě; mimo to byli osvobozeni Pohořelští na 10 let mýtného v celé Římské říši, kdekoliv se vybíralo královským jménem, a všech kontribucí a daní. Obdarování se stalo za přítomnosti p. Jaroslava z Kravař, vyslance královny Kunhuty, jíž tehdy město Pohořelice náleželo **věnným právem**. Také r. 1296 potvrdila královna Guta, manž. Václava II., Herburgám listiny na dvůr v Pohořelicích a r. 1338 markraběnka Blanka, manželka Karla IV., svobody kostela a patronát nad ním brněnské kapitule.[2])

Za bojův o korunu českou mezi domem Rakouským a Jindřichem Korutanským zřekl se[3]) Bedřich Rakouský za náhradu 45.000 kop gr. svých nárokův na ni na prospěch Jindřichův. Do nezaplacení peněz zastaveny mu mimo jiná města i Pohořelice. Za to, že český král Jan Lucemburský zasadil se o zvolení Ludvíka Bavorského za římského krále, slíbil r. 1314 týž Janovi, že donutí vévodu Bedřicha, aby vydal města posud zastavená, Znojmo a Pohořelice, po zaplacení zbývajících peněz zástavních; což se stalo bezpochyby r. 1323.

V dubnu r. 1336 zavítal do města král Jan Lucemburský, kde podepsal důležité listiny Luckému klášteru. — Syn jeho markrabě moravský Jan Jindřich (r. 1349—1375) nařídil r. 1350,

---

[1]) In castris apud Rossice, III. Kalendas Octobris 1278.
[2]) C. D. M., V., 54; VII., 873. [3]) Ve Znojmě, 14. srpna 1308.

aby Pohořelští hledali ve sporných věcech naučení u rady města Brna, nikoli v Měníně, jako posud. Dle poslední vůle jeho (26. března 1371) připadly Pohořelice s fojtstvím a s mýtem synovi jeho Janu Soběslavovi; rozdělení potvrdil Karel IV. 12. května t. r. Když se však stal Jan Soběslav knězem, přivlastnili si díl bratři jeho: Jošt a Prokop tak, že Pohořelice přirčeny Joštovi, jemuž r. 1378 dne 22. září se přiznala městská rada latinskou listinou, že mu dluží 80 kop gr. bez 33 gr.;[1]) podobně r. 1397 dlužilo město 10 kop. gr. Klementovi a Anně z Piskovic, jichž zahradu před obec. špitálem (. . an dem ort vor unserm spital . .) osvobodili za úroky ode všech daní.[2])

Za téže doby (r. 1375) měly Pohořelice s jinými městy zeměpanskými zaplatiti nařízenou dávku (11 kop 18 gr. a 7 den.) na výlohy spojené s cestou obou královen z Uher do Prahy, ale nedaly ani groše; ano, když snížen poplatek na 5 hř., neobdrželo město Brno ničeho; zaplatiloť Brno totiž napřed 484 hř. 9 gr. a 5 den. za všechna města zeměpanská či královská. Po smrti markr. Jana (12. listop. 1375) vypsány položky na jednotlivá města sice markr. Joštem, ale opět nedaly Pohořelice naporučených 5 hř.[3])

Za občanské války mezi Joštem a Prokopem upadly r. 1399 a znova r. 1402 Pohořelice do rukou posledního; zde v listopadě r. 1401 podepsal Prokop listinu, jíž zcizil Hrádek u Jevíčka Janovi z Bozkovic.

Následujícího roku přepadl vedle Ivančic i Pohořelice pan Vilém z Pernštejna se svými dobrodruhy a vyplenil je. R. 1408 dělala všeobecná berně připadlá na Pohořelice 48 kop, r. 1414 10 kop 40 gr., r. 1417 8 kop 40 gr.[4])

Mezi 11 královskými městy, jejichž purkmistři a rady se r. 1413[5]) zavázali platiti vévodkyni kožichovské Kateřině 300 kop gr. z platů, jež měli dávati ročně králi Václavovi ze svých měst, počítány jsou i Pohořelice.[6])

Za l. 1417—1514 bylo město v zástavě;[7]) r. 1417

---

[1]) Památná listina se zachovanou pečetí městskou se chová v zem. archivě v Brně. Otišť. v C. D. M., XI., 116. [2]) Perg. něm. listina jest v městském archivě brněnském. Otišť. v C. D. M., XII., 330. [3]) Dr. B. Bretholz, Geschichte der Stadt Brünn, 313.—315. [4]) Altes Iglauer Stadtbuch (Tagbuch, C, 674). [5]) An sand Philippi und Jacobi der heiligen czwelfboten tage. [6]) Arch. Čes., XIV.. 553. a 554. [7]) Obdobně také Ivančice a Litovel, královská města, byla nejprv zastavena, a pak prodána jako poddanská.

zastavil je král Václav purkrabímu na Špilberku Hanuši Ameissrovi ve 2000 kop. gr. Za zástavy neuvádějí se Pohořelice mezi král. městy; na př. r. 1440 (landfrýd ujednaný na dobu do příchodu nového pána).

Hned s počátku husitských válek, jejichž jevištěm ne tak naše vlast, jako Čechy byly, zastavil král Zikmund na sjezdu v Prešpurku (28. září 1421) i Pohořelice Albrechtovi V. Rakouskému, zasnoubiv mu zároveň dceru svou Elišku; sňatek se konal a odevzdání zástavy se dálo 21. dubna 1422. — Aby měl volnější ruku proti království, ponechal zástavně témuž zeti celé markrabství r. 1423; táhna r. 1425 do Čech, psal „na poli blíž Pohořelic“ Oldřichovi z Rožmberka. Dobyli sice husité města, ale r. 1428 vyhnáni odtud katolickou stranou za vůdcovství p. Jana Krajíře z Krajku. Po čes. vítězství u Domažlic však odtáhl Albrecht Rak. z Moravy, uslyšev, že Prokop Holý po památné smlouvě s opav. vévodou Přemkem vtrhl na Moravu, a vloživ do svých věrných měst[1]) posádky; mezi nimi jmenují se i Pohořelice. R. 1441 shromáždili se zde vyslancové král. měst z Moravy, aby se uradili o mír a odnětí hradu Rájeckého; r. 1442 táhla mor. šlechta a král. města proti Pohořelicům, v nichž byli posud Taborité, a dobyla opevnění městských.[2])

Následkem toho r. 1443 pobořeny městské zdi[3]). Následujícího roku konán zde sjezd mor. stavův o mír s Rakušany.

Král Ladislav zastavil r. 1455[4]) Pohořelice se všemi mocnostmi a přísl., zvláště s obecním mýtem, svému věrnému Janovi Zajimači z Kunštátu a Jevišovic za 2000 zl. uh., jež si byla vypůjčila od něho Alžběta, matka Ladislavova; měl je držeti pan Zajimač do zaplacení zmíněné sumy při ročním oznámení, že se vyplatí zástava. Po 4 letech[5]) král Jiří připsav 1000 zl. uh. k zástavní jistině ponechal Janovi Pohořelice doži-

---

[1]) Olomouc, Brno, Jihlava, Uh. Hradiště, Znojmo, Litovel, Jemnice, Uničov, Pohořelice, zámek Židlochovský a j. [2]) Znojemská kniha městská.

[3]) Za boření zdí dělníkům dána 1 hř. za pití a jídlo za 8 dní, 2 pomocníkům za 2 dni 4 gr. a 4 den., mistrovi Mikulášovi 6 gr., za 3 spíšky soli 5 gr. a 1 den., za míru hrachu 4 gr., 4 dělníkům za 11 dní 20 gr., 11 vozkům 8 gr., každému pomocníkovi 2 gr. a 11 den., kuchaři Urbanovi 8 gr. (Losungsbuch města Znojma z r. 1443).

[4]) Ve Vídni, 7. března. [5]) V Praze, v sobotu před sv. Havlem r. 1459.

votně; kdyby chtěli králové Čeští po smrti páně Zajimačově vyplatiti město, měli to dědicům jeho oznámiti rok napřed.

Podobně byl přízniv Jiří Jindřichovi, synu Janovu. Do r. 1467 neplatili totiž měšťané brněnští ani olomoučtí mýta zde; t. r. ale král Jiří listem zavázal jmenované měšťany, odnímaje jim dřívější svobodu pro jejich zpronevěru na něm, aby clo a mýto v Pohořelicích dávali uroz. p. Jindřichovi z Kunštátu a z Jevišovic „shledše na věrnost a mnohé služby jeho.[1])

Potvrzení zástavy otcovy a dědovy nabyl Prokop Zajimač z Kunštátu od krále Vladislava r. 1498.[2])

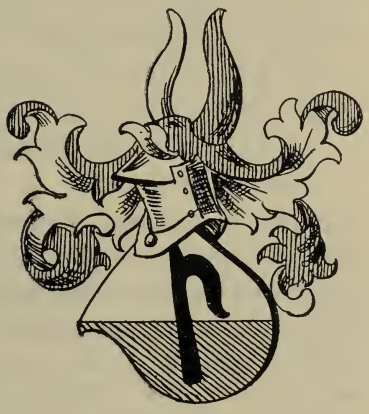

Obr. 9.
Znak Valeckých z Mírova.

Když pak Pohořelice koupí zástavy přešly na vladyku Jana z Komárova, požádal týž krále Vladislava, aby nebyl v držení města Pohořelic od něj neb jeho nástupců až do své smrti splacován; což slíbil král. Mimo to obdržel milost od krále, že po smrti jeho mohli králové Čeští vyplatiti zástavu s podmínkou, že použiji města k svému vlastnímu jmění a držení, a že sobě v něm vystavěti si mohl tvrz dřevěnou neb kamennou a ji obývati a na ní seděti tím právem, jakož i jiní obyvatelé markrabství Moravského užívají svých tvrzí zápisných. Následujícího roku Prokop Zajimač všechny 3 majestáty vydal Janovi z Komárova,[3]) když mu prodal zástavní list.

Po Janovi z Komárova dědil Pohořelice bratr jeho Kunát Pešík z Komárova a na Březnici, kterýž je prodal opět Markvartovi Valeckému z Mírova a na Miroslavi (obr. 9.) a pí. Lidmile, manželce jeho. Jim též vydal všechny listiny a dobrou vůli,[4]) a dne 6. května 1500 kvitoval manžely z 1010 kop gr., které obdržel od nich za Pohořelice. — Pí. Lidmila z Miroslavě

[1]) V Praze, den sv. Havla r. 1467. [2]) Na Budíně, v neděli před slavností Narození P. Marie. [3]) Na Jevišovicích, v pátek den sv. Pavla na víru Obrácení r. 1499. [4]) V Brně, v úterý den sv. Floriana.

vzdala se r. 1512 svého práva na Pohořelicích na prospěch svého manžela, když byl týž na sebe vzal 1760 zl., jež dlužila svému sestřenci Vítovi z Kralic.

Posledním zástavním pánem (od r. 1512) byl Vilém z Pernštejna a na Židlochovicích, jemuž r. 1514 král Vladislav dal v pravé dědictví městečko Pohořelice se vším přísl., jež v určitých sumách držel v zápise, aby je držel a užíval jich, jako jiní páni svých městeček.[1]) Tak **královské věnné město** kleslo na městečko poddanské; odtud má podnes společnou vrchnost se Židlochovicemi (v. t.).

Pohořelice poddané městečko panských rodů (1514—1848).

Páni z Pernštejna (—1567).

Dle poslední vůle p. Viléma[2]) přidány Pohořelice k dílu Vojtěchovu; v 2. posl. pořízení[3]) z r. 1520 přidal, že co se dělání rybníkův dotýče u Pohořelic neb jinde, kde by se koliv zdělaly, to při každém díle mělo zůstati.[4]) R. 1516 vystavěl p. Jan z Pernštejna mlýn; o vedení vody do něho a z něho smluveno[5]) s Kounickým klášterem toto: „. . . jestliže by se přihodilo v kterém místě buďto nad mlýnem aneb pod mlýnem, že by co vodú z těch struh ke škodě kruntuov kněze probošta a konventu aneb lidí jejich bylo, aneb že by kterých kruntuov se co zaschlo, skrze kteroužto věc lidé by škodu jměli, a knězi proboštovi a konventu že by jací užitkové tím scházeli, že ty škody, kteréž by se skrze dělání toho mlýna našly buď nad mlýnem neb pod mlýnem, aneb kteří poplatkové že by scházeti měli, jmám a povinen budu i s potomky svými napraviti a za to dosti učiniti . . .“

Od téhož kláštera za probošta Jana získal Jan z Pernštejna r. 1517 pustou ves (díl) Němčičky (v. t.) pod Pohořelicemi za 3 drajlinky a 4 vědra vína, kteréž byly vydávány z Pravlova každoročně ke klášteru Třebickému, a to tak, aby Jan z Pernštejna zase dával Kounickému klášteru z blučinských hor 3 draj-

---

[1]) Na Budíně, den sv. Panny Lucie r. 1514. (Z. d. b., XIV., 23.) [2]) Na Pardubicích, v pondělí po sv. Jiří r. 1515. [3]) Na Pardubicích, v středu před Narozením P. Marie r. 1520.

[4]) Arch. Čes., XVI., 132, 141, 167, 524—527, 533, 547, 548; XVII., 153, 202, 211, 277. Z. d. b., XIV., 23. [5]) L. P. 1516, v středu po sv. Matouši na Krumlově. [6]) Archiv Čes., XVII., 236.

linky a 4 vědra.[1]) Po 2 letech Martin Göschl, probošt kounický, vložil v desky p. Janovi polovici pustých Němčiček ($8^1/_2$ lánu) se vším přísl., když pán z Pernštejna deskami zajistil klášteru Kounickému 3 drajlinky a 4 vědra vína, kteréž jsou dávány z pravlovských desátků na Třebíč, s právem, jakým jim příslušely k Třebíči, a jakým jich užíval týž pán z Pernštejna,[2]) a kněz Pavel, převor kláštera sv. Michala v Brně, s povolením bratra Balcara Mindla, provinciála země moravské, p. Vilémovi z Pernštejna postoupil ve zmíněné pusté vsi 7 pustých lánů s přísl.[3])

R. 1520 na den sv. Václava stala se na Telnici smlouva, dle níž konvent kláštera Matky Boží v Brně zaměnil s Janem z Pernštejna své 2 svob. lány s grunty a se vším, což měli v Pohořelicích, za louku v Telnici; po 3 letech Sabina, převora téhož kláštera, zapsala v desky za pravé dědictví ony 2 lány témuž pánovi.[4])

Anna, abatyše Oslavanského kláštera, vložila v zem. desky r. 1524 ves pustou Preser (v. t.) (Prehersko či Presersko) vedle pusté vsi Němčiček pod Pohořelicemi s platy, poplatky a vším přísl. p. Janovi z Pernštejna, jenž naopak zapsal 20 věder vína z medlovského desátku svého vydávati na klášter ročně; bečky měl klášter poslati vždy do Medlova.[5])

R. 1535 získána pustá ves Újezd (v. t.), nad níž opravu již od r. 1509 dědičně měl p. Vilém z Pernštejna, r. 1517 pustá ves Borovsko s 18 lány a 6 podsedky (v. Židl. okr., str. 224.), r. 1520 opustlé místo Klášterec (pozn. tamž na str. 215.) a r. 1517 pustá ves Narvice (str. 138.). Tak přikoupenými vesnicemi pustými blíže Pohořelic zaokrouhlili si noví majetníci posud malé území svého městečka, utvořivše za několik let veliký komplex hospodářský zv. dnes „Veliký Dvůr“.[6])

---

[1]) Král Ludvík potvrdil (v zem. deskách: Vladislav) smlouvu na Budíně, ve čtvrtek po Zvěstování P. M. (= 26. března) r. 1517. (Z. d. b., XV., 10., vklad v desky r. 1519.) [2]) Z. d. b., XV., 10.

[3]) Z. d. b., XV., 11. [4]) Z. d. b., XVII., 2, 4. Smlouvu dělali Ondřej ze Sloupna na Podnětovicích a Jan Kotunský z Utěšic za p. z Pernštejna, Oldřich ze Svojkova a na Jiříkovicích a Jiří Herink ze Slupna na Kobylnicích za klášter. — Smlouvu ztvrdil na žádost p. Vojtěcha z Pernštejna na Pardubicích král Ludvík. (Na Budíně, den sv. Filipa a Jakuba Ap. 1523). [5]) Z. d. b., XVII., 4. (Dto v Brně, v úterý před sv. Kateřinou r. 1524.) [6]) Viz i Noskův článek Velkostatek ze zaniklých vesnic v Sel. Arch. (VI., 34—39).

Dříve bývaly pod Pohořelicemi rybníky: Starosta, Netušil a Nadymač; pány z Pernštejna založeny: Nový (na části zaniklé vsi „Borovska“) a Přibyl (blíže Hildegardína); strouha od Smolína již byla vedena z Jihlavy na Velkodvorský mlýn (patřící Kounickému klášteru) a na zavodňování Starosty (= Altteich). O vedení vody na ně byly často rozepře. Tak r. 1531 vznikla různice o vodu Jihlavu mezi Pohořelicemi a Mušovem mezi p. Janem Linhartem z Lichtenštejna a p. Janem z Pernštejna; urovnán spor[1]) takto: Páni z Pernštejna se svými potomky budou moci a mají svobodně na mlýn a rybníky pohořelské vodu z řeky Jihlavy ku své potřebě vésti a bráti po gruntech svých bez překážky pánů z Lichtenštejna; jen to tak měl opatrovati pan z Pernštejna, aby tím braním a vedením vší vody z řeky starožitného toku nevyvodil. Ježto p. Linhart se vyjádřil, že utrpěl znamenitou škodu i s rybáři svými mušovskými, co různice povstala, uvolil se pan z Pernštejna p. z Lichtenštejna na sv. Martina vyplatiti $272^1/_2$ kopy gr.[2])

R. 1536 v úterý po sv. Valentině umluveno na zámku Kounicích mezi p. Janem z Pernštejna a p. Jiříkem Žabkou z Limberka, držitelem panství Vlasatického a Kounického:

„Poněvadž p. Žabka vody od Pohořelic na rybník Lenovský potřebuje a p. z Pernštejna chtíc žádost jeho (pana Jiříka Žabky), pokudž by bez škody jeho bylo, naplniti, tomu odporen není, takto jsme se srovnali: Item. Když by ten stav na řece Jihlavě nad Pohořelici znovu dělán aneb opravován býti měl, mělo se vziti dříví z lesů panství Vlasatického, a polovici dělníků měl dáti p. Pernštejn a druhou polovici p. Žabka neb držitelé Vlasatic. Podobně na polovic měli struhu čistiti a břehy opravovati až pod tu troubu, kterouž voda do Nadymače půjde. Item pan Jiřík nad starým mostem u Pohořelic v tom místě, jakž ukázáno jest, má troubu dáti vložiti, a to opatřiti, aby přes tu troubu z Pohořelic a do Pohořelic s vozy jeti a dobytky svobodně hnáti mohli, a kdyby trouba zhnila, mají páni Vlasatičtí v časích budoucích též opatrovati, a ta trouba má z hloubky na ham vyměřený kladena býti, a to tak, aby vody k potřebě pěti kol mlýnu pohořelickému předse šlo, a ostatek té vody aby do Nadymače tu před Pohořelici ležícího šlo. Item p. Jiřík Žabka pod jmenovanou troubou měl příkopu svým nákladem do Nadymače odvésti . . . ., a u téhož Nadymače hráz povýšiti a rozšířiti tak, jakž toho potřeba ukazovati bude, aby se voda z toho Nadymače přes hráz přelévati nemohla. — Pana z Pernštejna erbové mají Nadymače nasazováním ryb svobodně užívati. — Pan Jiřík Žabka měl dáti 3 mosty udělati: jeden přes blato pod Nadymačem, druhý přes struhu, kudy cesta k rolím pohořelickým jde, třetí

[1]) V městečku Mušově, v úterý po sv. Kunhutě 1531. [2]) Cod. Pernst. v archivě města Brna, 116, fol. 313.

proti hrázi rybníka Lenovského; dříví na mosty byl povinen dáti z pohořelských lesů p. z Pernštejna; pro budoucnost však pan Jiřík Žabka a budoucí páni vlasatičtí měli ty mosty svým nákladem dělati a opatrovati, aby lidé svobodně přes ně mohli jezditi. — Jestliže by pán z Pernštejna aneb jeho potomci rybník pod Pohořelici nad Starostou dali udělati a z té struhy pod Nadymačem k nahánění rybníka potřebovali vody, tehdy budou moci polovici z té struhy vzíti vody, a druhá polovice vody aby šla svobodně do rybníka Lenovského; pakli by pán z Pernštejna aneb budoucí jeho tu polovici vody chtěli do rybníka Starosty pouštěti, toho vůli míti budou a to opatřiti mají troubu dadouc vložiti, aby více vody pouštěno nebylo než prvá polovice vody. A jestliže by vedení tou struhou vody Pohořelským jaká škoda se dála, má býti napravena podle uznání přátel od pána z Pernštejna i od p. Jiřika.

Item. Jakož pan Jiřík Žabka pod rybníkem Lenovským rybník nový dělati má, hráz toho rybníka jedním koncem přes grunt páně z Pernštejna bude moci k rybníku „Přibylu“ k tomu oklikú v hrázi toho rybníka Přibyla, kdež jsme jim ukázali, dáti převésti; a což tím rybníkem gruntův páně z Pernštejna se zatopí, při tom páni vlasatičtí mají zůstati; než což ten rybník gruntův páně z Pernštejna nezatopí, to pánu z Pernštejna a budoucím jeho zůstati má. A poněvadž tím rybníkem trouba rybníka Přibyla se zatopí, že by se rybník Přibyl nemohl zpouštěti, tu troubu pan Jiřík Žabka má ihned v jiném místě, kdež jemu aneb úředníkům jeho úředníci páně z Pernštejna ukáží, svým nákladem dáti vložiti. A jestliže by tím novým rybníkem na hrázi rybníka Přibyla jaká škoda se dála, to pan Jiřík Žabka povinen bude dáti opraviti a tak opatřiti, aby na té hrázi škoda se nedála, a za vedení vody napředpsané a za zatopení tím novým rybníkem gruntův páně z Pernštejna pán Jiřík pánu z Pernštejna má a povinen bude ten plat, kterýž se z hájovi na každý rok (3 kopy gr.) od p. z Pernštejna na zámek Kounice dával, svésti a od J. Královské M. na to list zjednati, že J. Královská Milost pána z Pernštejna a jeho dědice z toho platu propouštěti a vysvobozovati ráčí, a řeky, které pod tím novým rybníkem zůstávají, od t. č. pánu z Pernštejna až po hranice pánů z Lichtenštejna, mušovské a grunty evaňské, dědičně příslušeti mají, a ten les a grunty panství Vlasatického, což jich pod hrází rybníka nového zůstane, z té strany od Evaně až po grunty evaňské, ty se spravedlivě na pole rozděliti mají, aby jedna polovice od hranic mušovských lidem vlasatickým a druhá polovice hornější má pánu z Pernštejna a dědicům příslušeti. A jakž pan z Pernštejna a jeho potomci povinni jsou k tarasům rybníkův vlasatických ze svých gruntů dříví a les, jakž ukazuje o tom smlouva předešlá mezi pánem z Pernštejna a někdy proboštem kounickým, na ten čas majitelem panství Vlasatického, dávati, na ten rybník nový nebudou povinni a nemají žádného lesa dávati ani na rybník Lenovský více od tohoto času. K opravě nynějšího tarasu na rybník Lenovský má tento rok pán z Pernštejna 200 vozův lesa dáti, a tím aby se ten taras opravil. Než což se jiných rybníkův vlasatických a k pálení dřev ve dvoře vlasatickém dotýče, to při předešlé smlouvě ve věrnosti své zůstaň “[1])

[1]) Codex. Pernšt. v arch. města Brna, 116, fol. 341 a 342. — Zápis v zem. desk., XXII., 9.

Páni ze Zástřizl (—1569) a z Žerotína (—1616).

Vnuk páně Vilémův Vratislav z Pernštejna vložil r. 1567 vladykovi Jarošovi ze Zástřizl mezi jiným i: „..... ves Medlov, což tu k Židlochovicům jsem měl, s desátkem obilným, jarým a ozimným, i s vinným desátkem, což mně tu náleželo, městečko Pohořelice s kost. podacím, s mlýnem, jak postaven jest, s rybníky: Starostou, Novým, Přibylem, Netušilem a Nadymačem a s struhou svobodnou na ten mlýn a rybníky vedení vody, kteréž páni vlasatičtí podle smluv o to učiněných také užívati mají,.... a vším přísl .... kromě z toho panství Židlochovského platův vydání každého roku, totiž do kláštera sv. Tomského v Brně 175 kop gr., kn. Martinovi Šmolcarovi (či Šmelcarovi) k té kanonii 25 kop gr., ... a ke dvoru do Vlasatic dříví ku palivu a opletóm, též k tarasům, rybníkům: Vedru, Šlojíři, Kříži a Novému z narvických lesův podle smluv, též ke 2 rybníkům Troskotovským, k tarasům a k potrubí oplétání dávati podle smluv o to učiněných, zachováno buď.“[1])

Proti vkladu mlýna, jakž vystavěn jest, s struhou svobodnou vedení vody na mlýn a rybníky: Starostu, Nový, Přibyl, Netušil a Nadymač, činil odpor pan Albrecht Černohorský z Bozkovic právě, „že p. Vratislav z Pernštejna takové svobody p. Jarošovi ze Zástřizl dané té struhy a vedení vody na ten mlýn a rybniky svrchupsané bez výminky a mimo smlouvy učiněné mezi pány pohořelskými a vlasatickými na škodu panu Albrechtovi nemohl vkládati v desky a neměl.“[2])

Dcera pana Jaroše ze Zástřizl Mandalena byla provdána za p. Fridricha z Žerotína, jemuž zajistil 1569 deskami tchán veškeren statek Židlochovský. Nový majitel zaokrouhlil své zboží vsí Ledcem a 2. dílem Medlova (v. t.), jejž přikoupil r. 1590 od hr. Jana Jak. z Thurnu za 6600 zl., a vsí Smolínem (v. t.), kterou mu prodal i s Přísnoticemi za 4500 zl. hr. Jind. Matyáš z Thurnu.[3])

Za přízně jeho mnozí z obyvatelů zdejších a z okolních vsí přilnuli jednak k luterství odstoupivše od utrakvismu, jednak k Českým bratřím; též se tu usadili novokřtěnci. Vzácný tento pán[4]) dle povolení cís. Maximiliana II.[5]) odkázal své 3. manž. pí. Mandaleně Slavatovně z Chlumu a Košumberka tvrz a dvůr Pouzdřany s pivovarem, mlýnem, městečkem, mýtem, městečko Troskotovice a ves Uherčice, 1000 zl. ze Židlochovského panství, nějaké obilí a ryby. Zemřel 31. května 1598 bez po-

[1]) Z. d. b., XXV., 7. [2]) Odpor zapsán v Z. d. b. (XXV., 18) r. 1569. [3]) Z. d. b., XXVII., 25, 26. [4]) Viz o něm více v Židl. okrese, str. 51—54. [5]) Ve Vídni, v pátek po Navštívení Bl. P. Marie 1572.

tomkův ustanoviv dědicem Jana Diviše z Žerotína na Náměšti; † 1616 též bezdětek.[1])

Páni z Valdštejna († po přeslici —1697), a hrabata z Sinzendorfu (—1743).

Nápadníci Židlochov. panství prodali je dle posl. vůle páně Fridrichovy Adamovi z Valdštejna na Hrádku nad Sázavou a na Lovosicích za 400.000 zl. V zápisu čteme: „.... město Pohořelice s dvorem poplužním, mlýnem a cihelnou, . . . ves Smolin, ves Medlov, . . .“ Do doby jeho (sám byl horlivým katolikem) spadá stavovská porážka na Bílé Hoře, vystěhování nekatolíků (r. 1622) a neblahé osudy 30leté války. — Duchovní správu na svém panství celém svěřil rajhrad. benediktinům (r. 1625 a 1626), pronajal 2 pohořelským židům všechna svá mýta na statku celém (mezi nimi i v Pohořelicích a Pouzdřanech [od r. 1587]). Zemřel 24. srpna 1638.

Syn a dědic jeho Rudolf, manžel Zdislavy roz. Sezimové z Ústí, nepřečkal dlouho otce († 15. června 1640).

Vdova po něm vládla jménem nedospělého syna Adama Františka,[2]) a po rodinné smlouvě r. 1647 ujala se Židlochovského statku. Do jejího poručenství zasáhla neblaze do osudů města Pohořelic 30letá válka: R. 1642 bylo město vyloupeno úplně! R. 1645 žilo ze všech obyv. jen 122, a ježto morem zemřelo jich 78, zůstávalo v býv. král. městě pouze 44! R. 1652 stálo pustých domů 39 a osedlých 68 (3lán, 2lán, 6 lánů, 12 $^1/_2$l., 9 $^1/_4$l.. 39 chalup) domův a 5 dvorův!

Když pak r. 1663 vtrhli po druhé Turci na Moravu a zmocnili se městečka, zpustošili je a částečně i vypálili! — A do tohoto zubožného kraje poslán a ubytován násl. roku v listopadě celý bádský regiment vojska. Nelze se tudíž diviti, že lidé opouštěli své domy.

Adam Fr. Valdštejn † r. 1666, zůstaviv toliko dceru Marii Annu Františku vdanou za Oktaviana Ladislava z Valdštejna.

---

[1]) Za oné doby byl úředníkem v Židlochovicích a Pouzdřanech pan Šmidl-Henigar z Eberku (1611); p. Ondřej z Ostašova byl hejtmanem na Židl. (1628).

[2]) Dospěv let oženil se s hr. Růženou Barb. z Urschenbeck, kteráž po smrti jeho se vdala za hr. z Trauttmansdorffu. Zemřela 1679.

R. 1683 dne 2. ledna stanulo v městě ruské poselství k cís. Leopoldovi I., a 31. srpna t. r. dorazil sem na pochodě statečný král polský Jan III. Soběský spěchaje Vídni na pomoc proti Turkům.

Maria Anna z Valdštejna zemřela 23. července 1689; dle její vůle poslední (dto 21./4. 1689) dědily Židlochovské panství 2 dcery, které (za poručnictví Dominika Ondřeje z Kounic) s počátku po 4 roky hospodařily a vládly společně, ale rozdělily se dne 24. ledna 1693, když se vdaly: Maria za hr. Josefa Paara (obr. 10.), který byl ve službách cís. Josefa II. a manželky jeho, a Růžena za hr. Viléma z Löwenštejna-Rocheforta a po smrti jeho (1696) za hr. Fil. Lud. z Sinzendorfu.

Obr. 10.
Znak hr. Paarů.

Rozdělení netýkalo se příjmů ze statku, nýbrž samého majetku, ač správa celého velkostatku zůstala sloučena v ústředním úřadě v Židlochovicích; hr. Löwenštejnova obdržela s.-v. díl a bydlela v židlochov. zámku, hr. Paarové připadla j.-z. část s Pohořelicemi, kdež si za „dvorkem“ na místě býv. zámku vystavěla nový „Paarův zámek“ (obr. 11.) („Paarisches Schlössel“), k němuž upravila i zahradu dnes také nazývanou „Paarskou“. Táž paní přikoupila r. 1690 svob. dvůr „Fleišingrův“ (v. t.) a sestře svob. dvůr „Mukův“ na Sviňském trhu. R. 1696 dne 20. srpna osvobodily sestry pohořel. poštmistra Fr. Metzkra všech vrchnost. platů z poli přináležejících poště.

R. 1697 dne 31. ledna prodala hr. Paarová[1]) svůj díl švakrovi hr. z Sinzendorfu za 330.000 zl., ponechavši si dvůr

[1]) R. 1715 koupila si Budišov od hr. Václ. Albrechta Bruntálského z Vrbna za 115.000 zl.

Obr. 11. Paarův zámek v Pohořelicích.

„Fleišingrův“, „Mukův“ a dům Morgenthalerův (v. svob. dvůr Rundenštejnův). Ač kup ujednán podmínečně, poněvadž nebyla rozhodnuta soudně rozepře mezi sestrami a jinými členy rodu Valdštejnského o domnělý Židlochov. fideikomis, přece hr. z Sinzendorfu ujal se panství tak, jako by mu patřilo a zavázal se hr. Paarové vypláceti ročně 14.000 zl. a nésti ostatní břemena. Kup vykonán úplně r. 1715 dne 30. března. Po 2 letech (dne 2. června) prodány za 12.000 zl. i 2 vyměněné svob. dvory a dvůr Morgenthalerův; pro poslední Fr. Dessetor obdržel od hr. z Sinzendorfu osvobození již r. 1697 dne 1. července.

Ježto časté požáry zuřily v Pohořelicích, a velké škody vznikly, daroval hr. z Sinzendorfu městu r. 1714 pustý dům Paletův, jehož zahrada dotýkala se řeky, aby se v něm uschovávaly žebříky, háky a kádě, a poručil, aby se stavěly domy oddělené od sebe a nikoli těsně při sobě.[1])

R. 1727 započato se stavbou první císařské silnice na Moravě, z Brna do Vídně na Pohořelice. Topoly podél ní jsou z oné doby. Poddaní robotovali na ní (t. zv. silniční robota) i pěšky i s potahem; dostavovala se ještě r. 1754. — Ji Pohořelice mnoho získaly; stalyť se stanicí na ní a východiskem silnice do Znojma.

R. 1729 bylo zrušeno hrdelní právo v Pohořelicích, Měníně, Nosislavi a Blučině, a všechna městečka podřízena židlochovskému právu.

Za války Marie Terezie s Bedřichem II. přišli sem první Prusové (1500 mužů) s gen. de la Mottem 17. února 1742; 9. března po odchodu prvních přišlo nových 1800 mužů, Prusů. Dne 11. března o 10. hod. ráno přitáhl sem sám král Bedřich s četnými generály, důstojníky a s velkým průvodem; zůstal zde přes 2 noci odešed do židlochov. zámku, kde ještě meškal v dubnu. Od 13. března do 6. dubna t. r. obsazeny Pohořelice pruským vojskem s majorem Kamekem; 6—8 zemřelých nepřátel pochováno u sv. Jana Nep. Nepřátelé ukládali obyvatelům vysoké výpalné, jež vymáhali ohněm a mečem, a ježto neměli dosti koní, nuceni poddaní jeti i na velké vzdálenosti na přípřež; i děla byli nuceni voziti; ale navrátil se málokterý z nich.

---

[1]) Schloss Gr.-Seellowitz, den 24. April 1714. (Městská grunt. kniha). — Tehdy byl úředníkem na Židlochovicích pan Jan Tomann.

Dietrichštejni (—1819), vévoda Albrecht Těšínský (—1822) a arcivévodové z rodu Habsbursko-Lotrinského (—1848).

Za tohoto válečného roku zemřel hr. z Sinzendorfu; dědicové po něm: Jan Vilém, Oktavian Karel a Josef Bernart prodali (za 1,117.000 zl.) dne 4. května 1743 se Židlochovským panstvím i Pohořelice hr. Leopoldovi z Dietrichštejna, jenž vystavěl za Velkým Dvorem lovecký zámeček „Leopoldsruhe“ s domácí kaplí. Týž přenechal nově získaný statek za 1,000.000 zl. (dle kupní smlouvy ze dne 26. července 1748) kníž. Karlovi z Ditrichštejna na Mikulově, který si vystavěl zámeček v Kopařovicích. Hrabata z Ditrichštejna vládli Židlochovskem v letech 1743—1819.

Dne 11. června r. 1748 jela městečkem naším k Brnu cís. Maria Terezia s manželem Frant. Lotrinským a byla přivítána co nejslavněji. Podobně r. 1773 na cestě z Haliče přespal v sobotu před svátkem Jména P. Marie ve faře císař Josef II. na slamníku s sebou dovezeném a čerstvou slamou zde vycpaném; před odjezdem byl přítomen tiché mši sv. a ponechal faráři 24 dukátů, z nichž 2 určil hlídačům vozů, 4 služebným a 18 faráři za „vyspání“.

Kníže sám často zajížděl na hony do zámečku u Vel. Dvora.

Do let jeho padá doba Josefa II. plná reforem.

Po smrti (24. října 1784) kníž. Karla dědil panství kn. Jan Křt. Karel z Dietrichštejna,[1]) za něhož prodán emfyteuticky mimo jiné i Velkodvorský mlýn (r. 1784), a vykonána robotní reluice, tak že poddaní za posavadní robotu zavázali se k určitým platům a pracím.[2])

Za napoleonských válek trpělo zdejší obyvatelstvo mnoho: vždyť na sev. částech panství Židlochovského odehrálo se posl. jednání bitvy u Slavkova. O válce s Francouzi vypravuje nám farní protokol toto:

R. 1805 v září táhlo Pohořelicemi k Rakousům mimo rakouské vojsko ještě 60.000 Rusů, jichž generálové bydleli na faře. Po kapitulaci Ulmu (17. října 1805) však vracela se spěšně z Rakous

---

[1]) Znak pánů z Pernštejna, z Zástřizl, z Valdštejna, z Žerotína, hr. z Sinzendorfu a knížat z Dietrichštejna viz v okrese Židlochovském. [2]) Kontrakt takový slul: Robotabolizions-Kontrackt.

rusko-rakouská armáda Polohořelicemi k Brnu a Vyškovu; v listopadě prchali tudy ministři a cizí vyslanci, z nichž španělský a anglický přenocovali ve faře. Po přestálých častých hrůzách, že město prchajícími Rusy bude vypáleno a vypleněno, přibyl sem 17. listopadu hlavní rakouský stan pod velitelstvím knížete Jana z Lichtenštejna, jenž se ubytoval s četnou družinou též ve faře. Druhého dne po odchodu posledních ruských husarů přitáhl k 3. hod. od Branišovic franc. jízdní předvoj pod generálem Sebastianim, jenž bydlel na faře a svým velmi přísným a sprostým chováním v celé obci svými přílišnými požadavky velký postrach způsobil. Jeho adjutant vzal faráři 3 koně.

Dne 19. listopadu ráno dorazil sem vlídný a mírný princ Murat a brzy po něm k 10. hod. císař Napoleon na koni v průvodu Berthiera, ministra války a náčelníka generál. štábu, a četné generality.

Farář Šebestián Libischer, jenž farní budovy neopustil, byl sice mnoho týrán hlavně od osobního mameluka Napoleonova Rustana, ale dostalo se mu té milosti, že byl generálem Rappem představen císaři. Rapp převzav úlohu tlumočníka, tázal se faráře, kterého z obou sedících za stolem považuje za císaře. Farář rozhodl se pro Berthiera, jehož prsa zdobily četné odznaky a řády, ktežto Napoleon byl oděn jednoduchou jezdeckou uniformou s jediným řádem čestné legie.

Napoleon předložil faráři různé a četné otázky, mimo jiné také následující: Jak dlouho jest na faře? Zač ji dostal? Jakým mužem jest biskup, zdali a jak často visituje diecési? Zdali se konají za této války také zvláštní modlitby? Proč nemá duchovního obleku? Proč tak špatně vypadá?

Farář si stěžoval na drancování fary od francouzských vojínů, což nazval Napoleon nutným následkem válečné doby; dal však generálem Rappem vyplatiti faráři za ztracené 3 koně válečnou náhradu 25 zlatých mincí (t. zv. napoleondórů), potěšiv jej nad to několika slovy.[1])

---

[1]) Na faře v pokoji, v němž odpočíval, visí na stěně obraz Napoleonův s latinským nápisem:

„Vysokým jsi cedrem a mníš, že až k oblakům saháš;
měj pozor, abys neklesl pádem tím těžším“.

O zvláštní pozornosti Napoleonově svědčí, že natáhl stojací hodiny, jež stály u jeho lože (obr. 12.).

Obr. 12. Starobylé hodiny, jež natáhl císař Napoleon na faře v Pohořelicích.

Druhého dne odjel císař. O půlnoci přitáhl generál Caffarelli, jenž s 20 důstojníky až do 20. listopadu zůstal na faře a choval se vlídně. Odtud byla fara stálým obydlím franc. velitelův až

do 12. ledna 1806, kdy odtáhli do vlasti. Farář utrpěl škody 6000 zl.; tehdejší rychtář Jos. Pivec utekl pro týrání gen. Sebastianiho a zůstavil svůj dům Francouzům. — Večer dne 3. prosince po bitvě u Slavkova bylo vedeno městem 20.000 zajatých Rusův.[1])

Po míru v Prešpurce (26. prosince 1805) táhla hlavní francouzská armáda do vlasti Pohořelicemi; v únoru 1806 odešli poslední Francouzi ze zdejší krajiny. Kníže Jan z Dietrichštejna † r. 1808 ve Vídni. Dle poslední jeho vůle dědil s velikými rodinnými statky i Pohořelice nejstarší syn jeho kníže František.

Hned následujícího roku zahájena opětná válka s Francií; po vítězné bitvě pro Rakousko u Ošper (25. května) upraven lovecký zámek „Leopoldsruh“ za nemocnici raněných a nemocných vojákův. Než brzy zvítězili Francouzi u Ogruně; po srážce u Znojma vtrhl francouzský maršál Davoust do Pohořelic. Město utrpělo válkou mnoho, ale přece nikoliv tolik, jako r. 1805.

Na Vídeňský kongres jeli (7. října 1814) Pohořelicemi král Pruský, císař ruský Alexander, jenž byl uvítán s velikou slávou, četná knížata a státníci. R. 1817 byla drahota; míra žita až za 35 zl., míra pšenice i 45 zl.! Ježto kníže měl velké dluhy, prodal některé alodní statky v Brněnském kraji (Židlochovice s Pohořelicemi, Hrušovany, Vel. Němčice a Prštice) vévodovi Albrechtu Těšínskému, manž. Marie Kristiny, dcery císařovny Marie Terezie. Za něho založeny nové knihy pozemkové (1821). Roku 1820 dvakrát zastavil se císař František I. na cestách v Pohořelicích a byl vždy přivítán slavnostně.

Albrecht zemřel r. 1822. Poslední vůlí ustanovil dědicem arcivévodu Karla Ludvíka, syna císaře Leopolda II., jenž ještě t. r. v říjnu zavítal do Pohořelic. V témž měsíci (7.) jel městem ruský císař Alexander na kongres do Verony v Italii; jedl na poště a obdaroval manželku poštmistra šl. Filipa Schmeidlera drahocenným prstenem. Na zpáteční cestě stanul zde opět. Nový, vznešený pán panství pobyl dvakráte r. 1824 kratší čas v zámečku a městě.

Roku 1827 urovnána mezi zdejší křesťanskou a židovskou obcí rozepře, jež se táhla od dob hr. Sinzendorfa: Židovská obec

---

[1]) Prof. Alois Slovák: Bitva u Slavkova, str. 23. a 24. — Památní kniha Pohořelské fary.

obdržela od křesťanské 5000 zl. a 40 dubů; Líchy (Schachen) (horní a dolní) a všecky duby na nich přirčeny křesťanské obci. Po vyrovnání byly pokáceny duby, které ojediněle stály mezi Pohořelicemi a Smolínem jako stáří svědkové bývalých doubrav. Za následujících let často jeli městem vznešení hosté: V září r. 1833 a v říjnu r. 1834 císař František I. na cestě do vojenského ležení u Tuřan (při druhé cestě byl doprovázen arcivévodou Fr. Karlem a Ludvíkem, korunním princem bavorským), dne 28. května 1836 vévodové Orleánský a Namourský, synové francouzského krále Ludvíka Filipa; 17. srpna t. r. cís. Ferdinand Dobrotivý na cestě do Prahy na korunovaci; roku 1839 dne 27. srpna arcivévoda František Karel, otec nynějšího cís. Frant. Josefa I., jeda do vojenského ležení v Haliči; r. 1844 arcivévoda Karel Ludvík.

Památným jest pro celý okres a okolí rok 1839, kdy dne 7. července zahájena jízda na severní dráze z Vídně do Brna (zv. Ferdinandova dr.). Císařské silnice od t. č. pozbyly významu a zpustly. Není, kdo by po nich jezdil.

Dle odevzdací listiny ze dne 30. června 1848 dědil statek Židlochovský syn jeho arcivévoda Albrecht, jenž zemřel 18. února r. 1895. Než již r. 1854 dne 1. ledna odstoupil jej nový majitel svému bratru arcivévodovi Karlovi Ferdinandovi. Od 21. března 1896 stal se držitelem Těšínska a Židlochovského statku arcivévoda Bedřich, syn arcivévody Karla Ferdinanda.

R. 1885 povýšeny Pohořelice na město.

Popis panství. Z panství jen 4 osady leží v okrese: Pohořelice (křesť. i žid. obec), Smolín a Medlov. Vrchnost r. 1750 přiznala následovně: Velký Dvůr pohořelský měl $1215^5/_8$ m. polí, 370 m. pastvin, 240 vozů sena, malý dvůr (= Dvorek) v Pohořelicích $769^7/_8$ m. rolí, 340 m. pastvin, 70 m. zahrad, 170 vozů sena[1]); — rybníků[2]) na 1200 kop (Starý rybník na 900, Nový na 300 kop); — lesů[3]) u Pohořelic 881 m., Bažantnice 92 m., u Medlova 39 m. — peněžní dávky byly:

---

[1]) Louky ležely podél lesů (Nahrovické pod 134 vozů, Röhren 28, Ovčák 65, Lán 20, Nové a Cesta 245, Bründl 190, Soud 40, Háje 65, Přibyl 55, Stinger 10).

[2]) Na celém panství na 3350 kop.

[3]) Celý Židlochovský statek 4274·5 m.

GENEALOGICAL DEPARTMENT P. 4*
CHURCH OF JESUS CHRIST OF
0121128 ER-DAY SAINTS

	Činže												Mýtné	
	o sv. Jiří		o sv. Václ.		o sv. Mart.		o Vánoc.[1])		horní		z lisu			
	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.
Pohoř. (kř.)	18	27	10	25	7	30	40	21½	167	24	34	43¾	100	—
Pohoř. (žid.)	116	40	116	40	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—
Medlov	71	13¾	69	51	35	—	4	6¾	46	4	3	—	—	—
Smolín	6	30	18	—	9	50	4	47	38	26½	1	—	—	—

Mimo to platily Pohořelice o sv. Bartoloměji 29½ zl. úroku; židé z přivezeného do obce „košer“ vína 65 zl.; z hospody v městě 1260 zl., lazebník a pohodný 216 zl. 40 kr., z mlýna (kounické vrchnosti)[2]) 840 zl. a 20 m. pšenice. Obilný desátek vrchn. právem činil 109 m. pšenice, 139 m. ječmene, 529 m. žita, 352½ m. ovsa, 5½ m. hrachu, 17 m. prosa; ježto v něm jest započítán z některých osad i desátek právem farním, dostává farář pohořelský titulo prebendy od vrchnosti 58 zl. 20 kr. a snopný desátek z desátku, a Sv.-Peterští v Brně 123 zl. 34 kr. Vinný desátek vrchn. právem dával Medlov 34 věder. Za to, že ponechána vrchností pohořelským židům úplná svoboda voleb, platili 50 zl.; židovstvo z města dávalo od koňských handlířů 33 zl. („Gröschlgeld“).

Robota. Celoláníci v Pohořelicích (18) a Medlově (8) robotovali týdně s 2 koňmi ¾ roku 3 dni, ¼ roku 4 dni, Smolínští (4) celoročně 3 dni; ½láníci ve Smolíně (18) po 2 dnech; pěší robotu konali ¼láníci (3 ve Smolíně, 1 v Pohoř.), ½láníci v Medlově (43) a chalupníci (48),[3]) v Pohořelicích po ¾ roku 3. po čtvrt roku 6 dní týdně; ostatní chalupníci po 2—3 dnech. Za Valdštejnů byly postoupeny medlovským poddaným dominikální pole; za to každý celoláník, robotující dříve 3 dni, od sv. Jana do sv. Václava 4 dni nucen na panském pracovati, chalupníci (dříve 1 den) 2 dni a od sv. Jana do sv. Václava 3 dni. Osvobozeno bylo 13 chalupníků v Pohořelicích, čtvrtláník ve Smolíně, 4 čtvrtlány a chalupa v Medlově.

[1]) Místo slepičného in natura. [2]) Kounická vrchnost spravovala splav.

[3]) Za koňskou robotu pouštěly se smolínským poddaným dle vůle panské pole vrchnostenská.

Dle urb. přiznání v Pohořelicích robotoval láník (celkem 18) čtvrt roku 4 dni, tři čtvrtě roku 3 dni a platil gruntovní činže 2 zl. 49 gr. 2 d., čtvrtláník pěšky čtvrt roku 6 dní, tři čtvrtě roku 3 dni, a platil grunt. činže 43 kr. 2 d., chalupník (48) pěšky čtvrt roku 6 dní, tři čtvrtě roku 3 dni, a platil gruntovní činže 16 kr. 2 d. Nerobotovali, kdo měli pouze chaloupky. Obec dávala o svatém Martině $7^1/_2$ zl. z vinného šenku, $10^1/_2$ zl. o Vánocích z masných krámů, 1 zl. 10 kr. z nájmu domovního, 21 kr. polní činže o sv. Michale. Farář měl od vrchnosti 58 zl. 2 kr. a desátek z desátku (1 kopu pšenice, 2 kopy žita, 1 kopu ječmene, 2 kopy hrachu), od obce 2 zl.; užíval 5 rolí a dřívějšího lesíka „Schachen", celkem 111 m., zahrady 3, luk na 18 vozů sena a otavy, a dostával 6 husí, 58 kuřat a kopu vajec.[1])

R. 1847 roboty a desátky na panství byly vykoupeny po dlouhém vyjednávání. V Pohořelicích pracovali poddaní do t. č. 2808 dní potahem a 7525 dní pěšky; den tažní roboty vykoupen 21—24 kr., pěší 7—8 kr. Podobně i desátek vyvazen mírně. — Uváží-li se, že pak vrchnost potom platila nádeníkovi denně 20—24 kr. a za práci s potahem $1^1/_2$—2 zl., vysvitne rozdíl v hospodaření potomním.

Svobodných dvorů bylo 5, jež ponenáhlu skoupeny vrchností a zrušeny:

1. Zvaný „U okrouhlého kamene" či „Runden Stein" ve městě na rohu (an der Ecke in der Stadt) (dnešní hotel „Pfaun"). Z dějin jeho víme:

Roku 1598 koupil pan Krištof Dyckart od pí. Voršily, vdovy po † panu Osvaldovi Steinerovi, dům s půl čtvrtým lánem rolí, s 3 lukami, se 2 zahradami a 2 líchami od starodávna k tomu domu příslušícími, též s vinohrady dělanými i pustými v hoře Pohořelické ležícími a s jinými mnohými svršky, dobytky a nadbytky za 2200 zl. počtu mor. Roku 1603 byl dům zaplacen úplně. Do r. 1614 byl osvobozen; odtud zápisy o něm píší jako o svobodném dvoře.

---

[1]) C. D. M., II, 137, 374; III., 38, 67; IV., 24, 64, 168, 220, 250, 323, 347; V., 54, 227, 293; VI., 347, 376, 384; VIII., 18, 30; IX., 324; X., 138, 150; XI., 116, 184; XII., 330. — Joh. Eder, Chronik der Orte Seelowitz und Pohrlitz und ihrer Umgebung, 229—302. — Boč. sbírka, č. 10.161, 10.163, 10.164 týká se Pohořelic u Napajedel. — Urb. přiznání, 68, rektifikační odd., 245/6, domin. fasse, 138.

Prodal r. 1614 v měsíci listopadu pan Hartmann z Buchaimba panu Kristianovi Hübnerovi svobodný dvůr „Rudenstain či Rundenstain“ na rohu v městě Pohořelicích se vším příslušenstvím, jak to náleželo dle osvobození[1]) od starodávna k tomu dvoru za 4000 mor. tolarů. — Než již po 3 letech stala se smlouva,[2]) dle níž od vladyky Hübnera, hejtmana, vladyka Jiří Bernart Pogrel z Gegelné a na domě ve městě Slavkově koupil si za 5000 zl. a 30 dukátů litkupu dvůr svobodný a žádnému nezávadný, zv. „U okrouhlého kamene“ s rolemi, zahradami, lukami, vinohrady, s řekou a obdarováním, kteréž svědčí na dvůr a na jiné věci. Při zapsání a postoupení dvora měly se odvésti svobody k tomu dvoru náležející.[3]) R. 1623 za přítomnosti pana Bohuslava Kozy z Hradiště prodán sice dvůr s přísl. za 6600 tolarů panu Martinovi Opelmannovi, ale ještě t. r. vrácen dřívějšímu majiteli. Pro účast na vzpouře proti Ferdinandovi II., a ježto jesuity po vypovědění honil a choval se k nim zle, ztratil dvůr, jenž byl dle vůle císařovy[4]) a z rozkazu kard. Fr. z Dietrichštejna a Jana staršího Tamfelda z Tamfeldu zapsán císařskému radovi Šebestiánu Fortiquierrovi, a zápis poznamenán do městských knih.[5]) Vzalo se mu též 5586 zl. dluhu a musil seděti ve vězení půl roku. Na žádost jeho mu bylo sice vězení odpuštěno, ale nucen slíbiti, že zaplatí o sv. Michale 250 zl. a o sv. Jiří 250 zl. Bratra Bernartova Jetřicha Rudolfa, jenž byl nedospělý, odbyli komisaři domem ve Slavkově a zatížili jej dluhem 5000 zl.

Koupí 1637 o sv. Jakubě přešel dvůr na Ponělu svob. p. Mušvice[6]) (odtud zv. dvůr „Mušovců v), který jej prodal za 2500 zl. Fr. Matyáši z Rosenštejna (zv. proto „Rosenštejnův“), bývalému židlochovskému hejtmanovi a nájemci panství Kounického, na jehož žádost Adam z Valdštejna za roč. 24 tolarův (o sv. Jiří a svatém Václavě po 12 tolarech) osvobodil dvůr jeho s přísl. na

---

[1]) . . . laut des Freibriefes . . .

[2]) V městě Pohořelicích, v pondělí po Božím Vstoupení 1617.

[3]) Smlouva kupní zapsána do městských knih s povolením vrchnosti 28. června 1617. — Svědky při kupu byli: Jiří Pogrel z Koceborovic a na Stražovicích, Adam Kravařský z Šlejvic (= Šlevic) a Novém Zámku a Milonicích, Bohuslav Koza z Hradiště a na dvoře svobodném v městě Pohořelicích, Abraham, purkrabí z Kočeborovic.

[4]) Wien, den 14. Juli 1626. — [5]) Pohrlitz, den 5. Martii 1630.

[6]) V německých překladech se píše „Muschlitz“-Hof.

„Sviňském trhu“ od všech obecních úřadův a vrchn. robot (mimo robot, jež náležely k obci), všech desátkův, letního i zimního obilí; dvořák směl svobodně prodávati pivo a své víno s podmínkou, aby to nebylo proti privilejím obce Pohořelické, a pivo aby bylo ze židlochovského pivovaru; mohl svobodně dvůr se svobodami darovati neb prodati a svůj dobytek s obecním stádem hnáti na pastvu; možný prodej dvora měl se oznámiti vrchnosti, aby jej sama koupila neb určila, komu by se prodal.[1]) Roku 1654 dne 27. února prodal[2]) p. Fr. Ferd. z Rosenštejna a za svého bratra Jana Fr. z Rosenštejna, jenž byl ve službách císařského vojska ve Španělích, za 250 zl. dvůr se 3 širokými poli pod Novým rybníkem, 1 lichou a zahradou a se vším příslušenstvím p. Ferd. Karlu Kubovi, býv. lejtnantovi; prodavačem byl jménem jeho p. Tobiáš Fr. Kastner.

Po Ferd. Kubovi náležel dvůr brněnskému král. rychtáři Pavlovi Ignáci Morgenthalerovi[3]) (odtud dvůr „Morgenthalerův“), jenž jej pustý i s pustou hospodou „U bílého koně“ s 50 dukáty daroval roku 1682 hr. Marii z Valdštejna. Tak připojen dvůr k panství a zrušen; stavení (dům) puštěno poddanému, a pustá pole přidána poště (v. t.). Dům neprodala tehdy hr. Paarová s panstvím, až r. 1717 i s oběma dvory „Fleišingrovým“ a „Mukovým“. Hr. Filip z Sinzendorfu na žádost Frant. Dessetora osvobodil dům bývalého dvora na rohu na náměstí i s pozemky patřícími k domu Padalovu[4]) od všech robot a činží (mimo cís. kontribuci, desátek pohořelskému faráři a všechna cís. břemena) za věrné služby prokázané vrchnosti po dlouhá léta; majetník směl dvůr prodati nebo zastaviti; vrchnost si vymínila právo předkupu, a že bude dvůr osazen hodným člověkem.[5]) Dle vysvětlení[6]) k osvobození byl dvořák prost vojenských kvartýrův a přípřeží,

---

[1]) Geschehen an Tag St. Wenceslai 1637. — Původní česká listina ztracena. Překlad v německém jazyku dochován v zámeckém archivě v Židlochovicích v „Privilegien Buch“ z r. 1713 (opisů to německých překladů všech privilejů, jež kdy dány vrchností poddan. městečkům a vsem hraběte Filipa z Sinzendorfa).

[2]) Svědky byli: p. Fr. Max. Denne a p. Fr. Arnold Lesse.

[3]) Býval vychovatelem mladého hr. Oktaviana z Valdštejna a průvodcem na jeho cestách.

[4]) Byl to jiný Morgenthalerův dům ode dávna zvaný „Dolní hostinec“ „U bílého koně“.

[5]) Schloss Selowitz, 1. Juli 1697. [6]) Wien, den 26. Februar 1708.

ale nikoli císařských dávek, proviantu, mouky, ovsa, rekrutů, nevycvičeného koně atd.

Roku 1750 přiznala vrchnost u dvora 203 m. polí a 2 m. zahrad ($2^2/_{64}$ l.). Z pozemků přidáno $26^1/_2$ m. ke „Dvorku“ u Pohořelic, 125 m. užíval Karel Piati z Drnovic, zdejší poštmistr,[1]) $7^2/_8$ m. mýtný Jan Getrost, 8 m. porybný, 27 m. hostinský, vrátný a ovčácký mistr, 4 m. poddaní.[2])

2. „Fleischingrův“. R. 1588 pan Konrád Pechler koupil za 1880 zl. dům od úřadu po † Tomanovi Kundrátovi zůstalý s rolí 3 lány, štěpnicí, 2 zahradami, lukami a líchou k tomu domu od starodávna příslušejícími, též se 12 čtvrtmi vinohradu, a což více jest zapsáno v knihách starých městských. Od koho obdržel (do r. 1604) dům osvobození, nelze říci z nedostatku listinného; snad od Fridricha z Žerotína.

Prodalť 31. srpna 1604 pan Konrád Pechler panu Janovi Lukounovi, podplukovníkovi, svůj dvůr za 3700 zlatých. Ale již 21. srpna 1612 přešel dvůr kupem (za 1500 tolarů) na pana Jana Jarolíma Mundprodta z Spiegelperka, jenž jej nejprve na 3 léta zastavil (ode dne sv. Jiří 1612) za půjčených 8000 zl. p. Josefovi Forestovi, služebníkovi J. C. M., ale následujícího roku dne 12. července pustil jej v ceně 5500 tolarů do vlastnictví jmenovanému p. Forestovi. Roku 1616 dne 15. listopadu koupil si za 8000 zl. dvůr od posledního majitele s povolením panů Kašpara Melichara a Karla Staršího z Žerotína pan Jakub Panthaleon, a od něho r. 1627 dne 13. prosince za 4500 zl. pan Jiří Adam Stockhammer z Ruding (= Ruttingen neb Rührdingen, jak píše Eder, str. 272). Nižší kupní cenu lze vysvětliti, že za nastalé 30leté války nedával dvůr užitku. Dědicové Stockhammerští (Anna Suzanna Stock-

[1]) Hr. Fil. Lud. z Sinzendorfu na žádost poštmistra Fr. Metzgera, ježto k poště nebylo polí, pustil a daroval dobrovolně jemu a dědicům 18 honů polí od pustého domu Morgenthalerova za úplně svobodné a prosté všech vrchnostenských kontribucí, činží a desátků. Hrabě vyhradil si jen, že po vymření rodiny jeho a pokrevních příbuzných mají pole opět zpět spadnouti na vrchnost. (Schloss Selowitz, den 3. Julii 1697.) — Poněvadž s domkem vedle pošty vyhořela dvakrát i pošta a mnohou škodu trpěl poštmistr, zažádal téhož hraběte, aby mu prodal zmíněný domek, 1 líchu a 2 hony z Morgenthalerova domu. Hr. Sinzendorf žádaný majetek přenechal za 300 zl. a osvobodil pole ode všech robot a vrchn. kontribucí (Selowitz, den 5. Octobris 1703). (Privilegien-Buch, str. 133—143.)

[2]) Vrchn. odděl., č. 138; J. Eder, o. c.; Privilegien-Buch.

hammrová roz. „Augestikin“ [= Oujezdecká], Emerich Stockhammer z Rutting za sebe a svou svobodnou sestru, Jiří Stockhammer z Rutting) prodali roku 1650 (15. března) dvůr u města Pohořelic p. Mik. Fleischingrovi z Aurspachu a dědicům za pouhých 1100 zl. mor. Vdova (již r. 1673) po p. Fleischingrovi Voršila zcizila dědictví Cecilii Haslmannové, po níž a po otci dědila dvůr dcera Cecilie, která r. 1690 dne 24. května prodala jej („zděděný po svých milých † rodičích“) se všemi právy, spravedlností a privileji za 1200 zl. Marii Anně Frant. roz. z Valdštejna.

Při dělení Židlochovského panství r. 1693 připadl dvůr Marii Anně provd. hr. Paarové, která si jej i s „Mukovým“ dvorem za prodeje svého podílu vymínila sice r. 1697, ale r. 1717 přece za 1200 zl. prodala svému svakovi hr. z Sinzendorfu, jenž jej připojil k panství Židlochovskému a zrušil. Pole připadla k „Dvorku“. — Roku 1750 přiznáno u něho 295 m. polí, 50 m. zahrad, $14^1/_2$ vozu sena a $7^1/_4$ vozu otavy (= $2^{58}/_{64}$ l.).[1])

3. Dvůr zv. „V předním rynku na rohu“ (. . am Eck in der Judengasse . .). R. 1613 dne 5. září s dovolením p. Diviše z Žerotína, na Náměšti atd. a Pouzdřanech připsán jest panu Konrádovi Pechlarovi z Mening dům svobodný pozůstalý a sirotkům po † Eufrosině Klammerovně příslušející v městě Pohořelicích v předním rynku na rohu ležící se 2 lány rolí, 2 lány luk, líchou, zahradou u cihelny, třetím dílem, co se urodilo žita a pšenice na 18 honech, ovsa na 12 honech, ječmene z 1 honu, pohanky ze 3 honů, vína ve vinohradě v hoře Pohořelické ležícím ($3^1/_2$ čtvrti: 2 čtvrti v Nové hoře, $1^1/_2$ čtvrti v Staré hoře), 6 dojnými kravami, 8 sviněmi, 2 vozy, presem a káděmi velkými i malými . . a sice za hotových 1500 tolarův. — Pan Pechlar nebyl na něm ani rok; prodalť jej r. 1614 dne 3. března za souhlasu vrchnosti vladykovi Zikmundovi Šmídlovi Henigrovi z Eberka, úředníkovi panství Židlochovského a Pouzdřanského, za 1360 zl. mor. — Kolem r. 1619 náležel vladykovi Bohuslavovi Kozovi z Hradiště, jenž své manž. Sibylle roz. Maxové z Maxen zajistil sice t. r. na něm 750 zl. jejího věna,[2]) ale již r. 1623

[1]) II. gruntovní kniha města Pohořelic. J. Eder ve své kronice (str. 272) vynechal nejen údaje do r. 1612, ale nesprávně napsal i data.

[2]) Já Bohuslav Koza z Hradiště a na dvoře svobodném v městě Pohořelicích známo činím tímto zápisem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtouci slyšán bude, a zvláště tu, kdež náleží, že koupíce zde v městě Pohořelicích

dne 13. ledna prodal jej se všemi privileji a s listem na osvobození židovi Jakubu Prenzovi (= Perenzen) za 1000 tolarů mor.; náležely k němu 3 čtvrti vinic v Pohořelských a čtvrt v Branišovských horách. R. 1625 náležel Pavlovi Slavkovskému či Austerlitzovi, po němž vdova Anna Pavlova koupila od úřadu a starších židovských za 850 zl. rýn. dvůr svobodný i se všemi svobodami; vinice ležely pusty. Při zápise měl býti odveden list svobodný na týž dvůr; ale poněvadž svobody a obdarování do Polska odvezeny byly vdovou po židovi Prenzovi, byli povinni žid. starší (Aron Dokterle, Jos. Rusel a Heršl Valscher) se postarati o ně u býv. majitelky a přinésti je Pavlové.[1])

R. 1628 dne 14 července koupil si od pí. Anny provdané Kundrátky dvůr Štěpán Fux za 800 mor. tolarů. Po smrti jeho

---

dvůr svobodný od urozeného pana Zikmunda Ssmídla Henigera z Eberku, jsem jej manželce své milé Sibylli Maxové z Maxen v summě půl osma sta zl., za 1 zl. 30 gr. a za 1 gr. 7 denárů alb. počítajíc, místo věna zapsati dal tím způsobem níže poznamenaným: Jestliže by mně týž dvůr kdy na prodej přišel, abych byl manželce své povinen za tou svrchupsanou summu zase dvůr hodný koupiti a ji na tom dvoře dáti opatřiti a zapsati. Jestliže bych jí pak takového dvoru nekoupil, tehdy abych byl povinen jí takových 750 zl. počtu moravského vedle pořádku země této ujistiti; pakli bych ji to neujistil a mne mezitím Pán Bůh všemohouci s tohoto světa prostředkem smrti časné povolati ráčil, dříve než bych sobě co koupil, tehdy aby táž manželka má přede všemi jak dětmi, tak i nápadníky v užívání a držení statku mého mohovitého i nemohovitého zápisy anebo hotové peníze žádnému vydávati povinna nebyla dotud, pokudž by jí těch 750 zl. vydáno nebylo. Kdo by se koli pozůstalosti mé po smrti mé ujímati chtěl, aby jí v tom žádný nižádným vymyšleným způsobem a právem světským ani duchovním překážeti nemohl a moci neměl. Pro lepší toho jistotu a paměť svou jistou vůlí a vědomím dal jsem do purkrechtních knih města Pohořelic ten zápis vepsati tu, kdež se týž svobodní a jiné městské domy zapisují. Co se stalo v přítomností uroz. pana Jiřího Bernarta Pograla z Německé Gegelné a na svob. dvoře v městě Pohořelicích, pana Zikmunda Jáchyma Maxe z Maxen a na svob. dvoře v městečku Horních Kloboucích, a moudrých a opatrných pánů, purkmistra a spoluradních města Pohořelic, t. č. v úřadě Paul Eberzbacher, purgmistr, Samuel Schwortz, Wenzel Streimer, Hons Kroczr a Martin Troll, konšelé. Actum 2. Maii Ao 1619.

[1]) Kup se stal za přítomnosti rytířů: Ondřeje z Ostašova a na Lhoticích a na svob. dvoře v Telči, úřed. Židloch. panství, Bohusiava Kozy z Hradiště, úřed. panství Pouzdřanského, Zikmunda Jáchyma Maxe z Maxen a na svob. dvoře v městysi Kloboucích, a Josefa Pantaleona z N. a na svob. dvoře v Pohořelicích.

postoupen vdovou v téže ceně Martinovi Peitlovi (1634 dne 30. srpna).

4. „Bočkův“ či „Mukův“. Jmenovaná hr. Maria Anna Paarová koupila 20. prosince 1690 své sestře Růženě dvůr „Bočkův“ na Sviňském trhu od svobodníka Baltazara (či Balcara) Muka (odtud „Mukův“), před nímž jej měl p. Karel Chuba. Před r. 1749 slul „Počecký“. — Když se dělily sestry o Židlochovice, zůstal dvůr s „Fleišingrovým“ hr. Marii Paarové; r. 1697 za zcizení svého dílčího podílu si ponechala dvorův. R. 1713 připsáno, že od svob. dvora „Mukova“ či „hr. Paarové“ dány pozemky a stavební materiál ke dvoru „Fleišingrovu“, stavební místa rozdělena na židov. domy. Náleželo k němu $165^1/_2$ m. polí (= $14^2/_{64}$ l.), jež dány k „Dvorku“.

5. „Velecký“ koupil Jan Schneider; r. 1750 uvedla vrchnost, že dvorských 242 m. polí (= $2^6/_{64}$ l.) splynulo s pozemky u „Dvorka“.[1])

Na jednom domě bydlil pan Jan Lučan, J. M. C. obrštleitenant; byl‘ si jej s poli, lukami a líchou koupil r. 1604 dne 3. září za 466 tolarův od Adama Mimonského.[2])

Jan Jos. hr. Herberštein, majitel Cvrčovic a Vlasatic, bydlí ve ville (obr. 13.), kterou si vystavěl vedle svého cukrovaru v Pohořelicích.

Farní kostel (obr. 14.) zasvěcený sv. Jakubu Většímu jest trojlodní got. slohu;[3]) na stáří poukazuje, že hluboko (2 m) pod rovinou ulice a hřbitova leží 6 pilířů mohutných, na nichž spočívá klenba, spodek věže a bývalý (dnes zazděný) pobočný vchod, jenž vyčnívá ze země jen $^3/_4$ m na sev. straně. Ježto se připomíná farář v Pohořelicích r. 1222, možno předpokládati starší kostel dnešního; onen byl snad r. 1278 zničen s městem,

---

[1]) J. Eder, Chronik der Orte Seelowitz a Pohrlitz, 269—272. — Roku 1652 sluly dvory: p. Mikuláše Fleischingra, p. Fr. Meckerovského, na Velkém place, p. Ignáce Morgenthalera, Mušlikovský.

[2]) Městská grunt. kniha.

[3]) Stavba vykonána v got. slohu a hlavní lodí podobá se kostelu ivančickému. Jest 27·5 m dl. a má 2 pobočné lodi. Dle Prokopa (Markgr. Mähren) jest po věži nejstarší částí onen díl lodi, jenž souvisí s presbytářem a ozdobený jest 2 štíhlými sloupy, ostatní loď s massivními pilíři pochází prý z r. 1668 za oprav udělaných brněn. stavitelem Ruprechtem. — Než věc se má právě úplně obráceně. Věž, zbytek to snad býv. král. hradu (dle Prokopa) má 1·26 m tlusté zdi.

tento v got. slohu vystavěn s počátku 14. věku, ozdoben freskami a posvěcen. Byl' za opravy kostelní objeven 17./4. 1860 v kněžišti starožitný nápis a zbytky freskomalby. Nápis zněl: „Nota . anno . domini . M . CCC . XX . III . dedicata est (haec) ecclesia . in . die . sancti . Joannis . Evangelistae . a venerabili . domino . domino . (magistro) Petro . . . vicario . . (venera)bilis domini . domini . Conradi . . . Olo(mucensis) . . . altare . christi . et altare Mariae . (et altare Sti) Jacobi . majoris et alliorum apostolorum."

Obr. 13. Villa Jana Josefa hr. Herberštejna v Pohořelicích.

Pod maltou (1" tlustou a 8krát líčenou) přišlo se totiž na pás (4" šir.) s majusk. černě malovanými písmenkami (některá zničena maltou), jenž se táhl od vítězného oblouku na evang. straně kolem celého presbytáře k vítěznému oblouku na epišt. straně; od země jest 1^0 1' vysoko a má na okraji černou ovrubu. Barva písmen jest někde tak živá, jako by uděláno bylo dílo dnes.

Nad dveřmi do sakristie (na ep. str.) našel se tehdy na ploše $1^3/_4{}^0$ š. a 2^0 výšky freskový obraz „Smrt Panny Marie", ovšem velmi setřený a místy neznatelný; představoval P. Marii ležící s rukama křížem přeloženýma a sv. apoštoly stojící kolem

Obr. 14. Vnitřek farního kostela v Pohořelicích.

lůžka; v oblacích se vznáší mezi 2 patriarchy žehnající Spasitel. Když r. 1714 shořela chrámová střecha a sesulo se klenutí nad kněžištěm, byla nově zaklenuta špatnou gotikou ona část odkázaným jměním † Pavla Stanovského (v. pomníky) sice, ale nepřišlo se na fresky, jež nad to utrpěly první pohromu za husitských válek; bylať malta na mnohých místech pokryta zčernalým škraloupem.[1]) Freskový obraz, na jehož opravu pro velký náklad nebylo lze pomýšleti, byl zaličen opět; také nápis poopravený r. 1896, zatřen malbou.

V hrobce pod kostelem odpočívá několik kněží, a v lodi viděti lze 3 náhrobky.

Stará sakristie (se starobylými železnými dveřmi) (dnes depositorium) pod věží jest ještě $^1/_2$ m hlouběji než kostel.

Oltáře jsou 4: Hlavní v got. slohu s obrazem sv. Jakuba a sochami sv. Cyrila a Metoděje, vedlejší: Obětování Krista P., a sv. Floriána[2]) (maloval obraz Jan Jiří Gutwein 1714) na evang., Bolestné P. Marie na epišt. straně.

Věž (obr. 15.) k záp. straně kostelní přiléhající jest starší kostela; vrchol její zdobí cís. orel, pod střechou jest kamenná galerie, odkudž trubač nejen vytruboval hodiny, ale oznamoval i požáry. Mimo hodiny visí v ní 3 zvony:

1. (448 kg) s minuskulovým nápisem: ℭ + rex + glorie + veni + cum pace + mateus + marcus + lucas + ioanneš + anno + dni + m c c c c XIII + yn vygylya s iacobi; a poněkud níže: salve regina mater misericordie . hans hanus glocken smyd von bryn.

2. (336 kg) s týmž písmen: marya hylf, regyna celi letare halleluja . mateus marcus lucas ioanneš.

3. Menší (puklý r. 1812) přelitý má legendu: Die Stadt Pohrlitz hat mich zu Ehren der heiligen Dreyfaltigkeit gießen lassen 1812. Clemens Stecher in Brünn.

Sanktusník nad kněžištěm (41 kg) z r. 1714. V kopuli 2 hodinové cimbály z r. 1834.

Dochované pomníky:

1. V lodi na evang. straně: Dva s mužskými postavami (rytířem a mužem v obč. šatě). Ač není udán ani rok ani jméno,

---

[1]) Not.-Blatt, 1860, 55. [2]) Světec se vznáší nad hořícími Pohořelicemi.

lze jen tvrditi, že pocházejí ze 16. stol. (Obr. 16.). Zakladatelé kostela to nejsou, snad dobrodinci:

2. na pilíři pod kůrem na evang. straně kamenný náhrobník Frant. Petra Metzgera s dlouhým rýmovaným nápisem (z r. 1712).

3. Při protějším pilíři stojí náhrobek s nápisem:

SVB HOC LAPIDE TVMVLATI SVNT (1722)
IVDICEM SVPER EXPECTANTES:
honestus vir Paulus Stanowski
cum conjuge sua Margaretha,
incolae Pohorželicenses,
improles migraverunt e vita,
nou tamen absq haerede,
qui testamentaliter
S. IACOBUM,
ecclesiae hujus Patronum,
ex asse heraedem instituerunt.
LUX AETERNA LVCEAT EIS DOMINE!

Nedaleko vchodu do kostela stojí kříž z r. 1805, na konci chalup socha sv. Jana Nep., při níž jsou pochováni Prusové z r. 1742 (po 7 týdnů tu ležící), u Brněnské silnice na sloupě socha P. Marie Bolestné; poněkud doleji pod obec. vrbami zděný sloup s křížem; tudy šla před císařskou silnicí veřejná cesta a stávala zde spravedlnost; dům č. 12. zdobí socha sv. Vendelína a u Vídeňské silnice naproti staré poště stojí Boží muka.

Duchovní správa jest stará. Již r. 1222 byla zde fara, jejíž patronát náležel zeměpánu, a kterou měl Jindřich („plebanus in borliz"). Patronátní právo dáno Dolnokounickému klášteru, jenž získal od Staroboleslavské kapitoly r. 1276 desátečních denárů z mnohých okolních far za roční 1 hř., jež se měla spláceti o sv. Michale. Fara byla částí arcikněžství brněnského. Mezitím potvrdil r. 1231 markr. Přemysl dotaci a svobody kostela; ale neví se, v čem pozůstávaly ony svobody. Královna Gutta 1291 ztvrdila svobody a práva daná Přemyslem.

Nadešel rok 1278 po bitvě na Moravkém poli Moravě tolik důležitý. Po zahynutí Přemysla II. za pochodu Rudolfova k Ivančicům a Rosicům vypáleny s Pohořelicemi i kostel i fara. Před r. 1318 zdejší patronát připadl brněnské kolleg. kapitole; ztvrdiliť

t. r. královna Eliška (a r. 1331 král Jan Lucemburský) jej kapitole, jež z bohatých nadání fary zřídila samostatné obročí. R. 1333 slul farář Heřman (osobní lékař královny Elišky,[1]) 1342 probošt v Brně, 1348—1350 nejvyšší zemský písař cúdy brněnské, kanovník olom. a brněnský, † 1358), jenž nově založenému špitálu

Obr. 15. Věž při farním kostele v Pohořelicích.

při Králové kláštěře v Brně daroval 3 hř. Nástupcem jeho byl snad Jan, za něhož se sloužilo založené 10 hř. anniversarium a 5 mší sv. o určitých dnech. R. 1345 vzpomíná se F u c a, farář pohořel.

[1]) . . . honorabilis vir Magister Hermannus, Medicus noster, plebanus ecclesiae Pohorlicz (Codex Aulae Regiae, č. 166).

a kanovník brněnský (Cod. Tišnov.). Též královna Blanka r. 1338 a markr. Jan 1350 ztvrdili svobody kostelní a patronát kapitole. R. 1380 jmenoval se farář Mikuláš. Markr. Jošt r. 1397 potvrdil kapitole patronátní právo s obročím, a Ondřej, syn Vigitův, dosvědčil vtělení zdejších far. desátků k prebendě.[1])

Obr. 16. Pomníky neznámých osob v Pohořelicích.

Za faráře Mikuláše (1422) žilo zde několik kněží a oltářníkův. Ač brzy přišly náb. převraty, trvalo v městě katol. náboženství; na př. r. 1442 vzpomíná se na faře kaplan Martin, jenž dostával určité úroky z Ivančic; r. 1455 ustanoven po odchodě Jakubově

[1]) Sabbato ante nativitatis gloriosissime virginis Marie. (Kroměř. k. a. arch. „Liber erect. et fund. altarium 1482—1552“, fol. A 7—A 9.).

farářem Janem a obcí za oltářníka oltáře „Oživujícího těla Kristova“ Jiří z Ostravy; r. 1483 založena 14 hř. roč. úroků (z jistiny 140 hř.) Marketou Siglinnou z Cvrčovic nadace oltářníka při oltáři Nanebevzetí P. Marie a sv. Tomáše, apoštola; oltářník byl nucen 4 mše sv. týdně sloužiti za blaho duše její, muže, rodičů a příbuzných, týdně pomodliti se hodinky za zemřelé a denně 7 Ave Maria a jednou Salve, zúčastniti se všech kostel. slavností a průvodů pod trestem vždy 1 gr., jenž by se rozdělil mezi kostel. sluhy a chudé. Z ročních 14 hř. měl obdržeti oltářník 13, a jedna určena na vosk. Patron. právo oltáře zůstaveno městu Pohořelicům. — Prvním oltářníkem byl Jan z Hustopeče.

R. 1522 mezi Janem z Pernštejna a kn. Janem, kanovníkem brněnským, jakožto patronem fary pohořelské, smluveno[1]) toto:

1. Za spravedlnost k desátému dílu a trhovému v městečku Pohořelicích mělo býti vydáváno a placeno p. Janem z Pernštejna a budoucími pány pohořelskými kn. Janovi a budoucím jeho nástupcům 8 kop gr. vid. (o sv. Jiří 4, o sv. Václavě 4); od t. č. neměl se kn. Jan, potomci jeho a faráři pohořelští na týž desátý díl těch platů táhnouti.

2. Kn. Jan a předkové jeho, brněnští kanovníci, brávali obilní desátek do t. d. z gruntů pohořelských a němčických, skrz kteréž p. Jan z Pernštejna vedl struhu na rybníky. Za ty desátky a všeliké škody způsobené vedením struhy zavázal se jmenovaný Jan z Pernštejna platiti ročně kn. Janovi a faráři pohořelskému 28 kop gr. čes. (14 při sv. Jiří, 14 při sv. Václavě). Odtud se vydávaly ony platy kn. Janovi a budoucím brněn. kanovníkům panem z Pernštejny, jenž naopak mohl všechny desátky z gruntů pohořel. a němčických k svému užitku obraceti bez všeliké překážky.

3. Což se týkalo 2 lánův, kteréž příslušely pohořel. faráři v tamních gruntech, rozhodnuto, aby z rolí, kteréž nad struhou zůstává, farář těžiti směl k své potřebě, pod struhou pan z Pernštejna a jeho potomci. A na louky příslušející k těm lánům a rybníky mohl pán svobodně topiti bez všelijakého uplacování.

4. Za zatopenou pánem velikou farářskou louku měl obdržeti farář jinou, ale právě tak dobrou vrchnost. v gruntech u Pohořelic.

5. Ježto se kn. Jan táhl v témž městečku na nějakou ulici a pustá sedliska, kteréž by jemu a faráři pohořel. příslušeti měly, smluveno, aby se netáhli od t. č. budoucí faráři; což by sobě ale svrchupsaný pán lidí tu mohl přisaditi, bude moci učiniti bez překážky kn. Jana, potomkův jeho a budoucích pohořel. farářův.

6. Lesa, kteréhož faráři zdejší užívali, mohli užívati i dále; jen hned mělo býti ukázáno podle paměti starých lidí, pokudž by ho užívati měl.

---

[1]) V Brně, tu středu po sv. Mauritii 1522. (Cod. Pern., č. 116, fol. 221 b—223.)

Jestliže by kdy pro vodu do toho lesa nemohli jiti, měl jim býti vykázán jiný les, kde by rubali k své potřebě.

7. V Jihlavce farář nynější i budoucí svobodně loviti mohl, kdež i jiní lidé lovili.

8. Na hoře Radlické směl farář bez překážky p. z Pernštejna vinice zdělati a víno z nich jako jiní obyvatelé tu v Pohořelicích šenkovati.

9. Pastvin společně s Pohořelskými užívati mohl i farář.

10. Ježto se kn. Jan táhl na nějaké platy, že by jemu zadrženy byly, na ty se již více neměl táhnouti.

Smlouva měla býti potvrzena biskupem a králem, jakožto dědičným patronem brněnské kanonie, k níž příslušela fara pohořelská.

R. 1528 vložil do desk zemských p. Jan z Pernštejna kn. Zikmundovi, brněn. kanovníkovi, i potomkům jeho, pánům podacím fary pohořelské, 28 kop gr. čes. a 8 kop víd. na městečku Pohořelicích, jež mu jím a držiteli pohořelskými mají býti vydávány.[1]) Ježto však podle smlouvy s Janem, kanovníkem a držitelem téhož kanovnictví, časté bývaly různice, že lidé v Pohořelicích nemohli mívati kněze a tím obmeškáni bývali při správách křesťanských, a aby se uvarovalo takových různic, a aby lidé tu duchovními správci byli opatrováni (ovšem „sub una"), smluveno r. 1542[2]) s povolením[3]) olom. biskupa Jana, že Martin Šmelcar, kanovník podacího fary zdejší, postoupil podací se vším přísl. k faře i s platem, kterýž se jemu podle předešlé smlouvy vydával, panu Janovi z Pernštejna za roční plat 40 zl.[4]); pán z Pernštejna slíbil, že těm svým lidem pohořelským a jiným k faře příslušejícím bude faráře poddávati a ze živností opatrovati. Ale nepomohlo nic; vniklo sem nekatolictví.

Nekatolictví. Že zde byli utrakvističtí kněží, jest nesporno; vždyť město se přidalo záhy k novému učení Husovu; ale jmen kazatelů jejich neznáme. Jako jinde, i zde ustoupil za 2. pol. XVI. stol. český utrakvismus německému luteranismu, z jehož kazatelů známe: Matyáše r. 1593, Šimona Duba, Bartolo-

[1]) C. D. M., II., 137; IV., 168; V., 227, 293; Z. d. b., XIX., 1; Volný, K. T., II., 231—233. [2]) V Brně, v středu před sv. Kateřinou 1542. [3]) V Brně, v středu u vigilii sv. Ondřeje 1542.

[4]) Král Ferdinand na žádost probošta kostela sv. Petra Mikuláše z Kovačova schválil smlouvu ve Vídni, den sv. Tomáše, ap. božího, 1542. Z. d. b., XXII., 62. Poznámka: Za to postoupil p. Jan z Pernštejna témuž kanovníku podací v Doubravníku.

měje Najmana (kol r. 1608),[1]) Jana Fabricia r. 1619, a Matěje Smidta z Jihlavy r. 1615; poslední býval za l. 1612—1615 kazatelem v Ivančicích. Byl z chudého rodu; vždyť byl nucen na ordinaci si vypůjčiti 4 zl.! Za manželku měl vdovu po † Ondřejovi Rosenbergovi, faráři ve Štikovicích.[2])

Vedle zbytku katolíkův a vládnoucího luteranismu byli zde Čeští bratří a novokřtěnci.

První měli zbor v Pšeničné ulici, kde se říká „na staré poště“ (č. 83). Roku 1581 přineseno od úřadu pohořelského do Slavkova na shromáždění bratří psaní s městskou pečetí, v němž žádali, aby jim byl dán za faráře bratrský kněz, který by jim sloužil moravsky a německy. K tomu přivolil i pán jejich, Bedřich z Žerotína. Bratří jim nevyhověli úplně, ale přivolili, „že Bratří podle žádosti jejich kazatelem je opatřiti chtějí takovým, kterýž by každou neděli k nim z Evančic přicházel; a mezitím, kdyby jaká potřeba nastala, jak by vzkázali, že hned k nim někdo odtud přijde, a v čem by potřeba byla, poslouží; v prodlenějším potom času, bude-li vidína jejich stálost a opravdovost, že by Bratří proti tomu nebyli, aby neměli jim tu hned dáti někoho. Na tom oni tehdáž přestali. Takž tam v kostele jejich opět (neb za Br. Štefana také byli začali) kázati jsme my začali. Šebestián první kázání německy jim učinil v neděli 7. po sv. Trojici a přes týden Felín česky“.[3])

Po vystěhování nekatolíkův bydlel na zboře r. 1652 Václav Kundrát, po 10 letech nikdo. Stavení zpustlo a r. 1662 ujal se staré pustiny Fr. Petr Metzger. R. 1663 dne 4. dubna prodal jménem vrchnosti hejtman Václav Fr. Schadtner pustý bývalý zbor bratrský (... öth liegenden zwoer...) mezi domy Jiřího Patsala a žida Marka Pietmana za 125 zl. zdejšímu dřívějšímu císařskému poštmistrovi

---

[1]) Léta Páně 1608 v pátek před sv. Alžbětou (14. prosince) koupil Martin Růžek dům od kněze Bartoloměje Najmana jakožto náměstka † Šimona Duba, který jest podle domu Jiříka Masařovského. Násl. roku prodal týž kněz na místě své manželky Anny spravedlnost, kteráž mu na gruntě náležela (345 zl.), úřadu pohořelskému k obci za hotové 103 zl. (Městská kniha pohoř.).

[2]) Volný (K. T., II., 232) míní, že Matyáš a Fabricius byli utrakvisty, kteří prý zde měli svůj sbor či zbor! Na násl. str. píše, že zdejší zbor náležel pikarditům (t. j. Čes. bratřím). Zprávy Volného jsou zaměňovány a v celém díle jeho není jasně rozlišováno, kde byli utrakvisté, luteráni a Čeští bratří.

[3]) XIII. Ochranovský foliant, 103a.

Janovi Bern. Klapprovi. Náleželo k tomu místo, zahrada a lícha lesa (Holzschachen), z níž o sv. Jiří a Václavě platil po 5 bíl. gr. a o Vánocích slepici. Název zbor jest neznám.[1])

Novokřtěnci zřídili si zde r. 1581 společný dům. O nich či bratřích nebo bratřích novokřtěncích dovídáme se z II. grunt. knihy pohořelské, že si koupili r. 1581 (za 1200 zl.) dům od Jana Pláště se 3 lány rolí, lukami, 2 zahradami, líchou, 3 čtvrtmi vinohradu v hoře pohořelické ležícími i s jinými svršky při smlouvě trhové jmenovanými, což v knihách starých obšírněji jest napsáno, za 50 zl. následujícího roku domek s líchou a přísl. od Krištofa, kováře. Roku 1601 splatili jménem bratří (hospodář na dvoře Vít Hollganz, býv. sedlář,) poslední splátku na svůj dvůr 46 zl. 20 gr. a koupili za 12 zl. od města s povolením uroz. p. Fridricha Kaltenhofa z Malejova místo na stavbu u staré kovárny. Roku 1620 dne 29. prosince byl dům císařským vojskem vyloupen a zapálen. Roku 1619 zemřeli hospodáři jejich Hanuš Holganss (Hollganz) a Dětřich Pfingsthorn.[2]) Patřil jim r. 1590 dům (zvaný „Brüderhof“)[3]) s 3 lány rolí, z níž úročili 2 zl. (o sv. Jiří 1 zl., o sv. Václavě 1 zl.), lícha (o sv. Jiří 2 gr., o sv. Václavě 2 gr.), 12 honů za vinohrady pohořelskými (o sv. Václavě 2 gr.), 6 honů u hranic šemických (o sv. V. 2 gr.), zahrádka v Krcholci (o sv. J. 6 den., o sv. Václ. 6 den.), zahrada za domem (o sv. J. 2 zl., slepic 7), podsedek (o sv. J. 2 gr., o sv. V. 2 gr.), lícha (o sv. J. 3 gr., o sv. V. 3 gr. a slepici). Podle císařského nařízení vystěhovali se odtud r. 1622 většinou do Uher, vše opustivše.

Po odchodě jejich ujala vrchnost dvůr a rozprodala jej roku 1623 dne 4. dubna; polovici (das halbe Brüderhaus) s příslušenstvím koupil Michal Polák za 1500 tolarů, druhou Hanuš Schneider za touž cenu. Roku 1672 ujal se dvoru s $^5/_4$ polí (= 141½ m.) Tobiáš Kletzl; r. 1749 rozdělen dvůr mezi 3 majitele: Urbana Cechmeistra, celoláníka, Frant. Pivce, chalupníka, a Jakuba Fleischingra, chalupníka.

Po vypovídacích dekretech z r. 1622 vystěhovali se četní nekatolíci s kazateli; v Pohořelicích a na celém panství Židlochov-

[1]) Grunt. městská kniha II.

[2]) Dr. J. Beck, Die Geschichtsbücher der Wiedertäufer, 277, 376, 377, 386.

[3]) Eder zaměňuje České bratry za novokřtěnce, též někdy zvané bratřími, a dvůr jejich klade na místo zboru v Pšeničné ulici. Podobnou nesprávnost uvádí v poznámce na str. 277. dr. J. Beck v udaném díle.

ském po 2 léta nebylo katol. kněze! Teprve na žádost p. Adama z Valdštejna spravovali r. 1625 a 1626 celé panství rajhradští řeholníci; ovšem nutno doložiti, že všech katolíků na celém panství nebylo mnoho!

Za l. 1625—1673 náležely Pohořelice s farností Přibickou, k níž patřily Ivaň a Vranovice, do Židlochovic (v. Židlochovský okres); dle rozkazu židlochovského úředníka p. Jana Tamfalda z Tamfaldu poznamenáno, že přijalo r. 1633 zde sv. svátosti z 79 mužův a 78 žen 29 a 16, synů bylo 19, dcer 11, dítek 81. Byl sice r. 1638 investován Jan Frebis jako pohořelský farář, ale již po 2 letech byly duchovně řízeny opět ze Židlochovic. Dle matriky Židlochovského děkanství (r. 1671) fara byla opuštěna; desátků uživala vrchnost, les „Kirchenholz“ si přivlastňovala obec, málo polí (22 m.) nedávalo mnoho; škola nepatrna; učitel dostával 10 zl., 8 m. žita a 10 zl. za natahování hodin, farář za desátky od vrchnosti 50 zl.

Teprve r. 1673 obdržel zdejší obročí a přibické Krištof Benedikt Schneweis († 1696), jenž přiznal v popise (1691) Židlochov. děkanství, že dostává od vrchnosti za desátky 50 zl. (nevíme, jakým právem je brala vrchnost) a něco obilí (desátou část desátků), od farníků 7 husí, 30 kuřat a od obce dříví (za $1^1/_2$ zl.); kostel měl 3 oltáře, 3 zvony, kostnici pod ním; opravené faře patřily 22 m. polí, les „Kirchenholz“ a louka.

Z nástupců působili déle: Antonín Suchánek (1708—1727) (jiná farní budova 1714, v Ivani vystavěna 1726 kaple a v Přibicích stodola na desátkové obilí, přifař. Cvrčovice). Michal Kremer (— † 1752); roku 1731 udeřil blesk do věže, kde zabil učitele zvonícího proti mračnům; koupil za 500 zl. dům, jejž jako fundaci poručil pohoř. farářům. Za Fr. Richtra (1762—1770) po dlouhém vyjednávání smluveno dne 21. listopadu 1762 s Ivaní a Přibicemi, jež požadovaly vlastní duchovní správy, že pohořelský farář bude míti kaplana, aby služby Boží byly ve jmenovaných obcích. Faráři se mělo dávati na kaplana od Přibic 30 zl. a 11 m. ovsa, z Ivaně 20 zl. a 10 m. ovsa, z Vranovic 10 zl. a 8 měřic ovsa. Jiří Berger[1]) (— † 1803), mikulovský kanovník; roku 1773 spal na faře cís. Josef II.; roku 1775 dostával farář od obce 2 zl.,

[1]) R. 1791 s povolením konsistorním prodal pole patřící pohořelské faře v Přibicích za 3772 zl. 20 kr.

od vrchnosti 58 zl. 20 kr., z desátků desátý díl (4 m. pšenice, 5 m. žita, 6 m. ovsa, 5 m. ječmene), 6 husí, 58 kuřat a 4 kopy vajec; z Vranovic 10 zl., 8 m. ovsa, 2 kopy vajec a 23 kop obilí (pšenice, žita, ječmene a ovsa), užíval 5 kusů polí, lesa, celkem 111 m., zahrady a luk pod 18 vozů sena; vyfařeny 1784 Přibice (s Ivaní a Vranovicemi); založil 1803 nadace pro studující. Šebestián Libischer (— † 1819) zažil napoleonských válek. Tehdy ještě většina církevních úkonů konala se česky (farní kniha památní a Edrova kronika [232]). Antonín Weixner (—1859), děkan, počal psáti (roku 1827) domácí kroniku. Jan Fáborský (—1891) náležel s J. Bílým k nejstarším členům Matice Mor., výtečný hudebník. Jan Lazar (1891—x), kounický děkan od r. 1896.[1])

Přifařeny bývaly: Přibice s Ivaní a s Vranovicemi (—1784) a Cvrčovice v l. 1714—1754.

Hřbitov býval až do r. 1831 kolem kostela; odtud při vídeňské silnici k nádraží. V hrobce pod kostelem odpočívá několik kněží.

Vlastní jmění kost. dělá 16.053·07 K, nadační 32.489·64 K, stříb. fond 100·8 K, beneficiátní 49.261·46 K, chudobinský ústav 16.089 K, nadání „Úzkosti Kristově“ zal. Bart. Pavišem 4.179·09 K, fond na stavbu kostelní 68.880 K.[2])

Neví se, kde stávala fara za 16. stol.; dovídáme se o ní, že r. 1591 koupil úřad pohořelský za purkmistra Jiříka Masaře dům (slove již „fara“) za 74 zl. 20 kr. od Beneše Gaupara.

R. 1604 koupil za 60 zl. k obci purkmistr Pavel Slavkovský dům (dnešní č. 71. vedle hotelu) s líchou po † Anderlovi Pahrovi na dům farní, v němž faráři bydleli do r. 1754. Ještě dnes světnice v horním patře sluje „kaplanka“. R. 1673 byl vystavěn nově; vyhořel r. 1676 a 1754. Po ohni zaměněna fara za dům cololáníka Kallesa na náměstí, na jehož místě, když vyhořel 1767, vystavěna nynější nákladem kostelních peněz a kníž. z Dietrich-

[1]) Matricula decanatus Seelovicensis. Anno 1671. — Matricula decanatus Seelovicensis clarius, fusius et correctius anno 1691 erecta.

[2]) Ježto od let pomýšlí se na stavbu nového kostela, daroval Bart. Paviš 30.000 K, aby se buď vystavěl kostel nebo nemocnice. Bylo rozhodnuto o stavbě prvního. Mimo to uloženo ve spořitelně ze sbírek na týž účel 61.771 K; celkem stav. fond činí 130.871 K.

štejna, jehož znak zazděn do zdi na dvoře. Na chodbě dochovány stojací hodiny, jež za dob pobytu Napoleonova na faře bývaly v pokoji, a pěkná kamna barokova. (Obr. 17.) Beneficiu náleželo r. 1827: 40 j. $1074^1/_4$ □⁰ polí, 12 j. $378^1/_3$ □⁰ luk, 3 j. $189^1/_2$ □⁰

Obr. 17. Baroková kamna na faře v Pohořelicích.

zahrad a $2^1/_2$ m. pastvin od obce. Desátek z Pohořelic brala vrchnost; za to dávala faráři 58 zl. 20 kr. a ponechávala mu desátý díl (celkem 23 mand. a 9 snopů), z Přibic, Vranovic a Ivaně 373 mand. obilí a něco vařenin (1 m. čočky, 2 m. hrachu a 2 m. vikve), z Ivaně, z Přibic ničeho a z Vranovic jinou ná-

hradu. Místo vinného desátku z Vranovic,[1]) ježto vinice zrušeny roku 1812, dávalo se něco desátku. Od obce Pohořelic měl 8 zl.

Důchody (dnes): z pozemků 34·4907 ha, jejž nelze dobře pronajmouti; renta roční: 1970·45 K.

Matriky se počínají r. 1673; do r. 1866 jsou psány německy, odtud česky, teď česky a německy.

Bývalá kaple ve Velkém Dvoře byla zrušena úplně před několika lety.

1. Školství. Z dějin o škole před 30letou válkou víme jen, že koupen dům na školu;[2]) po ní dovídáme se (1671), že učitel měl ročně služby 10 zl. a 8 m. žita, 10 zl. za natahování hodin; budova školní (farní č. 69. u kostela) byla nepatrna; po 20 letech, za nichž se upravila, dostával učitel od obce 30 zl. Z nedostatku místností (učiloť se polodenně) vystavěna obcí (1784) přízemní škola (č. 128), jež (vlhká, tmavá a nezdravá) 1833 nahrazena novou budovou jednopatrovou, v níž se učilo do let 1888tých (ve 2 tř. se zatímně učilo v Paarově zámečku, když r. 1869 zřízeny 4 třídy); t. r. nákladně vystavěna dnešní budova, v níž jest umístěno 5 tříd (od 1882) se 4 pobočkami a se 423 dětmi.

Učitel mimo učení a hraní na varhany zvonival na klekání, ke službám Božím a doprovázel kněze k nemocnému.

Příjem učitelův 1788: od obce 40 zl., $2^1/_2$ zl. koledy, $2^2/_8$ m. žita, 10 mázů vína za různé funkce o procesích, 4 sáhy dříví, 4 kopy otýpek; 280 zl. školného (z dítěte z I. tř. 18 kr., z II. tř. 24 kr.), 130 pecnů chleba; od rolníků $15^1/_8$ m. žita (roku 1851 za to 33 zl. $16^1/_2$ kr.); z kostela: 3 zl., 1 zl. 22 kr. z fundace a 20 kr. za zpovědní lístky; štola 35 zl.; od vrchnosti: $2^2/_8$ m. žita (1830 však 3 m. pšenice), $1^1/_4$ m. pole (jen do r. 1830), 7 (později 12) sáhů dříví na otop učírny; z židovské obce 50 zl. (100 zl. od 1816, kdy poručil krajský úřad, aby pro nastalou

[1]) Roku 1782 byly na býv. úhorech „Žlebský" na 52 honech vysázeny vinice, z nichž se bral desátek. (Dle opisu listiny v pamětní farní knize pohořelské, str. 52.)

[2]) R. 1592 ukázáno pusté místo podle domu hostinského na stavení, na němž si vystavěl domek Hons (Jan) Turner; roku 1604 koupil si jej Pavel Nydrmar za 30 zl., r. 1606 Markus Tompff, 1609 Pavel Nydrmar, 1610 Jan Dick, r. 1610 obec na školu za 22 zl. (Městská grunt. kniha pohořelská.)

drahotu se zdvojnásobila summa); r. 1859 celkově obdržel učitel 759 zl. 25¾ kr. Řeč vyučovací bývala dříve německá i česká.[1])

Déle učili: Jiří Nedoma — † 1795, Jan Hloucal 1795—1829, Jan Nentwich 1837—1872, František Skála 1872—1894, Jindřich Schuderla od 1895.

2. Měšťanská škola chlapecká a dívčí (obr. 18.) od r. 1907. Ředitel od počátku Fr. Tichý; žáků a žákyň 177.

3. Mateřská škola (o dvou odd.) od r. 1882 má 130 dítek; jest podřízena ředitelství měšťanky.

4. Zimní škola hospodářská; zříz. roku 1888 hospodářským spolkem zdejším. Působili na ní jako ředitelé Jindřich Mareš, Freissler a od r. 1909 Viktor Reich.

Obecní záležitosti. Obec. majetek. R. 1775 patřily obci pastouška, škola, radnice, dům, kovárna, 13½ m. polí, 288½ m. pastvin; v l. 1860: 100 j. 610 □⁰ polí, 2 j. 866 □⁰ luk, 642½ □⁰ zahrady, 186 j. 76 □⁰ pastvin, 16 j. 1509 □⁰ lesa a 44 j. 1428 □⁰ neobdělané půdy. S poč. 17. stol. patřily městu 2 hospody: Horní („Obergasthaus“ neb „auf dem obero Gasthauß“) koupila si od obce Anežka, vdova po Ondřeji Schustrovi, na místě dítek a sirotků; Dolní prodán r. 1609 t. řeč. „dům hostinský“ zv. později „Das Unter Gasthaus“. R. 1623 dne 3. února ponechán obcí Václavovi Strainerovi za 1200 tolarův. — Z velké potřeby prodal tehdy úřad dům vedle radnice s líchou Martinovi Seyfridovi za 200 zl.

Dochovaly se 3 starší pečeti; znakem na všech jest kus hradební zdi s branou a s 3 cimbuřími, z nichž krajní jsou poněkud šikmá; kolem znaku v trojhraně 3 okřídlené hlavičky. Nápisy na nich jsou:

✠ SIGIL * MAI * CIVIVM * POHORLIZ 1681
* SIGL * MIN * CIVIVM * POHORLIZ * 1669

Třetí pečetil hospodář obecní, a nápis zněl na okraji: „SIGIL . INSPECTIONIS : OECONO : OPPIDI : POHORLICEN : “. Jiná pečeť z let 50tých: Altstadt Pohrlitz, Chr. Gemeinde (1850). Nejnovější („Bürgermeisteramt Pohrlitz“) jest bez znaku; neboť, co by na ní znakem mělo býti, jest neumělé a nesprávné napodobení staré pečeti. Na pečeti z r. 1378 jest opis: SIGILLVM · CIVITATIS · IN · POHORLICZ.

[1]) J. Eder, l. c., str. 232: „... der Schulunterricht wird seit langer Zeit in deutscher und mährisch-slavischer Sprache gehalten ...“

Mimo městský úřad jsou tu: c. k. okres. soud (od 1. února 1903), berní, poštovní a telegrafní úřad, telefonní hovorna, t. č. děkanský úřad, notářství, oddělení finanční stráže, četnické stano-

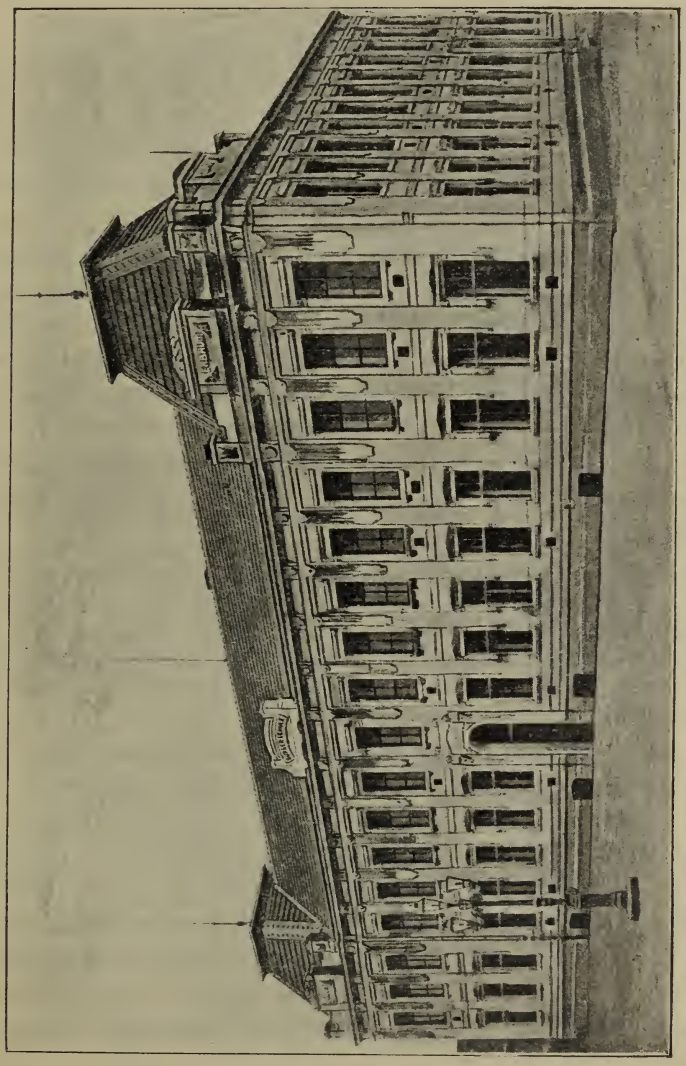

Obr. 18. Budova měšťanských škol v Pohořelicích.

viště, lékárna, 2 lékaři, zvěrolékař, 3 porodní báby, soukr. nemocnice, hnanecká stanice, stravovna, železniční (od r. 1895) stanice a zastávka (u Velkého dvora).

Pošta byla v městě krátce po r. 1633;[1]) r. 1663 (4. dubna) za 125 zl. prodal jménem vrchnosti hejtman panství Židlochovského a Třebického Fr. Schadtner býv. pobořený bratrský zbor zdejšímu poštmistrovi Janovi Bernartovi Klapprovi, jenž jej upravil na poštu („stará pošta"); koupí byl i dvůr osvobozen. Vdova po něm provdala se za pana Petra Fr. Metzkra. R. 1688 uvádí se jako dvůr „pana poštmistra". R. 1771 přikoupen vrchností. Podle reskriptu české dvorní kanceláře ze dne 21. května 1732 zřízeno poštovní spojení z Brna Pohořelicemi na Lechvice a Znojmo k Vratěnínu, aby se dosáhlo spojení s poštou Vídeň—Praha.[2])

Pošta sama byla zde do r. 1775 (—1768 Jiří Piati z Drnovic, —1779 šl. Karel Köffiler, —1785 Fr. Hirsch), kdy byla přeložena jednak židlochovská pošta do Ledce. jednak pohořelská do Mariahilfa. Po 20 letech (1805) z Ledce přišla pošta do Rajhradu, z Mariahilfa (1806) do Pohořelic, kde pro ní vystavěna posud stojící budova „bývalá pošta" (Gschmeidlerova) s č. 13.

Radnice na náměstí ponechána obcí c. k. okr. soudu a ber. úřadu. — Obec. kancelář v budově spořitelní, kdež ve skříni umístěn archiv městský.

Dochovaly se 2 gruntovní knihy z 2. polovice 16. stol. Jsou psány česky (i zápisy novokřtěnců-Němců!) a německy. — Listina na perg., kterou cís. František I. povolil týdenní trh na úterek. — Viničná registra z r. 1732. — 2 svědectví řádného narození manželského. Starší zápisy se ztratily; r. 1588 se připomínají „staré městské knihy". R. 1637 se píše o městské knize („Stath Buch").

Lázeň mívala obec; r. 1599 Baltazar Khuser neb Kaiser koupil ji sice i s líchou od úřadu za 124 zl., ale po 2 letech prodal ji Matěji Oxenbrunnrovi, jenž ji r. 1602 pustil zpět dřívějšímu majetníku, mistrovi Kaiserovi. Než již 1604 za touž summu přešla na Linharta, barvíře z Pavlova (Pálavy); r. 1606 měl ji od předešlého Augustin Kais, jenž měl za manželku Barboru. Pí. Barbora, když ovdověla koupila lázeň od starších za 160 zl. Za 30leté války zpustla; r. 1652 měl Michal Pojtner lázeň za chalupú; r. 1675 prodalť úřad pustou lázeň za 80 zl. Kri-

[1]) R. 1633 dne 17. dubna poručil cís. Ferdinand kard. Dietrichštejnovi, že posavadní spojení poštovní Mikulov—Vídeň má býti prodlouženo na Pohořelice a Brno až k Olomouci. (Notiz.-Bl., 1878, 90). R. 1662 ujal se pustiny Václava Kunráda Frant. Peter Metzger („Post-Verwalter"). [2]) Notiz.-Bl., 1877, 39.

stianovi Baitnerovi, lazebníkovi a ranhojiči, se vším právem a spravedlností. — Alespoň poukazuje název „Lázeňská ulice“, kde stávala.

Špitála obec. se vzpomíná již r. 1363 a násl.[1])

Městský úřad. R. 1378 se uvádějí rychtář a přísežní, 1397 rychtář, purkmistr a 6 přísežních, 1612 se píše „za purkmistra a spoluradních jeho“, r. 1613 „za purkmistra N., rychtáře N., mladého purkmistra a 6 konšelů“, 1625 „za purkmistra starého a spoluradních jeho“. R. 1663 mluví se „o zhromáždění nové a staré rady“, 1749 o purkmistrovi, rychtáři, přísežních a perkmistrovi, r. 1742 o rychtáři, mladším rychtáři, 4 radních a syndikovi (Janu Hasslingrovi). Po zrušení patrimoniálních a městských soudů přidány Pohořelice k okres. soudu do Židlochovic, u něhož zůstaly do 1. února 1903, kdy zřízen zdejší soud okresní. — V srpnu 1850 volily Pohořelice na svou správu první výbor: starostu, 2 radní a 9 výborů; dnes se skládá zastupitelstvo ze starosty, 3 radních a 26 výborův.

Město mělo soukromé mýto od starodávna.

Hrdelní právo měly Pohořelice do r. 1729, kdy zde zrušeno nařízením cís. Karla VI., a město přidáno k hrdelnímu soudu do Židlochovic; na př.: R. 1690 sťata Dorota Jorsova z Přímětic, že zardousila dítě, a r. 1698 Helena Vaškova, dcera Martina Vaška, jenž vystavěl mlýn v Ivani, že utopila novorozeně; r. 1714 Anně Pitrové z Lipnického panství bylo srdce radlicí proraženo, a sama sťata; Bartoš Vrba byl roku 1725 pro svatokrádež na hranici postaven a spálen za živa. Četné výslechy zločinců dochovaly se při obecním úřadě v Židlochovicích.[2])

Výroční trhy konají se v úterý: 1. po sv. Matěji, 2. po Nalezení sv. Kříže, 3. po P. Marii Sněžné, 4. po sv. Františku Seraf., 5. po sv. Ondřeji; dobytči trh následujícího dne; týdenní trh v úterý, jejž povolil na žádost města cís. František I. r. 1830; kdyby připadl svátek na úterek, odloží se trh na středu.

---

[1]) Před r. 1363 dlužilo město Brno špitálu v Pohořelicích 100 hř. gr. a nově si 1362 vypůjčilo u něho druhých 100 hř. Násl. roku splaceno jen 50 hř.; ještě r. 1375 činil úrok do špitála v Pohořelicích 15 hř. gr. (B. Bretholz, Geschichte der Stadt Brünn, I., 304, 305). ... garten, der da gelegen ist auf dy recht hant an dem ort vor unserm spital (1397) (C. D. M., XII., 331).

[2]) Listiny v obecním archivě v Pohořelicích.

Od nejstarších dob mělo město 3 trhy; dle gubern. nařízení z r. 1776 dne 11. října přidány 2 (na den sv. Matěje a sv. Ondřeje), ježto město bylo stálou stanicí procházejícího vojska.

Vinařství. Ještě r. 1673 obdělávalo se $397^1/_2$ m. výborných vinic (ve Staré [In Pohrliczer Altenbergen] a Nové hoře) a 50 m. leželo pustých; do r. 1754 zůstávalo $68^7/_8$ m. vinohradů, dnes není vinic vůbec. — R. 1598 byly vinohrady v „Kurzes Weingebirg“ (v hoře Pohořelské). V městském archivě se dochovala kniha: „Weingarten-Register v. Jahre 1732.“

Jména tratí původně jen česká se poněmčují: Staré zahrady (Freie Gärten),[2] Horní a Dolní lichy (Obere und Untere Schachen), Krcholec (Kirchholz),[3] Za vinohrady (Strittfeld), Gronty (Grundfeld), Krátký (Kurzes Weingebirg), Oulehla (Philipsbergen), Svobodné hony (Freie Gewandten), Pastviska (Auf der Hutweide), Studýnková (Brünnelwald), Šumická (Schömitzer Breiten), Hungerfeld, Přední hora (Vorderer Gebirg), Hausmasseln, Horní (Ober Wald), V Dlouhým trýbě (Langer Trieb), Lány za fabrikou (Lahnen hinter Judenfriedhof), Štingary před císařskou silnicí a za ní (Stingarfeld ober der Kaiserstraße), Bažantnice (Fasangarten), Zámeček (Schlössel), Aufzug, Nový rybník (Neuer Teich), Německá (Niemtschitzer Feld), Starý rybník, Na pohance (Haide Teuch), Hák (Haakenwald), Proklatá, za Humny (Badstube), Přibyl, Mariahilfské tálky; r. 1754: Viniker, Walckbrucken, Milder Haid; celkem jest v katastru 2258·13 ha polí, 99·07 ha luk, 69·76 ha zahrad, 58·94 ha pastvin, 370 ha lesa a 1·81 ha rybníků.

Obyvatelé živí se hlavně polním hospodářstvím, méně průmyslem a obchodem. Cechovně bývali sloučeni řemeslníci se Židlochovicemi. R. 1859 zde bylo: 6 hospodských, zednický mistr, 4 cihelny, barvíř pláten, hodinář, 2 obchodníci smíšeným zbožím, 2 hokynáři, obchodník dřívím, modistka, 4 kováři, 2 koláři, 3 sedláři, 3 řemenáři, 4 truhláři, 2 zámečníci, 7 krejčích, 4 obuv-

---

[1]) Wien 2. Dezember 1830. (Perg. listina s pečetí v obecním archivu.)

[2]) V závorkách uvedených názvů užívají místní Němci.

[3]) Zahrada v Kirchholci (1608). (Městská grunt. kniha.) — R. 1694 dne 21. března byly mezi všechny pohořelské sousedy nově rozděleny zahrady v Krcholci, jak za starodávna bývalo, s dovolením Fab. Grima, hejtmana Židlochovského panství. Z každé zahrady dělala roční činže 5 zl., jež se měla odvésti na radnici o sv. Bartoloměji.

níci, bednář, kožešník, 3 pekaři, řezník, pernikář, provazník, dva hrnčíři a kloboučník.

Dnes jsou zastoupeni v společenstvě živností řemeslných takto: bednář, 3 cihelny, cukrář (i voskář a pernikář), fotograf. 2 hodináři (1 i obchod. zlat. a stříb. zbožím), 2 hokynáři, 5 holičů, 9 hostinců (2 mají i tabák), kamnář, kartáčník, 2 klempíři, knihkupec, 2 klobučníci, knihař, 3 koláři, kominík, 4 kováři a podkováři, kožešník, 17 krejčí a švadlen, 3 malíři, parní mlékárna, mlynář, modistka, 4 nálevy, 57 obchodů (dobytkem 7, dřevem staveb. (fir. Jindř. Césara), obilím 6, ovocem a zeleninou 13, smíšeným zbožím 14, uhlím 2, koni 3, klobouky, kravami a j.), 16 obuvníků, 4 pekaři, 3 pokryvači, 7 řezníků, 3 sedláři, 2 stavitelé, 6 stolařů, tesař, vetešník, výroba kořalky a krup, dvoje zahradnictví, 4 zámečníci (z nichž 2 stroj. zámečníci), 4 zasílatelství, podnikatelství staveb, mechan. pletárna, stáčení piva.

Odtud pocházel brněnský konšel Dominik de Pohurlicz (r. 1306), brněnský měšťan Konrád Pohrlitzer (1323—1331) a onen vážený brněnský občan „Pohrlitzer“, jenž měl dům (do r. 1351) na dnešním náměstí Dominikánském.

R. 1806 narodil se zde Th. dr. Emanuel Sellner, prof. morálky v alumnátě v Brně, r. 1848 farář a děkan v Kuřimi.

Též r. 1840 tu narozený Fr. Nosek, bývalý poslanec na sněmě moravském, zabývá se sbíráním archeologických památek hejtmanství Hustopeckého a Pohořelic a napsal hojně článků kulturních do Praskova „Selského Archivu“; připravuje dějiny Pohořelic a panství Židlochovského.

Spolky: Tělocvičný, zpěvácký, Südmährerbund, odbor Schulvereinu, střelecký, vysloužilců, okrašlovací, učitelský, čtenářský, hasický, na stavbu kostela, červeného kříže, hospodářský okresní, Absolventenverein; z českých tu býval odbor Jednoty pro jihozápadní Moravu.

Neštěstí při obci: R. 1645 zemřelo zde morem ze 122 obyv. 78 (64%!); r. 1831 kolerou zemřelo 8 lidí v žid. obci a následujícího roku 51 v křesťanské obci; roku 1676 vyhořelo městečko s farou, 1574 fara s vedlejšími domy, 1776 celé Pohořelice, 1806 dne 22. a 23. června 73 křesť. a 20 žid. domů

[1]) Selský Archiv, V., str. 177. a 178.

synagoga a 30 stodol; r. 1834 (15. června) 56 žid. a 14 křesť. domův a 7 stodol; r. 1731 dne 2. července strašné povětří, při němž udeřilo do věže; r. 1801 drahota (1 m. žita 40—50 zl.); r. 1913 dne 6. června krupobití (obyv. pohořelští udali škodu 48.000 K); r. 1810 a 1834 pád dobytka (275 kusů hovězího).

Zaniklé osady v obec. katastru:

Němčice neb **Němčičky pod Pohořelicemi** (Nempcicz prope Pohorlicz, Nyemcziczkach 1379, in parua Nyemczyczky 1416, villa Nyempcziczky prope civitatem Pohrlicz, Nyemczyczky prope Pohorzelicz 1416); bývaly na trati „Němčické" („Němtschitzer Feld") u Velkého Dvora. — Před r. 1349 drželi ves částí majitelé Vlasatic, z nichž Dytlín (= Dětlín) Mořicův či Mauriciův prodal v Němčicích u Pohořelic 4 lány, 3 a $^1/_2$ podsedku Kertrudě, vdově po Kadoldovi z Jindřichova Hradce, a dědicům jeho jak světským, tak duchovním, a 3 l., 2 a $^1/_2$ podsedku brněnským dominikánům, části (lán a podsedek) rychtář Ondřej a části Adam z Lidměřic (8 l., 4 podsedky a louku); poslední po dvou letech odstoupil jmenovaný statek jako věno své manželce Anně. — Tudíž zde bývalo kolem 16 l. a 11 podsedkův. Bratrem Dětlínovým byl Theodorik (= Dětřich), jenž r. 1358 poručil 5 hř. příjmu na Němčičkách a 6 hř. bez 20 gr. na vsi „Aloch" zvané, kapli sv. Trojice na Petrově v Brně.

Před r. 1372 byla ves zeměpanská; jest zápis r. 1379 v zem. deskách, že Prokop z Vlasatic prodal mlým v Němčičkách Hanúškovi z Ledce, jenž držel zmíněných 8 lánův a louku od markraběte Jana v zástavě (od r. 1372) do svého života a muž. potomkův. — Markr. Jošt daroval za pravé dědictví r. 1398 Filipovi ze Svojanova a dědicům v Němčicích 9 činž. lánů s 3 podsedky, s lukou a mlýnem, v Kovalově 14 činž. lánů s přísl., patron. právem a všemi užitky. Než již r. 1406 týž markrabě dal Oldřichovi Štosovi z Bránic nejen ves Kruhy s 2 poplužími a přísl., ale i půl vsi Němčiček s mlýnem.

V čem zde záležel majetek Čeňky z Ronova, na nějž se spolčila se svým manž. Rackem z Vyškova, těžko říci. Téže Čeňce zapsal t. r. jmenovaný Oldřich v Němčičkách $12^1/_2$ kopy gr. roční činže.

R. 1418 prodal svůj díl na vsi Oldřich Štos klášteru Kounickému, u něhož zůstal do r. 1517; druhou část vsi

držel dominikánský klášter u sv. Michala v Brně, jehož převor a konvent zapsali do zem. desk (r. 1406), že jim náležejí vinné desátky a horné právo; některé platy ze vsi příslušely kanovnické prebendě v Brně dle nadání Mauriciova. — Než za války uherskočeské za 2. pol. 15. stol. ves zpustla úplně.[1])

Pustou ves získal Jan z Pernštejna takto:

R. 1517 pustil kounický probošt Jan i s konventem svým pustou ves Němčičky pod Pohořelicemi p. Janovi z Pernštejna, který opět dal za ni 3 drejlinky a 4 vědra vína, kteréž se vydávaly každoročně z Pravlova na Třebický klášter, na takový způsob, aby jmenovaný Jan z Pernštejna dával zase Kounickému klášteru z Blučinských hor 3 drejlinky vína a 4 vědra na každý rok.[2])

Konečně r. 1519 vložil do desk Martin, kounický probošt, Janovi z Pernštejna ves pustou Němčičky, jmenovitě $8^1/_2$ lánu rolí s přísl.[3])

Dne 11. března 1517 prodal témuž pánu z Pernštejna kn. Pavel Magerle, převor u sv. Michala, 7 lánů ve vsi pusté Němčičkách za 100 kop gr. bíl.[4]) Kup potvrdili násl. dne kníže Karel Münsterberský a páni z Kunštátu.[5]) Dne 26. září týž převor vydal správný list p. Vilémovi z Pernštejna na 110 kop gr. na zboží v pusté vsi Němčičkách.

Desátky náležité k prebendě kanovnické přikoupil r. 1522 i s patronátním právem v Pohořelicích též p. Jan z Pernštejna. Tak zcelená pustá ves sloučena s panstvím Židlochovským. Dle Fr. Noska postoupena část vsi Pohořelským poddaným, kteří později tyto pozemky zaměnili s vrchností za pozemky panské z pusté vsi Újezda, známé pod jménem „Velké Šumické“, tak že vrchnost zaokrouhlila znamenitě svůj majetek při „Velkém dvoře.[6])

S dějinami Němčiček uvádí se ves **Aloch** (Holach, Holoch, Oloch); odporučiľ a zapsaľ Dětřich (= Dětlín) Mauriciův (či

---

[1]) Z. d. b., I., 28—30, 42; II., 39; III., 288; VIII., 204, 460, 574; XI., 241, 309, 440. C. D. M., X., 200. [2]) Z. d. b., XV., 10. Král Vladislav potvrdil smlouvu na Budíně, ve čtvrtek po Zvěstování P. Marie 1517.

[3]) Z. d. b., XV., 10. Že by ves dříve patřila klášteru v Dol. Kounicích, jak má Eder (o. c., 209), jest nesprávno; uvedené zprávy jeho týkají se Němčiček u Pravlova.

[4]) V Brně, v středu před sv. Řehořem 1517. Vklad do desk r. 1519 s povolením bratra Balcara Mindla (v Arch. Čes., XVII., 245: Baltazara Mendla), převora a provinciála země Mor. (Z. d. b., XV., 11.).

[5]) V Olomouci po sv. Řehoři (12. března) 1517. [6]) Selský Archiv, VI., 36.

Mořicův) r. 1358 kapli sv. Trojice na Petrově v Brně 6 kop bez 20 gr. příjem na jmenované vsi.[1]) Ještě r. 1378 a 1385 se připomíná; potom zanikla brzy. Neví se, kde bývala; pravděpodobno hledati ji nutno na dně bývalých pozdějších rybníků vlasatických, „kde prve vsi za starodávna bývaly . . .“

Preser, ves, bývala pod Pohořelicemi pod pustou vsí Němčičkami či Němčicemi při silnici blíže bažantnice. Pustotina slula: Presersko neb Prehersko. Opustla za vpádu uher. krále Matyáše. — Byla založena na pozemcích Oslavanského kláštera asi ve 14. stol.; darovalť r. 1354 Kuneš někdy z Presira se svým synem Heřmanem $1^1/_2$ lánu „in nova plantatione“ od kláštera jim dříve puštěného témuž klášteru. Svědky obdarování byli Dětlín Mořicův na Vlasaticích a měšťané pohořelští.[2])

Desátek odtud si přivlastňoval neprávem Mikuláš, opat uherčický; proto jej r. 1497 žalovala abatyše Kateřina a všecek konvent kláštera Oslavanského ze 300 hř. gr., „ježto tu žádného člověka usedlého nebylo, kterémuž by se kostelní zpráva dála.“[3]) Poněvadž užitky z oné vsi plynoucí dostával klášter s těžkostí, dle smlouvy v Třebíči (v úterý po sv. Jakubě = 26. července 1519), abatyše Barbora a celý konvent zaměnila svou pustou vesku „Presersko“ se vším právem a přísl. Janovi z Pernštejna za drejlink vína z Medlova, kdež se desátky vybíraly, a což by dříví k potrubím, tarasům rybníků Troskotovských potřebovaly.[4]) R. 1524 zapsala abatyše Anna, převora Barbora a celý konvent klášt. Oslavanského Janovi z Pernštejna klášt. ves pustou Presersko, ležící vedle pusté vsi Němčic pod Pohořelicemi, svobodnou a nezávadnou, s platy a poplatky a vším přísl.; naopak Jan z Pernštejna zavázal se ročně za to 20 věder vína ze svého desátku medlovského dávati; klášter měl jen poslati bečky do Medlova.[5]) Tak ves sloučena se Židlochovicemi (v. t.).

Újezd (Wyasdecz 1276, Vgiezd 1281), z jehož kostela do r. 1276 dostávala desátky Starobol. kapitola, pak Kounický klášter,

---

[1]) Z. d. b., III., 288; VI., 576; VII. 255, 279.

[2]) 1354 in Poherlicz feria tercia post festum resureccionis Domini. C. D. M., VIII., 202. [3]) Libri citationum et sententiarum, VII., 131. [4]) Arch. Čes., XX., 302. Vklad do zem. desk r. 1524. (Z. d. b., XVII., 5). [5]) Arch. Česk., XX., 302; Z. d. b., XVII., 4. Vklad se stal podle smlouvy v Brně, v úterý před sv. Kateřinou (22. listopadu) 1524.

byl prodán Hartlibem z Dubna, znojemským a bítovským komorníkem, Tišnovskému klášteru za 130 kop gr.; u něho zůstala do r. 1535. — Za abatyše Anežky býval ve vsi pustý dvůr, jejž r. 1380 prodala s celým konventem rychtáři Mikulášovi Mornerovi a dědicům za 12 kop gr.; mimo to zavázal se rychtář i za potomky z dvora roční činže 2 kopy gr. (1 kopu o sv. Jiří, druhou o sv. Michale) platiti klášteru; naopak byl osvobozen od královské berně a roboty.

R. 1535[1]) stala se smlouva o pustou ves Újezd a o mlýn, který leží u Březiny, taková, že Apolona z Bozkovic, tišnovská abatyše, a Eliška z Doubravice, převora téhož kláštera, pustily túž ves pustou ležící při gruntech pohořelských se vším panstvím a přísl. panu Janovi z Pernštejna, jenž zase jako opravný pán Tišnovského kláštera, vymínil jim platu svého dědičného z úroku markrabina, kterýž z téhož Tišnovského zboží na zámek Pernštejn vydával se ročně, 35 zl. (po polovici o sv. Jiří a sv. Václavě). — Ves zanikla asi nejspíše za války krále Jiřího s Matyášem Uherským a za pochodu posledního na Třebíč (r. 1468).

Z nabyté vsi, kteráž ležela nad Pohořelicemi, pustil r. 1536 Jan z Pernštejna ryt. Zikmundovi Valeckému z Mírova na Miroslavi kus žlebu s lukami a rolími až po cestu „Oulehelia“, kteráž jde až po grunty farářovské a loděnické, za 5 kop gr. ročního platu (o sv. Jiří $2^1/_2$ gr., při sv. Václavě $2^1/_2$ gr.). „A ty grunty s tou Oulehlovou cestou po té straně k Loděnicím vzhůru zase až po Hlavatický rybník a grunty hlavatické z té strany mají kopci zasazeny býti, pokudž se a co gruntův po té straně pouští a do toho břehu páně z Pernštejna, o týž pán sobě pozůstavuje, aby p. Zikmund aneb erbové jeho, chtěli-li by rybníky v tom žlebě aneb v těch gruntech, kteréž mu p. Jan z Pernštejna pustil, dělati, aby volně a bez překážky p. z Pernštejna hráze do toho břehu, pokudž by potřeba jich kázala. I také aby v tom břehu mohli sobě země na hráz, což by potřeba kázala, volně bráti, voziti a na ten břeh topiti, a p. z Pernštejna má to, co tu pánu Zikmundovi gruntův pustil, za dědičné osvoboditi tak, jakž na dědictví v tomto markrabství záleží. A jestliže by p. Zikmund aneb erbové jeho v tom žlebě rybníky zdělali, tehdy v těch rybnících lidé pohořelští po gruntech p. z Pernštejna budou moci

[1]) V pondělí před sv. Matoušem 1535.

dobytky své svobodně napájeti kromě toho času, kdyby ryby na tření stály.“[1])

Zaniklá ves stávala na potoku od Šumic k Pohořelicům tekoucím na trati „Velké Šumické“ a „Oulehla“ (na gen. mapě zv. „Philippsbergen“). Grunty ponechané p. Zikmundovi splynuly s pozemky šumickými, ostatek obce zůstal Pernštejnům při Pohořelicích; pozdější dobou zaměněny za pozemky zpustlých Němčiček (v. t.).[2])

Pohořelice (židovská obec).

Jest politicky samostatna, katastrálně sloučena s křesťanskou obcí pohořelskou; skládá se z několika úzkých uliček mezi Kostelní ulicí, Vídeňskou silnicí, kostelem, Dlouhou ulicí a Rudolfovým náměstím.

Po 30leté válce zůstalo osedlých domů 20, pustých stálo 23; po r. 1657 zpustly nově sice 2 domy ještě, ale 6 osazeno nově; ujalť se jednoho Mojžíš, židovský lazebník, druhého rabín Loeb (= Löw). R. 1749 bylo domů 35, z nichž v některých bydlelo až po 9 rodinách. Dle starého katastru měla obec $2^{28}/_{64}$ l. — R. 1790: 26 domů, 453 obyv.; 1890: 114 domů, 659 obyvatelů (232 kat., 427 židů, 74 Čechů a ostatní Němci); r. 1900: 117 domů, 612 obyv., z nichž 256 kat., 7 evang. a 349 židů, 594 N. a 13 Č.: r. 1910: 112 domů, 505 obyv. (60 Č. a 445 N., 260 kat., 239 židů a 6 evang.). — 33 domům od dávných dob odpovídá 33 kusů polí v Líchách.

Ač se považuje židovská obec za jednu z nejstarších na Moravě, neznáme mnoho z její dějin. Roku 1490 se připomínají Kaffman, Judlman a Januš, zdejší židé, kteří podepsali smlouvu učiněnou od Jana Mayera, žid. mistra král. Českého, jíž se židé v Čechách a na Moravě zavázali vypláceti ročně 50 zl. p. Vilému z Pernštejna, kterýž jim za to slíbil svou radu a ochranu ve

---

[1]) Na zámku Kounicích, v pondělí na den sv. Valentína 1536.

[2]) C. D. M., IV., 168, 250; XI., 168. Arch. Čes., XX., 386. — Cod. Pern., 116, fol. 335—336. — V městském archivě v dochovaných vinohradních registrech se poznamenává r. 1732: „Na základě smlouvy r. 1722 mezi vrchností krumlovskou a Filipem hr. z Sinzendorfu s přivolením vrchnostenským prodávají se následující pohořelským sousedům pole zv. „Philipsbergen“ dosazená za „Šumické oulehly“ (Schömitzer Haide).

věcech, které by nebyly proti Pánu Bohu a zemi.[1]) Za 30leté války smluveno mezi křesť. a žid. obcí, že 5 krámů z křesťanské obce pustí se židovské obci tak, že žid. přísežní na den svatého Jana mimo obvyklé robotní peníze zaplatí 15 zl; nestalo-li by se tak, měla rada města Pohořelic právo tytéž krámy zpět ke křesť. obci připojiti.[2])

Poddanství a dávky viz u křesť. obce. R. 1750 platili židé, že jim vrchností ponechány svob. volby, 50 zl., a konští obchodníci 33 zl. (t. zv. „Gröschlgeld“).

Za obecním domem stojí synagoga, vystavěna r. 1854 na místě nepatrné, ale starobylé, kteráž prý byla nejstarší na

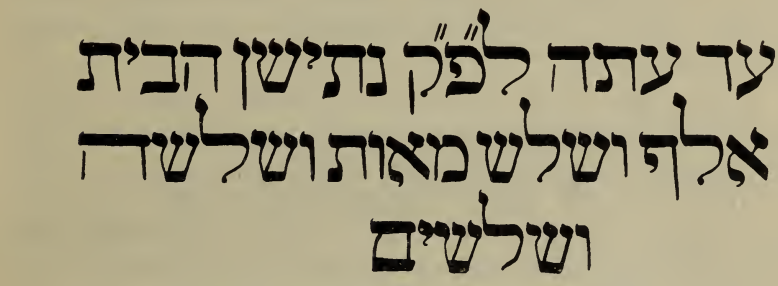

Obr. 19. Jeden z nápisů v staré synagoze.

Moravě. Zevnitř byly opěráky, sloužící k udržení klenby kopule. Vcházelo se dovnitř po schodkách 1 m hluboko; stěny a klenba byla přikázáními a náboženskými citáty v hebrejštině ozdobena; mezi jiným napsáno: Tehdy (kdy byla synagoga opravena) byl stár chrám 1333 roků (obr. 19.).[3]) Matriky poč. r. 1833, ač některé zápisy jsou z 18. století.

Hřbitov mají za mlýnskou struhou u silnice k Cvrčovicům; dříve se pochovávalo při Vídeňské silnici na dnešní zahradě u č. 4.

Škola zal. 1835; byla pro ni upravena učírna v obec. domě. Než až r. 1847 povoleno zříditi samostatnou dvoutřídní náboženskou školu; před tím chodilo se do křesť. školy, kde odděleně se vyučovaly německy žid. dítky v jistých hodinách. Po 10 letech byla trojtřídní, r. 1870 čtyřtřídní; dnes má 2 tř. s 67 dětmi.

---

[1]) Archiv Č., XVI., 367. [2]) Městská kniha v Pohořelicích. [3]) Dle toho byla vyst. r. 4216 (dle žid.) a r. 454 (dle křesť. letopočtu), což úplně nemožno.

R. 1850 zvolen první obec. výbor: starosta, 2 radní a 5 výborů; dnes tvoří zastupitelstvo: starosta, 2 radní a 9 výborů.

Pečeť (před r. 1749) měla nápis: „Svaté představenství svaté Pohořelic"; novější: „Porlitzer Juden Gemeinde".

Branišovice

(Frainſpitz), Vrenspicz, Frenspicz 1329 a 1456, Branissouicz 1366, katastr. (9·98 km²) a polit. samostatná obec (7 km jz. Pohořelic) jednak při cís. silnici do Znojma, jednak podél okresní; při této jest větší část vsi s farou a kostelem, při oné zámek, vrchn. dvůr a hřbitov.

Bývalo zde s poč. 17. věku 32 domů s 2259 m. polí a 319 m. vinic; za 30leté války ves opustla úplně; nežil zde nikdo. Vrchnost ujala se 8 podd. lánů s 864 m. polí; první dům osídlen až r. 1670 a 4 po 2 letech. Visitační komise našla r. 1673 ve vsi jen 5 domův osedlých (Č. a N.) a 116 m. polí obdělaných, a 19 gruntů pustých s 1279 m. polí I. a II. tř. a 319 m. vinic I. a II. tř.; pole ležela neobdělána a vinice rozděleny mezi podruhy. Do r. 1749 domy staré osazeny, a 11 vystavěno nově; obyvatelé byli Čechové (Hvězda, Veselá, Havelka, Truška, Novák, Brablec, Vejvoda, Peřina, Čech, Musil, Vitovský, Ondráček, Bystřický, Kubíček) a Němci; při obci bylo 1404 m. polí, $11^5/_8$ m. zahrady, 50 luk pod $13^3/_4$ vozu sena a otavy a $335^2/_8$ m. vinic; r. 1757 patřilo kostelu $^6/_8$ m. vinice, — vrchnosti 6 m. vinice, obci $33^6/_8$ m. polí, 3 m. vinic a z luk 1 vůz sena, přespolním $21^2/_8$ m. polí, $96^2/_8$ m. vinic, Malešovicům 1 m. vinic; r. 1790 bylo zde domů 54 a 325 obyv.; r. 1890: 68 domů, 457 kat. a něm. obyv. až na 1 evang., 4 židy a 33 Čechů; r. 1900: 70 domů, 437 obyv., z nichž 61 Č. a 376 N., 2 ev., 3 židé a ostatní katolíci; r. 1910: 74 domů, 473 obyv. (43 Č.,[1]) 416 N., 4 židé, 1 ev. a 1 řec. katol.).

Ves náležela ke statkům Kounického kláštera, od něhož je měl snad zástavou r. 1310 Ota z Polehradic, jinak z Branišovic.

---

[1]) 43 Č., 12 Slováků; poslední čítáni za Němce.

Na zdejším mlýně prodal 2 gr. činžovní Dubec z Vrbovce Hankovi ze Cvrčovic r. 1366.

Probošt kounický Rulant i s konventem prodal ji r. 1329 za 500 kop gr. Elišce Rejčce, vdově po králích Václavovi II. a Rudolfovi I., pro právě jí založenému „Králové klášteru“ na Starém Brně. Prodej potvrdil král Jan Lucemburský.[1]) Závětí[2]) odkázala jmenovaná královna všechny své statky (14 osad) klášteru; mezi nimi jsou jmenovány i Branišovice. Odtud až do r. 1782 zůstávala ves při klášteru; t. r. po zrušení kláštera Branišovice připadlé císařské komoře staly se středem soujmenného panství, k němuž připojeny z majetku býv. kláštera i části v Našiměřicích a Lidměřicích (od r. 1687), nová ves Vinohrádky a bývalé statečky Maršovice a Jezeřany. R. 1807 dne 8. října koupil (za 240.025 zl.) panství Branišovské kníže Karel Jos. z Lichtenštejna (1795—1865) a připojil je k fideikom. krumlovskému. Po něm vládl Karel Rudolf (—1899), nejvyšší hofmistr, pak kníže Rudolf, jenž † na zámku Krumlově 15. prosince 1908. Odtud hr. Ferd. Kinský ze Vchynic a Tetova, jako manžel Marie (* 1835), sestry kníž. Rudolfa.[3])

Od kláštera za abatyše Markety z Donína obdržela ves r. 1497 odúmrt; viděl klášter zkažení a opuštění vesnice od mnoha let (za války uhersko-české v 15. stol.) nejen na polích, ale i na rolích a vinohradech, nedostával odtud žádných důchodův od starodávna a dověděl se od vyslaných úředníků, že obec schází, poněvadž nemá odúmrtného práva; proto daroval vsi odúmrt. Za kterouž milost z každého lánu měla se dávati kopa vajec ke křížovým dnům a 4 kuřence (kuřata) o sv. Vítě. Podle odúmrti mohli Branišovští své statky svobodně poručiti buďto přátelům aneb, komuž by se jim zdálo nejlépe; kdyby však se dálo poručenství, aby nezapomínali napřed domu Božího a pak farního kostela. Zníť pak ono místo v obdarování:

„Jestliže by Pán Bůh kterého kdy smrtí neuchoval a že by poručenství neudělal a potomkův po sobě nezůstavil, tehdy ten statek, který by po něm zůstal, měl spadnouti na jeho nejbližšího přítele, který se v to měl uvázati a při něm do roka a jednoho dne tu na dědině zůstati. Pakli by toho pro nějakou nemožnost učiniti nemohl, měl statek prodati některému příteli. Kdyby

[1]) Pischofshaim, VI. feria ante Pent. 1329. [2]) In monasterio Aulae Sanctae Mariae, VI. Idus Julii 1330. [3]) C. D. M., VI., 28, 291, 296, 307; Z. d. b., IV., 421.

ale přirozených přátel neměl ani ženy a poručenství neučinil, tehdy ten statek měl rychtářem a konšely býti opatřen a do roka a dne chován býti, a jestliže by se žádný s dostatečným průvodem nepřipověděl v tom roce, měl se rozděliti: jedna částka připadla klášteru, druhá zdejšímu far. kostelu a třetí chudým za duši, čí ten statek byl."

Zároveň jim odpustil klášter z každého lánu 8 gr. činže; ale hřivna z lánu zůstala (na sv. Jiří $^1/_2$ hř., o sv. Václavě $^1/_2$ hř.). Mimo to byli povinni Branišovští z lánu dáti 2 žence na den; za to každý obdržel stravu a 7 peněz. Robotně měli udělati 2 fůry ročně; kdyby kázala pilná potřeba a panství by vozů potřebovalo na stavení do kláštera, tehdy mělo se jim dle slušnosti zaplatiti.[1])

Abatyše Růžena Kundrátka z Lamberka vydala roku 1597 vsi a celému panství obecní zřízení, jehož znění viz v Brněn. okr., 89—94.

R. 1601[2]) stala se smlouva mezi abatyší Annou Tasovickou a vladykou Janem Kusým z Mukoděl a na Bohuticích; byly ť obě abatyše: Růžena Kundrátka a po ní Anna Tasovická pohnaly pěti půhony p. Kusého k zem. právu, že jim z rolí poddaných ze vsi Malých Zelovic za 4 léta pobral obilné desátky jaré i ozimní nemaje k tomu práva, ježto jim od starodávna náležely vždycky; pan Kusý tvrdil, že panna Růžena poddaným jeho z jmenované vsi zapověděla průhon, kterým honívali dobytky své od starodávna na pastvu na grunty téhož p. Kusého přes grunty branišovské, a pak že ten desátek z oné vsi náleží faře branišovské a tomu knězi, kterýž tu býval v Branišovicích a služby povinné konal lidem zelovským; abatyše pravila naopak, že průhonem se dály Branišovským velké škody, poplatek za to 4 zl. nechtěli Zelovští dávati klášteru, a že desátek patřil kolatuře olbramovské a nikoli faře branišovské; dle smlouvy měl p. Kusý vydati do 2 neděl všechny desátky, průhon měl zůstati, ale mělo se přihlížeti, aby se nedála škoda, odtud abatyše mohla si bráti desátek bez překážky.[3])

---

[1]) V Králové klášteře, tu neděli po sv. Janu, křtiteli Božím, 1497. (Orig. v zem. arch. v Brně [Archiv Starobr. kl., K., č. 5.])

[2]) V Brně, v úterý po památce Zvěstování blah. P. Marie (Týž archiv, č. 7.).

[3]) Smluvci byli: Jakub starší Vojska z Bogdunčovic a na Veselí, J. M. C. prokurator v markr. Mor., Jan Zahrádecký ze Zahrádek na Višňovém a Krhově, sudí práva menšího zem. mark. Mor., Jiří Hodický z Hodic na Plavči a Rudolci.

Z Branišovic byl pan Beneš, syn Závišův, jemuž příslušelo (1408) patronátní právo oltáře P. Marie v Hustopeči.[1])

R. 1834 přiznala vrchnost, že jest na panství vrchn. majetku: polí 649 jiter $9^1/_6$ □°, luk 179 jiter 476 □°, pastvin 26 jiter 567 □°, 6 koní, 80 kusů hověz dobytka, 588 ovec; poddan. majetku: polí 1749 jiter 735 □°, luk 37 jiter 825 □°, pastvin 91 jiter $731^1/_2$ □°, vinic 186 jiter 534 □°, 84 koní, 137 kusů hov. dob., 275 ovec.

Obr. 20. Zámek hr. Ferd. Kinského v Branišovicích.

Vrchnost má v obci dvůr a zámek (obr. 20.) Druhý ze skoupených pozemků rustikálních náleží P. Sonntagovi na býv. vrchn. hospodě.

Poddanské poměry. R. 1750 patřilo k zdejšímu dvoru 1016 m. polí, 300 m. pustin, 4 m. zahrady, 34 vozy sena, 3 rybníky (Horní, Prostřední a Dolní) na 120 kop kaprů; ve vrchn. šenkovně se prodalo 9 sudů vína, v Jezeřanech 1, o poutech 11. — Zdejší poddaní dávali grunt. činže o sv. Jiří a sv. Václavě 17 zl. 23 kr., 44 slepic, 660 vajec, kovář 2 zl., nájem z hospody 50 zl., z lisovny 1 zl. 45 kr. Obilní desátek vrchn. právem dělal 93 m. pšenice, 48 m. ječmene, 201 m. žita, 176 m. ovsa,

[1]) C. D. M., XIV., 2.

$^1/_2$ m. hrachu, vinný týmž právem 66 věder. — Robota: 18 $^3/_4$l. robotovalo po celý rok týdně 2 dni s 2 koňmi, 15 $^1/_4$l. $^3/_4$ roku 3 dni a $^1/_4$ roku 4 dni pěšky. — Loděnice náležející k Luckému klášteru platily 120 zl. místo dřívějšího žitného desátku obilního.[1]) — Dle urb. fasse r. 1775 dávalo 18 $^3/_4$láníků[2]) po 1 zl. 15 kr. stálé grunt. činže o sv. Jiří a sv. Václavě, $1^1/_2$ slepici, 23 vejcích a místo upředení 4—5 liber předíva 36 kr., a robotovalo od sv. Václava do sv. Jana s 2 koňmi 2 dni, jinak 3 dni; $^1/_2$láníci (15) po 50 kr., slepici, 15 vejcích a místo natur. předení 24 kr., a robotovali od sv. Jana do sv. Václava s 1 os. celý týden, jinak 3 dni; domkaři (3) s poli a bez nich platili za předivo 6 kr. a byli povinni pěší robotu 1 den týdně po celý rok. — Z vinic (345 acht.), jež sice byly svobodny, platilo se vrchnosti místo desátku stálé viničné činže o sv. Martině 103 zl. 32 kr. 2 d. — Ze všeho obilí a vařenin dával se 10. snop a z určitých vrchnost. vinic (145 acht.) z každého achtele 10. vědro vína. — Robotovalo se od 6 hod. (ve žních od $^1/_2$ 6.), v zimě o 7 hod., a pracovalo se do 8 hod. o žních, jinak do západu slunce s odpočinkem $^1/_2$ hod. ráno a odp. a 1 hod. v pol., pro dobytek 2 hod. — Zaměnila-li se pěší robota na jízdní, čítal se den dvojspřežní za 3 dni pěší, a čtyrspřežní 6 dní pěší. Ponocným obec. a těm, kteří jdou na hony, koupají a stříhají ovce, jakož i poslům odčítávají se roboty. Poddaní směli pásti na vrchnost. pastvištích. O pšen., ječ. a žitných žních dostávali robotníci jídlo z vařenin neb moučné a libru chleba, sekáči ječmene a ovsa 2 mázy piva, 2 libry chleba a 2krát denně vařené nebo moučné jídlo. Mlatci po jarním a zimním zasetí a na konec žní obdrží každý 2 libry chleba a 2 mázy piva. Rychtář za dohlížení obdržel denně 2 libry chleba, vařené jídlo, 1 lib. masa a máz piva.

Kostel sv. Vavřince (obr. 21.) stojí na mírném návrší vedle fary a školy. Jest jednolodní a úzký vzhledem k délce (29·5 m dl., 6 m šir.). Presbytář v ranní gotice (13. stol.), čtverhranný; 2 konsolky (za oltářem v rozích) tvoří lidské obličeje s částí hlavy; okna (r. 1832 vybouraná, ježto byla zazděna) v témž slohu. Loď má rovný strop, věž nevkusna. — Původní kostel

[1]) Dom. odd., 183; urb. 57; rekt. odd., 158.

[2]) Jména měli většinou česká: Slavík, Volec, Netrda, Stehlík, Černý, Špaček, Truška, Huběnka, Sláma.

(ecclesiola) — dnešní kněžiště — za 30leté války zpustl se vší.[1]) Delší polovice lodi vystavěna r. 1673,[2]) kratší s věží r. 1800.

Nejnovější opravy: 1898 vymalován kostel, 1905 dány hodiny na věž, 1907 přistavěno schodiště na kůr, 1908 upraveno okolí kostelní, 1911 rozšířen o kapli „Božího hrobu“ a zvýšena sakristie.

Zazděné got. okno.

Obr. 21. Pohled na kostel v Branišovicích.

[1]) Uti pagus desertus est, ita et haec ecclesiola (Popis děkanství Znojemského [u bisk. konsist. v Brně] z r. 1656); aby se nesesul úplně, byl pokryt alespoň 1655.

[2]) R. 1799 před přístavbou kostelní nalezen na stěně nápis: Dieſe Kirche, welche dem Hl. Laurenz Martyrer gewidmet wurde und durch wiedrige Zeiten ausgeraubt zuſammengefallen und gänzlich verwüſtet von undenklichen Zeiten verlaſſen da geſtanden, hat dieſelbe hernach die Hochedelgebohrene Wohlehrwürdige in Gott geiſtliche Jungfrau und Frau Justina Wagnerin, des hl. Cistercienser Ordens würdigſte Abtiſſin und Vorſteherin in Altbrünn im Jahre nach Christi Geburt 1673 den 9. Auguſt errichtet. (Památní farní kniha.)

Hlavní oltář[1]) v got. slohu (obr. 22.) se sochami sv. Vavřince, P. Marie a sv. Josefa pracoval r. 1889 Jos. Stříž z Brna, vedlejší[2]) P. Marie Lourdské 1891 Fr. Stuflesser v Tyrolsku.

Na místě staré dřevěné křtitelnice (obr. 23.) zjednána nová mramorová v got. slohu r. 1908 nákladem dobrodinců.

Na věži 3 menší zvony s nápisy: 1. „Diese Glocke ist zu Ehren der hl. Martyrer Laurentii et Floriani auf die Unkösten der Frainspitzer Gemeinde übergossen worden. Liborius Martin 1766.“ 2. „Diese Glocke ist zu Ehren der hl. Urbani und Prokopii auf Unkösten der Gemeinde Frainspitz prokuriret worden.“ 3. Sv. Josefa.

Ve farnosti jsou 4 kříže, socha sv. Jana Nep. z r. 1710 a Boží muka ve vinohradech.

Duchovní správa. Zdali již Kounický klášter zřídil zde faru, nelze dotvrditi. Po prvé se připomíná farář pan Eberhard r. 1356; z toho, že šlechtic ustanoven zdejším farářem, lze souditi, že fara byla bohata a proto již od mnohých let. R. 1408[3]) smluveno mezi abatyší Kachnou a Dorotou, převořiší z Králové kláštera, a Václavem z Olomouce, bechyňským archidiakonem a kanovníkem pražským a olomouckým a farářem v Branišovicích, ježto klášter nově zde založeným rybníkem zkrátil desátky a příjem beneficia, a poněvadž se jednalo též o zřízení fundační mše sv., aby dával klášter ročně zmíněnému faráři a nástupcům jeho 6 m. pšenice (3 o sv. Michale, 3 o sv. Martině) z dolního alod. dvora, na němž tehdy byl Beneš Závišů z Dietrichsdorfa, jenž se zavázal jmenovanou dávku odváděti z dvora na místě kláštera. Za to zavázal se farář Václav míti v Branišovicích stálého vikáře neb kaplana, aby konal bohoslužby.[4]) — Kolem r. 1450 byl zde farář Štěpán, po jehož smrti potvrzena olom. biskupem Bohušem presentace na zdejší obročí Matouše z Břestu (= Matheus de Briest). R. 1516 zemřel farář Volfgang; nastoupil po něm Wolfgang

[1]) Od obnovy duch. správy již třetí; z prvního (darovaného patronem r. 1776) dochovaly se za oltářem staré sochy sv. Anny a sv. Jáchyma, z druhého obraz „Smrt sv. Vavřince“ J. L. Šichana v Brně, a kostra oltářní.

[2]) Z dřívějšího (darovaného r. 1832 vrchn. inspektorem Zimmermannem) dán kříž se sochami P. Marie a sv. Jana do zvonice ve Vinohrádkách.

[3]) Anno nativitatis 1408 die mensis maji decima sexta (Orig. v zem. arch. v Brně [Archiv Starobrn. kláštera.]).

[4]) Svědkem byl Nicolaus, plebanus in Wlassatitz.

z Vančana (Volffgangus de Vanczano), jenž asi byl posledním katol. knězem.[1]) — Brzy opanovali kostel a faru luteráni, za nichž zchudla někdejší fara bohatá, a po vypuzení nekatolíkův neosazena, ale připojena jako filiálka k Olbramovicům, u nichž zůstala do r. 1784, kdy zřízena lokálka.

Obr. 22. Presbytář s hlavním oltářem v Branišovicích.

Z děkanské matriky hostěradické dovídáme se z r. 1691, že všechny desátky brala abatyše, a farář nic; odvolávalať se na

[1]) Olomúcz anno 1516 die 20 mensis Novembris (Orig. v zem. arch. Archiv Starobrň. kl., č. 6.)

privilej daný kterýmsi olom. biskupem,[1]) ač farář Konrád[2]) Eritiův (= Eritii) prý dostával je po r. 1636. Po † Eritiovi za švédské války, poněvadž olbramovská fara postrádala stálého faráře (bylať před r. 1656 přifařena do Loděnic!!), přivlastnila sice si desátky abatyše, ale dávala ještě far. Martinovi Eckertovi († 1671) za ně 30 m. žita, 15 m. pšenice a 60 m. žita.

Jak lokální kaplani (10), tak i faráři (7) (od r. 1868) se střídali často. Od r. 1904 Frant. Jirák, spisovatel. Nar. se r. 1873 v Žatci (hejtm. Dačické), na kněze vysvěcen r. 1896. Napsal „Přírodopisnou čítanku“ ve 2 dílech, jež vyšly v Dědictví sv. Cyr. a Meth. v Brně (1908 a 1912) a různé články obsahu přírodozpytného v „Hlase“. Přeložil z němčiny „Duch ctih. Jana Vianneye, faráře z Arsu“ (u benedikt. v Brně), z italštiny „Anežka a Suzanna“ (Cyr.-Meth. dědictví v Brně); německy uveřejnil „Barvy bohoslužebné“ (St. Norbertus ve Vídni) a se zdarem překládal Kukátka Kosmákova (v Mähr. Volksbote).

Vlastní kostel. jmění 2118·86 K, nadační 2665 K, beneficiální 1510, chud. fondu 1302·22 K.

Patronátní právo náleželo Králové klášteru, v l. 1784—1808 náb. fondu, odtud krumlovské vrchnosti.

Hřbitov kolem kostela do r. 1831;[3]) za cholery t. r. přeložen mimo ves k císař. silnici.

Přifařeny jsou sem Vinohrádky. Všech farníků 852. — Farní protokol od r. 1807. — Fara, přízemní stavení vedle kostela.

Škola zal. r. 1773; budova vystavěna částečně obcí, částečně obětovností kongregace milosrdných sester „Maria Schul“ v Brně na č. 4. Po založení Vinohrádek, ježto se ukázala nedostatečnou, byla r. 1805 zbudována nová, jež rozšířena na dvoutřídní r. 1880 a trojtřídní r. 1908 (obr. 24.).

Dle záznamu v školní kronice dostával učitel od Krumlovského velkostatku 30 zl., 10 m. žita, 4 m. pšenice, 6 m. ječmene, 1 sud piva, 5 sáhů měkkého dříví a 1 m. pole; za to učil děti panských služebníků zdarma; od Branišovské obce

---

[1]) . . . Cum parochus ex decimis maioribus oppidi Wolfframicensis et ex minoribus reliquorum quatuor pagorum ali possit, decimas maiores Reginae monasterio attribuimus . . . .

[2]) Volný (K. T., IV., 317) nazývá jej chybně Pavlem.

[3]) Dnes jest proměněn na vinici.

$13^3/_4$ m. žita, 5 m. pšenice, 1 kopu žitné slámy, dovoz 3 sáhů dřeva z lesa a 3 zl. z dítěte. (Dle nařízení vrchnostenského ze dne 19. července 1817: 3 zl. z každého dítěte, $8^3/_4$ m. žita za zvonění [každý sedlák po $^1/_4$ m.], 5 m. žita za učení [sedlák po $^1/_4$] a $8^3/_4$ m. pšenice, kopu žitné slámy, 1 zl. 30 kr. koledy, dárky v přírodninách dle libovůle, každý soused 4 pecny chleba, dovoz

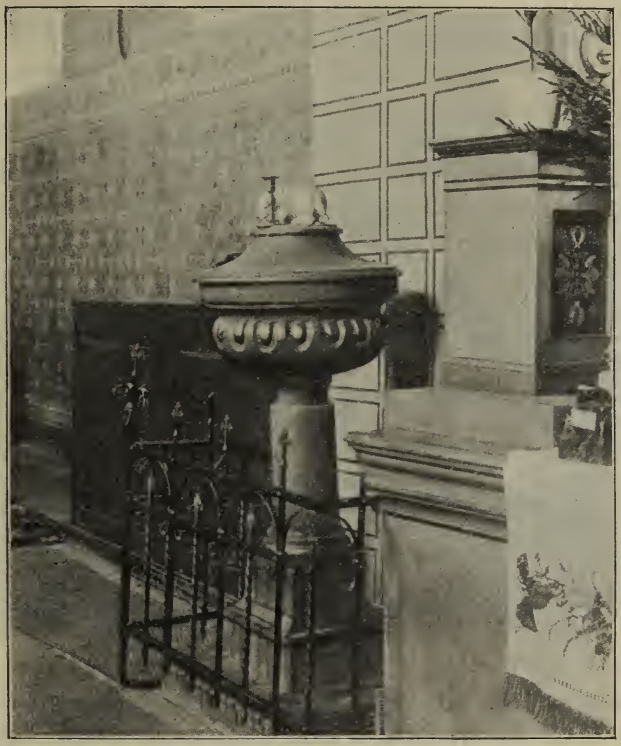

Obr. 23. Stará (z r. 1784) křtitelnice v Branišovicích.

3 sáhů dříví.) Z Vinohrádek: 5 m. žita, 5 m. pšenice, kopu slámy, dovoz 2 sáhů dříví, z dítěte 3 zl. a z každého domu 4 bochníky chleba. Do r. 1821 bývaly dávky sebrány obecním výborem, nebo je učitel musil vybírati sám. Od r. 1822 místo chleba dávala se $^1/_4$ m. žita a pšenice. Následujícího roku změněna „koleda“. Místo potravin, jež sobě sbíral učitel („psáti Tři krále“), měl dostati z každé osady 2 zl. 40 kr.; dávka r. 1850 zvýšena na 8 zl. Dítek letos 165.

Déle učili: Frant. Bauer (1773—1790); Fr. Widholz (—1810); Jan Miksch (—1829); Antonín Hammer (1837—1872); Antonín Wimmer (1880—1907), odtud Rud. Doležel.

Obyvatelé pěstovali dříve velmi mnoho víno; pěstuje se jen v trati „Weingärten“ a „Hochberge“. Při cestě k Šumicům nazývají se pole „das alte Bire či Weinbire“ (= Weingebirge), ale není tam révy. Do nedávna se chovaly u obce **horenská práva** o 39 artikulích; ztratila se.

Trati slují: (polní) Grosses Feld, Teichfeld, Hausried, Grosse Haide, Wolfsgersten, Mühlacker, Hinter Stallhöfen, Bei der Marter, Altes Weingebirge, (louky) Kleine Wiese, Der obere — untere — Mittelteich, (vinice) (r. 1749) In Hochbergen, Im Alten Riedt, Zipfen. Bývalé 3 rybníky jsou vypuštěny l. 1803-5 a vysušeny; jmenovaly se: Mühlteich, Ortsteich a Polkowetz-Teich. Celkem jest při obci: 919·43 ha polí, 17·33 ha luk, 9 ha zahrad, 4·75 ha vinic, 4·99 ha pastvin, 0·65 ha lesa, 0·1 ha rybníkův. Na starší pečeti jest znakem vodní pták (čáp?) a 2 hrozny se 2 listy a nápis: ✠ SIGIL · PAGI · FRAINSPITZ · 1675; dle ní novější udělaná: SIGIL PAGI FRAINSPITZ * 1675 *; nynější „Gemeinde Frainspitz“ úplně bez okras. Ku konci 18. stol. vyskytá se menší pečeť s týmž znakem jako první a má opis: „K · A · ID DORFES FREINSPITZ“; nad znakem 16—98.

Obecní majetek: 17·7 ha pozemků, budova školní, chorobinec, chalupa obecního sluhy a stáj.

Pošta jest v místě asi od r. 1872; spojení s Olbramovicemi do r. 1903, odtud s Pohořelicemi.

Zde se narodil 6. listopadu 1870 něm. spisovatel P. Tezellin Halus O. C. ve Sv. Kříži v Dol. Rakousích. Četné spisy jeho jsou obsahu asketického, hagiografického, beletristického, literárněhistorického, homiletického. Přispívá do časopisů politických, zábavných a vědeckých.

Spolky: Místní odbor „Der Deutschen Südmährens“ a Schulvereinu, zpěvácký „Austria“, hasičský, křesť.-sociální a odbor Piova spolku, spořitelní a záložensky, kontribučenská záložna.

R. 1805 dne 19. listopadu řádili zle Francouzi na faře; v archivě zničili mnoho knih a spisův. Kněz utekl do Olbramovic. Škodu odhaduje tehdejší duchovní na 1298 zl. Nový vpád Francouzů dne 12. července 1809; duchovní nucen utéci do Loděnic.

R. 1831 zuřila cholera; od 26./10.—7./12. zemřelo zde a ve Vinohrádkách 56 lidí. R. 1841 ukázala se zvláštní nemoc nakažlivá, která přecházela v nervovou horečku; ze 40 nemocných zemřelo 15.

Dne 12. října 1848 pobyl na knížecím zámku zdejším od $1^1/_2$—4 hod. odp. císař a král Ferdinand Dobrotivý s císařovnou, arcivév. Frant. Karlem a manž. jeho Žofií a 4 princi: Frant. Josefem, Ferdinandem, Karlem a Ludvíkem — na cestě z Vídně do Olomouce. Zde konán i cís. oběd, který náhodou byl při-

Obr. 24. Škola v Branišovicích.

praven krajské komisi na ten den. V audienci byli přijati místní a 6 okol. farářův a 6 rychtářův. Na balkon vystouplého císaře pozdravil všechen shromážděný lid. Odtud odjel k Pohořelicům a přes Tuřany k Olomouci.

R. 1854 dne 23. října vyhořelo 18 domů, 2 chalupy a 5 stodol. R. 1855 zemřelo cholerou 25, r. 1866 však 35 osob, mezi nimiž 11 Prusů, kteří jsou pochováni na zdejším hřbitově. R. 1892 utrpěla obec dvojnásobným krupobitím.[1])

[1]) Odpověď Frant. Jiráka, faráře, na dotazník Vlastivědy Mor.

Název rybníka „Polkowetz-Teich“ připomíná zaniklou osadu **„Polekovice“** neb „Polkovice“ mezi Branišovicemi a Lidměřicemi. Bylo u ní $850^{6}/_{8}$ m. I. tř., jichž užívali Olbramovští, Zelovští a Našiměřští.

Cvrčovice

(Urſpitz), Vrspicz 1349, Swerssowycz 1351, Swyrczowycz 1354, Swurczowicz 1385, katastrální (9·11 km²) a politická obec, 1 km sev. Pohořelic po obou stranách kounicko-pohořelské silnice; uprostřed návsi stojí kostel, škola a fara; u několika domů jsou „žebračky“. Z vrchn. dvorů jeden blíže kostela, druhý vedle něho, třetí na konci obce k Pohořelicům; slují: Schwarzhof, Schlosshof, Weishof (nejblíže Pohořelic). Ves prý stávala jinde a zpustla za nábož. válek domácích nebo za bojů mezi králem Jiřím a Matyášem Korvínem; prosiliť kolem r. 1510 zdejší obyvatelé olom. biskupa Thurza o dovolení, aby směli si vystavěti nový kostel ke cti sv. Václava (?) a sv. Anny, ježto přeložili svá sídla před lety na jiné místo. Konsistoř vybídla diecesány na sbírky na kostel.[1]) — Lze se však domnívati, že se nejednalo tak o stavbu, jako o pouhou opravu kostelní. Stáří kostela poukazuje na 13. a nikoliv na 16. stol. Stěhovali-li se, pak to učinili z místa níže položeného k městu směrem opačným k Odrovicům.

Z 50 domů (10 l. po 44 m., $^{3}/_{4}$l. s 33 m., 15 $^{1}/_{2}$l. po 22 m. a 24 kopačů) před 30letou válkou zůstalo osedlých po ní jen 32; na $^{3}/_{4}$lánu byl Mertl Pátek a poddansky náležel Jesuitům; jména obyv. jsou mnohá česká; r. 1673 se poznamenává, že nově osazeno 6 domů s $89^{5}/_{8}$ m. polí, starých pustin zůstávalo 11 se 189 m. polí, 11 m. darovala vrchnost kostelu, a Štěpán Lang z Brna užíval $^{1}/_{2}$lánu a 22 m. držela obec, ježto k nim nepatřilo stavení. R. 1749 bylo u obce $969^{1}/_{2}$ m. polí, $186^{1}/_{2}$ m. pustin, $23^{1}/_{2}$ m. zahrad, luk pod $134^{3}/_{4}$ vozu sena a 98 č. (8 l., $^{3}/_{4}$l., 4 $^{1}/_{2}$l., 31 $^{1}/_{4}$l., ostatní chalupníci); jak nespolehlivě přiznávali poddaní, plyne, že r. 1753 patřilo vrchnosti $78^{5}/_{8}$ m. pastvin a 26 domků, Dietrichštejnskému dvoru $78^{5}/_{8}$ m. pastvin,

---

[1]) Volný, K. T., I., 383.

poddaným 1229 m. polí, $38^1/_8$ m. zahrad, 153 vozy sena, $5^1/_2$ m. vinice, obci 29 m. polí, 78 m. pustin a 3 vozy sena!

R. 1790 bylo zde 95 domů s 609 obyv; r. 1890: 99 domů, 717 obyv. (709 kat., 2 evang., 6 ž.) (10 Č., 707 N.); r. 1900: 100 domů, 727 obyv. (718 kat., 9 ž.) (143 Č., 584 N.); r. 1910: 106 domů, 733 obyv. (61 Č. a 669 N.) (729 kat. a 4 židé).

Jsou prastará osada, z jejíž kostela peněžní desátky a fara sama náležely (do r. 1276) Staroboleslavské kapitole, od t. r. Kounickému klášteru (v. Pohořelice), jemuž patřila i větší část vesnice.

Na menším díle (dvoře jen) střídali se často majetníci: Za l. 1349—1361 se připomíná Mareš z Cvrčovic (de Urspicz, de Surczovicz), kterýž si přikoupil majetek v Němčičkách (v. t.) u Pravlova, obdržel odkázané popluží v „Labaticz“ (Hlavaticích), koupil r. 1351 za 50 kop gr. v Hostišovicích popluží a 3 chalupy, po 3 letech v Hlavaticích dvoulán zaměniv r. 1354 dvůr v Hostišovicích za dvůr v Hlavaticích (v. zaniklou osadu) s kounickým proboštem, a odprodav své statky v Němčičkách a koupiv od znojemských klarisek 16 lánů, chalupu a $1^1/_2$ popluží v „Labaticích“. — Po 2 letech sstoupil se Mareš se svým bratrem Heršem z Kounic na všechen majetek v Malešovicích, Prštících a Tikovicích.

R. 1364 Hánek z Cvrčovic, jenž zapsal manželce Marketě na zdejším dvoře a na tvrzi 125 kop gr. věna, koupil následujícího roku Němčičky od Herše z Kounic, pravlov. faráře Petra a jejich bratra Vičmana a Oldřicha, syna Omycerova z Malešovic, mlýn s 2 lány v Kopařovicích a vinici „Altnperch“ v Němčičkách za 80 kop gr. od Jana Kluše z Milonic a od Jana z Malkovic v poslední vsi (v. t.) celý majetek.[1])

R. 1392 a s poč. 15. stol. připomíná se Zikmud z Cvrčovic.

Ves celá mimo jmenovaný dvůr byla součástí statku Kounického kláštera a po zrušení jeho rodiny Žabků z Limberka (Jiří — † 1552, Burian —1566); r. 1567 po † Burianovi Ž. z L. vloženy se statkem Vlasatickým a Prštickým do desk rukojmími nebožtíkovými p. Albrechtovi Černohorskému z Bozkovic i Cvrčovice s farou, podacím a desátkem obilním. Od Jana Šembery, dědice a bratra p. Albrechta, prodáno panství Vlasa-

[1]) Z. d. b., I., 19, 162; II., 9; III., 21, 22, 52, 58, 122; IV., 115, 212, 232, 406, 421; C. D. M., IV., 168, 347.

ticko-Prštické r. 1572 hr. Frant. Thurnovi, po němž se 8 synů rozdělilo o dědictví. Cvrčovice s Vlasaticemi připadly Jindř. Matyáši a Jeronymovi,[1]) z nichž první svůj díl cvrčovský ponechal druhému, a díl vlasatický (v. t.) prodal knížeti Adamovi z Dietrichštejna. Než již r. 1590 dne 20. září stala se smlouva na Vlasaticích, že hr. Jeronym Václav z Thurnu a na Vlasaticích prodal za 5550 zl. své dědictví: ves Cvrčovice s kostel. podacím a vším přísl. svému bratrovi hr. Martinovi z Thurnu a na Lipnici, jenž měl za manželku hr. Magdalenu Serynskou.[2])

Na tvrzi Prštické dne 25. března 1604 ponechal za 12.000 zl. hr. Martin z Thurnu své manželce tvrz Cvrčovskou s dvorem při též tvrzi se 12 lány a 7 kusy „Pergacker“, s $19^1/_2$ čtvrtí vinohradů pustých a dělaných v horách vlasatických, se štěpnicemi a zahradami u Smolína, i s tím se vším, což náleželo od starodávna ke tvrzi. „Item ves Cvrčovice s kostel. podacím, s lidmi platnými a neplatnými, s sirotky sběhlými i s nesběhlými, desátkem a robotami za 5550 zl. Item z strany stavu a strouhy, kterou se voda na rybníky a mlýny Pohořelský a Vlasatický v gruntech cvrčovských vede, nějakou obzvláštní služebností neb povinností panu Jeronymovi Václavovi hr. z Thurnu, erbům a budoucím držitelům panství Vlasatického zavázána jest, v tom paní Magdalena téhož pana Jeronyma Václava opatří reversem dostatečně, a co se v této smlouvě píše, zdrží.“[3]) Dědičkou jejich byla Sibyla Polyxena, která, provdaná za hr. z Oppersdorfu, potvrdila (na Vel. Heralticích, dne 5. května 1635), že obdržela od kard. z Dietrichštejna, jako hejtmana markrabství Moravského, statek Cvrčovice, pečeť, svršky a jiné pozůstalosti po † otci jejím hr. Františkovi Mikulášovi z Thurnu, jenž byl zůstaven k opatrování úřadu hejtmanskému.[4])

R. 1642 dne 10. ledna stala se smlouva na zámku Prštickém, dle níž Sibyla Polyxena Frant. roz. hr. Thurnová na Prštících a Cvrčovicích prodala své dědictví p. Janovi Guldenmüllerovi z Guldenštejna Staršímu (obr. 25.) na mlýně v Tasovicích: panství Prštické a Cvrčovské se zámkem, kolaturou, dvory, ovčírnami, pivovarem, vinicí, ... vsi Prštice, Cvrčovice,

---

[1]) Manželkou jeho byla Anna roz. hr. z Hardeka. [2]) Z. d. b., XXVII., 32. [3]) Z. d. b., XXX., 26. [4]) Zám. archiv v Dol. Kounicích.

Tikovice a Radoštice s dvory, ovčírnami a vším přísl. za 50.000 zl.[1]) Zůstavil dva syny Filipa Jakuba a Jana, z nichž první po zemřelém otci dědil Prštice, druhý Cvrčovice.

Závětí (Urspitz 4. Octob. 1666) ustanovil p. Jan Guldenmüller manželku Annu Kateřinu universální dědičkou Cvrčovic a všeho stříbra se vším přísl., ale i s povinností zaplatiti dluhy po † otci jeho. Svému bratranci Janu Guldenmüllerovi poručil 100 zl., Jindřichovi a Ferdinandovi po 30 zl., ale kdyby nebyli spokojeni, měli obdržeti dle zvyku zemského po 3 zl. a několika kr.[2]) T. r. ve středu na den památky sv. Ludmily (10. list.) stal se zápis nástupního práva Anny Kateřiny Guldenmüllerové roz. Bokové z Žel. Mostu (= Eisenmostu). — Podali sice násl. roku oni tři příbuzní a Jakub Hák z Hakenberka odpor proti závěti p. Guldenmüllera, ale bez žádoucího výsledku.

Obr. 25.
Znak Goldenmüllerů z Goldenštejna (= Guldemüllerů z Guldenštejna).

Nová majitelka nezůstala vdovou; vdala ť se za p. Jana Reinharta z Pfundenštejna (obr. 26.), s nímž měla syna Fr. Ehrenreicha, kterémuž vedle manžela poručila testamentárně[3]) statek Cvrčovský. Vyminila si též pohřeb v kostele zdejším, jemuž odkázala 500 zl.

Fr. Ehrenreich z Pfundenštejna měl 2 dcery:[4]) Marii Annu, provd. sv. pí. Schiefrovou a z Sonderndorfa (obr. 27.),

[1]) Z. d. ol., XXXVIII., 28. — Svědky o prodeji byli: Baltazar z Žerotína na Meziříčí (Val.), Jan Colona z Felsu, Jindř. Hozlauer z Hozlau na Bitíšce a Tobiáš Allman z Allmštejna na Plavči. — Volný (M. M., II./1., 413) píše, že pí. hr. Magdalena Thurnová prodala statky.

[2]) Za svědky na závěti jsou i zapsáni: Hanuš Vilém Kusý z Mukoděl, Jarolím Junk z Bukendorfa.

[3]) Urspitz 16. November 1688. — Za svědky byli vyžádání: Fr. Petr Metzger, cís. poštmistr v Pohořelicích, a Karel Frant. Veletský (= Velecký), svob. dvořák v Pohořelicích.

[4]) Volný (M. M., II./1., 413) chybně je považuje za sestry prý bezdětné † Fr. z Pfundenštejna, otce jejich.

a Marii Josefu, jež se přihlásily r. 1738 k dědictví po otci, kterýž byl zemřel bez posledního pořízení (= ab intestato); statek zůstal starší, za níž učiněna smlouva o závazcích za obnovy zdejší fary r. 1752.[1]) — Měla 4 dcery: Marii Josefu, Marii Annu, Františku a Dorotu, jejichž poručníkem byl hr. Adam Ignác Berchtold.

R. 1753[2]) koupil si hr. Bedřich Vilém Haugvic na Náměšti, Vel. Němčicích od sv. pí. Schiefrové za 76.000 zl. a 1000 zl. klíčného panství Cvrčovské s patronátním právem a vším příslušenstvím. — Po 7 letech p. Bedřichem Haugvicem prodán stateček Cvrčovský se všemi hospodami, pivovarečným právem, vinným šenkem, řekami, potoky, dvorem, lesy, pastvinami, zámkem, patron. právem, kotlem na vaření piva, palírnou a vším příslušenstvím mimo 7 mužův a 1 ženu poddanou, které sobě podržel, ryt. Karlovi, Emanueli a Janovi Piatům z Drnovic (obr. 28.) za 97.000 zl., kteří drželi statek společně (in communione).

Jejich otci Janovi Jiřímu Piatimu ryt. z Drnovic od r. 1745 patřilo panství Lysické a Drnovské. Po smrti jeho r. 1759 spravovali bratři dědictví nerozdílně.

R. 1762 stala se na zámku Cvrčovicích smlouva,[3]) dle níž přejal Jan Piati Cvrčovice, ale měl zaplatiti 22.500 zl. dluhu, Emanuel Piati obdržel Lysice a Drnovice, ale musil svému bratrovi Karlovi vyplatiti podíl 52.910 zl. 22 kr. a 72.000 zl. dluhu zapraviti na Cvrčovice.

Než Jan Piati dlouho nedržel Cvrčovic; prodalť je r. 1771[4]) za 100.000 zl. knížeti Karlovi z Dietrichštejna, jenž tím zaokrouhlil statek Židlochovský (v. t.) a Dol.-Kounický (v. t.). Tehdy byl při nich dvůr, ovčírna, lesy a pastviny, zámek a hospodář. stavení, palírna, hospody a rybaření v potocích a řekách a patronátní právo.[5])

Cvrčovice přidány Dol. Kounicům (v. t.). Nynějším majitelem jest (od r. 1895) hr. Jan Josef z Herberštejna, syn Jana Bedřicha z Herberštejna a Terezie roz. kněžny Dietrichštejnovy.

Poddanské poměry. R. 1750 přiznala vrchnost svůj zdejší majetek: Dvůr s $736^5/_8$ m. polí, $7^3/_8$ m. zahrad, 102 vozy sena,

[1]) Urspitz den 23. Oktober 1752. [2]) Wien den 14. Juni 1753. [3]) Schloss Urspitz den 2. April 1762. [4]) Nicolsburg den 1. November 1771. [5]) Z. d. b., Brn. kraj, Kvat. I., 145; II., 170 a násl.; VI., 77; VIII., 99, 201; IX., 138, 262; X., 325.

pivovar na 52 beček piva, $42^5/_8$ m. lesa (Im Däme, Im Asperl, Im Schachen); dávky poddaných činily 177 zl. 47 kr. (činže o sv. Michalu 4 zl. 47 kr., viniční 44 zl., z kovárny 12 kr., ochranná z 39 domků po 3 zl.) a 78 kuřat; říční činže činila 10 zl. 15 kr.; nájem z obecní hospody 54 zl. 40 kr. Obilní desátek vrchnost. právem činil z Cvrčovic 30 m. pšenice, $151^2/_8$ m. žita a 88 m. ovsa; za propuštění přijato 20 zl. 40 kr., za povolení k sňatkům $14^1/_2$ zl. a 16 zl. 59 kr. za úpisy. Robota:

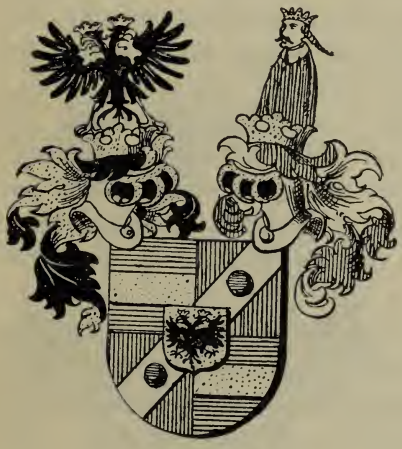

Obr. 26.
Znak rytířů z Pfundenštejna.

Obr. 27.
Znak sv. p. Schiefrů.

8 sedláků týdně po 4 dnech s 2 koni, $^3/_4$láník 3 dni, 2 $^1/_2$láníci po 2 dnech; pěšky 28 $^1/_4$l. po 3 dnech týdně a 39 domkářů po 16 dnech ročně.

Farář míval od vrchnosti desátek z ječmene, hrachu a prosa; onen jure divino bral sám.

Dle urb. přiznání z r. 1775 platil láník (8) 1 zl. 12 kr. stálé činže za předivo o Vánocích, o sv. Michale 15 kr. za volný lov ryb v řece a mlýnské strouze, o sv. Jakubě slepici a 2 kuřata, a robotoval 4 dni s 2 koňmi, při setí žita a ovsa celý týden, o žních místo s koňmi s 2 os. celý týden; $^3/_4$lán nerobotoval a neplatil ničeho; $^1/_2$láník (7): 36 kr. za předivo, říční činže o sv. Michale 15 kr., 1 slepici, 2 kuřata; robota: 2 dni, v žitné a ovesné setí ale 3 dni s koňmi, o žních z prvních 3 dní 2 dni a v druhých

tří dnech 3 dni s 1 os.; 34 $^1/_4$láníci platili o Vánocích po 18 kr. za předivo, o sv. Michale 2 zl. viničné a 15 kr. říční činže, o sv. Jakubě 1 slepici a 2 kuřatech a robotovali 3 dni od sv. Michala do sv. Jana, jinak 6 dní týdně; domkáři (40) na vrchnostenských pozemcích dávali po 3 zl. ochranného o sv. Janě, 9 kr. za předivo a robotovali po 16 dnech o žních a senách. Kdo neměl domku, robotoval ročně 52 dní. Obec z vinného šenku dávala o sv. Michale 54 zl. 40 kr. a 6 zl. 44 kr. z tance. Na pěší robotu chodilo se od 5—6 do 7—9 hod. s odpočinkem 4—4$^1/_2$ hod.; na místě dřívější hlásky u zámku 6 kr. každý dával do vrchnostenských důchodů. Na hony, jež se vždy odbývaly po 15 letech, každý usedlý šel na 1 den. Láníkům, když pracují o žních po celý týden, odpouštělo se z roboty tolik dní, kolik bylo svátků, $^1/_2$láníkům jen 1 den, pracují-li 3 dni, nic, pracují-li pouze 2 dni. — Farář zdejší dostával odtud desátek obilní (od 22 $^1/_4$l. všechen, od 39 jen z ječmene, hrachu, prosa a pohanky), husí na den sv. Jana, vinný (10 věder od obce) a 25 zl. o sv. Martině na penězích, 4 sáhy dříví a 2 kopy otýpek.

Privileje. Ježto za ohně v Pohořelicích r. 1676 dne 25. března zhořely se zdejší obecní hospodou i staré privileje o svobodném vinném šenku, pozemkové knihy a jiné věci, potvrdil r. 1693 ono právo pan Jan Reinhard z Pfundenštejna tak, aby obec své vlastní víno svobodně nalévala po celý rok mimo dobu od sv. Václava do sv. Martina, kdy sousedé směli prodávati vlastní vína; tehdy, kdyby ani obec ani sousedstvo nemělo svého vína, bylo dovoleno i cizí vzíti na šenk.[1])

Svobodné dvory. 1. Burian Žabka z Limberka osvobodil dvůr (zv. dnes „Schwarzhof“) a podsedek a za dědičný dal Ondřejovi Grozovi; za Jana Šembery Černohorského z Bozkovic náležel Jakubovi Střelickému ze Střelic (obr. 29.), jemuž a potomkům a držitelům téhož dvora a podsedku jakožto dědičný pán panství Prštického a Vlasatického ke dvoru přidal více luk, polí a svobod. Od nápadníků dotčeného p. Střelického koupil jej p. Bedřich z Žerotína, a od něho nejvyšší hofrychtéř markr. Moravského p. Bernart Drnovský z Drnovic a hradě Kounicích, jenž r. 1588 vložil do zem. desk sobě a svým potomkům „dvůr svůj ve vsi Cvrčovicích blíž města Pohořelic ležící se svobodným podsedkem

[1]) Brünn 5. Marzi 1693. (Zámecký archiv v D. Kounicích.)

v též vsi s 18 lány rolí k tomu dvoru a podsedku příslušejícími, s loukami, a obzvláště s loukou, kteráž slove Panská louka, jež leží u hranic Smolínských a Odrovských . . ., 2 jezírka: jedno prostřed vsi Cvrčovic u samého dvora Cvrčovského a druhé na Trávnících, jdouc od Cvrčovic k Odrovicům . . ., s šenkem svob. vinným, sklepem a přísklepem ke dvoru náležitými a vším přísl.[1])

R. 1615 spolčil se Jan Drnovský z Drnovic i na dvůr Cvrčovský s Marií Čertoryjskou z Čertoryj.

R. 1688 nazýval se „Dobřanským"; r. 1750 měl $^{54}/_{64}$ l.

2. Dominikáni z Brna měli zde svob. dvůr, jejž (zv. „Vertasth") r. 1668 dne 31. října koupil P. Matouš Zeidler za 250 zl. pro

Obr. 28.
Znak ryt. Piatů z Drnovic.

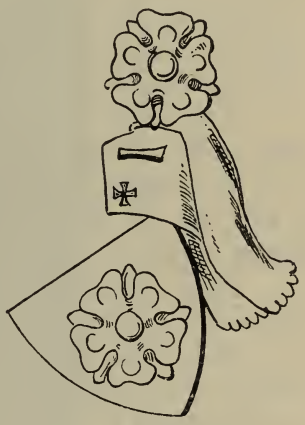

Obr. 29.
Znak Střelických ze Střelic.

jesuitský řád v Brně. Jesuité proměnili jej v rustikální dům, aby robotoval pro medlovský mlýn. R. 1676 vyhořel dům zv. vrchností „nostrum praediolum" (náš dvoreček).[2])

Kostel sv. Jakuba (obr. 30.) na návsi má 3 oltáře: Hlavní sv. Jakuba (obraz malován 1850 za 530 zl.) se sochami sv. Jana Nep. a sv. Jana Sarkandra, vedlejší Úmrtí sv. Josefa (s obrazem) a Neposkv. Početí P. Marie (se sochou). Oltář sv. Josefa jest z umělého mramoru. Ač dle poznačení nad vchodem měl by kostel býti z r. 1690, opěrné pilíře za presbytářem, vchod do sakristie a celý půdorys ukazují na velké stáří; t. r. byla loď

[1]) Z. d. b., XXVII., 5. [2]) Boč. sbírka, č. 9091.

prodloužena a celek přizpůsoben nové části. Tak setřen částečně původní sloh. — Pod kostelem prázdná hrobka; stojí v ní voda. Na ep. straně vystavěn (1828) Boží hrob a ním oratoř r. 1885.

Na věži přist. 1831 visí 3 zvony: 1. (560 kg) má nápis: (nahoře) SPES CONFISA DEO NUNQVAM CONFUSA RECEDIT, (dole) In honorem divi Jacobi, ecclesiae Urspicensis patroni, campana haec facta est ex totius communitatis et vicinorum liberalitate. A. 1714. — Sigmund Kerker goss mich in Brinn. Na zvoně jest v reliefu kříž, sv. Jakub a znak rodu z Pfundenštejna. — 2. (255·8 kg): Fusa 1714. Denuo refusa sub parocho Carolo Šťasta 1911. — (Byl přelit u Hillerovy vdovy.) — 3. (140 kg): St. Joanne Nepomucene, ora pro nobis. Goss mich Sigmund Kerker in Brinn. A. 1714. Na sankt. vížce umíráček „Sancte Floriane, ora pro nobis".

Hřbitov. Do r. 1831 pochovávalo se kolem kostela; odtud mimo ves za dvorem na cestě k Šumicům.

Ve farnosti 5 křížů, Boží muka při silnici k Odrovicům a 2 sochy: sv. Jana v místě a sv. Gottharda na trati „In den Wieſen" (dříve v zámku).

Zámecká bývalá kaple[1]) proměněna na byt. — Matriky nejstarší z r. 1689 byly sem postoupeny z Olbramovic.

Vlastní kostel. jmění 7960·50 K, fundační 16.149·50 K, chudob. fond 4300 K,[2]) benefic. 19.700 K a 21·0375 ha pozemků v ceně 40.853 K, stříb. fond (odvedeny 2 kalichy a monstrance).

Fara. R. 1672 se píše o faře, že jest stavení malé a zpustlé, se zahradou, ale bez stodoly. Dnešní jest bývalý dům selský, často opravovaný (posledně r. 1910 za 7000 K).

Zdejší patronát patřil již před r. 1276 Kounickému klášteru; ještě 1288 vzpomíná se platů k němu odtud. Bylyť mu postoupeny 1276 Staroboleslavskou kapitolou. Za 2. pol. 16. věku ovládli kostel luteráni. Za katol. protireformace přidány určitě za let 1658—1675 do Vlasatic. R. 1672 zapsáno v děkanské knize, že stříbrný kalich, jehož užívali nekatolíci, má v rukou

---

[1]) Leopold hr. Egkh, olom. biskup, povolil hr. Vilémovi Haugvicovi, aby v kapli Cvrčovského zámku se směla sloužiti mše sv. vždy; vyňaty pouze největší svátky. (Olomucii die 11. Novembris 1758); podobné dovolení obdržel r. 1766 Jan Piati z Drnovic.

[2]) Obec. chud. ústav 1100 K.

Obr. 30. Okolí kostelní ve Cvrčovicích.

pán statku (Jan Pfundenštejn); v kostele byl 1 oltář, mešních rouch málo, 3 zvony. Fara stála pusta, a farář užíval od nepaměti polí opuštěných domů; že pole, jichž užívala vrchnost, původně náležela k faře,[1]) poznalo se z výpovědí hodnověrných lidí; vrchnost se odvolávala, že to právo má po předcích, kteří byli nekatolíky, a za nichž připadla farská pole jim.[2]) Všechny desátky brala vrchnost; jen ze 4 lánů (= 72 j.) dostával farář snopný desátek (6 kop žita, 2 pš., 3 ovsa, 2 ječ., 1 kopa prosa); co se týkalo pohanky, prosa, podzimního ječmene a konopí, náležel desátek faráři; konopí a zelí dostával málo, poněvadž se většinou selo a sázelo v zahradách. Od každého, kdo choval husy, obdržel 10. husu neb 10 kr. Z ostatního že se nedávaly desátky, a že kostelní příjmy byly zcizeny, spočívá vina v tom, že je za dob luteránských si přivlastnila vrchnost, a určila za to kazatelům určitý deputát a dávky. Rektor školní měl od obce $13^1/_2$ m. žita a $3^1/_2$ zl.[3]) Do r. 1686 přifařena ves do Medlova. V dubnu 1686 investován na cvrč. faru Frant. Brugman[4]) († 1695), farář medlovský. Týž násl. roku odešel do Olbramovic ponechav si Cvrčovice, pro něž r. 1689 začal psáti matriky.

Za l. 1714—1754 spravována duchovně z Pohořelic; t. r. obnovena zde duchovní správa působením sv. pí. Marie Anny Schiefrové. Dle úmluvy (23. září 1752)[5]) zavázala se obec faru s hospodář. budovami vystavěti a udržovati, a na doplnění farář. platu, jenž záležel z ceny desátků (285 zl. 31 kr.), dávati ročně 4 sáhy dřeva, 10 věder vína kolem sv. Martina a 6 beček piva, 25 zl., dovézti darmo 6 sáhů dřeva a pustiti mu louku a zelnisko. Roku 1755 přislíbil hr. Bedř. Haugvic platiti za sebe a budoucí držitele Cvrčovic za užívání zmíněných 12 m. far. polí ročně 30 zl.[6])

---

[1]) Byl to $^1/_4$lán ($4^1/_2$ jitra) zv. „Kirchenviertel“ ve 3 kusich.

[2]) Za to, poznamenáno r. 1686, prokazovala vrchnost mnoho dobrodiní kostelu, větší než dělal užitek polní, a slíbila vše časem postoupiti a znamenitým odkazem na kostel pamatovati.

[3]) Matricula ad decanatum Kanicensem erecta 1672.

[4]) Dle jeho zprávy r. 1686 náleželo faře 28 j. polí (10 j. k Vlasaticům, 9 j. k Loděnicům a 9 j. u dědiny) a 3 louky; farář užíval s povolením vrchnosti 4 j. „Freiäcker“ od pustých domův. Učitel měl od obce 10 zl. a 18 m. žita. Totéž napsal do děk. knihy (Matricula ad decanatum Oslavanium erecta 1691).

[5]) Opis chová se na faře. — Vrchnost potvrdila úmluvu 21. listopadu 1752 v městě Sv. Hippolytě v Rakousích, bisk. konsistoř 4. ledna 1754.

[6]) Opis chová se na faře.

Z farářů déle působili: Jan Hauschild 1761—1767 (odstěhoval se jako kanovník do Mikulova), Jáchym Šimkovský — † 1797, Matyáš Schopp —1812, Jan Máša — † 1829 (kounický děkan 1793—1826), Fr. Ritter —1848, Fr. Svoboda — † 1859 (děkan kounický), Karel Kandus —1874 (čestný kanovník mikulov.), Pavel Juřena —1908, odtud Karel Šťasta, jenž se postaral o kostelní úpravu poslední.

O škole jsou kusé zprávy ve zprávách z 2. pol. 17. stol. R. 1672 dostával rektor školní od obce $13^1/_2$ m. žita, $3^1/_2$ zl. a nahodilé, co se přihodí; po 20 letech již 18 m. žita a 10 zl. Dle nejstarší matriky z r. 1689 slul první učitel Jiří Pukl, řemeslník. Stará chatrná budova školní opravena r. 1796 kníž. Karlem z Dietrichštejna; obec doplatila jen 40 zl.; za rozšíření na dvoutřídku r. 1879 vystavěna ze zakladů dnešní škola jednopatrová, v níž se vyučuje 120 dětí.

R. 1858 přiznal uč. Pavel Dvořák příjem 252 zl. 40 kr. (10 zl. 52 kr. čistého zisku ze 2 polí, 13 zl. 20 kr. za 40 pecnů chleba [pecen po 20 kr.], 51 zl. 28 kr. za 30 m. žita, 2 zl. 24 kr. za 2 kopy otýpek, 152 zl. škol. platu [za 76 dětí po 2 zl.], 15 zl. 16 kr. od obce, 7 zl. 20 kr. štoly). Na otop 6 sáhů dřeva dávala vrchnost.

Déle učili: Matyáš Peyer (1754—1762), Ant. Vrkal (—1795), Jos. Umlauf (—1818), Jan Procházka (—1832), Pavel Dvořák (—1859), obdržel střib. zásl. kříž, Ig. Hess (—1891), Raimund Dohnal (—1910), nyní Viktor Bernatzik.

Spolky: Křesť.-sociální, hasický, odbor der Deutschen Südmährens a kontribučenská záložna.

Osadníci se živí polním hospodářstvím; v letě mnozí pracují na panských dvořích a v čas kampaně v pohořelském cukrovaru.

Trati se jmenovaly: (1749) Alte Krautgarten, Breitenfeld, Schachen (býv. vinice), Freiacker (louky), Scheibenrohr, Tracht, Viertln, Rohrwies; dnes: Ziegelbreiten, Schwarzhofenbreiten, Schaffsanger, Vordere- a Hintere Kuhweide, Obere- a Untere Rossweide, Grosses- a Kleines Feld, Neu- a Herrn-Gärten, Schachen, Rohrwiesen, Sauweide, Waldwiese, Bergäcker (r. 1825 vinice), Mittelfeld, Ausmassel, Ochsenwiesen, Viertelwiesen, Lampelweide, Schachenwiese, celkem 786·14 ha polí, 58·85 ha luk, 19·37 ha zahrad, 4·33 ha pastvin a 4·16 ha lesa.

Obecní majetek: Škola, pastouška, ½lán (č. 83.), na němž obecní hospoda (v ceně 12.000 K) a na státních papírech 12.800 K. — Pečeť nejstarší má nápis: DAS · SIGEL · ZV · AGEN · VHRSPYTZ, a znak stromek s lepočtem 16—67, při pni, 2 růže při vrcholku; dnešní: GEMEINDE VRSPITZ bez znaku. V zámeckém archivě v Kounicích dochována „Grundbuch von Urspitz“ z 18. stol. a urbář z r. 1754 za hr. Viléma Haugvice.

Zastupitelstvo obecní: starosta, 2 radní a 13 výborů.

Staré rodiny dle nejstarší matriky z r. 1689 jsou: Schopf, Kaÿlich (Kailich), Kaschl, Wardag, Lang, Melchert, Doman, Rebhon, Zimmermann, Hoger, Vetler, Klotze(Klötzl), Walastein(Wollenštejn).[1])

Neštěstí: R. 1836 zhořelo 19 domův; 6. června 1913 krupobití (10.000 K škody). Za povodně r. 1862 pobořilo se 15 domů; ostatní poškozeny velmi. Strašné krupobití 13. června 1892. — R. 1805 dne 17. listopadu přitáhli sem Rusové s takovým počtem, že v domech jich bylo po 100 a více mužích; aby za nimi postupující Francouzi nedostali ničeho, zničili vše. Neopatrnosti vojínů vznikl oheň v hospodářských staveních na faře; stodola s obilím, senem, slamou, krávy a 30 ovcí spáleno; též samému generálovi Caramellovi uhořeli 4 koně. Následujícího dne přišli Rusům v patách Francouzi; na faře 5—7 důstojníků a 20 vojáků bylo živeno; farář utrpěl škody 5000 zl. Když jeden důstojník (rod. Elsasan) po Slavkovské bitvě uslyšel, začal sténati a volati „Mon Dieu“. Farář domnívaje se, že bitva snad prohrána na neprospěch nepřátelský, odešel ze strachu z jejich společnosti; než po ¼ hod. přišel za ním týž důstojník s prosbou, aby za 2 padlé druhy jeho sloužil mši sv. — Odtáhli pak do Mikulova. — Když po bitvě u Znojma r. 1809 rakouské vojsko ustoupilo do Čech, zůstala cesta na Moravu Francouzům otevřena. Dne 13. června přišli do Cvrčovic franc. vojáci spíše jako loupežníci nežli synové velké Francie; vymáhali poplatky a vysoké daně; žádané se jim vozilo do tábora. Farář ztratil 872 zl. 20 kr. Odtáhli dne 4. listopadu. Nedivno, že týž kněz napsal do protokolu domácího:

„Lector benevole, qui haec subinde lecturus es,
sana mente facta mea grandaeva in senectute
perpessa rumina et manibus meis bene precare.“

---

[1]) Zem. registr.: Rekt. odd., 174; domin. fasse, 318; urb. fasse, 23.

Drnopole

(Dornfeld), též Trnopole, katastr. (3·93 km²) a politická obec jz. (11 km) Pohořelic (a 3 km Branišovic) po obou stranách silnice. Založena (33 č.) r. 1784 a následujícího roku na polích nedaleko bývalého dvora „Wolfsgersten“ (Vlčí Keř) na statku Bohutickém (jesuitů znojemských). Dvůr dle vrchnostenského přiznání (r. 1750) byl pust. Dvorské stavení[1]) (zdi 1 m šir.) patří rolníkovi Haselbachrovi. Uprostřed návsi jest zvonice s deskou na památku 100letého založení obce. R. 1790 byly 34 domy, 134 obyv.; r. 1890: 52 domy, 233 kat. obyv., ze kterých 4 Češi, 229 Němců; r. 1900: týž počet domů, obyv. méně (215 kat. a něm.); r. 1910: 50 domů, 216 obyv. (1 Čech, 215 Němců, 212 katolíků, 4 židé).

Po zrušení kláštera znojemských jesuitů připadlý statek (ceněný na 120.220 zl.) studijnímu fondu byl r. 1789 pronajat Janovi Topolanskému za 7508 zl. Vdova po něm Terezie Topolanská provdala se za Václava Petříčka, jenž si ponechal nájem. Dle odevzdací listiny z r. 1846 dědila pronájem dcera Aloisie, provdaná již r. 1829 za Josefa Seydla. Jí v odhadné ceně prodán statek dědičně stud. fondem r. 1866; zemřela následujícího roku a zůstavila manželovi i svou sobě zapsanou polovici. Po smrti jeho (r. 1876) vlastnické právo (v ceně 82.792·95 zl.) vtěleno takto: $^1/_6$ Jindřichovi Seydlovi, $^1/_6$ Marii Obsiegrové, $^1/_6$ Jindřišce Mauerové, $^2/_6$ Karlovi Seydlovi ($^1/_6$ obdržel bratr Eugen Seydl, ale Karel si ji přikoupil r. 1879), $^1/_6$ Rosalii Seydlové. Díl Jindřichův si spoludědici koupili r. 1882 a rozdělili na $^5/_{30}$ statku: Karel Seydl $^2/_{30}$, ostatní po $^1/_{30}$. — Když zemřela Marie Obsiegrová r. 1892, připadl její podíl ($^1/_5$ statku) Vincencovi Obsiegrovi. Dle odevzdací listiny (r. 1909) zapsána část ($^{12}/_{30}$) Karlova dceři jeho Anně Seydlové, jež si r. 1902 koupila i díl Obsiegrův i díl Jindřišky Mauerové. Tak sloučen statek. (Viz Bohutice v okrese Mor.-Krumlovském.)

Přifařeno do Jiřic.[2]) Jednotřídní škola od r. 1789; školní budova z r. 1841. Déle učili: Ant. Ehssner 1795—1819, Václav

[1]) V šupně ve zdi jest zazděn kámen, podobný kropence; majetník se domnívá, že prý tam býval jesuitský klášter. Bývala zde jen kaple, z níž jest ona kropenka.

[2]) Hic pagus mihi anno 1784 16. Augusti provisorio modo traditur a d. decano Wolframicensi et praefecto Seidel Bohuticensi. (Křestní matrika v Jiřicích.)

Jelínek (—1841), Ignác Krk 1849—1870, Alex Wolf 1883—1906, odtud Eduard Stejskal.

Trati slují: Lehmstätte, Hofäcker, Teichried, Lange Weingärten, Krautgarteln, Neuries, Berg Weingarten, Keller Stückeln, celkem 368 ha polí, 6·15 ha zahrad, 4·35 ha vinic, 1·38 ha pastvin, 0·65 ha lesa a 0·1 ha rybníkův; — pečeť: Gemeinde Dornfeld.

Krupobití dne 6. června 1913 zničilo úrodu ze dvou třetin. — Hasický spolek.

Sev.-vých. dvora ($^1/_4$ hod.) bývala ves od XV. věku pustá[1]), zv. „Volfíř", **Vlčíkeř**, Wolkerz Wolfsgersten, (r. 1360 de Wylczyhokrzye", r. 1378 de Vlczieho Krzie) s $12^6/_8$ l. (= $1276^2/_8$ m.) polí, jichž užívali Zelovští (Klein-Seelowitz) poddaní; ale ježto měli r. 1671 dosti pustin na svých pozemcích, kterýchž nevzdělávali, a též je pro vzdálenost nebylo možno obdělávati, ujali se části pozemků bývalé vesnice poddaní z Troskotovic, poněvadž s nimi hraničí; z ostatních pozemků utvořen zmíněný dvůr panský. Víme z dějin zaniklé osady, že v ní bývala kaple, jejíž podací jest známo r. 1381, a že majetek zdejší (Bona dicta Wolfgers) připomíná se v závěti Pertolta z Lipého r. 1346 při panství Krumlovském. Měl se dle ní 10 hř. gr. příjem odtud obrátiti na prospěch špitálu při klášteře německého řádu v Krumlově.[2])

R. 1360 zapsal Oldřich z Vlčihokře manželce Marketě na jmenovaném majetku (na dvoře a 2 lánech) 26 hř. jejího věna; Mikuláš Schenkner z Hardeka Jiříkovi z Přímětic a dědicům ve vsi Vlčímkři prodal a odstoupil dvůr se 3 podsedky a příslušenstvím za 20 kop (r. 1365).

Jiný díl vesnice patřil Jankovi, kterýž manželce Elišce r. 1368 zapsal na zdejších 2 lánech a 3 podsedcích 30 hř. gr. věna; než po 10 letech Eliška všecko své právo věnné ve Vlčímkři, totiž na dvoře, poplužní a 3 podsedcích s vším příslušenstvím prodala Kateřině, manželce Náckově. Stalo se tak se svolením Marše z Dobré Vody.

Jan z Vlčihokře manželce Dorotě v též vsi na svém díle r. 1378 zajistil sice 20 hř. gr. věna, ale po 3 letech i se svým

---

[1]) R. 1667 se pravi o ni, že jest od starodávna pusta, že nezná ani jmen obyvatelských nikdo, ani ve starém urbáři nelze se jich dověděti.

[2]) C. D. M. VII., 507.

bratrem Kašparem Maršovi z Dobré Vody na Vlčímkři prodal dvůr, kostelní podací a všechno právo své.

Posledně se připomíná Mareš z Dobré Vody r. 1392; koupil ť tehdy od Anny, manželky Filipa z Chlevského, půl třetího lánu ve Vlčímkři s příslušenstvím. — Dcerou Maršovou byla Eliška, manželka Petra Kozlovce z Rudky, která r. 1407 se sstoupila se svým mužem na své dědictví v Dobré Vodě mimo věno její matky, pak na všechen majetek ve Vlčímkři (popluží, louky, pastviny, potoky a příslušenství) s vyjmutím 2 lánů, kteréž měla Kateřina, její sestra a manželka Náckova, na svůj statek ve vsi Bravicích a „Starczyczych", na půldruhý lán v Dol. Dubňanech, na 2 lány v Rohotři (zaniklé vsi u Mackovic v Jaroslav. okrese) a patronátní právo kaple ve Vlčímkři.

Z těchto dílů prodán jeden ke klášteru Luckému, druhý k Bohutické tvrzi. — Vložil ť r. 1535 Jan z Lipého do desk Janovi Kusému z Mukoděl s tvrzí Bohutickou i všecko své právo, kteréž měl na vsi Ledci, Zelovicích, pustém Vlčím Kři a na pusté vsi Palekovicích či Palkovicích.[1])

Rybník zv. „Vlčí kéř" byl majetkem Mikuláše Tulešického z Pece, jemuž náležely Branišovice, a kterémuž Marketa z Donína, abatyše Králové kláštera, dovolila, aby vodu nápadní na svůj rybník mohl vésti, a slíbila mu, že mu na svolení ono vydá list pro budoucí pamět. Ježto toho neučinila, byla žalována p. Tulešickým r. 1500 ze 200 hř. gr. a r. 1502 ze 100 hř. gr.; byl ť si totiž p. Tulešický zjednal na to královské povolení, a poněvadž mu k tomu povoliti nechtěla, měl škodu z toho.[2])

---

[1]) Z. d. b., III., 550; IV., 248; V., 83; VI., 612, 628, 926; VII., 1107; IX., 99; XXI., 2. — Že by slula ves „Wolfsstauden" (Notiz. Bl., 1869, str. 68.; Volný, M. M., III., 221; Fr. Peřinka v Č. M. M., 1903, 43; Heinrich Bruner ve svých „Die Herren von Lippa" (Zeitschrift d. d. V. für die Geschichte M. u. Sch., XIII., 51), jest nesprávno. Byla toho jména („Wolfelstauden") pustá ves r. 1588, ale byla částí Hrušovanského (Grussbach) panství (Z. d. b., XXVII., 12). R. 1535 nebyl statek prodán (Mor.-Krumlovský okr., str. 134.), ale vložen do desk. — Že slula ves „Volkeř", jak se udává v okr. Mor.-Krumlovském (str. 357.), jest nesprávno. — Malé Zelovice nazývají se většinou v zemských deskách pouze „Zelovice", německy Klein Seelowitz.

[2]) Libri citat., VII., 993, 1172.

Kopařovice

(Kuprowitz), (Cuparzowycz 1351, Cuprawicz 1360), katastr. (2·95 km²) a polit. samostatná obec, sev. okres. města (8 km) mezi silnicí a řekou Jihlavou. Náves — jedna dlouhá ulice — rozšířena při řece v náměstíčko, v jehož záp. rohu stojí věž, — býv. zvonice. Na konci osady k silnici jest škola a blíže ní kaple se hřbitovem. Za návsí k jihu vrchnost. dvůr se zámečkem.

Bývalo v ní s poč. 17. stol. 26 domů (5 l. po 52 m., 6 ½ l. po 26 m., 12 kopačů s poli a 3 domkáři) a při nich 660 m. (= $7^{26}/_{64}$ l.) polí a 50 m. vinic („Gaissel-Berg"); po 30leté válce zpustlo 12 domů; z pustého domu (v. dvůr) Bedřicha Perbera (= Šperbera) a z polností (144 m. polí a $16^{4}/_{8}$ m. vinic) učiněn vrchn. dvůr; 11 čtvrtí vinic a 63 m. polí zůstávalo neobdělaných; r. 1750 měli poddaní $475^{5}/_{8}$ m. polí, 40 m. pastvin, $29^{5}/_{8}$ m. zahrad, $25^{1}/_{2}$ vozu sena, $49^{3}/_{8}$ m. vinic, vinný šenk na 12 beček, 3 domky, 14 komínů, vrchnost 132 m. polí, $10^{1}/_{2}$ m. pastvin, $4^{5}/_{8}$ m. vinic, přespolní $73^{1}/_{4}$ m. polí, $10^{1}/_{2}$ m. vinic; r. 1790 bylo zde 37 domů, 286 obyv.; r. 1890: 45 domů, 255 kat. a něm. obyv.; r. 1900: 45 domů, 259 kat. obyv., z nichž 27 Č. a 232 N.; r. 1910: 48 domů, 285 něm. obyv. (1 evang., ostatní katolici).

R. 1351 jmenuje se dle vsi Bohuš, jenž po 2 letech dvůr a mlýn postoupil a zapsal svým dětem, z nichž jeden slul Ješek „Kluss", jenž prodal r. 1365 za 80 hř. gr. Hánkovi (= Janovi) z Cvrčovic ve vsi Kopařovicích mlýn a 2 lány a vinici ve vsi Němčicích v hoře „Altnperch".

Markvart z Kopařovic (snad bratr Ješkův) sice r. 1360 spolčil se s p. Bohuslavem z Mitrova na všecko, co měl v Kopařovicích a ve vsi „Boenowen", a r. 1368 s Jimramem ze „Stalow" (snad „Skal") na týž statek Kopařovský, ale již r. 1379 prodal dědičně a do desk vložil svůj zdejší majetek knězi Gerhardovi a Jindřichovi, bratřím ze Šenkvic (odtud zv. „Šenkvičtí"): tvrz, dvůr se 2 poplužími, 7 činž. lánů, 12 činž. poddaných, 2 zahrady, řeku, kdež měl 1 hř. činže, a se vším přísl.

R. 1385 se však rozdělil statek tak, že Gerhard s bratrem Vítkem (= Vitlínem) obdržel dvůr s 2 poplužími bez roboty, s lukami, pastvinami a jiným přísl., a Jindřich ostatek (7 lánů, 12 činž. podd. atd.); poslední manželce své Dorotě zapsal ihned na 6 lánech 80 kop jejího věna.

Dědicem Jindřichovým se stal Prokop, jenž však svůj díl r. 1390 prodal dědičně Dědkovi z Kounic, kterýž přikoupil i podíl Gerhardův a Vítkův. Dědek ustanovil poručníky svých dítek a statku Přibíka a Jana z Odlochovic (v Kn. půh. „z Oldochovic").

R. 1407 zapsáno do desk, že Leonard či Linhart z Kopařovic své maceše Čeňce, Smilové dceři z Bukovin, zapsal na půl třetím láně 3 hř. roč. činže na 30 hř. gr. věna; pí. Čeňka sstoupila se s Ješkem z Křižánkova na své věno, jež měla zde. Manželkou Linhartovou byla Eliška z Okárce, jíž po 2 letech zajistil deskami v Kopařovicích na tvrzi, dvoře a 5 činž. lánech 100 hř. gr. pravého věna.

Ježto p. Linhart neplatil činže, byl žalován r. 1406 pí. Čeňkou ze 30 hř., že jí drží věno, r. 1410 p. Ješkem z Křižánkova ze 3 hř., r. 1412 Adamem Slonem z Veselé, že držel věno ženy jeho (Čeňky z Bukovin) v Kopařovicích a toho požíval po 7 let a v tom čase vzal 21 hř. gr. činže, na každý rok 3 hř. R. 1417 pohnal týž Adam Slon Linharta a Janka, bratry z Kopařovic, že mu drží 3 hř. platu věnného práva, „a toho mi sstoupiti nechtí".

Poručníci Jan z Kopařovic a Přibík z Odlochovic Oldřichovi Štosovi z Bránic a dědicům jeho prodali r. 1420 ves Kopařovice, alodní dvůr pod 2 popluží s přísl., a zároveň věno vdovy Čeňky 30 hř. přeneseno roční činží 3 hř. na Černíně.

Oldřich Štos z Bránic a Dřevohostic prodal r. 1437 Petrovi Bílému (Petro Albo) z Radic a dědicům ves Kopařovice s alodním dvorem pod 2 popluží s přísl.; p. Petr ihned své manželce Voršile zajistil na svém novém majetku 200 hř. gr. věna, jež sem převedeny ze Šumic. Syn jeho Jetřich psával se z Radic a Kopařovic a sstoupil se r. 1466 Protivcem a Heřmanem, bratřími ze Zástřizl, na ves Kopařovice a přísl.

Za války krále uherského Matyáše zpustly zdejší tvrz i mlýn; byl' prodal a zapsal do desk r. 1498 Protivec ze Zástřizl Janovi Lechvickému ze Zástřizl a erbům jeho své dědictví: ves Kopařovice s pustou tvrzí a dvorem, sadem, lukami a pustým mlýništěm a se vším přísl. Před r. 1536 zemřel p. Jindřich Lechvický; vkládajíť t. r. poručníci a nápadníci zůstalého statku po něm, Procek st. ze Zástřizl na Ždánicích, Zikmund Valecký z Mírova a Jan Kusý z Mukoděl a na Bohuticích, ves Kopařovice ležící pod Pravlovem se vším přísl. a panstvím a dědičným právem, jak ves od starodávna v svých mezích a hranicích byla vyměřena a vy-

mezena, s mlýnem p. Jiříku Žabkovi z Limberka na Kounicích. Odtud má společné držitele s nimi (v. Pravlov).

Na Kopařovicích, Prštících, Tikovicích a Malešovicích zapsal nový pán své druhé manželce Libuši Černohorské z Bozkovic († 1554) 2500 zl. věna a 1843 zl. nadvěna. Vklad učinen r. 1551.

Zámeček o 1 posch. vystavěl Karel Max z Dietrichštejna (1738—1784), jenž měl při něm i hřebčinec; dnes jest částečně sýpkou; uvnitř jest zpustlý. Blíže vesnice, kde prý zanikla stará ves, vykopávají se posud staré mince a nádoby. Jak se jmenovala, nevykládají. Nebyla to snad ona ves „Boenowen"? Jiní se domnívají, že tam stávala tvrz.

Býval zde dvůr zv. „Grosses Haus", jehož majitelem za 30leté války byl Jiří Leskauer bytem v Medlově, kde též držel dvůr. Zemřel r. 1639 zůstaviv vdovu s 9 dětmi. Pozůstalost po něm provedena Rudolfem hr. z Valdštejna; dvůr vzat v ceně 3500 zl., z nichž $^1/_3$ připadla vdově a $^2/_3$ dětem, z nichž 2 byli u jesuitů v Brně.[1]) Dvůr připadl jakémus Vavroušovi, ale potom, ježto podílů dědicům neplatil, Bedř. Šperberovi, jenž jej převzal za 300 zl. Než Šperber položil jen 100 zl., nechal dvůr zpustnouti a konečně utekl z něho; r. 1674 uveden jako stará pustina se 144 m. polí a $16^2/_4$ m. vinic, které nikdo nechtěl. Teprv kníže Ferdinand z Dietrichštejna umínil si jej získati, aby z něho zřídil hřebčinec. Nabídl tudíž dědicům Leskaurovým zaň 3000 zl., ač oceněn byl pouze na 1160 zl.; zaplatil však jen 2504 zl., poněvadž se odčítala daň, činže a robota; drahně polí leželo pusto, a některých bližších ujali se brněnští jesuité r. 1665. R. 1688 obdržel poddaný za 150 zl. stavení starého dvoru. R. 1694 dne 30. října vložen do desk dvůr jako fundace pro špitál v Dol. Kounicích (6000 zl.) a pro bratrstvo sv. Barbory (300 zl.) tamž. (Zám. archiv v Dol. Kounicích.)

Poddanství do r. 1750 v. u Vlasatic. Dle urb. fasi r. 1775 platil láník (celkem 3) grunt. činže o sv. Jiří a sv. Václavě 2 zl. 37 kr. a robotoval týdně 3 dni s 2 koni; $^1/_2$láník (11) $1^1/_2$ zl. dával a robotoval 2 dni potahem neb 3 dni pěšky; dle starého urbáře měl od sv. Jana do sv. Michala pracovati 6 dní,

[1]) R. 1663 dne 12. června oznámil rektor z Brna P. Daniel Krupský S. J., že bratři Pavel a Bedřich Leskaurové podílu svého na pustém dvoře v Kopařovicích se zřekli na prospěch knížete z Dietrichštejna. (Zám. archiv v D. Kounicích.)

ale po mnoho let mimo žně nebylo toho požadováno. Dva $^1/_2$lány vzniklé z lánu robotovaly $1^1/_2$ dne; $^1/_4$láníci (6) po 40 kr. gr. činže a robotovali 1 den s koněm neb $1^1/_2$ dne pěšky, o žních a o senách 2 dni. 9 kopačů platilo stálé činže po 50 kr. a robotovalo s 1 os. 2 dni, o žních a o senách 6 dni týdně!! Robota domkářův a podruhů byla 1 den s 1 os. Obec sama platila 3 zl. kotelného, 7 zl. pobečevného a 1 zl. ze 2 podružských domkův. Kopařovští dostávali za dělání sena 2 m. žitné mouky a sud piva. Viz i Vlasatice!

Jsou přifařeny do Pravlova (1·5 km), kamž se chodilo i do r. 1880 do školy. — Kaple Neposkvrněného Početí P. Marie vystavěna[1]) r. 1721 z odkazu Ondřeje Žabského, inšpektora panství kníž. Dietrichštejna, a posvěcena olom. biskupem hr. Jakubem Arnoštem z Lichtenštejna (1738—1745). Na zachování její poručil Žabský 500 zl. a manželka jeho 200 zl. Kaple, nad jejímž hlavním vchodem jsou písmena „AFS“ a rok 1722, má krásnou kopuli. Hlavní oltář P. Marie se sochami sv. Karla a sv. Frant. Xaver., vedlejší sv. Jana Nepom. Pod kůrem obraz zakladatelů s nápisem: „Gestiftet im Jahre des Heils 1722 von den Eheleuten Andreas und Anna Schabsky, Fürst. Dietrichsteinscher Gutsinspector in Kuprowitz“. Kolem kostela hřbitov. Vlastní jmění 3553·62 K, nadační 644 K.

Škola vystavěná r. 1880 za 20.000 K byla otevřena násl. roku 1. ledna. S počátku působí Karel Berger. Dříve se chodilo do školy pravlovské.

Trati se jmenují: Mitter-, Ober- a Unter-Feld, Zeiselhübel, Altendörfer, Schmalwiese, Roßweide, Strichelchutweide; r. 1750: Bei dem Pauschinger Martr, Beim Muschinger Weg, Bei der Kapellen; celkem jest v katastru 226·48 ha polí, 21·34 ha luk, 8·71 ha zahrad, 0·44 ha vinic, 7·63 ha pastvin a 10 ha lesa. — Na staré pečeti s nápisem: „SIGILVM ◦ DORF ◦ KVPROWIC 1644“ byla znakem radlice mezi 2 květy; r. 1750 opis poněmčen v „GEMEIN · KVPREWITZ“, a znak zůstal. Obec spravuje starosta, 2 radní a 9 výborův.[2])

---

[1]) Občané se zavázali (Dorf Kuprowitz den 14. Mai 1718), že kapli, kterou chtějí stavěti, budou vždy míti v pořádku, (Archiv na zámku v D. Kounicích).

[2]) Z. d. b., II., 50; III., 27, 565; IV., 232; V., 55; VI., 744; VII., 243, 244, 848, 849; IX., 118, 119; X., 96; XII., 117—119, 339, 340; XIV., 19; (netišť.) XIII., 12; XXI., 5; XXII., 87. — Kn. půh., II., 12, 218, 265, 292; III., 14.

R. 1649 zal. „Gemein Gerichtsbuch alda zu Kuprowitz“, poněvadž stará obec. kniha byla zničena a spálena Švédy.[1])

Na návsi jest věž nejméně již po 600 let, s níž švédský vůdce Torstenson řídil prý bitvu mezi Kopařovicemi a Loděnicemi proti císařským. — Za války Marie Terezie s pruským Bedřichem II. musily Kopařovice vpadlým nepřátelům dáti 894 zl. 46 kr., 76 m. ovsa, 49 centův sena, a na hotovosti obyvatelé zdejší ztratili 194 zl. 43 kr.

Povodně byly r. 1818, 1864, 1888 a 1899. Krupobití 20. června 1912 Kopařovicům a Němčičkám způsobilo 10.000 K škody. — Spolky: Hasičský a odbor hospodář. spolku pohořelského.

Na trati „Altendörfer“ stávala prý ves, jež se propadla. Jsou to Poříčany (v. Malešovice).

Loděnice

(Lodenitz), Lodinnizh 1220, Lodnicz 1284, Lodenice (sing.) 1494, katastr. (9·96 km²) a politicky samostatná obec, sev.-záp. (5 km) Pohořelic, po obou stranách silnice z okres. města k Jezeřanům; též k Malešovicům a Šumicům vede silnice. Na sev. straně na konci postranní ulice kostel a fara, blízko dvůr Jakuba Weinera, majitele alod. statku Maršovského; na návsi škola. V okolí sluje ves „Klein Wien“; vládneť zde nádhera v šatstvu, bytech a panské živobytí; syni studují, dcery se hledí vdáti za někoho „od péra“; tím se ze vsi stěhují peníze ven.

Ve vsi byly s počátku 17. stol. 64 domy (8 l. po 84 m., 19 l. po 60 m., 6 $^1/_2$l. po 42 m., 22 $^1/_2$l. po 30 m. a 9 domků) s 80 m. vinic a 2907$^1/_2$ m. (= 29$^{50}/_{64}$ l.) polí; v pozemcích jsou čítány i 2 lány v Odrovicích, jež patřily k Loděnickému panství; 30letou válkou utrpěly Loděnice tak, že r. 1657 stály pusty 4 velké a 19 malých lánů, 2 velké a 13 malých $^1/_2$lánů s 1957 m. polí a 80 m. vinic. Do r. 1672 sice osídleno 9 $^1/_2$lánů s 336 m. polí, ale nově zpustlo 10 domů s 279$^1/_2$ m. polí. Zpustlé pozemky

[1]) Zámecký archiv v D. Kounicích.

ujaty poddanými, ale 13 stavení pustých a pobořených stálo ještě r. 1749! Tehdy poddaní měli 2557 m. polí, $109^{6}/_{8}$ m. vinic, 3 m. zahrad, 10 m. pustin, luk pod 7 vozů sena, 5 domků, 39 komínů, přespolní $84^{1}/_{4}$ m. polí, obec $28^{1}/_{4}$ m. rolí, $260^{1}/_{2}$ m. pastvin a vinný šenk na 145 věder; 2 usedlí v Odrovicích 140 m. polí, 30 m. zahrad a 10 vozů sena; domů bylo 54 a domků na obec. půdě 7; r. 1790: 100 domů a 512 obyv.; r. 1890: 119 domů, 661 obyv., 4 evang., 5 židů, 652 kat., 57 Čechů a 604 Němci; r. 1900: 125 domů, 752 obyv., z nichž 13 evang., 9 židů, ostatní kat., 62 Čechů a 685 Němců; r. 1910: 127 domů, 831 obyv., z nichž 31 Čechů, 799 Němců, 818 kat., 5 evang. a 8 židův.

Ves byla obydlena za dávných dob; máť archaeolog J. Knies odtud z kulturních vrstev pazourkové nože, šipku, kamenné zbraně, kostěnou jehlu s ouškem, sklo, hliněnou podobu koníčka, vzorky nádob obojí keramiky.

Ponejprv se připomíná ves jako očitý svědek bratrské nesvornosti české. Na rovině k Šumicům a k Lidměřicům 10. prosince 1185 svedena velmi krutá bitva mezi Čechy z knížetstvi, jež vedl Přemysl I. Otakar, a Čechy z Moravy vedenými Kunratem Otou, údělným kníž. znojemským a markrabím moravským. Bojováno s obou stran tak urputně, že rachot zbraní, zvuk rohů, hlahol bubnův a břinkání mečův bylo možno slyšeti v klášteře Dolnokounickém. Přemysl Otakar zvítězil; nezdařily se záměry cís. něm. Fridricha Barbarossy a Kunrata Oty odtrhnouti Moravu od Čech. Morava zůstala vítězstvím zachráněna Čechám. — Památky z bitvy loděnické chová J. Knies: píku, házecí kopí, železný šíp, zbraně se stopami postříbření.

Mezi statky prvního nadání kláštera Luckého jmenovaným Kunratem Otou, jenž se stal mezitím knížetem v Praze, a matkou jeho Marií r. 1190 uvádějí se i Loděnice (Lodinicea);[1]) při klášteře zůstávala ves až do zániku jeho (r. 1784). Jen r. 1544 zastavil opat lucký Hrůza se svým konventem Jiříkovi Žabkovi z Limberka na Kounicích ves Loděnice a ves Statndorf s příslušenstvím a kostelním podacím do 6 let, a to tak, že p. Jiřík půjčí témuž opatovi a konventu na ty vsi a podací 1250 kop gr., a to konečně na den sv. Martina.[2]) Posl. roku (1784)

[1]) C. D. M., I., 332.

[2]) V středu, před památkou sv. Havla (Bočkova sbírka, 3732, č. 5).

připadla správě komorních statků, jež je r. 1824 dne 2. června prodala s Miroslaví dr. Jos. šl. Hopfenovi (později sv. p. H.), bývalému majiteli statku Idolsberka v Rakousích, za 134.000 zl. Dle závěti (ze dne 22. dubna 1843) připadl statek Fr. Xav. Hopfenovi (nast. r. 1849), kterýž r. 1892 povýšen do stavu svob. pánův. R. 1893 dne 14. dubna koupila Miroslav a Loděnice vídeňská firma „Karel Stummer", od níž přešlo právo vlastnické kupem (dto. 18. listopadu 1911) na Amalii Crescencii sv. pí. Hardtovou-Stummrovou z Tavornoku.

Poddanství. R. 1641 umluveno mezi klášterem Luckým na místě poddaných loděnických a klášterem Králové kláštera, že poddaní obce Loděnic, kteří budou držeti a míti pustá pole a pusté domy, z $^1/_2$lánu 5 m., z lánu 10 m. obilí do kláštera na Staré Brno mají dávati.[1]) Dle vrchnostenského přiznání (r. 1750) měl zdejší dvůr 399 m. polí; ve vsi se vyprodalo 10 věder vína. Dávky poddaných: Činže o sv. Michale 46 zl. 40 kr.; 2 vědra vína vrchnost. právem z vinic „In Haydt-Weingarten"; desátek far. právem: 76 m. pšenice, 328$^1/_2$ m. žita, 252 m. ovsa, z Šumic: 40 m. pšenice, 135 m. žita a 126 m. ovsa. — Robota: 21 zdejších a 2 celoláníci z Odrovic robotovali týdně 3 dni s 2 koňmi, 18 kopačů po 3 a 10 domkářů po 1—2 dnech pěšky. R. 1775: Celoláník (22 zdejších a 2 z Odrovic) platil 32 zl. daně, z polí a vinic dani podrobených 2 zl. 52$^1/_2$ kr., grunt. činže o Hromnicích a sv. Martině 1 zl. 40 kr., z polí v týž čas 13 zl. 3 d. a robotoval od sv. Jana do sv. Michala 4 dni s koni neb 4 dni pěšky s 1 os., od sv. Michala do sv. Jana 3 dni buď pěšky aneb s koni; $^1/_2$l. (26) 14 zl. 12 kr. daně, z polí a vinic poplatných 2 zl. 37$^1/_2$ kr., činže 50 kr. o Hromnicích a sv. Martině, z polí 7 kr. 2 d. a robotu měl jen pěší: 4 dni od sv. Jana do sv. Michala, jinak 3 dni; $^1/_4$láníci robotovali polovici předešlého, a daň jejich dělala 6 zl. 27 kr.; jiné dávky menší. Domkáři bez poddanských polí robotovali po celý rok týdně po 1 dni pěšky a platili dávky z poplatných polí. Podruzi robotovali podobně; podruh neřemeslník dával 24 kr., řemeslník 36 kr. Z krávy se dávalo vrchnosti 24 kr., z jalovice 12 kr., prasete neb ovce 6 kr. a špalku včel 6 kr. — Robotovalo se s dobytkem od 7—7 v letě, od 8—6 na podzim od 8 a 8$^1/_2$—4 a 4$^1/_2$ hod. s odpočinkem 2—1$^1/_2$—1 hod., pěšky

[1]) V Brně, na den sv. Matouše, t. j. 24. února 1641 (Archiv Král. klášt., M., 15).

od 5—8 neb od 6—7 a od $7^1/_2$—4 s týmž odpočinutím. Kolik připadlo svátků týdně, tolik se odpustilo robotních dní; na konci žní dostávají poddaní bečku piva a $19^1/_8$ m. žita, mlatci 12. míru všeho obilí.

R. 1834 neměla zde vrchnost pozemků; 130 j. $233^4/_6$ □⁰ bylo emfyteuticky pronajato; poddaným patřilo: 1342 j. $1179^5/_6$ □⁰ polí, 43 j. $1582^1/_6$ □⁰ luk, 124 j. $855^5/_6$ □⁰ pastvin a 16 j. $194^1/_6$ □⁰ vinic. Vrchnostenské stodoly užívalo se jen na desátek.

Dvůr Weinerův vznikl skoupením rustikálních pozemků. Kolem r. 1874 vystěhovalo se totiž odtud do Ohringsee pod Vídní několik rolníků, jejichž pozemky skoupil dr. Janíček z Brna, utvořil z nich dvůr a pronajal jej Dolnokounickému panství. Než nájem panství se nevyplácel; proto r. 1883 převzal nájem Jakub Weiner, jenž si po 3 letech od dra. Janíčka koupil posud najmutý dvůr, k němuž časem přikoupil mnoho polí (hlavně dům „Glotzův"). R. 1896 připojen dvůr ke koupenému alodnímu statku v Maršovicích.

Trojlodní farní kostel sv. Markety (obr. 31. a 32.) (na sev.-vých. straně vsi) vystavěný klášterem Luckým jest vzácnou památkou (asi z l. 1210—1240) přechodního slohu, jež však utrpěla přestavbou r. 1582 Presbytář, zachovaná jižní věž, sakristie (zbytek to býv. sev. věže) a hrobka pod presbytářem dochovány v původním stavu, stará klenba střední lodi nahrazena pozdní gotikou r. 1504.

V presbytáři (13·7 m dl., 10·2 m vys. a 6·45 m šir.) jest křížová klenba, již sesiluje z venčí 5 pilířův. Z 5 got. oken bývalo střední zazděno; zvětralé kružby kamenné nahrazeny novými, a okna zasklena malovaným sklem r. 1889. Že by hrobka, jak míní Aug. Prokop,[1]) byla obydlím sluhům opatovým a hlídačům na věži, jest nesprávno. Klenba prý jest v hrobce táž, jako nahoře. Dnes jest gotický vchod zasypán více než do tří čtvrtin, krypta sama naplněna vodou. Okénky (2) lze pozorovati v ní seřazené lebky ve výklencích — nejlepší důkaz, nač byla místnost. Vítězný oblouk jest 7·8 m vysoký.

Hlavní loď (11·2 m vysoká) sklenuta nově, ale ještě před chrámovou přestavbou za opata Freytaga; spočívá (o 4 polích) na 3 dvojicích pilířů (1·75 m²); původní klenba bývala vyšší, jak na půdě nad klenbou dokazuje omítka a líčení zdí.

[1]) Aug. Prokop, Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung, 81, 82, 312—314.

Vedlejší lodi klenuté za oprav Freytagových mívaly klenbu ve stejné výši s hlavní (tvoříce v celku t. zv. Hallenkirche). Aby světlo vnikalo lépe z oken dovnitř, zůstávala gotická mezera

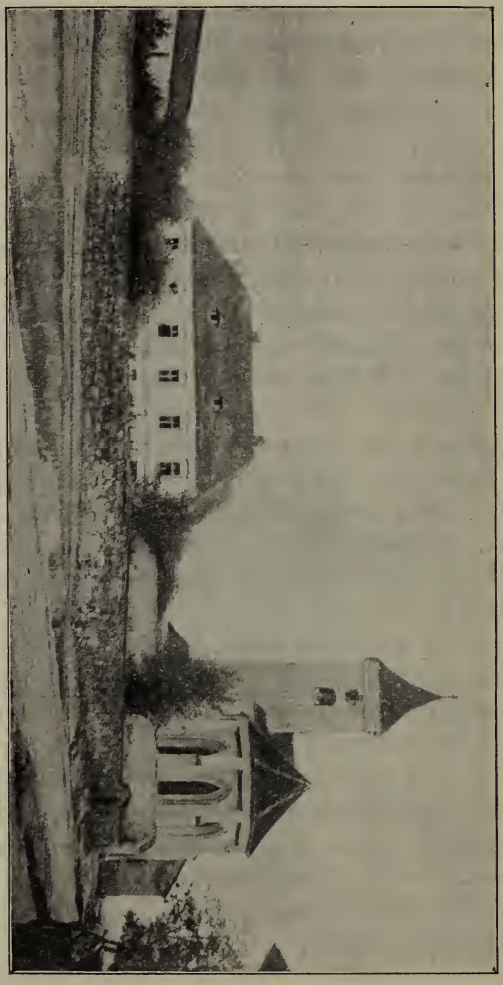

Obr. 31. Fara a farní kostel v Loděnicích

(7·8 m vysoká) mezi jednotlivými pilíři prázdna. Za přestaveb (asi r. 1504) byla prostora v horní části zazděna (snad na posílení klenby). Když pak za Freytaga postranní lodi byly sníženy, octly se zazděné vršky pod stříškou, kde jsou znatelny posud.

Památna jest dochovaná věž (obr. 34.) při jižní straně kostelní; původně stávala také druhá věž nad sakristií, jak znatelno na starém vyobrazení. (Obr. 33.) Spodní část její, do níž vede několik schodů dolů, jest předsíní do kostela; do místností (3·4 m dl. a šir., 5·3 m vys.) v 1. a 2. poschodí stoupá se po oddělených schodech točitých mezi věží a kněžištěm přistavěných. Zmíněné místnosti pěkně klenuté byly snad obydlím luckým opatům, když zde bývaly návštěvou. Nápadno jest, že Prokopovi úplně chybí zpráva a popis druhé věže, jejímž nepatrným zbytkem jest sakristie. Do světnice nad sakristií a v 2. poschodí jest přístup z první věže po půdě nad presbytářem; jestiť polovičně zazděn got. vchod při schodech ke zvonům na zmíněnou půdu; přejdeme-li na druhou stranu půdy, nalezneme opět polovičně zazděný got. vchod téže velikosti a tvaru, za nímž na pravo dolů jde skryté úzké (70 cm) klenuté schodiště ve zdi asi o 15 schodech, po nichž těsnými dveřmi vkročíme do bývalé světnice nad sakristií; bývalé okno odsud do kostela jest zazděno. Pokračováním pod stříškou přijde se k zazděným výplním pilíři.

Pod kůrem jest klenba dle svorníka z r. 1504; tamž na zdi jsou stopy fresek. Kůr byl r. 1907 prodloužen o 80 cm; spočívá na 2 sloupcích; gotická balustráda (obr. 35.), jejíž každé pole má jiné obrazy umělecky vytesané v kameni, jest vyzdobena i 5 znaky, mezi nimiž také znakem Hechtů z Rosic, říše Německé, království Českého a města Brna(?).

Všechny dvéře u kostela i s hlavním portálem mají kamenné ostění přechodního slohu.

Za opata Freytaga přizpůsobeno kostelní průčelí k ostatním nevkusným opravám (sníženy vedlejší lodi, prolámána širší okna v nich, proražena nová okénka blíže stropu nad jednotlivými prostorami úplně vyzděnými mezi pilíři), ozdobeno znakem opatským a opatřeno nápisem poněkud upřílišeným:

ANNO · D · M · D · LXXXII · HÆC
ECCLESIA RENOVATA ET DE
INTEGRO RESTAVRATA EST
PER RM̃V PRÆSVLEM D̃OM̃
SEBASTIAÑV FREYTAG A CZIE
PIROH ET̃ EQ̃VI HIE̊RO · I · V · D O̊RÅ · P · EO.

V části průčelí, jež jest nad kostelní klenbou, jest z vnitř zazděno gotické okno.

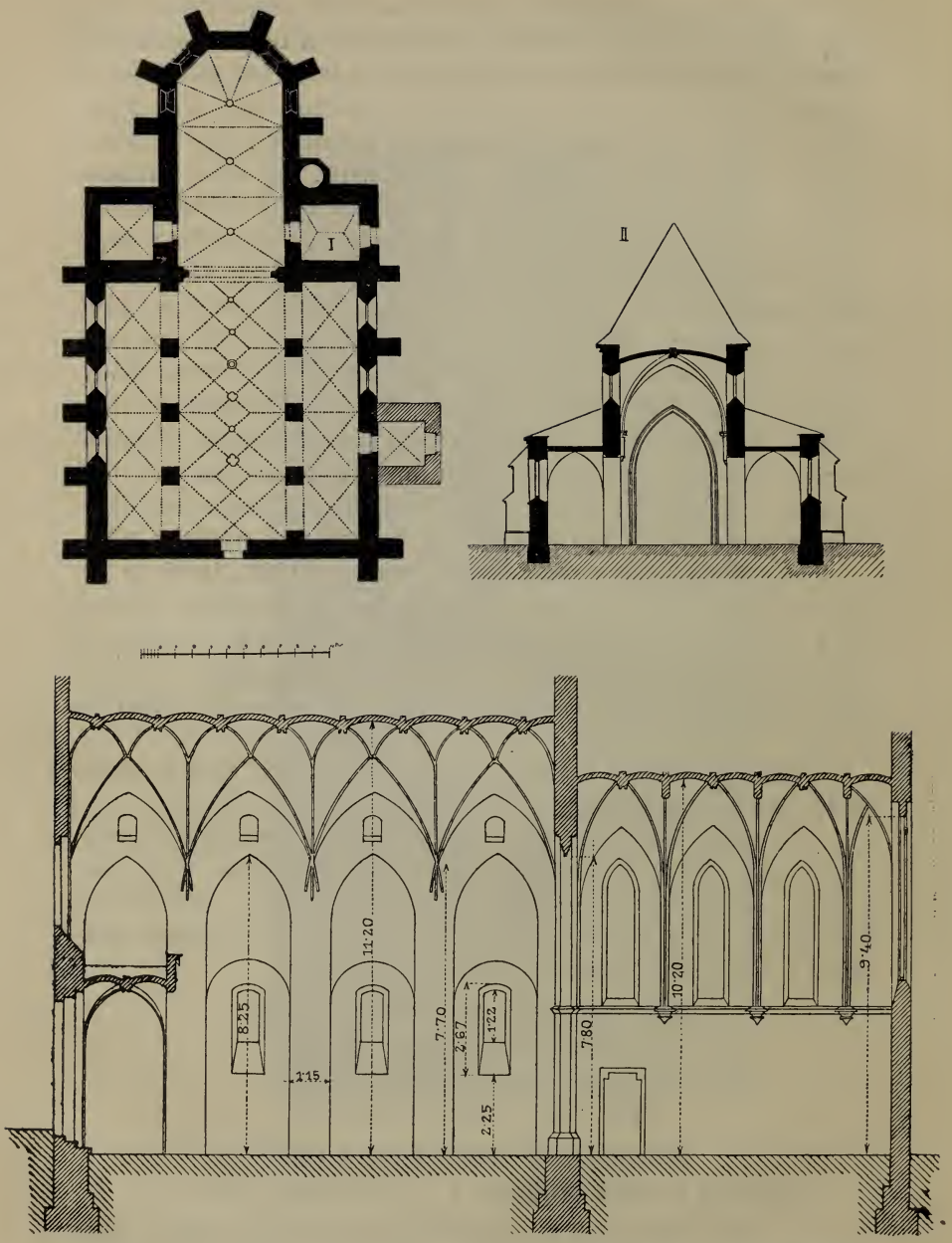

Obr. 32. Kostel v Loděnicích: Nahoře půdorys a příční průřez, dole podélný průřez.

Hlavní oltář (obr. 36) shodný slohově s kostelem (z r. 1896) postaven Jos. Untersbergrem z Gmund a J. Tomolou z Brna za 2800 K. — Dřívější z r. 1816 míval obraz sv. Markety

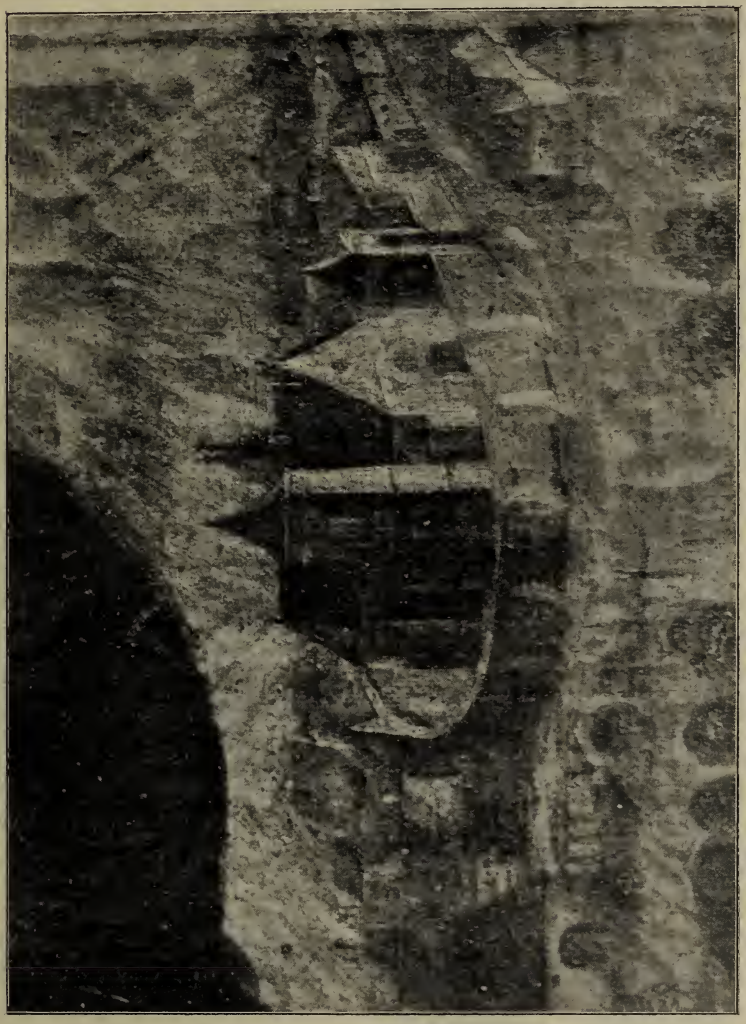

Obr. 33. Pohled na kostel, pokud měl 2 věže.
(Die vyobrazení z 18. století na obraze sv. Markety.)

z 18. stol. od neznámého umělce, od r. 1834 nový od vídeňského malíře Martina Nejebse. Tento visí na chodbě ve faře. Na onom jest nakreslen zdejší kostel s 2 věžemi a s farou jako pevnůstkou; r. 1912 byl darován zemskému museu v Brně.

Dochovány sanktuarium na evang. straně a vzácná křtitelnice kamenná.

Vedlejší oltáře jsou zasvěceny sv. Josefu (na evang.) a P. Marii Lurdské (na epišt. straně). Varhany z r. 1891 (Riegra) z Krnova za 3080 K.

Na věži, na niž se jde schodištěm a po schodech v chodbě zdí vedoucí jsou hodiny a 4 zvony, z nichž na nejtěžším (20 centů) jest nápis: SVB SIGISMVNDO · ABBATE ∘ LVCEN ∘ P · GEORGIO · SVMBALDO · DECANO ZNOIMENSI · WENESCH · KOPPAT · IVDICE : IACOB · FRANER SENIORE : DE LODNITZ · FACTA · EST · CONSECRATA · IN · HONOREM · B · MARIAE · VIRGINIS · 1609 · — Pod reliefem Ukřižovaného s P. Marií a sv. Josefem jest 5řádkový nápis: MIT GOTTES HVILF ∘ | BIN : ICH GEFLOSSEN | CORGIVS STINZ NAM | HAT MICH GEGOSSEN · | IM 1609 · |

Druhý 10 centů těžký: WERBVM ✠ DOMINI ✠ MANET ✠ IN ETERNVM ✠ SI DEVS NOBISCVM ✠ QVIS CONTRA NOS ✠ ∘ 1 ∘ 5 ∘ 4 ∘ 5 ∘ ADAM CANTRI FVSOR.

Třetí: S. MARCARETA ORA PRO NOBIS. — SIGMVND KERCKER GOSS MICH IN BRVNN 1714.

Poslední zvon, jehož se neužívá: + anno *f* domini *f* m cccc *f* IX *f* mathaeus *f* Lucas *f* Joannes *f* Marcus *f*.

Kostel býval s farou obehnán vysokou zdí podepřenou pilíři, jak lze spatřiti posud u zahrady a na starém obraze.

Duchovní správa založena zároveň s kostelem s počátku 13. stol. klášterem Luckým; vždyť r. 1220 ztvrzeno patronátní právo zdejší jmenovanému klášteru, a r. 1284 náležel obroči velký a malý desátek v Loděnicích a v Odrovicích. Důvodně lze tvrditi, že faráři byli konventuálové klášterní.

R. 1322 slul farář Mikuláš, jenž s povolením řádovým a opatovým vykoupil ze svých úspor na faře sobě a nástupcům 1 ½lán v Odrovicích z lenního svazku klášterního, koupil 2 hř. roční činže na mlýně pod Znojmem (zv. „sub lapide“, dnes „Rabenstein“) a vinici v hraběcí („comitis“) hoře, jež všeobecně sluje „Král“ („Königsweingarten“ u Šatova); zmíněného statku mohl užívati kněz Mikuláš bez královské berně. Po smrti jeho mělo vše spadnouti zpět na klášter. — Za rozepří (r. 1325) mezi opat-

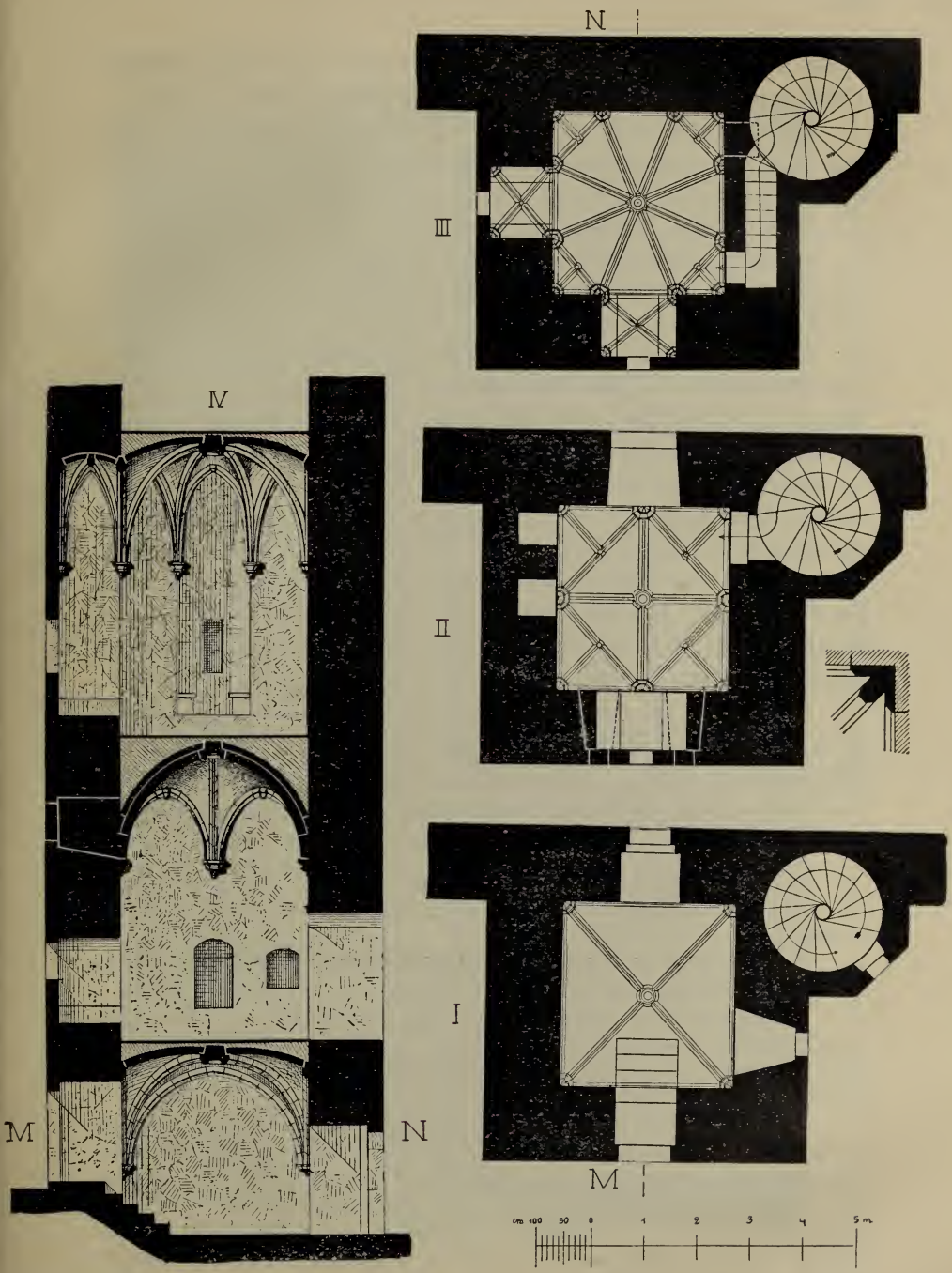

Obr. 34. Místnosti věži farního kostela v Loděnicích.
I. (přízemí), II. (1. poschodí), III. (2. poschodí).

stvím a olom. kapitulou o desátkové denáry byl vyrčen interdikt i nad farou loděnickou, ale byl zrušen ještě t. r.[1])

Z nástupců byli Jan (z l. 1366, 1386); Zachař (1412), jenž určil r. 1415 roční činži z dávno zaniklé vesnice Hlavatic na fundaci v Lúce; r. 1423 byl zvolen opatem svého kláštera; Linhart (1486—1494), který hned r. 1486 učinil smlouvu s p. Jiříkem z Miroslavě o desátek hlavatický (v. Hlavatice, zaniklou ves); za téhož faráře r. 1494[2]) pustil klášter pusté misto blíž kostela, kteréž příslušelo od starodávna ke dvoru farářskému tu v Loděnicích, s 2 hony rolí, též k tomu dvoru přísl., Václavovi Masaři a manželce jeho Barboře, aby si tam vystavěl podsedek. Masař a erbové jeho nemusili platiti úroků, ale byli povinni faráři po 3 dni sběhlé, aneb když by koli rozkázal, bez prodlení na stozích pomoci dělati od rána do večera, k obci vykonávati roboty, hlásky, holdy, berně, desátky a jiné dávky, jakž dávají jiní sousedé horní a dolní. Podsedek se mohl prodati, zaměniti, zastaviti neb libovolně odporučiti.[3]) Jindřich[4]) r. 1524; Longín Haas († 1580); byl světským knězem a brněnským kanovníkem. Kolman Strobl, jenž r. 1591 a 1600 podal žaloby pro zadržený desátek ze svod. dvora v Maršovicích.[5])

Do zpráv Znojemského děkanství z r. 1656 napsal farář Tobiáš Akerle, že kostelu sv. Markety patří lán polí, $^1/_8$ vinice, polovice louky, kteréž užívají kostelní hospodáři, a 3 železné krávy (vaccae perpetuae), z nichž se dávaly 3 libry vosku; vedlejší

---

[1]) C. D. M., II., 119; IV., 287; VII., 815.

[2]) Na klášteře Lúce, v tu středu po sv. Janu Křt. 1494 (Bočkova sbírka, č. 3732, č. 18).

[3]) Tehdy a již před tím několik domků náleželo faře; rožní hospoda byla panská a domky mezi ní a farou farskými.

[4]) Zikmund Kuna z Kunštátu i na místě tovaryšů svých pohoní Jana, opata luckého, s konventem z 5000 zl. uher., „a tu jim vinu dávám, že kněze Jindřicha, faráře loděnického, před p. hejtmanem a pány jich milostí postaviti nechti“ (Knih. půh., XIII., fol. 113).

[5]) Kněz Kolman Strobl, farář loděnický, pohoní Bernarta Jurmana z Krásenska a na Maršovicích ze 100 zl., „že mi léta tohoto tisícího šestistého desátek obilný jarý i ozimý, který se předešlým farářům loděnickým od Jana Pace, dvořáka, na onen čas držitele dvoru tu v Maršovicích, dával z rolí k témuž dvoru Maršovskému od starodávna příslušejících a u vsi Maršovic ležících, zadržel, a toho desátku jarého i ozimého zadržalého mně dáti nechce“ (Kn. půh., XXXII., fol. 162).

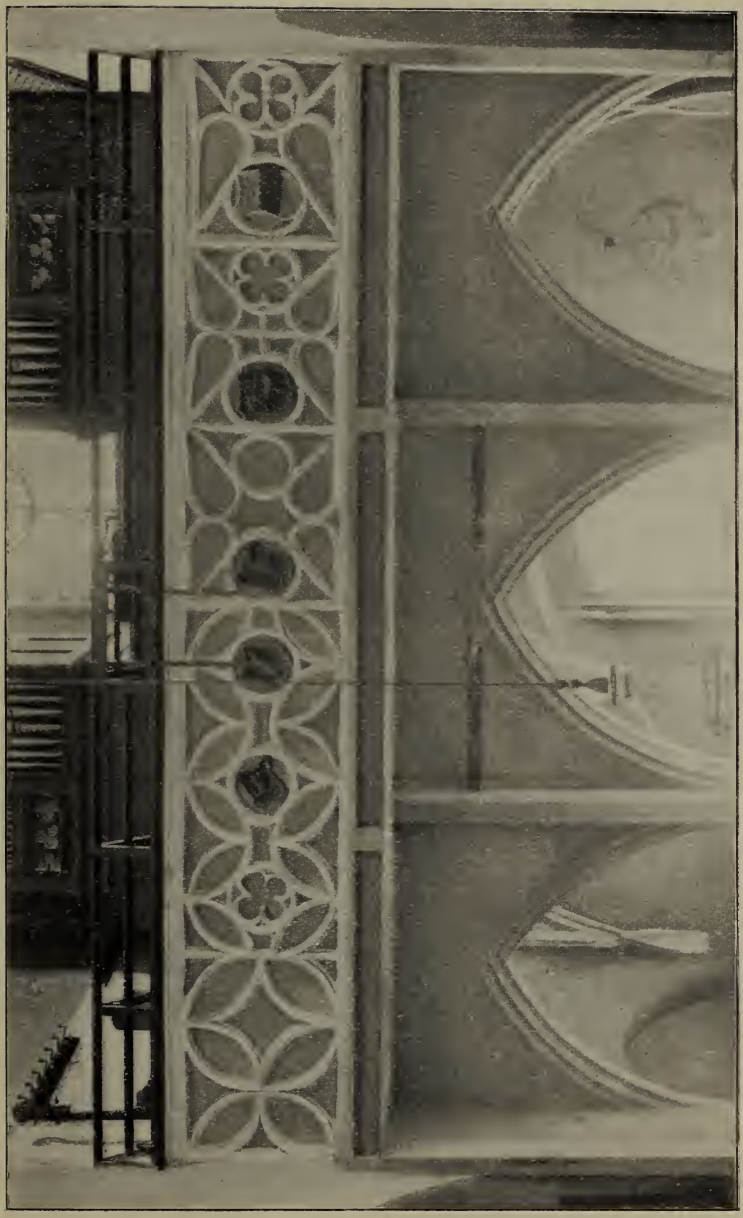

Obr. 35. Balustráda na kůru v kostele v Loděnicich.

oltáře: P. Marie (na levé) a sv. Šebestiana (na pravé straně); matriky v pořádku a fara nově vystavěna. Přifařeny: Loděnice, odkudž dle privileje béře velké desátky vrchnost, malé farář; Jezeřany (panství premonstrátů na Strahově u Prahy); odtud dostává všechny desátky mimo proso, zelí a červené víno, jež si přivlastnila vrchnost, ač se neví, jakým právem; Maršovice, z kterýchž farář má desátek v zrně z některých polí; vrchnost sice si je osobuje, ale neví se, proč; ničeho nedostává z konopí, zelí, prosa a hrachu, ježto prý před tím nikomu toho nedávali; z červeného vína desátky se dávají vrchnosti, ač před r. 1639 byly ještě farářovy; z vrchnostenské vinice u lesa od lidské paměti obdržel vždy farář; z polí proměněných na vinice nedávají se desátky; 2 sedláci z Odrovic[1]) odevzdávali jen desátky malé; Olbramovice s Branišovicemi, Našiměřice; všech farníků bylo 590.

Ludolf Mižoch (= Mišoch) popsal farnost r. 1673 pro matriku Hostěradického děkanství;[2]) dle ní zasvěceny vedlejší oltáře sv. Norbertovi a sv. Augustinovi. Podobnou zprávu o farnosti podal r. 1691 farář Leopold Tuček: Hlavní oltář zasvěcený Nanebevzetí P. Marie, vedlejší sv. Marketě a B. P. Marii.[3]) Hr. Karel Kounic odešel po 5 letech r. 1731 za probošta do Lellsch v Uhrách; sv. p. Rudolf Dubský r. 1741—1749. Šl. Bohumil Edlinger (r. 1749—1764), později probošt v Uhrách. Dle urb. fase dávala faráři obec Loděnice desátek z ječmene, prosa, hrachu a čočky, 10. snop, desátek zelný a z malých vinic, 10. house neb jehně, z krávy $^1/_2$ žejdlíka másla a štolu podle umluvené taxy. Za Šimona Zimmerhakla († r. 1804) zrušen klášter, patronát postoupen náboženskému fondu, a obilní a vinný desátek ze všech 4 obcí vzat faře a přidán miroslavské vrchnosti, kterou dle reluice mu přiřčeno: 400 zl. na hotovosti, 24 zl. za pšenici, 56 zl. za žito, 65 zl. 15 kr. za oves, 9 zl. za hrách, 16 zl. za seno, 33 zl. 45 kr. za slámu, 60 zl. za 12 věder starého vína a 66 zl. za 8 sudů piva.

Za století minulého farářoval déle Rudolf Rosenkranz (r. 1804—1828) a od r. 1886 Fr. Košut, za něhož postaveny oltář a varhany, kostel vydlážděn, kůr rozšířen. Od r. 1890 po 2 roky kaplanoval zde Msgr. dr. Fr. Ehrmann, dnes domácí prelát pap. a kanovník olomucký.

[1]) Obec sama přifařena s Malešovicemi do Pravlova. [2]) Matrica decanatus Hosterlicensis A. 1673. [3]) Matrica decanatus Hosterlicensis A. MDCLXXXXI.

Obr. 36. Vnitřek kostela v Loděnicích.

Přifařeny jsou Šumice (3 km), Jezeřany (3 km) a Maršovice (4 km); poslední 2 vsi z Krumlovského okresu mají české obyvatelstvo. Do r. 1856 sem patřily i 2 domy z Odrovic (v. t.). — Matriky počínají se r. 1685.

V katastru jest 5 křížů, sloup s „Ejhle člověk“ v místě, socha sv. Jana (u školy) a sv. Antonína v polích k Branišovicům, 3 Boží muky (před a za kostelem a v „Standorfě“).

Vlastní kost. jmění: 1562·40 K, nadační 3264 K, beneficiální 18.372·14 K, chudobinský ústav 1900 K.

Fara blíže kostela jest býv. letní sídlo proboštů luckých.[1]) — Hřbitov dříve kolem kostela, dnes za vsí pro celou farnost; jen Maršovice si zřídily vlastní r. 1901.

Škola o 1 třídě původně (vyst. 1738 vrchností) stávala na č. 43.; slamou kryta, jako jiné budovy. R. 1830 nově sice post., ale r. 1883 (po rozšíření na dvoutřídku r. 1873) zbudována dnešní (o 1 posch.) za 30.000 K; pobočka od 2 let. Učili: Ant. Roth (1738—1768), Fr. Christ (—1779), Fr. Pecivál (—1798), Martin Janíček (—1823), Ondřej Laschmann (—1840), Jan Laschmann (1883), Eduard Bednářik (—1904), odtud Fr. Filla. Dle přiznání z r. 1788 dostával učitel od obce 30 zl. 18 kr., od usedlých $25\frac{1}{4}$ m. obilí, za natahování hodin $7\frac{1}{8}$ m. obilí, škol. plat za dítě 1 zl. 36 kr., za každé dítě $\frac{1}{4}$ročně pecen chleba, o velkonocích z domu 2 vejce, štolu 15 zl.

Počet dítek: 162; knihovna žák. 125 sv., učitel. 61 sv.

Proti škole stojí socha cís. Josefa II. (z r. 1883). Vodovod zřízený r. 1894 byl zvětšen po 10 letech; od loňského roku žene vodu motor. Pošta od r. 1871, telefon 1906, jízdní pošta 1912. V místě lékař a četnická stanice.

Pečeť starší s nápisem: „TREV · VND · BESTENDIGKEIT · DER · LODNITZER“ má znakem znak Luckého kláštera (na štítě pod polovicí orlice písmeno W); novější „GEMEINDE LODENITZ“ a znakem kytku růží!!

Trati: (1749) Spannfeld, Hadfeld, (vinice) Zeiselbergen, In Hadln; dnes: Sponnfeld, Hofstätter, Breites Feld, Schelmloch, Spitzfeld, Brunnfeld, Hinter Dorffeld, Haidfeld, Haidgebirg, Krautäcker, Haidwiesen, Neuriss, Vierzehnquantenfeld, Zahlussen

[1]) Nad vraty do farské zahrady jest rok 1739.

(Záluží), Zeiselbergen, Weingärten, Spitzbreiten, Oberes Furchenfeld, Rossweide; celkem: 927·87 ha polí, 2·43 ha luk, 15·12 ha zahrad, 8·28 ha vinic, 9·78 ha pastvin.

Rodiny Korbrova a Troppova zachovaly si domy v letech 1656—1719. Nejstarší rody: Kreutz, Cžink, Luksch, Finda, Janderka, Schuster, Haas, Gruna.

Obci patřilo r. 1749: $28^2/_8$ m. polí, $260^3/_8$ m. pastvin, kovárna, pastouška, hospoda, škola a obec. domek; dnes 171 m. polností a škola.[1])

Spolky: Zpěvácký, čtenářský, hasičský, 2 odbory něm. Schulvereinu, odbor des Bundes der Deutschen Südmährens, odbor hospodářského spolku v Pohořelicích, Raiffeisenka, společenstvo drainážní, pobočka něm. mlékárny centrální.

Neštěstí: Oheň: 1789 (vyhořely 3 stodoly), 1793 (3 domky), 1818 (9 domků), 1825 (9 domů a 7 stodol), 1828 (34 domů a 20 stodol, 5 domův a 2 stodoly); nemoci: 1796 (mnoho dětí † osýpkami), 1831 († 8 osob), 1832 (cholerou onemocnělo 200 a 40 zemřelo), 1866 († 15 lidí): krupobití: 1790 (ve 2 tratech: Lang Brunfeld, Hinterndorffeld), 1793 (v „Sponfeld“ ztlučeno vše), 1814 („14 Quantenfeld“), 1901 (dvakrát). 1912 (20. června); povodeň: 1894/5 za tání sněhu; neúroda: 1805, 1814, 1816, 1818 (zmrznutím květu), 1822 (velký vítr tak rozházel požatý oves, že se nedostalo ani semena), 1832 a 1833 (po míře sotva 2—3 m.); války: 1799 (táhli Rusi), 1805 (Rusové, Francouzi, kteří počtem 2000 (30. regim.) byli po 9 dní a kladli velké požadavky, jak co se týkalo peněz, tak i ostatních rekvisit), 1809 (Francouzi), 1866 (Prusové).

Vinařství uškodila peranospora v Loděnicích r. 1891.

Samoty: 2 cihelny.

Trať „Steindorf“ poukazuje na zaniklou ves Držkovice (Statendorf, Stotndorf); viz Malešovice.

---

[1]) Rekt. odd., č. 244/6; domin. fasse, 322/1; urb. fasse, 5.

Malešovice

(Malſpitz), Marspicz 1356, Malessowicz 1364, Malissouicz 1365, Marspicz a Malspicz 1498, katastrální (9·62 km²) a politická obec, 186 m nad mořem po obou stranách silnice z Pohořelic do Pravlova a z Loděnic do Medlova. Na návsi kostel, škola a několik domů; proti škole fara. Mezi Malešovicemi a Medlovem potok Seebach. Měly r. 1574 usedlých 57, mlýn a sádka, s počátku 17. věku $24^{16}/_{64}$ (= 2298 m.) polí a 61 domů; po 30leté válce zůstalo osedlých jen 34 domů (14 l. po 53 m., 19 $^1/_2$l. po $26^1/_2$ m., 1 dům s poli) s $34^1/_2$ m. vinic; přespolním náleželo 343 m. polí, jesuitům z Brna 19 m., Janu Hofrovi z Brna 12 m. Do r. 1670 ač nově osazeno 11 domů (6 $^1/_2$l. a 5 domů s poli), stálo pustě ještě 17 domů se 129 m. polí a $11^3/_8$ m. vinic; roku 1755 náleželo poddaným $2043^7/_8$ m. polí (přespolním $311^1/_8$ m.), $263^7/_8$ m. pastvin, 59 m. zahrady, $165^1/_2$ vozu sena, $165^1/_2$ m. vinic; r. 1790 bylo 80 domů, 500 obyv.; r. 1890: 103 domy, 584 kat. a něm. obyv. až na 25 Čechů; r. 1900: 107 domů, 565 obyv. kat., z nichž 24 Č. ostatní Němci; r. 1910: 114 domů, 575 kat. obyv., z nichž 558 N. a 17 Č.

Za 14. stol. náležela ves různým majitelům; na př. r. 1356 Mareš z Cvrčovic a Hereš z Kounic spolčili se na své statky v Malešovicích, Pršticích a Tikovicích; r. 1364 připomíná se Oldřich z Malešovic, syn Omicera, jenž se s Heršem Kounickým, a Petrem, farářem pravlovským, jakož i Vičmanem neb Výškem,[1]) bratrem kněžovým, učinil spolek na všechen majetek, který mají neb míti budou v kraji Brněnském neb Znojemském. Ze zápisu z r. 1366 poznáváme, že Oldřich z Malešovic byl sestřencem Střezny, manželky Herše z Kounic.

Před r. 1537 byla ves u panství býv. Kounického kláštera, s nímž prodána t. r. Jiřímu Žabkovi z Limberka, jemuž náležely i Vlasatice a Prštice. Nový pán zapsal a do desk vložil své manželce Libuši Černohorské z Bozkovic na Malešovicích, Kopařovicích, Tikovicích a Pršticích 2500 zl. věna a 1843 zl. nadvěna. Za l. 1537–1572 viz dějiny Vlasatic! Roku 1572 při dělení panství mezi syny hr. Frant. z Thurnu obdržel

[1]) Ze změny jména Výšek na Viczmann lze souditi na vnikání němčiny do našeho kraje.

mimo jiné (v. Smolín) i Malešovice hr. Jindř. Matyáš z Thurnu, jenž prodal a zapsal r. 1590 Janovi Muňkovi st. z Ejvančic a na Troubsku své zboží ves Malešovice s kost. podacím, s vinným a pivným šenkem a se vším přísl. kromě mlýnu na malešov. gruntech; než ještě t. r. vložena ves (bez mlýna, jejž si byl vymínil minulý majitel) p. Janem Muňkou nejvyššímu hofrychtéři markrab. Moravského Bernartovi Drnovskému z Drnovic a na hradě Kounicích; odtud ves trvá podnes při Kounickém panství (v. Ivanč. okr., 156 a 157).[1])

Bratránek a nástupce páně Bernartův byl Jan, poslední svého rodu, spolčil se s Marií Čertoryjskou z Čertoryj na ves Horní Bojanovice s domem, rolími a vinohrady, desátky vinnými a rybníky, ves Malešovice, ves Odrovice s lidmi osedlými a neosedlými, též na dvůr Cvrčovský s přísl.[2])

Poddanství. R. 1498 byli „povinni Malešovští z každého lánu rolí, a to každého roku, při času sv. Ducha jeden sýr, jednu slepici a jeden halíř dávati a spravovati; a oni zase proti tomu od obilí a stěžení svého skrze Pravlov vezouc neb nesouc nejsou povinni žádného mýta tu v městečku Pravlově dávati; též více koupíc obilí na výdělek, buď také víno i pivo skrz Pravlov vezouc, z toho jsou povinni mýto dávati a spravovati.“ Za osvobození od mýta směli Pravlovští honiti své dobytky na pastvu k Malešovicům.[3]) K r. 1750 v. Vlasatice. T. r. jediný Jiří Kaschl nerobotoval; platiltě ročně 5 zl. robotní činže. R. 1775 z 12 celolánů dávalo se po 53 kr. grunt. činže o sv. Jiří a sv. Václavě, $23^1/_3$ kr. husí a 28 kr. kuřecí činže, 10 vejcích a 2 předýnkách předíva; každý majitel robotoval s 2 koňmi 3 dni; $^1/_2$láník (celkem 31) platil a robotoval polovici předešlého. 9 kopačův a 21 domkářů robotovalo stejně (2 dni s 1 os.) a dávalo vrchnosti: oni po 47 kr. grunt. činže, $23^1/_3$ husí a 7 kr. kuřecí činže, 3 vejcích a předýnku, tito polovici oněch. — Obec sama 6 zl. kotelného (ze 2 kotlů), 14 zl. pobečevného, 5 zl. 6 kr. z 9 podruž. domků, 1 zl. 20 kr. ze 4 nových sklepův a 2 zl. 55 kr. místo 25 lib. loje. O robotnících z t. r. v. Vlasatice.

Farní kostel sv. Štěpána (obr. 37. a 38.) utrpěl opravami r. 1822 (přistavěn kůr s renaissančním průčelím) a r. 1886 (roz-

[1]) Z. d. b., III., 122; IV., 103, 212, 395; XXVII., 22, 37, 87. [2]) V Brně, ve čtvrtek po sv. Matouši 1615. (Z. d. b., XXX.. 65).

[3]) Aug. Kratochvíl, Archiv Pravlova a Prostoměřic, 4, 23, 29.

šířen) na svém původním got. slohu; opěráky u presbytáře, kamenné ostění u dveří do sakristie a základy starého kostela poněkud poukazují na někdejší stavbu svatyně. Mimo hlavní oltář se sochou světcovou (dříve s krásným obrazem sv. Štěpána [mal. Hämerlein ve Vídni za 400 zl.] z r. 1852) jest vedlejší v kapli zasvěcený P. Marii Bolestné. V presbytáři sochy sv. Cyrila a Methoděje. Křtitelnice z massivního kamene hrubé práce

Obr. 37. Farní kostel v Malešovicích.

z r. 1593 má na 8 hranách při vrchu nápis: ± 1593 WER · DA · | GLAVBET · | UND · GET|AVFT · WI|RD · DER · | WIRD · SE|LIG · WER|DEN · G · S ·

Na věži při již. straně kostelní jsou hodiny a 4 zvony, z nichž 2 byly přelity r. 1851 (mezi nimi jeden z r. 1550 Hanušem Dinkelmajerem).

Patronát zdejší fary náležel před r. 1276 panenskému Dolnokounickému klášteru, jenž t. r. obdržel i desátek odtud od kapitole Staroboleslavské. Z kat. farářů před nábož. hnutím známe jen tři: r. 1450 Marka, 1455 Stanislava a 1479 Volfganga. Po-

dobně se nedochovala ani jména kazatelů vniklého sem luteránství;[1]) vímeť jen, že r. 1592 kn. Jáchym Milý, farář zdejší, byl svědkem o svat. smlouvách v Ivančicích,[2]) a r. 1603 dne 1. listopadu podepsal se do památníku či štambuchu Jana Schmucka David Milý (= Mylius) „Dresdensis Misnicus, pastor eccles. Malspicensis Marcomannorum“.[3]) Za 30leté války stavení farské zpustlo úplně.

Za katol. protireformace (po 60 letech nekatolictví) pro nedostatek kněží a malý počet věřících přifařeny Malešovice s Odro-

Obr. 38. Vnitřek farního kostela v Malešovicích.

vicemi k Pravlovu, u něhož zůstaly do r. 1774, kdy zřízena lokálka, povýšená až r. 1885 na faru. V děk. kounické matrice r. 1672 čteme, že kostel sv. Štěpána má konsekrovaný oltář, 2 zvony, stříb. monstranci, 2 stříb. kalichy pozlacené, stříb. kříž a ciboř; rektor školní měl zvoniti a hodiny natahovati za

[1]) Že by hrabata Thurnové byli pikarditě (= Čeští bratří), jak míní Volný (K. T., I., 389), jest nesprávno; přidržovaliť se luteránství.

[2]) Aug. Kratochvíl, Ivančice, 223.

[3]) Heslo jeho bylo: „Divitiae valeant, mea spes est unica Christus. Hunc iuvenis didici, confiteorque senex“. (Dudík, Mährens Geschichts-Quellen, I., 391).

roční plat 5 zl. a $^1/_2$ m. žita od každého souseda, jenž má lán, od vinařů po $^1/_4$ m.; za vyučování dítek platila se určitá taxa. K faře náležely lán polí a $^1/_2$ jitra luk. Desátky všechny brala vrchnost mimo 3 lány a 5 $^1/_2$lánů, z nichž dostával farář 10. snop. Ke kostelu přiléhala zahrada pustá, jíž se užívalo na trávu. Z Odrovic brala desátky vrchnost; byla tam louka na 2 jitra; odtud rektor malešovský dostával obdobný plat, jako v Malešovicích. R. 1691 vyznal farář, že by bez Malešovic neměl ani chleba, kostelu že patřily zahrada, louka („Blümelwisl") a pole („Auf feldt" a „Oberhofstetten"), fare lán polí (39$^1/_2$ jitra), $^1/_4$ pusté vinice a deputát od vrchnosti; též z kopařovské obory 2 libry vosku. Varhaník, jenž zvonival proti bouři a povětří, dostával od obce 5 zl., od láníka $^1/_2$, a od $^1/_2$l. $^1/_4$ m. žita, z Odrovic od sedláků nic; obec jen 3$^1/_2$ m. žita, 3$^1/_2$ m. ovsa. Nad to vrchnost dávala faráři beránka o Velikonocích a provázek (= 2 sáhy) dříví.

Lokalisté se střídali často; nynější farář Jan Pícka od r. 1896.

U obce jsou 3, v ní 3 kříže, socha sv. Jana Nep. u silnice do Dol. Kounic, sv. Floriana ve školní zahradě; Boží muka.

Kostelní jmění: 7261·4 K (do toho počítáno kost. pole 2·79 ha a louka 0·16 ha), nadační 16.668·8 K, benefic. 6086 K, chud. ústav 1800 K.

Školní budova vystavěna r. 1878; starší stavba byla z r. 1805. Dětí 76. Jest dvoutřídní. Nadučitel Jos. Bezděk. Výslovně se mluví o zdejší škole již r. 1672 (v. duchov. správu).

Trati se jmenují: Mitter-, Unter-, Neu-Feld, Stattung, Zwischen den Wegen, Im alten Dorf, Obere Hofstädt (u cesty k Trboušanům), Haidfeld (i Hadfeld), Vierteläcker, Brenngarten (r. 1750: Obstgarten in Brenner). Halblehen-Wiesen, Auwiesen, In Stotting, Lehwiesen, Blümelwiesen; r. 1498: Trávník; celkem: 898·9 ha polí, 3·71 ha luk, 9·44 ha zahrad, 0·25 ha vinic, 7·66 ha pastvin, 4·62 ha lesa; — na starší pečeti s nápisem: „⊠ SIGIL : ZV : GEMAN : MALSPITZ" byla znakem radlice mezi hroznem a kosířem. — Obec spravuje starosta, 2 radní a 15 výborův.

Mimo nábož. spolky (7) jsou zde hasičský, odbor něm. Schulvereinu, odbor spolku Němců pro jižní Moravu, tělocvičný, veteránský, Raiffeisenka, pošta a chudobinec.

Neštěstí. Na den sv. Martina 1666 vyhořely 32 domy. — R. 1742 Prusové a Sasové snědli v obci jídla za 763 zl. 34 kr.; vydalo se jim obcí 975 zl. 10 kr., 358 m. ovsa, 178 centů sena a $64^1/_2$ centu slámy, 12 koní, 32 kur a 59 peřin. — Roku 1911 dne 16. května strhla se nad Medlovem a Malešovicemi hrozná bouře, provázená průtrží mračen a krupobitím. V Medlově bylo potlučeno asi na 150 m. osení, v Malešovicích skoro všechno osení a jetel. Přívalem vodním rozvodnila se řeka Jihlava, protrhla u Kopařovic hráze a zaplavila u Malešovic široký pruh polí malešovských, odrovských a cvrčovských. Škoda zaplavením vzniklá činila 50.000 K. — Dne 20. června 1912 utrpěla ves krupobitím škody mnoha tisíc.

Na trati „Stottnig“ či „Stotting“ (směrem k Loděnicům) stávala[1]) ves **„Držkovice“** (Štotndorf, Statendorf), něm. Stetendorf, Stetyndorf neb Stetindorf, jež byla pusta již r. 1498.

Držkovice (Dyrscowicz 1323, Derscowicz, Derskowicz neb Stetendorf [vulgariter nuncupata]) náležely k panství Jevišovskému a ponenáhlu prodány klášteru Kounickému; na př. Sezema z Jevišovic prodal témuž klášteru r. 1322 dne 29. května 4 lány za 107 hř. gr., 8 l. a $^1/_2$l. a 11 chalup za 282 hř. a za 14 hř. pastviště, jež se pronajímalo obyv. za 1 roční hř.; v září t. r. 2 lány za 70 hř. a r. 1323 dvůr s hospodářstvím a purkrechtem za 190 hř. gr. — Z vesnice takto zcelené prodal dědičně klášter ony 2 lány ivančickému vikáři Šalamounovi a bratrovi jeho Oldřichovi z Čejkovic za 40 hř. gr., vyminiv si pouze královskou berni a zůstaviv prostřednictví v soudních přích majitelům lánů; 2 lány pustil lénem Oldřichovi zv. „Australis“ a r. 1334 ves Dirschovicz (Stetindorf) s dvorem a purkrechtem klášteru Luckému za 300 hř. gr., aby zaplatil dluh svůj 300 hř. Benešovi, znojemskému židovi. Prodej vsi schválil opat želivský Ctibor t. r.

Ony 2 lány po Šalamounovi koupil klášter zpět za probošta Mikuláše za 40 hř. dle umluveného práva zpětného kupu, ale ponechal je ihned svému služebníkovi Marsiliovi r. 1337, poněvadž neměl peněz, aby vyplatil kupní cenu.

---

[1]) Stölzl (Theca Arc.) nazývá Stätendorf „vicinum Lodenicio“ a poznamenává „Subditi post. tempore Lodenicium translati sunt et usque hodie (1665) ibi in fronte pagi ab oriente, fixis domiciliis commorantur et Stettendorfenses nuncupantur“. — Že by se tak bylo přestěhování stalo až r. 1621, jest úplně nesprávno. (Notiz.-Bl., 1869, 47.)

Zanikla bezpochyby za vpádu uh. krále Matyáše r. 1466. V potvrzeném opise práv městečka Pravlova z r. 1498 se píše: „Pán jejich neb držitel statku kounického mají mýto svobodné a spravedlivé z městečka Pravlova až k dědině pusté, která slove „Štotndorf“, též více až k Medlovu, též více až k hranicím ejvančickým. Item má pán jejich svobodnou silnici. Item Štotndorfští nejsou zde v Pravlově povinni žádného mýta dávati“[1]) . . .„Pravlovští mají a mohou dobytek svůj dáti hnáti na pastvu až do té pusté vsi slove Štotndorfu i tam také dobytek napájeti, a jestliže by povětří jaké přišlo a pastýř dobytka domů hnáti nemohl, tu svobodu mají Pravlovští, aby ten dobytek do toho Štotndorfu na dvory jejich vehnati a pustiti mohli, a ti Štotndorfští jsou povinni a mají ten všecek dobytek náležitě opatřiti a před všelijakými škodami zachovávati. Však proti tomu tíž Štotndorfští nejsou povinni a nemají v městečku Pravlově žádných mýt, nesouc neb vezouc, dávati a spravovati.“[2])

Na trati „Im alten Dorf“ bývala ves **„Poříčany“**. R. 1297 koupil Gerlach, probošt kounický, od Jindřicha z Lichtenštejna Poříčany a Popice; první zůstaly stále u kláštera; v 2. pol. XV. věku zpustly, a pole jejich přidána k Malešovicům. R. 1537 prodal král Ferdinand I. p. Jiřímu Žabkovi z Limberka mezi jiným i ves Malešovice s pustou vsí Poříčany; r. 1567 při vkladu Vlasatického statku zapisuje se i ves Malešovice s pustou vsí Poříčany.[3])

Mariahilf viz Nová Ves.

Medlov

(Mödlau), metlau 1218, Medlaw 1203, Medelou 1213, Medilou 1222, de medelowe 1228, Medlau 1381, Medlaw 1437, katastr. (10·38 km²) a polit. samostatné městečko na levém břehu Jihlavy na úpatí vyvýšeniny (224 m) sev. (8 km) Pohořelic na silnici z Němčiček k Smolínu a z Medlova na císařskou. Hlavní ulice, v níž stojí domy těsně vedle sebe, od kostela směrem k řece; za stodolami vznikla za posl. doby nová ulice.

V městečku bývalo s počátku XVII. věku 97 domů s 218$2^1/_2$ m. polí a 224$^3/_8$ m. vinic; r. 1667 bylo usedlých 55, 2 lhotníci a

[1]) Aug. Kratochvíl, Archiv Pravlova u Pustoměřic, str. 2. a 3.; C. D. M., VI., 156, 157, 159, 297, 298; VII., 3, 4, 6, 118. [2]) O. c., str. 7.
[3]) C. D. M., V., 59; Z. d. b., XXII., 2.

16 pustých; r. 1652 byl zde dvůr, 2lán. 12 l., 30 $^1/_2$l, 3 $^1/_4$l., 27 chalup a 24 pustých domů; r. 1672 osídlen 2lán se 120 m., 9 lánů po 60 m. (majetníci měli většinou česká jména), 2 $^3/_4$l. po 45 m., 28 $^1/_2$l. po 30 m. (převládají česká jména), 3 $^1/_4$l. po 15 m. a 6 chalup; z zpustlých bylo nově osazeno 9 a zůstávalo pusto 14 domků bez polí a celolán; obdělaných vinic bylo $211^5/_8$ m., pustých $10^6/_8$ m. R. 1750 patřilo poddaným 1532 m. polí, 131 m. zahrad, 158 m. pustin, $144^6/_8$ m. vinic, 63 m. pustých vinic, 80 domův[1]) a 50 komínů; vrchnosti luk pod 69 vozů sena; obci $14^1/_2$ m. polí, $118^6/_8$ m. pastvin, $6^1/_4$ vozu sena, 2 m. zahrady, vinný šenk na 182 věder vína; jesuitům v Brně 35 m. polí, 7 m. zahrad, dům a $1^1/_2$ vozu sena, 70 m. lesa, $54^3/_8$ m. vinic; medlov. faráři $2^2/_8$ m. vinic, $68^1/_2$ m. polí; r. 1790 bylo již 100 domů, 635 obyv.; r. 1890: 142 d., 729 kat. obyv. (17 Č., 712 N.); r. 1900: 151 d., 780 něm. a katol. obyv., česká menšina zmizela;[2]) r. 1910: 160 domů, 773 něm.[2]) obyv. (1 ž. a 772 kat.).

Dějiny. Městečko jest dávného původu; dle něho se zvali páni z Pernštejna dříve „z Medlova“, kteří část Medlova sloučili r. 1508 s přikoupenými Židlochovicemi; na této části býval kostel s patronátním právem a s farou.

Druhý díl městečka připadlý klášteru Dolnokounickému dostal se k Židlochovicům r. 1590; v něm bývala tvrz a dvůr.

Třetí část „svob. mlýn“ připojen sice k Židlochov. panství r. 1791, ale r. 1819 zůstaven panství Kounickému.

Ad 1. Na listině (z r. 1203) markrabí Vladislava Jindřicha pro klášter na Hradisku uveden mezi svědky i Štěpán z Medlova (praotec pánů z Pernštejna), jenž s olom. biskupem Robertem r. 1208 za biskup. vsi Doubravník a Drahnice zaměnil Tuřany a Petrovice, a obdržel dědičně 1218 od téhož markraběte ves Bohdanov na Holasicku. T. r. král Přemysl I. Otakar mu nejen potvrdil („purkrabímu na Mikulově“) udělenou svobodu markrabím Vladislavem na ves Medlov a jiný majetek, ale udělil mu pro jeho statky výsadu soudní pravomoci (mimo krádež, zůstavenou cúdě). R. 1220 nazývá se Štěpán z Medlova purkrabím

[1]) Zmíněný dvoulán se 120 m. polí rozdělen na 6 domů (č. 1—6); z Kletzlova celolánu utvořeny 3 domy; dům jeden držela rodina Riedlova.

[2]) Ale 6 čes. rodin jest tu přece!!

na Dívčích hradech (de Diuici); r. 1228 svědčil se synem Vojtěchem a nově (založil jej sám) založenému klášteru v Doubravníku daroval kostely s přísl. a desátky v Medlově, Kadově, Velešovicích, „Netoluticích"; obdarování potvrdil biskup Robert r. 1238. Brzy potom † Štěpán z Medlova.

Synové jeho Vojtěch (později l. 1233—1256 probošt doubravnický), Štěpán a Jimram; z nich prostřední psával se též z Medlova (1243) a opravil t. r. klášter Doubravnický zničený Tatary. Všichni 3 jsou podepsáni na listině markraběte Přemysla.

Od p. Vojtěcha (r. 1234 „Albertus de Medlow") koupila královna Konstancie 3 zdejší vinice a darovala je r. 1229 klášteru Kounickému za probošta Floriana.

Synové Štěpánovi byli: Havel, Štěpán, Filip, Bohuslav a Jimram z Pernštejna, z nichž poslední 3 r. 1293 postoupili Žďárskému klášteru svůj desátek a horné právo z klášterní vinice v Medlově právem přináležející.

R. 1317 svědčil Vojtěch z Medlova a r. 1325 Filip z Medlova. — Páni z Pernštejna svůj díl vsi zastavovali různým osobám.

Václava, vdova po Stanislavovi, sstoupila se r. 1385 na své dědictví (hlavně zahradu) v Medlově se synem Zikmundem. T. r. se připomíná Kunka, manželka Markvartova, a Ondřej z Medlova, který manželce Jitce na dvoře, lesích, vinicích zajistil 75 kop gr. věna. R. 1406 byla Kunka, vdova po Markvartovi, mrtva; spadloť po ní věnné právo v Medlově na markraběte Jošta, jenž je daroval Bočkovi z Vilhartic, Janovi z Klenového a Přibíkovi z Krutěnic. Majetek Markvartův (dvůr s 3 činž. lány, 11 chalupami a vinice s horným právem a poli, lesem, řekami, lukami, pastvišti a přísl.) však prodal Vilém z Pernštejna r. 1409 a dědičně vložil do desk Dětřichovi z Bránek (též Špranek), jenž ihned zajistil na témž statku manž. Marketě 50 hř. věna jejího. Dětřich nedržel dlouho statku zde; prodalť roku 1412 Joštovi Hechtovi z Rosic v Medlově dvůr, který dříve držel Markvart, s 3 činž. lány, 11 chalupami, vinici s vinným právem a vším přísl.

R. 1491[1]) Vilém a Vratislav z Pernštejna učinili smlouvu s Vítem, opatem žďárským, mezi jiným též o majetek klášterský v Medlově; ustanoveno v úmluvě, že páni Pernštejnští mají to

[1]) V neděli po sv. Mikuláši 1491.

sami vyčistiti a vyjednati bez práce opatovy a konventu, a opat a konvent mají to pánům vložiti do zemských desk.[1])

Při dělení (r. 1515) statků páně Vilémových přidáno zboží Měřínské a díl v Medlově p. Janovi z Pernštejna, naopak Pohořelice s přísl. p. Vojtěchovi; poslednímu r. 1520 dle druhé závěti poukázáno i nějaké víno z Medlova.

Ad 2. R. 1351 zapsal Boček z Medlova (zv. proto „Medlovec") manželce Kateřině 80 kop gr. jejího věna na zdejším statku s přísl. a prodal $^1/_2$ mlýna o 2 kolech Jencovi z Lomnice a roku 1356 veškeren medlovský majetek Jitce, sestře p. Artleba ze Stařechovic, a dědicům za 200 kop gr. Tehdy asi vystavěna tvrz[2]) na Medlově; neboť po 2 letech zajistil zmíněný Artleb za sestru prodej podílu jejího (tvrze s přísl.) p. Sazemovi z Jevišovic a dědicům za 175 kop gr. Manželkou páně Sazemovou, jenž roku 1368 přikoupil si od Artleba z Křižínkova, cokoliv měl v Medlově, byla Eliška, již r. 1364 zapsal v Medlově na tvrzi s přísl. 300 kop gr. věna. Synem jeho byl snad Jindřich z Jevišovic, jenž zajistil své manž. Anně ve vsi Medlově na tvrzi 25 kop gr. roční činže. R. 1392 zapsal dědičně Hynek z Jevišovic Jindřichovi z Jevišovic, Vilémovi z Pernštejna a Ludvíkovi z Bukoviny a dědicům statek Medlov s tvrzí a přísl. a Bojanovice.

R. 1417 vložil do desk Sazema z Kunštátu, jinak z Jevišovic Ješkovi z Hradiska a dědicům a matce jeho Elišce: tvrz Medlov s platnými lidmi a alodním dvorem, poli, vinicemi, horným právem, vinnými desátky a hlavně vinicí, v níž jest strom „oškoruše" a vším od starodávna přísl. s přivolením své matky, která se zřekla výslovně věna, které měla na jmenovaném majetku. Noví majetníci se spolčili ihned s Mírkem z Chlumu na 250 kop gr., jež měli na Medlově, a s Joštem z Rosic vzájemně na své statky v Medlově, a Jošt z Rosic s Ješkem z Hradiska na svůj majetek v Medlově; byl' koupil Jošt z Rosic před nedávnem od pana Viléma z Pernštejna v Medlově dvůr, lázeň, vinice, se všemi právy; pan Vilém zůstavil si jen ochranné právo nad Doubravnickým klášterem.

---

[1]) Arch. Čes., IX., 413. — Z. d. b., XII., 14. — Knížata Münstrberská Jindřich st. a Jindřich ml. potvrdili smlouvu na Poděbradech, v úterý den sv. Filipa a Jakuba 1492. (Arch. Čes., XVI., 436).

[2]) Dle pověsti stávala na místě domu č. 8. (Václava Jakše); za orání za stodolou a při stavění jejím nalezeny mnohé kovové předměty a staré mince. Bývalé valy prý srovnány se zemí.

Dle zápisu v zem. deskách z r. 1437 Fronka z Habrovan sstoupila se s bratřími svými Jarolímem, Vaňkem a Zikmundem z Pěsku (de Pyesku, z Písku) na své věno v Habrovanech a v Medlově; z bratří Vaněk a Zikmund z Raděnína zv. Pěskové prodali všechno právo své na sestřině věně Joštovi Hechtovi z Rosic a dědicům, od něhož koupil brzy Ondřej ze Studnic ves Medlov s tvrzí a s alodním dvorem, vinicemi vlastními a desátky vinnými, právem horným a vším přísl. Ondřej dlouho nedržel Medlova; již r. 1447 vložil do desk, že proboštovi kounickému Mikulášovi a celému konventu téhož kláštera prodal Medlov, tvrz s dvorem a přísl.

Odtud zmíněná část vsi zůstala u kláštera (r. 1502 se píše o vlastním klášt. rychtáři) až po zrušení jeho, kdy r. 1517 prodána Jiřímu Žabkovi z Limberka s Kounicemi a Pravlovem (v. t.) i $^1/_2$ vsi Medlova s desátkem vinným, jakž se vybíral od starodávna, s lesem k půl vsi náležitým a loukou; pan Žabka připojil díl k Vlasaticům (v. t.).

Za dělení statku (vlasat.-prštic.) po † hr. Fr. z Thurnu obdržel Ledec s dílem Medlova hr. Jan Jakub z Thurnu, který r. 1590 (v Brně, v pondělí po neděli postní, slove Laetare) za 6600 zl. Fridrichovi z Žerotína na Židlochovicích prodal Ledec a díl vsi Medlova. Od t. r. trvá ves při Židlochov. panství.

Poddanské poměry do r. 1750 v. u Pohořelic. R. 1775 dostával zdejší farář odtud obilní desátek (3 kopy pš., 11 kop žita, 1 kopu ječ., 7 kop ovsa, 6 snopů čočky, 6 snopů hrachu a $^1/_4$ kopy prosa), a vinný (3 zl. 44 kr. a $2^3/_4$ vědra vína), 8 husí, jehně, 2 kopy vajec a užíval nad to $66^7/_8$ m. polí, 3 vinic, 4 luk a 4 zahrad; vrchnosti platil láník (8) činže 5 zl. 13 kr. a robotoval $^1/_4$ roku týdně 4 dni s koni a $^3/_4$ roku 3 dni, půlláník (41) činže 2 zl. 44 kr. a robotoval $^1/_4$ roku týdně 6 dní pěšky a $^3/_4$ roku 3 dni, čtvrtláník (12) činže 2 zl. 43 kr. a robotoval $^1/_4$ roku týdně 5 dní pěšky a $^3/_4$ roku 2 dni, chalupník (14) činže 5 zl. 23 kr. a robotoval $^1/_4$ roku týdně 3 dni pěsky a $^3/_4$ roku 2 dni, domkář (25) činže 1 zl. 30 kr. a robotoval $^1/_4$ roku ročně 18 dní pěšky a $^3/_4$ roku 12 dní neb nic. Podruzi robotovali 1 den týdně.

Obec platila 35 zl. z vinného šenku o sv. Martině, o Vánocích $3^1/_2$ zl. z masných krámů, 57 kr. z kovárny, 51 kr. o sv. Michalu z pastviny. Nad to nucena prodati 10 věder vína ve prospěch vrchnosti a sice máz o 1 kr. dráže nežli své. — Roboty trvaly

od rána do západu slunce s odpočinkem pro koně 2 hodiny, pro lidi 1 hod. V pšen. a žitných žních dostávali robotující po 2 lib. chleba denně mimo vařivo a maso.

Ad 3. Západně (1 km) městečka jest t. zv. „Jesuitský mlýn", kolem něhož velká zahrada. Mnohé staré štěpy by vykládaly o dobách jesuitských. — Při něm jsou hostinec a několik obytných stavení. Z dějin jeho víme: Před r. 1647 náležel hr. Karlovi Kašparovi Thurnovi „na mlýně pod Medlovem", jemuž půjčil 2000 zl. p. Vilém ze Švábenic. R. 1654 dne 23. června prodal za 18.000 zl. týž hr. Thurn s Letoňským panstvím (u Bučovic) i svob. mlýn u Medlova hr. Jiř. Štěp. Bruntálskému z Vrbna, jenž si koupil statek Vinary od hr. Jana Rottala na Napajedlích, Holešově, hradě Kvasicích, hejtmana mar. Mor. Ale že hr. z Vrbna na ten čas neměl peněžitých prostředků, prodal a dal mocí smlouvy (25. ledna 1655) hr. Rottalovi své vlastní zboží: tvrz a ves Letonice a mlýn v Medlově s dvory poplužnými, pivovarem, krčmou, vinicemi, lesy, kolaturou za 18.000 zl. rýn.[1])

Hr. Rottal prodal (14. června 1661) svob. mlýn medlovský s přísl. za 7500 zl. rýn. p. Volfovi Lud. Hetzrovi (= Hötzrovi) z Auracha (obr. 39.), jenž dle smlouvy (15. list. 1662) přenechal mlýn s poli, lukami, lesy, vinným a pivným šenkem a přísl. P. Danielovi Krupskému, rektorovi domus probationis et Colleg. S. J. v Brně, za 6000 zl. rýn.[2]) Odtud dvůr zv. „Jesuitský" až po zrušení klášterů patřil jesuitům, kteří r. 1750 přiznali při něm 25 m. polí, 18 m. pastvin, 32 m. zahrad a 9 vozů sena.[3])

Po zrušení jesuitského řádu připojen dvůr s přísl. k Bohuticům, s nimiž spravován pro nábož. fond do r. 1791; nejvyšším rozkazem (8./2. 1791) při veřejné dražbě prodáno za 15.000 zl. administrací cís. statků za cenu nejvýš podanou kníž. Janu Karlovi z Dietrichštejna panstvíčko Medlov s přináležejícími vrchn. domy, v Cvrčovicích a v Melčanech s usedlými 2 poddanými a se všemi vyměřenými platy za zrušené (reluice) roboty s residencí, dvorem, poli, lukami (79¾ m. lesa a 41 m. zahrad). — Když r. 1819 se Židlochovicemi od Kounic odprodán Medlov, zůstal dvůr při Kounickém panství.

---

[1]) Relatory nařízenými pp. úředníky deskovými ustanoveni sv. p. Kašpar Lev z Rožmitála a z Blatné a sv. p. Adam Ladislav Věžník na Hor. Lesonicích a Červeném Martínkově. — Quaterny kraj. brn., I., fol. 84.

[2]) O. c., I., 123 a 124. [3]) Vrchn. přiz., 156.

V městečku byl dvůr, jejž držel před r. 1639 Jiří Leskauer, majitel dvora v Kopařovicích (v. t.), s nímž měl stejné osudy. — Tento svob. dvůr koupil si dne 1. listopadu 1789 od studijního fondu Karel šl. Hirsch.[1])

Kostel sv. Bartoloměje (obr. 40. a 41.) skoro ve středu městečka na vyvýšeném místě utrpěl na svém původním (got.) slohu mnoho opravami r. 1749 (po požáru) a r. 1852. Jen opěrací pilíře u presbytáře se znatelnými gotic. okny zazděnými ukazují na stáří jeho. Kostel se opravoval renaissancí, věž okrasami románského slohu.

Obr. 39.
Znak šlechtické rodiny Hetzrů z Auracha.

Nad hlavním oltářem vedle sochy sv. Bartoloměje jsou sochy sv. Václava a sv. Ondřeje se starého oltáře (z r. 1760), vedlejší: Neposkvr. Početí P. Marie (dříve sv. Barbory) se sochami sv. Josefa a sv. Jáchyma a s obrazem (nahoře) sv. Anny, a Ukřižovaného se sochami P. Marie a sv. Jana. Vítězný oblouk zdobí sochy sv. Petra a Pavla. — Křížovou cestu maloval Josef Zelený, akademický malíř z Brna. — Pod věží přistavěnou na evang. straně jest sakristie, na ní 3 zvony:

1. Největší z r. 1509 s nápisem „Regina cŏli letare, Alleluja. Quia quem meruisti portare, Alleluja“ byl přelit (nákladem msgra. Cyrilla Riedla) r. 1885 („Übergossen von Ad. Hiller W^we & Sohn in Brünn 1885“); pod slovem meruisti jsou slova: „Fusa 1509“. Z dvou reliefů na zvoně představuje jeden P. Marii, sedící na trůně a držící v levé ruce Ježíška, v pravé růženec, druhý sousoší sv. Cyrilla (s křížem) a Metoděje (s obrazem); kolem onoho jest zmíněný latinský dřívější nápis původní, kol tohoto: Scti Cyrille et Methodi, orate pro nobis. Refusa 1885“. — Na ovrubě jsou jména faráře, purkmistra a předsedy konkurr. výboru.

2. Prostřední („poledník“) z r. 1792; pod nápisem: „DURCH DAS FEUER PIN ICH GEFLOSSEN, CLEMENS STECHER IN

[1]) Zám. archiv v D. Kounicích.

BRINN HAT MICH GEGOSSEN“ jest 5 stejných reliefů: v oblacích anděl, držící v rukou slova: DAT PERCUSSA SONUM. Mezi reliefy 5 medailí velikosti tolarův, a pod nimi 4 větší reliefní obrazy (sv. Ondřeje, sv. Bartoloměje, P. Marie a Ukřižovaného).

3. Pozdvihováček byl rovněž přelit r. 1722. Má nápis: „Sancta Barbara, Virgo et Martyr, ora pro nobis Medloviensibus. Refusa

Obr. 40. Škola a kostel v Medlově.

1722. — Goss mich Sigmund Kercker in Brinn“. Reliefy dva: sv. Jan Nep. a P. Maria.

4. Umíráček: „Scte Josephe, ora pro nobis. — In Brinn 1755“ s reliefy: sv. Josefa a Ukřižovaného.

Hřbitov do r. 1821 kolem kostela; od t. r. mimo městečko. — Kříže: Kamenný (18. stol.) blíže kostelních schodů, „Mazánkův“ při kostelní zdi z kujného železa umělecky udělaný místním kovářem Jos. Mazánkem (asi z r. 1760), má svou nadaci (543·58 K), mramorový na konci dědiny u silnice, 3 kamenné (18. stol.) týmž mistrem dovedně s jemnou plastikou udělané (při silnici ke Smo-

línu, k Němčičkám a na hřbitově), 2 kamenné s obrazem na spodku na způsob „Božích muk“ (u silnice k Smolínu, u cesty k Bračicům), několik novějších. — Sochy: Nejsvětější Trojice (18. stol.) před školou, sv. Jana Nep. v městečku z r. 1758, sv. Floriana u silnice ke Smolínu, sv. Urbana, ochránce vinic, blíže hřbitova.

Duchovní správa s počátku 13. stol.; r. 1285 slul farář Archleb,[1]) r. 1502 Jan. Za nástupce jeho Ladislava založen při kostele oltář P. Marie a sv. Achacia s vlastním oltářníkem; na založení věnovalo 10 zdejších usedlíků 200 uher. dukátů, aby za úrok (20 dukátů) oltářník sloužil týdně 4 mše sv. za bratrstvo sv. Achacia, jež se právě zakládalo.

Za 2. pol. XVI. stol. známi jsou faráři: N. Valentinův do r. 1556; po něm dva: Jan Martinův a r. 1565 Simon byli presentováni abatyší Kateřinou z Boskovic. Nelze se diviti, že za téže doby někteří Medlovští nachýlili se k nekatolictví; neboť v celém okolí byli luteránští kněží; než fary a kostela se nezmocnili, ač sama vrchnost si vedla neopatrně při obsazování farářův. Na př. r. 1601 na přímluvu některých dobrých lidí přijala abatyše Anna Tasovická Vavřince Biema,[2]) a ježto věděla, že na jednom místě dlouho zůstával nerad, vzala k sobě „formata“ jeho, aby jím byla jistější, že by zde déle zůstal než jinde. Než ač v Medlově byl jen rok, stěžovali si farníci psaním do kláštera a připsáním na vrchnost, že by mu v kázání slova božího nerozuměli, a prosili, aby jim ustanovila jiného kněze, z jehožto kázání by měli užitečnější sloužení svým duším, a přidali, že nechtějí k němu do kostela choditi, desátku dávati a jiných povinností vykonávati, nýbrž že se jinam na náboženství míní obrátiti. Poněvadž farníci nebyli klášterními poddanými, ale p. Diviše z Žerotína, vypravila na svém místě posly na vyslyšení obojí strany, před nimiž tak se urputně stavěli a protestovali proti kn. Vavřincovi, že se zdálo, jako by měl snad v tom „folk“ od vrchnosti. Abatyše nemohla je nutiti a obávala se ještě většího zla, ježto všudy kolem Medlova byli nekatoličtí kazatelé, aby ještě poslední jiskřička katolického náboženství udušena nebyla zoufalstvím jejich. Kn. Vavřinec vida nenávist a zatvrzelost farníkův proti sobě oznámil, že tam neníní zůstati, a napsal kard. z Dietrichštejna stížnost na abatyši, jako

[1]) C. D. M., IV., 296. [2]) Volný (K. T., I., 375) má „Grmus“.

by katoličtí kněží na farách a kolaturách náležitých ku Starobrněnskému klášteru byli v malé vážnosti, a nějaká protivenství, sužování a jiné překážky v jejich úřadech od farníkův a poddaných musili trpěti. Přidal, že se jim to děje bez náležité ochrany její, ano že i přehlídá takovou svévolnost farníkům. Anna Tasovická úplně se obhájila před kardinálem a vyvrátila narčení Vavřincovo.[1])

Obr. 41. Vnitřek farního chrámu Páně v Medlově.

Nástupcem jeho byl Daniel Agrikola, o němž oznámila r. 1610 táž abatyše kard. Dietrichštejnovi,[2]) že vypovědèla mu pro některé nepříklady a mnohé jiné příčiny faru zdejší od přištího sv. Jiří s oznámením, aby si opatřil jinou faru. Zároveň prosila kardinála, aby nějakého pobožného a lidem příkladného kněze,

[1]) V Králové klášteře v Brně, 9. dne Martii 1602 (Bočkova sbírka, č. 9094).

[2]) V Králové klášteře na St. Brně, 23. dne Martii 1610 (Bočkova sbírka, č. 9092).

který by byl Němec, při sv. Jiří ráčil dosaditi, poněvadž nemalé desátky a důchody patří k faře. Po několika dnech[1]) odeslala skutečně kard. poznamenané užitky, vycházející medlovskému faráři s podotčením, že považuje zdejší faru za lepší a užitečnější než jiné (na klášťersku). Po odchodě z fary Agrikola odpadl od církve, oženil se a bydlel ve vlastním domě (koupeném r. 1608) vedle staré fary. Obecní představenstvo zvalo ho „farářem“ neb „duchovním správcem“. Zemřel zde r. 1617 jako luteránský pastor, zůstaviv vdovu Rebeku se 4 dítkami.

Po odpadlictví Agrikolově[2]) farářem byl (od 23. března 1610) Mikuláš Hrubský a od r. 1615 Kristof Sartorius. Nástupcův jeho neznáme po 10 let. Medlovská fara zůstala v katolických rukou,[3]) i když celé okolí odchýlilo se od církve. R. 1622 při posvěcení kostela v Pravlově P. Jakubem Hackem S. J. bylo u sv. přijímání 18 lidí z Medlova; když se vraceli, byli až za medlovské hranice kamením pronásledováni Pravlovskými. T. r. ještě ustanoven sem za faráře kardinálem z Dietrichštejna Baltazar Arnulf Kotzmann. R. 1626 přišel sem za faráře Lukáš Aug. Gulde, olomoucký rodák, jenž dne 20. června posvětil hlavní oltář, postavený ke cti a chvále Boží, P. Marie, sv. Bartoloměje a sv. Václava. Na krátce působil od r. 1639 Matyáš Gotschmauer. P. Pankrác Kiezel (1641—52); měl málo farníků (r. 1645 po moru v Medlově 70, v Smolíně 36, v pustém Ledci nikoho!). Abraham Stiller (—† 1673), který bydlel (a zemřel) v Pravlově, poněvadž medlovská fara vyhořela a pravlovská mu na přilepšení byla postoupena. Za visitace r. 1663, ač vše v kostele nalezeno v pořádku, stěžováno si do něho na nepořádek ve službách Božích a velkou štolu. Tak lze vysvětliti obecní vydání (161 zl. 38 kr.), když zde mše sv. sloužili františkáni, augustiniáni z Krumlova, kněží z Loděnic a odjinud. Kašpar Steierer (1680—83) spravoval i Cvrčovice, jež sem jako kommendátní přiděleny byly l. 1675—1714. Ondřej Weiss (1687—92) přidal ku správě Stillerově do děkanské knihy z r. 1691, že varhaník má od obce a kostela 26 zl. a 24 m. žita, za cvičení

[1]) V Králové klášteře na St. Brně, 17. Aprilis 1610 (Bočkova sbírka, č. 9093.

[2]) O luter. rodině Agrikolů viz i moje Ivančice (str. 182.).

[3]) Proto není správna poznámka v „Protocollum domesticum errectum 1797“, jako by Medlovští neměli přes 60 let pravověrného kněze. N. B. Oněch 60 let týká se Pravlova.

dětí určitou taxu s povinností zvoniti; nenatahoval hodin, leč by se to ujednalo s ním.[1]) Jan Kuranda, roz. z Třebíče (1706—31); za Jana Partsche (1749) vyhořely kostel a fara. Jan Morgenbesser (1754—† 1765), velký dobrodinec kostelní, postavil hlavní oltář a varhany; za Leopolda Steindla zhořela fara. Th. dr. Augustin Dengg (1802—† 1815), bývalý dominikán; Fr. Ferenčák (1835—† 1854;[4]) Jos. Knorr (—1880); Fr. Zvejška (od r. 1898).

Patronátní právo bylo s počátku u pánů z Medlova. Když však Štěpán z Medlova založil Doubravnický klášter, daroval[2]) (kolem r. 1211) mu mimo jiné užitky i patronátní právo kostelní na svých statcích; mezi nimi se jmenuje i medlovský. U kláštera zůstal asi do r. 1422, kdy Tábority byl úplně zničen a za potomních let všech příjmův i členů byv zbaven, zašel téměř; statky jeho připadly zpět dřívějším majitelům, pánům z Pernštejna, z kterých p. Jan zv. Bohatý r. 1532 (fer. III. ante festum s. Galli) zaměnil patronát s Barborou z Lomnice, abatyší Králové kláštera v Brně, za právo patronátní v Králicích (olom. diec.). Odtud — r. 1782 zůstávalo při Králové klášteře; na př. r. 1565 dne 5. března Kateřinou Haugvicovou z Biskupic presentován Šimon na zdejší obročí. Po zrušení kláštera připadl se zabavenými statky náboženskému fondu, který jej má podnes, ač r. 1825 po odprodeji panství bývalého kláštera nabízel jej židlochovské vrchnosti, jež jej též přijala na krátko.

Přifařen jest Smolín (4 km) a Ledec (4 km), celkem 1454 duší.

Od nepaměti čte se evangelium o každé neděli a svátku německy a česky; jinak jest bohoslužba německá.

Jmění kostelní 2572·2 K, zádušní 7876·76 K, stříb. fond 231·26 K, benefic. 24.250·50 K, 3 kříž. nadace, chud. ústav 4636·6 K, na varhany pro Smolín 341·33 K a vlastní jmění kaple 4474·2 K.

Fara o jednom poschodí za kostelem; patří k ní 31 j. 204 □⁰ polí, 1 j. 283 □⁰ vinice, 3 j. 1411 □⁰ luk a 2 j. 1095 □⁰ lesa. Za desátek dělá renta 495 zl. 1 kr. k. m.

---

[1]) Památní kniha oslavanského děkanství z r. 1691. (Matricula circa constitutiones ecclesiarum et reditus ecclesiasticos dominorum parochorum ad decanatum Oslavanium subordinatorum 1695. [4]) Volný, K. T., I., 373—377.

[2]) Obdarování potvrdil markrabě Přemysl r. 1235 (C. D. M., V., 228), olom. biskup Robert (Cremsirii 1238 IV. Kal. Aug.) (C. D. M., II., 341), papež Řehoř IX. r. 1239 (Laterani V. Kal. Maji) (C. D. M., II., 354), olom. biskupové: Theodorik r. 1285, Jan 1303, Konrád 1318.

Hřbitov býval kolem kostela, dnes u silnice do Hrušovan.

Matriky založeny r. 1712; po 2 léta psány jsou německy, — r. 1784 latinsky, odtud podnes německy.

Škola od nepaměti na nynějším místě. R. 1672 měl školní rektor 10 zl., $13^1/_2$ m. žita a plat od dítek; r. 1691 (dle děkanské knihy z t. r.) dostával varhaník od obce a kostela 26 zl., 24 m. žita, za vyučování určité poplatky; zvoníval též. Od r. 1875 dvoutřídní. Déle vyučovali: Fr. Gärtner († 1793), Jan Nentwich (1794—1838), Emanuel Nentwich (—1877), Arnošt Hoffmann (—1900), od r. 1901 Antonín Weigel. — Měla letos 132 žáky.

Přiškoleny bývaly Smolín (do r. 1872) a Ledec (do r. 1874).

Obec, kterou dnes spravuje starosta, 2 radní a 15 výborů, mívala právo v radnici nalévati víno (vlastní neb od vrchnosti a poddaných koupené, ale nikoli od cizopanských), pivo a kořalku, jež se musily bráti od vrchnosti z pivovaru a palírny; — prodávati poddaným sůl odbíranou ze solního úřadu; — zločince za přítomnosti vrchnostenského úředníka vyslýchati, výslechy a jiná akta zasílati vrchnosti, aby se o nich vyjádřila a schválila. — Kontribuce se měla odváděti r. 1749 z 22 celých a $3^1/_4$ achtelu lánův a 57 komínův.

Obecní majetek: (r. 1775) škola, radnice, pastouška, kovárna, $16^1/_2$ m. polí, $118^6/_8$ m. pastvin a vinný šenk na 182 věder; dnes přes 200 m. luk a polí; obecní příjem na 8000 K. — Pečeť (stará) s nápisem: † SIGIL † DES † EIGEN † MEDLAV † 1 · 6 · 0 · 1 · a znakem: hrozen, kosíř a krojidlo; jiná menší s týmž znakem a nápisem, ale s udáním roku 1655; — (novější): GEMEINDE MÖDLAU bez znaku; trati: (r. 1673) (vinice) Ziegern, In Mitteraltbergen, Galgenberg, Ackerln, Bei der Marter, Molissen, Wiesslern, Tiefenwegen, In Fordernaltenbergen, (r. 1749) Hunger, Schmoleser, Laimgrubenfeld, Steinacker, (louky) Unter- a Ober-Ondračka, Winckl, Obere a Untere-Schmal, Odrowitzer, Spitz, Fürhap, (vinice) Rumpler- (Wiesler) Gebirg, In alten Fordern, Altgebirg (dnes) Zwergfeld, Gernfeld (dříve Zwerchfeld), Wieslergebirg, Lehmgruben, Zicher, Langes Feld, Unterfeld, Vordergärten, Ungergasse, Partowizen, Ballstock, Altenberg (r. 1373 „in hora antiqua"), Hungerfeld, Schmalliss, Moleiser Gebirg, Mühlberg, Schmalwiesen, Ortsried, Spitzwiesen, Winkelwiesen, Krautgärten, Steinfeld, Galgenberg (Golinberg); celkem 822·56 ha polí, 72·28 ha luk, 38·61 ha zahrad, 12·53 ha vinic, 10·44 ha pastvin a 26·64 ha lesa.

Obyvatelé se živí polním hospodářstvím, chovem hovězího a vepřového dobytka i drůbežnictvím (až 1600 husí ročně).

Výroční trhy: 2. července, 21. září a 27. prosince; městečko je obdrželo od císaře Karla VI.[1]) a Marie Teresie.

Z l. 1672—1749 zachovaly si domy rodina Mackova a Prerauerova. Zde se narodil r. 1848 Msgr. Cyrill Riedl, farář u sv. Jakuba v Brně. — Mikuláš z Medlova byl r. 1409 bakalářem svob. umění na universitě v Praze.

Spolky. Mimo 4 náboženské spolky jest zde: Hasičský, sirotčí, Südmährer Bund a Raiffeisenka.

Neštěstí. R. 1749 dne 28. března zhořelo s kostelem a farou 43 domův a r. 1784 dne 15. července celé městečko a fara. R. 1645 zemřelo 87 lidí, r. 1831 (se Smolínem) cholerou 31, r. 1913 dne 6. června krupobití zničilo valně úrodu.[2])

Němčičky

(Kl.-Niemtschitz), Nempczicz prope Prawleins 1354, Nyempczicz prope Prawlow 1407, Nemschitz (bei Prälitz) 1564, Němčice 1775, katastr. (5·18 km²) a polit. obec pod Starou horou (230 m) částečně při silnici z Bračic do Pravlova a pod ní, částečně při nové silnici ze vsi k Medlovu sev. (8 km) Pohořelic. Hřbitov a veřejná kaple při silnici, škola nedaleko; na návsi k „Brüderwiese“ a k řece bývalá zvonice zbořena r. 1906. (Obr. 42.)

Měly před 300 lety 35 domů (3 lány po 48 m., 12 $^1/_2$l. po 24 m., ostatní kopači) a 712 m. (= $11^4/_{64}$ l.) polí a 312 m. vinic; po 30leté válce zůstalo obdělaných vinic $181^7/_8$ m. a polí $624^6/_8$ m. (i se $135^1/_2$ m. polí přespolních) při 24 domech; ostatní opustlo vše; r. 1755 patřilo domácím 31 č., $719^5/_8$ m. polí, $118^2/_8$ m. pastvin, $14^7/_8$ m. zahrady, 99 vozů sena, $155^5/_8$ m. vinic, vinný šenk na 8 beček a 8 věder vína, 24 komínů, přespolním $91^5/_8$ m. polí

---

[1]) Perg. listina na trh od Karla VI. dochována u obce.

[2]) C. D. M., II., 16, 49, 103, 105, 117, 196, 213, 288, 298, 341; III., 20; IV., 396; V., 22, 228; VI., 84, 211. Z. d. b., II., 43; III., 3, 156, 244; IV., 84; V., 105; VI., 90, 919; VII., 129, 153, 234, 319, 477, 1077; VIII., 584; IX., 294, 298; X., 71, 72; XI., 335, 355, 381—383; XII., 134, 135, 364, 591.

a $145^3/_8$ m. vinic; r. 1790 bylo 40 domů, 246 obyv.; r. 1890: 63 domy, 341 kat. a něm. obyv., mimo 1 žida a 18 Čechů; r. 1900: 67 domů (mezi nimi 17 $^1/_2$l. a 15 $^1/_4$l.), 312 kat. obyv., z nichž 23 Čechů; r. 1910: 71 domů, 315 kat. obyv. (301 Němec, 14 Čechů).

Mareš z Cvrčovic prodal a zapsal r. 1354 na vsi Němčicích (u Pravlova) 6 lánův a 6 podsedků Heřmanovi, brněnskému proboštovi, za 85 kop gr. s podmínkou, že Mareš neb potomci jeho a dědicové mohou si zpět koupiti onen statek za touž cenu od Heřmana, neb komuž by Heřman to poručil závětí.

Obr. 42. Část návsi s býv. zvonicí v Němčičkách.

R. 1366 Jan z Malkovic prodal za 126 kop a zajistil deskami zde Hánkovi z Cvrčovic a dědicům popluží se zahradami, lukami, pastvinami a příslušenstvím, lán, 3 podsedky, lázeň, vinici „Novou Horu“, kterou vysekal Mikšík, desátek ze všech vinic, jež držel, a horné právo mimo markraběcí léno. Hánek z Cvrčovic si přikupoval v obci stále: Od Herše z Kounic, Petra, faráře pravl., Vičmana, jeho bratra, a Oldřicha z Malešovic, jejich podíl (v zem. deskách „Villam Nempczicz“) na Němčičkách, r. 1368 6 lánův a 8 podsedků za 45 kop gr. od téhož Petra a bratra jeho Vičmana.

R. 1407 připomíná se při vsi dvůr, jejž s vinnými desátky prodal t. r. Buček z Bořitova Konrádovi z Kounic, jenž měl za manželku Elišku, dceru Černína z Pucova; poslední však nového majetku nedržel dlouho; prodalť jej hned Hynkovi z Tišnova a Černínovi z Pucova. — Hynek, jenž se psával z Otradic, své sestře Elišce, manželce Bartoše z Kokor, postoupil r. 1412 všechen svůj majetek: alodní dvůr s poli, sady, křovinami, lukami, pastvami, luhy, vinicemi a desátky z nich, vinici, z níž se dostává 26 gr., jiné vinice, z nichž činže dělá 3 věrduňky a 4 gr., 8 činž. lánů, zelnice, z nichž ročně platí 18 jehňátek, lázeň se vším příslušenstvím a s užitky. Eliška spolčila se s manželem svým na jmenované zboží zdejší.

Než manželé již r. 1417 zapsali do desk, že prodali $^1/_2$ vsi Němčiček s dvorem, poddanými, činžemi rozličnými a viničními desátky klášteru v Dol. Kounicích, u něhož zůstaly jen 100 let; bylť kolem r. 1524 zrušen, a statky jeho dostaly se světským pánům. (Další dějiny v. u Pravlova.) Druhá část vsi zpustla snad.

Vrchnost má zde velký dvůr při silnici z Bračic do Pravlova.

Poddanství do r. 1775 v. u Vlasatic. T. r. $^1/_2$láník (celkem 18) dával 50 kr. grunt. činže o sv. Jiří a sv. Václavě, 13 kr. 3 d. hromničné, 11 kr. $2^1/_2$ d. husí, 10 kr. 2 d. kuřecí, 7 kr. 2 d. roční činže, za předivo 2 kr. 2 d., a robotoval 2 dni s 2 koňmi neb 4 dni pěšky; o žních by měli jíti dle starého urbáře po celý týden, ale pro škodu, kterou utrpí vodou, jest jim vůlí vrchnosti sleven 1 den. Kopači robotovali $^1/_4$ roku (od sv. Jiří do sv. Michala) 3 dni, $^3/_4$ roku 2 dni; platy měli o něco větší než půlláníci. Domkáři měli robotu 1 dne s 1 os. týdně. Němčice místo viničního desátku platili vrchnosti 236 zl. 35 kr. $1^1/_2$ d. — Viz i Vlasatice t. r.!

Přifařeny do Pravlova; od r. 1904 kaple (vystavěna za 7000 K) Narození P. Marie; oltář (tyrol. práce) za 1000 K. — Hřbitov při silnici zřízen krátce před r. 1848.

Obec byla důležitým sídlem novokřtěnců;[2]) přivedl je sem r. 1562 Zikmund z Zástřizl; jejich příznivci zůstávali páni z Zástřizl a z Rožmitála (a na hradě Kounicích); na př. r. 1582 Max. Lev

---

[1]) Z. d. b., III., 52; IV., 212, 406; V., 139; IX., 187, 188, 380, 381; XI., 421.

[2]) Zprávy o novokřtěncích při Němčicích v mém Ivančickém okrese (str. 196.) jsou mylny; týkajíť se Němčiček.

z Rožmitála prodal jim zahradu v Němčicích nade vsí za 300 zl. a poručil, aby do knih městských zapsali prodej i rychtář i přísežní. Zde bývali nejen voleni kazatelé: Leonhard Dax (1564), Balzer Maierhoffer, Petr Hörich, Ul. Platner, Hänsel Schlegel (1568), ale i potvrzováni: Hanuš Langenbach, Claus Brädl, Valtan Hörl (1564), Petr Hörich (1570); zemřeli tu i hospodáři jejich: Matěj Gejerspüchler (1594), Leonhard Maurer (1604), Vilém Molt (1605). Dne 3. března 1565 zemřel zde Leonhard Lanzenstil[1]) zv. Sailer („Provazník“) dle svého řemesla, „představený a biskup“ všech hutterských bratří; za pomocníka měl Petra Riedemanna.[2]) Z kazatelů umřeli: Kašpar Böhm (1578), Jiří Wöller (1613).

Po bitvě bělohorské vracející se císařská pomocná vojska polská vykradla a zapálila novokřtěncům dům; záhubu domu dovršil kounický hejtman, jenž robotníky dal vykopati i základy. R. 1621 dne 13. března, sotva že se novokřtěnci opět počali zařizovati po ohni, vpadli do Němčic vojáci a všechno zpustošili, dopustivše se mnohého násilí. R. 1622 se vystěhovali do Uher (do Farkašína [1½ hod. jv. Trnavy]) všecko opustivše.[3])

V polní trati „Hölle“ přichází se na základy zdí bývalého prý „bratrského“ (novokřtěneckého) hřbitova.

R. 1880 zřízena v místě jednotřídka, na níž učil do r. 1892 Osvald Drápal, odtud Mořic Schwab. Dříve se chodilo do pravlovské školy. Má 54 žáky; učitelská knihovna 45, žákovská 115 sv.

Obecním jměním jest 150 m. polí, škola, domy č. 6. (pastouška) a č. 60. a 2700 K v státních papírech. Trati se jmenují: Pfaffenberg, Altenberg, Neuberg, Steinberg, Kräutern, Gasselgärten, Unter-, Mitter- a Oberfeld, Brüderwiese, Ober- a Unter-Pargel, Landwiesen, Ausmaßl, Kumrowitzer Wiesen (r. 1750; Auf der Kumrowitz); v prvních pěti tratech daří se víno; dříve se dařilo i v „Ausmaßl“; r. 1412: Luhy. V katastru

---

[1]) Pocházel i s Hanušem Amonem z Bavor, s nímž přišel r. 1529 z Čes. Krumlova k slavkovským novokřtěncům, u nichž se stal kazatelem; po 2 letech (1536 a 1537) svého uvěznění v Medlinku odešel na missie do Tyrol a po Amonovi († 1542) byl biskupem. Praví se o něm: „. . . . vil heilsame leer vnd tröstlich sendtbrieff vnd erklärungen der heiligen gschrifft mitgethailt vnd vil trübsal, kampff vnd streit, vmb der göttlichen warhait willen, erduldet hat . . . .“ — Pořádek ševcovský (z r. 1561) přijali od něho starší.

[2]) Z četných spisů jeho dochovalo se pět (Dr. Beck, o. c., 207 v poznámce).

[3]) Dr. Jos. Beck, op. cit., 215—217, 247, 253, 272, 281, 320, 337, 352, 393.

jest: 405·68 ha polí, 27·22 ha luk, 6 ha zahrad, 11·66 ha vinic, 30 ha pastvin a 8·68 ha lesa. — Starší pečeť má nápis: „KLEIN NEMSISSE ○“ a znakem hrozen a vinařský nůž; novější s nápisem: „* GEMEINDE * KLEIN NEMTSCHITZ“ a znakem radlice; nejnovější: „Gemeinde-Vorstand Kl. Niemtschitz“ bez znaku. — Bývalá lázeň zanikla za války 30leté. — Obecní zastupitelstvo: Starosta, 2 radní a 9 výborův.

Spolky: Hasičský, místní odbor schulvereinu a odbor spolku pro jižní Moravu, včelařský.

Za války Marie Terezie s pruským králem Bedřichem II. musila ves nepřátelům dáti (na jídlo) 127 zl. 16 kr., na hotovosti 429 zl. 12 kr., 24½ m. pšeničné a 27 m. žitné mouky, 113½ m. ovsa, 98½ centu sena, 15 kop slámy, 14 koní a 168 kusů drůbeže. — R. 1868 velký oheň; dolní část vsi zhořela skoro celá.

Obyvatelé zabývají se polním hospodářstvím; r. 1578 připomínané sady a vinice trvají posud; výbornou chutí vyniká červené víno. Dne 20. června 1912 utrpěli s Kopařovicemi krupobitím škody 10.000 K.

Při silnici (2 km) k Medlovu mlýn Moučkův s 2 složeními a 80 m. polí; jinak se jmenuje „Svobodův“ neb „Němčický“ ml.

Nová Ves,

též Mariahilf, katastr. (6·15 km²)[1] a polit. samostatná obec 180 m nad mořem jižně (4 km) Pohořelic, po obou stranách říšské silnice a na levém břehu strouhy z Jihlavy. Půdorys tvoří dlouhou (od severu k jihu) ulici, jejíž horní část jest poněkud vyvýšena. Na návsi jsou kaple a škola. Původní domky jsou obráceny štítem na náves (obr. 43.).

Na místě vsi stávala ves **Lenovice**, jež příslušela k panenskému klášteru v Dol. Kounicích; za probošta Göschla (r. 1517) byla osídlena ještě. Brzy pak zpustla;[2] neboť po zrušení kláštera

---

[1]) Z toho 369·5 ha polí, 183·5 ha luk, 7·5 ha zahrad, 1 ha vinic, 6 ha pastvin, 23·5 ha lesa, 0·33 ha rybníkův.

[2]) Schwoy (II., 219) a Schwetter & Kern (II., 193) mají zprávu, že byla pusta již r. 1574.

byly zapsány r. 1535 králem Ferdinandem p. Jiřímu Žabkovi z Limberka: ves Vlasatice . . . se všemi pustotinami, kde prve vsi bývaly za starodávna. R. 1544 výslovně se uvádí pustá ves

Obr. 43. Náves v Nové Vsi.

Lenovice; zapsalť nadvěna t. r. p. Jiří své manželce Magdaleně na vsi pusté Lenovicich, na rybnicích lenovských a vlasatických 14.181½ kopy 1½ gr. 3 bílé gr. za tvrz a městečko Bystřici a za

svršky.[1]) Pozemky si přivlastnila vrchnost. Když pak po odchodě novokřtěnců vlasatických zůstávalo neobdělaných jejich pozemků 853 m., darovala 600 m. r. 1701 za knížete Leopolda z Dietrichštejna na založení nové vesnice, zv. **Nová Ves**; byly to pozemky 16 zrušených kopačských gruntův. Osadníci byli Němci a Češi; ježto se shromažďovali na modlení v domě č. 37., kde byl obraz P. Marie Pomocnice, nazývali ves též „Mariahilf". Čechové ji nazývají Novou Vsí. — Poddanské poměry r. 1750 viz u Vlasatic. R. 1775 platilo 24 usedlých po 21 kr. o sv. Jiří a sv. Michale gruntovní činže a robotovalo od sv. Jiří do sv. Michala 3 dni s 1 osobou, jinak 2 dni; 3 chalupníci po 7 kr. a 1 den s 1 osobou. — Obec místo desátku o sv. Martině z vinic dávala 13 zl. 48 kr., a ze 3 podružských domků 42 kr. — O robotnících viz Vlasatice.

R. 1750 bylo zde 23 domů s poli (po 23 m.) a 3 domy bez nich; obci patřilo $7^1/_2$ m., vrchnostenskému pekaři 23 m.; celkem $559^1/_2$ m. polí, 6 m. zahrad, $65^5/_8$ m. vinic; r. 1790: 36 domů, 240 obyv.; r. 1880: 77 domů, 544 obyv. (516 Němců, 28 Čechů); r. 1890: 85 domů, 566 katolických obyvatelů, 8 Čechů, ostatní Němci; r. 1900: 91 domů, 554 obyvatelů, z nichž 27 Čechů, 527 Němců, všichni katolíci mimo 1 evangelíka; r. 1910: 96 domů, 535 katolických obyvatelů (523 Němců, 12 Čechů).

Ves jest přifařena do Vlasatic, kdež měli i své pohřby do r. 1888. Kaple zasvěcená P. Marii Pomocnici byla r. 1839 vystavěna přispěním pí. Musilové, zdejší mlynářky, 24 usedlých a obce; posvěcena 27. října brněnským biskupem Gindlem; dne 5. května 1844 zavázali se občané vydržovati kapli vším. Mše sv. vždy za 14 dní. Patří jí 1·049 ha polí. V obecním katastru 6 křížův a socha sv. Jana Nep. Vlastní jmění 3777·6 K, chudobinský ústav 2642 K, obrazní nadace 303·54 K.

Do Vlasatic se chodilo odtud do školy do r. 1873, kdy zde posvěcena nová budova školní; byla odkázala zmíněná mlynářka Musilová r. 1866 obci dům (č. 20) s pozemky na zařízení školy; dům prodán, a za peníze vystavěna jednotřídka (za 12.534 K); od r. 1900 má 2 třídy (dnes s 93 dětmi). Od počátku — r. 1885 učil Fr. Spurník, odtud stále Jan Nossek.

---

[1]) Z. d. b., XXII., 45.

Na čas (1785—1807) byla sem na č. 36. přeložena pošta z Pohořelic; poštovna zřízena r. 1894.

Mlýn zdejší o 6 složeních náležel do r. 1783 k Mikulovskému panství; tehdy jej koupil Jan Burian: dnes patří hr. Josefovi z Herberštejna.

Do r. 1832 býval východně vesnice velký rybník panství Kounickému, od r. 1618 Drnoholskému náležející, zv. „Vrkoč" (= Zapfenteich); t. r. byl vypuštěn, vysušen a na pole a louky proměněn (viz Vlasatice a Pasohlávky!). Bývalá rybárna jest obydlím vrchnostenským dělníkům.

K starším domům patří mlýn, hospoda č. 27. (bývalé císařské mýto), byt vrchnostenského správce (bývalá pošta), hospoda č. 15. a kovárna č. 14. — Obec spravují starosta, 2 radní a 9 výborův.

Spolky: Hasičský, vojenských vysloužilců, Schulverein, Bund der Deutschen Südmährens a Raiffeisenka.

V zámeckém archivu v Dol. Kounicích dochována „Mariahilfer-Grund-Buch de Ao 1711".

Trati sluly: (r. 1750) In Vordern, Mittern, Hintern Feld; dnes: Schachen, Zapfenteich, Schmale, lange, Gewandten, Haiden, Steinberg, Vordergebirg, Spitzäcker; na starší pečeti jest nápis: „SIGIL · DER · GEMEIN · DES · DORF · MARIAHILFF · 1705" a znak: P. Maria s děťátkem, vznášející se nad 5 chalupami, pod ní vinařský nůž a hrozen; nejnovější: GEMEINDEAMT * MARIAHILF * se znakem: P. Maria s Ježíškem v oblacích a pod ní nůž (vypadá jako srp) a hrozen.

R. 1742 byli zde nepřátelští Sasové a Prusové.

Za války s Napoleonem r. 1805 v bývalé poště zřízena nemocnice, do níž přivezeni ranění Francouzi z bitvy slavkovské; zemřelí byli pochováni v zahradě, patřící poště, kde se za kopání přichází na kosti. — R. 1866 se vše jen hemžilo Prusy.

Samoty: Bouda (2 č. s 20 obyv.), a myslivna „Am Zapfenteich" (1 č. s 3 obyv.).

Odrovice

(Odrowitz), samostatná obec katastrálně (4·92 km²) a politicky, mezi řekou Jihlavou a silnicí k Malešovicům; novější domky stavějí se podél poslední; domy stojí po obou stranách obdélníkové návsi. Východní část vsi trpívá povodněmi.

S počátku XVII. věku měli zdejší poddaní 33 čísel (8 l. po 62 m., 9 ½ l. po 31 m., 14 domů s poli a 2 bez nich) s 1178 m. polí (= 12⁸/₆₄ l.) a 30 m. vinic „in Pargeln“. Za 30leté války zpustlý lán ujal r. 1661 Ant. Zechmeister, 4 domky podruzi; r. 1750 bylo podd. 1251⁷/₈ m. polí, 54⁷/₈ m. zahrad, 36 m. vinic, 88½ vozu sena; r. 1790: 50 domů, 248 obyv.; r. 1890: 56 domů, 305 kat. obyv. (285 Němců, 20 Čechů), r. 1900: 58 domů, 310 obyv. (1 evang., 309 kat., 17 Čechů, 293 Němců), r. 1910: 60 domů, 326 kat. a něm. obyv., 1 Čech.

V zakládací listině Luckého kláštera (z r. 1190) uvádějí se mezi osadami jemu darovanými i Odrovice (= Odrenovici); r. 1284 za opata Vinanda potvrdil olomoucký biskup Dětřich klášteru také veškeré desátky odtud (Odrenouicz) (viz Znojem. okr., 313)[1]). Manský dvůr držel před r. 1524 Václav Odrovský z Vlasatic, úředník na Hodoníně, jenž t. r. prodal jej (svůj vlastní dvůr, který měl na manství) za 250 zl. opatovi luckému Janovi. (Boč. sb., 3563, č. 33.) U kláštera zůstala ves do r. 1540, kdy dle smlouvy[2]) připadla se Smolínem p. Jiříkovi Žabkovi z Limberka na Dol. Kounicích. Odtud do r. 1572 viz Smolín a Vlasatice.[3]) Opat si jen vymínil dvůr manský a pozůstavil jej sobě tak, jak jej Volfovi Linhartovi pustil v držení. Odtud byla ve vsi dvojí vrchnost: 1. ves sama náležela klášteru Kounickému, 2. dvůr Luckému.

Ad 1. R. 1572 za dělení statku Prštickovlasatického připadla ves hr. Janovi Jak. Thurnovi. Dle kupní smlouvy prodal[4]) nový majitel část svého podílu[5]) (Mor. Bránice, Mělčany, Bračice, Silůvky, Odrovice s platy a poplatky) za 22.000 zl. uroz. p. Bernartovi Drnovskému z Drnovic na Kounicích a pí. Anně Žabkovně

[1]) C. D. M., I., 332; IV., 287.
[2]) V Brně, tu sobotu po sv. Jiří r. 1540.
[3]) Z. d. b., XXII., 28.
[4]) V pondělí po neděli postní, jež slove Letare, 1590 (Z. d. b., XXVII., 26).
[5]) Zbývající díl prodal též; na př.: r. 1590 Ledec Bedřichovi z Žerotína.

z Limberka, manželce jeho.[1]) Odtud jsou Odrovice stále při Dolnokounickém statku (viz Pravlov a r. 1615 i Malešovice).

Poddanské poměry. Dle pravlovských práv z r. 1498 „Odrovští jsou povinni každého roku při Svatém Duše 3 sýry a 3 slepice dávati a spravovati, a oni zase také, když co toho od obilí z stěžení svého skrze Pravlov vezou, nejsou povinni tu v městečku Pravlově žádného mýta dávati a spravovati. Též více koupené obilí na výdělek, buď také víno i pivo skrze Pravlov vezouc, jsou povinni tu mýto z toho dávati a spravovati. Nad to výše tíž Odrovští toto jsou ještě povinni: Každého roku při času Svatého Ducha půl čtvrta vídeňského groše dávati a spravovati.[2]) K r. 1750 viz Vlasatice. R. 1775 platilo se z celolánu gruntovní činže o sv. Jiří a sv. Václavě 48 kr., slepičné 14 kr. a za předivo 5 kr., z ½lánu (17) 56 kr., místo předivа 2 kr. 2 d., ze zahradnického domu (15) 1 zl. 55 kr. 2 d., slepičné 3 kr. 2 d. a místo předivа jak předešlý, 11 domkářů po 18 kr. gruntovní činže; robotovali první 3 dni s 2 koni, druzí 2 dni, třetí od sv. Václava do sv. Jiří 2 dni, od sv. Jiří do sv. Václava 3 dni s 1 osobou, čtvrtý 1 den týdně. Obec místo naturálního desátku platila 12 zl. 20 kr.

Ad 2. Dvůr později rozdělen na 2 poddanské celolány (č. 52. a 53.). Po zrušení kláštera Luckého mají stejné dějiny s Loděnicemi (v. t.), kdež jsou poznačeny i poddanské poměry jejich. Do r. 1856 zůstávaly přifařeny ony domy do Loděnic; t. r. přidány k Malešovicům.

Z Odrovic již r. 1284 patřily velké i malé desátky loděnickému faráři, jemuž byly přifařeny. Po 30leté válce přidána ves k Malešovicům (v. t.), filiálce pravlovské (v. t.), u nichž trvala i po obnově fary r. 1774; jen 2 celolány, jak vzpomenuto, zůstaly při Loděnicích do r. 1856. Na návsi z bývalé zvonice ve výklenku jest kříž, při silnici kostel P. Marie Pomocnice křesťanů (se stejnojmenným oltářem, ozdobeným též sochami sv. Josefa a sv. Anny), vystavěný v novorománském slohu r. 1900 nákladem Jos. Lekla, zdejšího souseda (obr. 44.). Vnitřní zařízení (Boží hrob s oltářem, kazatelnu, křtitelnici, křížovou cestu, zábradlí u oltáře) udělal

[1]) Z. d. b., XXVII., 25.

[2]) Aug. Kratochvíl, Archiv Pravlova a Prostoměřic, městeček na Moravě, 4, 22.

Jos. Untersberger, sochař z Gmund. Ze zvonů jsou 3 z r. 1900 a umíráček ze staré zvonice. Hřbitov při kostele; dříve se pochovávalo v Malešovicích. Kostelní jmění 1200 K, nadační 2000 K, fundace na věčné světlo 800 K a 2000 K na služby Boží o svátcích.

Škola jednotřídní od r. 1878; dříve chodilo se do Malešovic. Má 32 žáků; nynější učitel Rudolf Wiesner.

Obr. 44. Kostel v Odrovicích.

Na nejstarší obecní pečeti jest nápis: SIGIL * DES * AIGENS * ODERWITZ ⊠ 1618, a znak: Ležící radlice na krojidle a obilí v jedné polovici štítu, kosíř a hrozen v druhé; před r. 1695: SIGILLVM · DER · GEMAIN · IN · ODERWITZ · s kosířem, hroznem a radlicí uprostřed.

Ze znaku plyne, že obyvatelé se živí hlavně polním hospodářstvím, a mimo to chovem dobytka; daří se tu ječmen, pšenice, oves, kukuřice, cukrovka, brambory a pícniny.

Trati sluly: (r. 1750) Zum Gruß in Scheib, In obern Feld, In Scheiben, In Wedeln, (louky) Rohrwiesen, In der Schlauch-Sau, (r. 1825) Horanfeld, Ungargassen, Unter-, Mittel-, Schmal-, Hinter-Zwerchfeld, Herbst-, Neu-, Hopfen-Aussenwiesen, Gründln, Drei Quanten, Bergweingarten (vinice); celkem jest v katastru: 428·16 ha polí, 25·28 ha luk, 12·3 ha zahrad, pastvin 5·32 ha,

Obr. 45. Boží muka z r. 1521 u Odrovic.

lesa 1·4 ha. Vinic není, ač před časy bylo vinařství rozšířeno. Zanikly též (připomínané r. 1574) ovocné sady; tam, kde by mohly růsti ovocné stromy, rostou vrby. — Radnice z r. 1857. — Obecní představenstvo: Starosta, 2 radní a 9 výborů.

Spolky: Něm. Schulverein, Pův a zpěvácký „Austria".

Neštěstí. Vypravuje se, že na pamět moru, jímž vymřela celá ves, byla postavena Boží muka zv. „Pestsäule" (obr. 45.) z r. 1521;

za dešťův a povodní se zemí bývaji odplavovány i kosti. Osada pak prý zalidněna saskými přistěhovalci.[1]) R. 1822 dne 6. července vyhořely Odrovice. R. 1743 Prusové se Sasy snědli zde jídla za 26 zl. 24 kr.; obec jim vydala 450 zl. 35 kr., 329 m. ovsa, 133 centů sena a 5 centů slámy. Francouzi s počátku 19. stol. řádili zde zle; spotřebovali prý na koně 4 míry podkov; obec byla jim nucena vyplatiti 300 zl. Podobně trpěly Odrovice za Prusů r. 1866, a nad to mrazem škody na polích a vinicích. — Časté škody působí povodně, ježto se často řeka Jihlava vylévá za jarního tání neb letních dešťův. R. 1912 dne 20. června utrpěla ves krupobitím škody 10.000 K. Podobně r. 1913 dne 6. června.

Pasohlávky

(Weißſtätten), velká katastrální (11·94 km²)[2]) a polit. samostatná obec na levém břehu (179 m) nížiny při Dyji, která zde právě obloukovitým tokem kol Pálavských kopců dosahuje nejsevernějšího bodu. Náves tvoří dlouhá ulice, na jejímž sev.-vých. konci jest dvůr, na jihových. části domky, a na ni vedou četné uličky.

Původně jmenovala se ves Uherčice na Bílém břehu (Vhrichicz r. 1276, Vhrziczicz r. 1288, Aurčice, Auerčice); ku konci 15. neb v 16. stol. částečně (r. 1547 bylo 47 usedlých) zpustly zároveň s jinými osadami okolními. Když Krištof z Tyfenpacha zalidňoval Charváty pusté vesnice na svém Drnoholském statku, usadili se četní i v pustých Uherčicích; odtud ves slula Charváty. Časem se k nim přistěhovali někteří Čechové.

Před 30letou válkou bylo zde 43 domů (20 domů po 90 m. a 23 ½l. po 45 m.) s 2835 m. (= 29 l.) polí a 348 m. vinic v „Kroatenberg“; po ní stálo zpustlých domů 29, z nichž nově osazeno 15 za l. 1657—1674 po Novákovi, Svěrákovi, Jankoviči, Mauroviči, Radoviči, Koutném, Vankoviči, Popaušiči, Janikoviči, Jakoviči; zároveň za týchž let nově zpustly grunty: Žabčičův,

[1]) Neshoduje se s pravdou, že by vymřela celá ves; r. 1521 byla ves obydlena. Spíše lze souditi, že na tom místě se pochovávalo za časů morových. Tím odpadá i saské zalidnění.

[2]) Z toho 1046 ha polí, 57 ha luk, 6 ha zahrad, 20·5 ha vinic, 21 ha pastvin, 0·33 ha lesa, 2·5 ha rybníkův.

Urbanovičův a j., a pusty od dávna stály 3 lány a 11 $^1/_2$l. (po Turčiči, Joršiči, Holdeřiči, Malkoviči, Jelešiči) s 765 m. polí a 348 m. pustých vinic. Charvátskou osadou byly ještě r. 1691; ačkoli znali obyvatelé většinou německy, žádali, aby farář byl mocen jazyka českého, čímž se zdálo, jako by farář spíše česky než německy měl uměti.[1]) R. 1750 náleželo poddaným na 66 č. (3 po 84 m., 52 po 42 m., 10 po 12 m., 1 s $39^1/_2$ m., obec $40^1/_2$ m., kostel $8^1/_2$ m.) $2787^6/_8$ m. polí, $63^5/_8$ m. pastvin, $16^1/_8$ m. štěpnic, 245 vozů sena, $260^5/_8$ m. vinic, vinný šenk na 19 beček vína, 3 domky, 16 komínů; knížecímu ovčákovi 83 m. a $19^1/_2$ m. vinic, vrchnostenskému hostinskému ve dvoře $84^1/_2$ m., hostinskému v Mariahilfě 31 m., mlynáři tamž $7^1/_2$ m.; přespolním $46^1/_8$ m. vinic; r. 1790: 92 domů, 470 obyv.; r. 1890: 166 domů, 973 kat. a něm. obyv. (mimo 5 židův a 19 Čechů); r. 1900: 174 domů, 959 obyv. (949 Němců, 10 Čechů; 956 katolíků a 3 židé); r. 1910: 187 domů, 993 něm. a katol. obyv. a 2 židé. Čechové zapřeli svou řeč!!

Němci zkomoleně přeložili „na Bílém břehu“ na „Weißstätten“; charvátskočeský název „Pasohlávky“ (pasoglavi, pasohlavi) nemá s ním souvislosti.

Školou poněmčovali se obyvatelé; ale ještě za l. 1830tých, jak vypravoval Sušil, býval farář zdejší žádán farníky, aby jim alespoň někdy kázal česky.

Poddanství r. 1750 viz u Vlasatic. R. 1775 platilo se z $^1/_2$lánu (3) 3 zl. 23 kr. o sv. Michale stálé gruntovní činže, a robotovalo se 2 dni s koni neb 4 dni s 1 osobou pěšky; ze $^1/_4$lánu (33) 1 zl. 41 kr. a $^1/_2$ roboty; 23 kopačů dávalo po 2 zl. 11 kr. a robotovalo 2 dni s 1 osobou a při setí místo toho 1 den s 2 koni; $^1/_8$níci (7), chalupníci bez polí (13) a s poli (6) a 5 podruhů robotovalo stejně 1 den s 1 osobou týdně. Obec, jejíž obyvatelé sluli také Janič, Šurič, Jankovič, platila z masných krámů 1 zl. 10 kr., kotelného 3 zl. o sv. Urbaně, místo desátku 27 zl. o sv. Martině a 6 zl. 6 kr. místo desátku ze 46 zahrad.

Privilej. Ferdinand kníže Dietrichštejn dovolil r. 1657, aby každý poddaný platil o sv. Jiří 1 zl. 20 kr., o sv. Michale

[1]) Incolae pagi Croatae sunt; sciunt tamen germanicam plerique, sed pervicacia affectant boëmicam callentem parochum, qui tamen in parochiali Vostitzensi potissimum germana etiam linqua concionari et alia peragere tenetur, unde per errorem hucusque hoc beneficium putabatur plus boëmici quam germani idiomatis exigere gnarum curatum (Matrika mikul. děkanství z r. 1691).

1 zl. 16 kr., 1 husu, $1^1/_2$ slepice činže, a nerobotoval více než 2 dni týdně.[1])

Volný[2]) a po něm Schwetter[3]) se domnívají, že Pasohlávky jsou snad obcí, jež r. 1249 se jménem Ungersdorf patřila k Mikulovskému panství; neprávem. Kdyby byl Ungersdorf naší vsí, byl by zůstal při Mikulově.

Ves slula Uherčice na Bílém břehu, rozdílem od Uherčic v Hustopeckém okrese. Fara zdejší s mnoha jinými a s desátky náležela Staroboleslavské kapitole, jež je r. 1276 odstoupila klášteru Kounickému za 1 hř. roční činže. — Jaké osudy měla ves později, nelze udati přesně. Za 16. stol. uvádí se mezi vesnicemi Prštického statku, když byl koupen (r. 1535) panem Jiřím Žabkou z Limberka; syn jeho Burian Žabka prodal otcovské dědictví Albrechtovi Černohorskému z Boskovic, jehož dědicem stal se bratr jeho Jan Šembera Černohorský z Boskovic na Bučovicích, jenž r. 1572 zcizil Prštickovlasatický statek hr. Frant. Thurnovi.

Z 8 synův jeho obdržel Pasohlávky (Smolín, Malešovice, Přísnotice) hr. Jindř. Mat. Thurn, strůjce českého odboje. Než již r. 1590 vložil do desk[4]) týž hr. Thurn se svými potomky svůj vlastní majetek: ves Charváty, slove Aurčice na Bílém břehu, s rybníkem novým slove Vrkočem a 2 jezery u vsi Charvát ležícími, s vejci, kuřaty, husami a desátkem Adamovi z Dietrichštejna na Mikulově. Vnuk Adamův Maximilan a syn František kardinál z Dietrichštejna prodali dne 4. března 1596 (za 23.142 zl. 25 gr. bíl.) jmenovanou ves s rybníky a příslušenstvím hr. Jarol. Václ. z Thurna a na Vlasaticích,[5]) jenž vše zůstavil dvěma synům Janu Jak. a Vítovi Jindř., z nichž poslední obdržel s Vlasaticemi Pasohlávky, v nichž prodal svůj dvůr p. Janu Vrochyňovi z Reptův a osvobodil jej (v. t.). Ježto se zúčastnil odboje stavovského, ztratil statek, jenž byl prodán r. 1622 kard. z Dietrichštejna, kterýž jím zaokrouhlil Dolnokounický statek (viz Vlasatice a Pravlov).

---

[1]) Nicolsburg den 29. November 1657. (Zám. arch. v Dol. Kounicích.)

[2]) M. M., II. 2., 184 (poznámka).

[3]) Ant. Schwetter a Siegfried, Der polit. Bezirk Nikolsburg, 294.

[4]) Prodej (za 17.500 zl.) se stal na Vlasaticích, ve středu před Sv. Duchem r. 1589. (Zám. arch. v Dol. Kounicích.)

[5]) Na Niklšpurku, v úterý den sv. Jiří r. 1596. — Svědky byli: hr. Martin Thurn v Něm. Brodě a Cvrčovicích, hr. Hanuš Jakub Thurn na Prštících

Krátce před osudným povstáním stala se smlouva na zámku Drnoholci, dle níž prodal hr. Jan Jakub z Thurna sv. p. Zikm. z Tyfenpacha své zboží za 57.000 zl.: městečko Dolní Dunajovice s kost. podacím, ves Pratelsbrun s dvorem poplužním a s ovčírnou a ve vsi Charvátech, jinak Pasohlávkách jednoho poddaného . . .[1])

Svobodný dvůr (r. 1619—1622). Hr. Vít Jindř. Thurn prodal r. 1619[2]) p. Janovi mladšímu Vrochyňovi z Reptů za 2000 zl. a 1 vojenského koně dvůr svůj ve vsi Pasohlávkách se 2 lány rolí jak na gruntech pasohláveckých, tak i vlasatických, s lukami, zahradami, vinohrady, svršky, s dobytkem (17 kusy hovězího, 22 kusy sviňského, husami, slepicemi), vozem, žebřinami a 2 pluhy; zároveň ujednáno, že ve 3 nedělích měl prodávající dáti zhotoviti a odevzdati svobody pořádné podle obyčeje markrabství Moravského na pergameně od robot a desátků, na 25 kusů hovězího dobytka, 125 ovec, na chování vlastního pastýře a myslivost na gruntech J. M. pana hraběte se 2 smečkami chrtů, jestřábem, krahulcem, rukávníkem a střelbou po rybnících (kromě blízko zámku). Naopak držitel dvora měl odváděti stálého platu 10 zl. (o sv. Jiří a o sv. Václavě po 5 zl.) ze 2 čtvrtí vinohradu. — Ježto se nový majetník zúčastnil stavovského odboje, byl mu dvůr skonfiskován, a prodán kard. kníž. Dietrichštejnovi s panstvím Vlasatickým. Synovec jeho rytíř Adam Vrochyně z Reptů vystěhoval se pro náboženství ze země; míval dům a louku v Ivančicích; onen prodal ryt. Ondřeji z Ostašova na Tavíkovicích a Myslibořicích, tuto p. Janovi Komínkovi z Engelhausa. Týž hlásil se u kníž. Max. z Dietrichštejna o jakýs podíl na dvoře v Pasohlávkách po svém milém strýci Janovi mladším Vrochyňovi; obdržel-li cos, nevíme. Ale potvrdil r. 1640, že ničeho nemá již požadovati, a vrátil kupní smlouvu a listiny na osvobození.[3])

Kaple zasvěcená Sv. Duchu stávala již za 30leté války, za níž byla okradena a spálena, do r. 1672 opět opravena a přifařena do Vlasatic. Služby Boží bývaly zde třikrát ročně,

---

[1]) Z. d. b., XXXI., 19. — V sobotu po sv. Jiří (t. j. 28. dubna) 1618.

[2]) Na Vlasaticích, dne 3. Julii 1619. (Zám. arch. v Dol. Kounicích). — Svědky kupními byli: p. Jáchym starší Španovský z Lisova na Jiřicích a Suchohrdlích, ryt. Štěpán a Vilém bratři Kusí z Mukoděl na Bohuticích a Krasonicích.

[3]) In der Stadt Nikolsburg den 1. Tag Octob. 1640. (Zám. arch. v Dol. Kounicích.)

k nimž vše potřebné vozil farář. R. 1675 kaple přestavěna za patrona kníž. Dietrichštejna, jehož erb s rokem 1675 jest posud znatelný nad hlavním vchodem. V děkanské zprávě r. 1691 mluví se již o kapli sv. Anny, ale valně pusté a bez kostelních potřeb. Odtud neměl příjmu ani farář ani varhaník. Farníci byli Charváti. Ke kapli náleželo 11 m. polí a kapitál 903 zl. 43 kr. Nynější podoby (obr. 46.) nabyl kostel (22 m dl., 8·5 m šir.) za oprav r. 1811 a 1818, kdy vystavěna věž; poslední oprava z r. 1903.

Hlavní oltář sv. Anny, vedlejší na epištolní straně sv. Cyrilla a Methoděje. Na věži 2 zvony („Diese Glocke hat giessen lassen die Gemein des Fürstlichen Dietrichstein Dorfs in Weißstätten im J. 1718, Mich hat gegossen Sigmund Kercker in Brünn"; St. Urbane ora pro nobis. 1817) a umíráček (r. 1779 litý v Mikulově). — Hřbitovy 2: do r. 1895 uprostřed osady, od t. r. na jv. konci jejím.

Zdejší („Vhrichicz") fara se připomíná s mnohými jinými okolními u kláštera Kounického r. 1276; kdežto patronátní právo bylo u kláštera, náležely desátky z ní před tím rokem kapitole Staroboleslavské, jež je t. r. za roční činži 1 hř. ponechala témuž klášteru. Olomoucký biskup Theodorik potvrdil úmluvu r. 1288 („Uhrziczicz" slula ves). Za náboženských převratů přidali se obyvatelé většinou k luteránství, menší část k novokřtěncům, jejichž příznivcem byl hr. Jarol. Václ. z Thurna na Vlasaticích, jenž jim ponechal v Pasohlávkách za jistý úrok r. 1612 dům a dvůr se zahradami, poli a lukami, aby si zřídili svůj společný dům („Haushaben"). Syn jeho Jindřich pobral jim r. 1617 všechen dobytek ve dvoře. Za vypovídacích dekretů Dietrichštejnových se vystěhovali novokřtěnci do Uher; zbylé obyvatelstvo vrátilo se do církve a přifařeno do Vlasatic. R. 1793 poručeno konsistoří, že každou 3. neděli musejí býti služby Boží zde; tehdy (r. 1807) farníci mluvili česky a německy (. . . und die Sprache gemiſcht . . .).

R. 1811 byla duchovní správa obnovena zřízením lokálky, jež r. 1885 povýšena na faru. Obnovení umožněno odkazem Barbory Nitschové 4000 K, k čemuž obec přidala 8000 K. — Duchovní se střídali často. Déle působili: Karel Kleindienst (r. 1811—1820), jenž poručil své knihy faře; Jan Riedl (r. 1823—35), Jan Moises (r. 1848—60), Ant. Tomandl od r. 1906. Patronem náboženská matice.

Vlastní jmění kostelní dělá 2996 K, nadační 13.752·49 K, dotace 15.658·98 K, chud. ústavu 2799·2 K, misijního fondu 714·53 K, křížové 111·14 K.

Obr. 46. Okolí farního kostela v Pasohlávkách.

Matriky počínají se r. 1811.

V obvodě farním jest 7 křížů, 2 Boží muky a kaplička Nejv. Trojice. Přifařena myslivna „Am Zapfenteich“ (obec Mariahilf).

Škola zřízená r. 1788 jest nyní trojtřídní. Dnešní budova z r. 1883. — Déle učili: Ant. Vondruška (1858—1880), Jos. Stöffel (1887—1901), Jan Procházka od t. r. podnes. — 200 škol. dětí.

Na staré pečeti se znakem raka na vodě a vinařského nože, nad ním jest nápis: FIRSI · DIET · DORF · WEISTEDEN · ⊠; druhá s týmž znakem má při vinařském noži písmenu W.

Trati sluji: Neuriss, Trenkwiesen, Padělken, Karlsberg, Kroaten neb Krawatenberg, Obere Wiesen, Heisses Feld, Lammsgrund, Dürnholzer, Haiden; r. 1750: (vinice) Karlsberg (vzdělané z polí). Staré rody: Bihač, Suschleb, Šostal, Háňka, Severák, Langer, Roth, Widholm.

Obec spravuje starosta, 3 radní a 14 výborů. — Spolky: Hasický, odbor der Deutschen Südmährens, odbor omladiny der Deutschen Südmährens, zpěvácký a Raiffeisenka. Poštovna.

Neštěstí: R. 1618 dne 9. srpna vojsko císařské s Dampierrem vyloupilo ves; r. 1866 od 15. července do 3. září zdrželo se zde déle neb kratší dobu 35.000 Prusův. Za války Marie Terezie s Bedřichem II. musily Pasohlávky vpadlým nepřátelům dáti 676 zl. 18 kr., jídla za 321 zl. 40 kr., $417^6/_8$ m. ovsa, $93^1/_2$ centů sena, 28 kop slámy a 13 koní. Cholerou † r. 1836 97 obyvatelů. — R. 1833 zhořela střecha fary (škoda 1200 K), r. 1849 85 čís., r. 1863 a 1864 hořelo 16krát.[1])

Pouzdřany

(Puzrams 1244, Puzdram 1252, Pausdrams 1368, Puzdram 1374, Pauſram), polit. a katastrální (13·58 km²) samostatné městečko jv. (10 km) Pohořelic a sev. (14 km) Mikulova na vyvýšené rovině. Půdorys obce jest dlouhá do pravého úhlu ohnutá ulice. Dle vrchnostenského přiznání z r. 1667 čítalo se 31 domův osedlých, 75 pustých a 6 lhotních; z úředních popisů panství (1656—1679) vysvítá:

Z bývalých (před 30letou válkou) 116 domů s $1332^1/_2$ m. polí a $614^1/_8$ m. vinic zůstávalo r. 1673 osedlých jen 50 s $802^2/_8$ m. polí, 178 m. vinic a 61 m. vinic osetých obilím,

[1]) C. D. M., IV., 168, 347. — Z. d. b., XXVII., 24; XXVIII., 9. — Dr. J. Beck, Die Geschichtsbücher der Wiedertäufer, 374, 362, 367.

nově osedlých (od r. 1657) 15 se 140 m., nově pustých (3 vypáleny za tatarského vpádu, 11 hospodářů zemřelo a 1 utekl) 15 s 21 m. a starých pustých 36 (2 celolány po 42 m., $^3/_4$l., 3 $^1/_2$l. a $^1/_4$l.) s 369 m. polí a $350^2/_8$ m. pustých vinic. Obyvatelé se též jmenovali Jan Matouška, Pleskáč, Pináček, Čížek. R. 1749 měli poddaní 106 domů, $1338^5/_8$ m. polí, $11^1/_2$ m. zahrad, $627^3/_8$ m. vinic, luk pod 282 vozů sena; r. 1790: 150 domů, 820 obyv.; r. 1890: 242 domů, 1296 kat. něm. obyv. mimo 6 evang., 8 židů a 140 Čechů; r. 1900: 258 domů, 1218 něm. a kat. obyv, z nichž 28 Čechů, 7 evang. a 10 židů; r. 1910: 252 domů, 1213 obyv. (33 Č., 1180 N., 5 evang., 2 židé, ostatní katol.), všichni jsou rolníci a vinaři; při hospodářství pěstují se včelařství a chov husí.

Dějiny: Před r. 1240 měl v Pouzdřanech vinici brněnský měšťan Oldřich Schwarz, jenž ji daroval nově založenému klášteru Čistoty P. Marie (Herburgám) v Brně (v dnešní Jesuitské ulici); po 4 letech potvrdil obdarování král Václav,[1]) r. 1248 papež Innocenc IV. a r. 1252 Přemysl II. Otakar[2]).

Odtud dostával dle obdarování Bočka z Kunštátu (od r. 1252) Žďárský klášter $^1/_3$ vinného desátku,[3]) a z nadání (r. 1289) Heralta z Obřan druhou třetinu. Ježto si desátek přisuzoval pouzdřanský farář Bohunek, vznikly soudy, jež končily tím, že farář byl odsouzen k náhradě škody, navrácení desátku, zapravení útrat a zaplacení 110 gr. R. 1638 Maximilian z Dietrichštejna prodávaje panství býv. kláštera, připojil mimo jiné i vzpomenutý desátek k Mikulovu.[4])

S počátku XIV. věku vládli vsí páni z Lipého, klášter dvorem, jenž r. 1370 byl prodán za probošta Rulanda Janovi I. z Lichtenštejna.

Jindřich (= Hinczo) z Lipého prodal r. 1368 ves Pouzdřany s příslušenstvím vládykovi Mikuláši Dítěti („de Ohrozym"), kterýž se po 5 letech spolčil s Fridušem z Drahotuš a s manželkou jeho Kačnou, a s Drslavem ze Štráleka a s manželkou jeho Annou na jmenovanou ves a všechen svůj majetek. Následujícího roku zajistil Dítě své manželce Evě 300 hř. víd. denárů věna na Pouzdřanech; po brzké smrti manželově prodala Eva se svým

---

[1]) In Burgelin 1244 XII. Kal. Feb. [2]) C. D. M., III., 38, 91, 156.
[3]) Obdarování ztvrdil Přemysl II. Otakar 1252 a papež Jan XXI. 1277.
[4]) C. D. M., V., 289; VI., 370; XII., 105.

bratrem Gricdorfrem $^1/_2$ vsi Pouzdřan mimo $^1/_2$ vinice Drslavovi ze Štráleka. R. 1378 připomíná se Mikuláš Dítě z Pouzdřan, dobrodinec brněnských dominikánů, jenž t. r. sstoupil se na všechen statek se vzpomenutým Drslavem a s manželkou Annou, a s Heraltem z Drahotuš a s manželkou jeho Marketou. První manželé prodali a dědičně zapsali markraběti Joštovi r. 1381 svou polovici vsi Pouzdřan, tvrze, alodu a dvoru, na lesích, pastvinách, mlýně, vinicích a řekách; prodeji odporoval Jindřich z Nevojic,[1]) bratr Annin, tvrdě, že Drslav neměl práva k prodeji bez souhlasu příbuzných. R. 1384 sloučena ves; koupilť Jan I. z Lichtenštejna na Mikulově se svými bratřími Hertlínem a Jiříkem polovici Joštovu a Heralta z Drahotuš.[2]) Odtud do r. 1556 zůstávala ves u Lichtenštejnů, kteří se proto psávali „z Niklšpurgu a z Púzdřan".

Ježto zůstávali rádi dlužni, dal na př. r. 1447 Jan z Lomnice na Meziříčí se svými poručníky přísud na Hanuše, Viléma a Jindřicha z Lichtenštejna na 2000 hř. gr. podle svého půhonu na Pouzdřany; ještě t. r. byl zveden dle panského rozkázání na ves. R. 1464 zažaloval probošt kounický Václav Jindřicha z Licht., že drží 2 vsi Popice a Pouzdřany s jejich příslušenstvím, ježto klášter k nim má lepší právo, a „že nedal zaplatiti svým lidem v Púzdřanech erbovních peněz 30 kop gr. naší kmetičně". Podobně r. 1466 zvedeni na Pouzdřany Jan a Stanislav z Olomouce pro svých 400 zl. půhonem žádaných na Jindřichovi z Lichtenštejna."[3])

Z Lichtenštejnů zasáhli do dějin pouzdřanských: Kristof III. (1446—1506), manžel Amalie Starhemberské, povolil zdejším obyvatelům jako dědičný pán na žádost pouzdřanského faráře Bernarda (v. t.), rychtáře Václava Schillera a celé obce, aby mezi sebou ujednali smlouvu o záměnu farských desátků za určitou dávku vína, sobě pozůstaviv dřívější činži a roční dávky. Byliť Pouzdřanští již proměnili aneb proměniti zamýšleli svá pole, zv. Lehen, Halben a Viertllehen na vinice „Neue Sätz" a „Weingärten".[4]) Úmluva mezi farářem a obcí se stala následujícího

---

[1]) Der polit. Bezirk Nikolsburg (JI., 253) špatně píše „von Nawgic".

[2]) Z. d. b., V., 92; VI., 11, 173, 558, 565, 868, 932, 950, 951.

[3]) Kn. půh., III., 269, 274; IV., 122, 124, 182.

[4]) Nikolsburg am Eritag Sand Wenzlaw des heiligen Königstag 1501. (Orig. v obec. arch.)

dne.[1]) Synem jeho byl Volfgang I. (* 1473, † 1525), z jehož synů Volf Krištof (* 1511), manžel Kateřiny z Lamberka, zemřel v Pouzdřanech pádem s koně r. 1553 (v. pomník jeho u kostela!). Jiří Hartman I. († 1562) prodal (r. 1556) s povolením Ferdinanda I. Pouzdřany Ambroži z Ottersdorfa (obr. 47.), jenž připověděl Pouzdřanským právo odúmrtní,[2]) když se zavázali dávati mu robotou ročně spíšek soli. Zároveň slíbil jim, že za pilné práce při mlýně osvobodí místo na vinohrad, a to 2 čtvrti mezi „Saczy“, z nichž nedává se desátek, leč zemní, a zbaví je též všech dávek.[3])

Obr. 47.
Znak vládyk z Ottersdorfa.

Po brzké smrti jeho stali se mocnými otcovskými poručníky dětí a statku jeho Jan z Kounic na Slavkově a Zikmund Heldt z Kementa na Meziříčí, kteří r. 1561 vydali list na odúmrt, ježto obyvatelé zdejší od přípovědi dávali po spíšku soli; ale pán z Ottersdorfa zemřel dříve, než jim listem potvrdil odúmrt. Dle něho mohli Pouzdřanští, „nynější i budoucí, statek svůj všecken mohovitý a nemohovitý dáti, odkázati buď za zdravého života nebo na smrtedlné posteli, komuž by se koliv zdálo a vidělo. Jestliže by pak z dopuštění Božího bez poručenství a kšaftu kdo s tohoto světa sešel a dítek vlastních po sobě nezůstavil, ten všecek statek má přejíti a spadnouti na nejbližší krevní přátele, kteří by tu v dědině usedlí byli a obydlí své tu měli. Pakli by se žádný krevní přítel nenašel, ten všechen statek má spadnouti na obec.“[3]) Tíž poručníci za rychtáře a konšely na místě všech obyvatelů, kteří s jistým povolením na vyzdvižení živností svých Novou horku, kteréž prve říkali „Zauriesle“, a jež nyní slove „Nové Štrosperky“, ujali na vysazování vinohradu, a prosili, „aby

[1]) Pawßramb an Sambstag nach Sand Michelstag 1501. (Orig. v obec. archivě).

[2]) V Brně, v úterý po neděli postní, kteráž slove Oculi, 1561. (Čes. orig. na perg. [66 × 22 + 10] v obec. arch.).

[3]) V Brně, v sobotu den sv. Havla 1563. (Čes. orig. na perg. [43 × 27 + 4] v obec. arch.).

jim byly puštěny pod jistý peněžitý plat, takovou svobodu jim dali, aby z těch svrchupsaných vinohradův na věčné časy žádného desátku ani zemního nedávali, než toliko z každé jedné čtvrti 10 gr. bílých aby dáti povinni byli o sv. Václavě." — Touž listinou potvrdili slib zemřelým panem z Ottersdorfa Pouzdřanským daný, aby na budoucnost desátku zemního ani jiného platu z toho vinohradu (2 čtvrtí v Sacích) nemusili dávati nikomu.[1])

Syn páně Ambrožův Jan, jenž se psával Ottrsdorfer z Ottersdorfa a na Pouzdřanech, brzy sice zemřel, ale památku po sobě zůstavil trvalou; pustil svým zdejším poddaným horu vinohradní, poněvadž na větším díle byla pusta, jménem Cžety (= Čédy), pod stálý plat, aby každý byl povinen dávati z každé čtvrti v jmenované hoře po 8 bíl. gr., jak od starodávna bylo vyměřeno, a dále aby nedávali desátku ani zemního, a daroval jim „dům vedle radnice, na němž byl na ten čas Hanzl Feurs Hower, pro širší prostranství a k obecnému dobrému, s tím závazkem, že všechny úroky a poplatky, které jemu a jeho předkům dávali, budou dávati. Též jim z lásky a na památku na něho učinil dobrodiní, poněvadž jeho původem a nemalým nákladem voda, která troubami netoliko do vsi, ale i k tvrzi Pouzdřanské ke všelijakým potřebám a k velikému pohodlí se vede, aby ji na potomní časy užívati a zachovati mohli, aby toho měli vůli v lese borovým, v kterémž díl měl, k potřebě a vedení té vody trouby mohli sobě sekati, kde by jim od hajných bylo ukázáno."[2])

Po smrti Jana z Ottersdorfa ponechal (r. 1575) císař Maximilian II. manský statek Pouzdřanský, spadlý na něho jako na markraběte, týmž lenním právem Fridrichovi z Žerotína na Židlochovicích za mnohé jeho služby prokázané jemu od mladosti a otci Ferdinandovi I.[3]) — Po 10 letech zapsal nový majitel manželce Magdaleně z Chlumu a Košumberka „na tvrzi a městečku Pouzdřanech s pivovarem, mlýnem, dvorem, poplužím, desátkem vinným a vším příslušenstvím i s tou spravedlností a svobodou, kterouž v luzích a lesích Niklšpurských a Lednických mám, i s tím

---

[1]) Viz poznámku 4. na předešlé straně.

[2]) Na Lochenperku, v sobotu před sv. Šimonem a Judou 1572. (Čes. orig. na perg. [43 × 27 + 8] v obec. arch.).

[3]) Na hradě Pražském, v sobotu po sv. Matouši (Z. d. b., XXVI., 43, 94).

mýtem, kteréž mu stavové na jeho žádost k užitku pustili (r. 1587), 5000 zl. na tolařích věna a 10.000 zl. nadvěna z lásky manželské".

Na žádost p. Fridricha z Žerotína povýšeny Pouzdřany r. 1581 císařem Rudolfem II. na městečko, uděleny jim 3 výroční a 1 týdenní trh, a potvrzeno, že pekaři, řezníci, soukeníci, kraječi suken, krejčí, zámečníci, ševci, kováři se mohou usazovati v městečku bez překážky a provozovati řemeslo.[1]) R. 1577 potvrdil osvobození dané Pouzdřanským p. Janem z Kounic a Zikmundem Heldtem z Kementa,[2]) nadání p. Jana z Ottrsdorfa na rozdělání pustých vinohradů v hoře „Čédy", na dům obecní a vedení vody po trubách do jejich kašny,[3]) a povolení Krištofa z Lichtenštejna na úmluvu mezi farářem a obcí zdejší r. 1501 (v. t.).[4]) R. 1582 na žádost rychtářovu smluvil se s nimi o peněžitý plat z vinohradů nově vysázených v hoře Klausenberku nad strachotínským rybníkem tak, aby z každé čtvrti v téže hoře po jednom tolaru dávali při čase sv. Václava; mimo to byli Pouzdřanští povinni přinášeti jemu nebo budoucím pánům z té hory košík hroznův a 20 bíl. peněz v novým červeným zámišovaným městečka; též štěpnici pod městečkem v Hati ležící pustil jim pod stálý plat 20 zl. 2 gr. a 1 peniz bílý (z každé štěpnice po 4 bílých groších a 2 penězích při sv. Jiří).[5]) — Podobně t. r. vyslyšel žádost Pouzdřanských, aby si na Kolbě nad starými vinohrady, kteréž slovou Staré hory, vysazovati mohli mladé vinohrady, vyminiv si, aby z každé nově vyměřené čtvrti se mu platilo o sv. Václavě 15 bíl. gr., desátků vinných ani jakých poplatkův, ani povinností nemusili spravovati, nýbrž volně a svobodně jim povolil jich užívati, víno z týchž vinic sbírati (po ujednání dne s úředníkem) a domů odvážeti. Vyžádal si pouze, aby Pouzdřanští přinesli

[1]) Na hradě našem Pražském, v středu po sv. Linhartu 1581. (Čes. orig. na perg. v obec. archivu.)

[2]) V Židlochovicích, v pondělí den památky Rozeslání dvanácte apoštolů r. 1577. (Čes. orig. na perg. [45 × 32 + 7] v obec. arch.; pečeti nedochovány.)

[3]) Na Židlochovicích, v pondělí den památky Rozeslání dvanácte apoštolův 1577. (Čes. orig. na perg. [43 × 30 + 5) v obec. arch.). Svědky byli: Znata z Lomnice a na Říčanech, nejvyšší sudí markr. Moravského, a Jan starší z Žerotína na Náměšti.

[4]) Selowitz den 20. Juli 1577. (Něm. orig. na perg. [63 × 33 + 6½] v obec. archivu.)

[5]) Na Židlochovicích, v sobotu den památky Sv. Tří Králů 1582. (Čes. orig. na perg. [46 × 29 + 9) v obec. archivu; pečeť a podpis dochovány).

jemu neb úředníkovi jeho neb držitelům jejich městečka před sbíráním košík hroznův a 20 bíl. gr. Tou listinou pustil za roční plat 15 tolarův i rybník svůj nad tvrzí u pivovaru k obecnému dobrému, aby z něho pro pohodlí zahrady neb, což by se jim líbilo a zdálo, mohli udělati.[1]) Panu Fridrichovi z Žerotína bylo povoleno r. 1581 priv. mýto v Pouzdřanech.

Poslední vůlí[2]) zajistil manželce tvrz a dvůr Pouzdřany s pivovarem, mlýnem, městečkem, mýtem, městečko Troskotovice a ves Uherčice, naopak Židlochovice i s tím, co k tomu přikoupil, Janovi Diviši z Žerotína a na Náměšti, svému pastorkovi, jenž r. 1615 se svou manželkou Annou z Žerotína pro její ctné a šlechetné chování se spolčil na Pouzdřanský statek, zděděný po † pí. Magdaleně.[3])

Pouzdřanští měli svobodu, že víno své mohli prodávati bez překážky (ale neměli na to listiny od dřívějších majitelů!) a pivo z panského pivovaru prodávati na radnici na prospěch obecní. Ježto však se pivo též nalévalo ve 2 domech, trpělo tím městečko. Vydal tudíž p. Jan Diviš z Žerotína na žádost vší obce Pouzdřanské listinu, dle níž směli obyvatelé prodávati víno obecní neb rostlé na pouzdřanských vinicích ve své radnici, též pivo směli bráti a na obecní užitek šenkovati; ve zmíněných 2 hospodách aby se prodávalo pivo vzaté z vrchnostenského pivovaru jen cizincům a pocestným! Naopak slíbili poddaní pouzdřanští, že ku dřívějším 40 zl. za vinný šenk přidají 20 zl., z nichž 30 zl. se platilo o sv. Václavě, 30 o sv. Jiří.[4])

Zemřel r. 1616. Pouzdřanský statek dědila manželka jeho, a po ní připadl Kašp. Melicharovi z Žerotína, kterýž r. 1627 prodal a osvobodil dům (v. svob. dvůr) vlád. Bohuslavovi

---

[1]) Na Židlochovicích, v neděli den sv. Jana Křtitele Páně 1582. (Čes. orig. na perg. [41 × 26 + 6] v obec. arch.); pečeť s opisem FRIDRYCH Z ZEROTINA dochována.

[2]) Na Židlochovicích, v úterý po slavnosti Sv. Trojice 1598. (Z. d. b., XXIX., 1.)

[3]) V Brně, v pondělí den sv. Matouše, evang. Páně (Z. d, b., XXX., 63).

[4]) Sellowicz, den Erittag nach S. Mathes 1603. (Něm. orig. na perg. [30 × 26 + 8] v obec. arch.) Svědky byli: Smil Osovský z Doubravice a Karel z Žerotina.

Kozovi z Hradiště[1]) a násl. roku i podsedek („Vernerovský“) pustý připojil k svobodám jeho.[2])

Dle nadání Fridricha z Žerotína užívali obyvatelé od domu k domu zahrad („Teuchgarten“) za pivovarem: nový majetník jim totéž povolil za slib, že mu pustí vyschlý rybník za novokřtěneckým dvorem („hinter dem Brüderhof“).[3])

V letech 1597—1608 trpělo městečko vojskem; dne 27. července 1597 přitáhly 4 prapory jízdné do Pouzdřan a okolních vesnic; r. 1601 5000 najatých vojákův u Něm. Brodu a táhnoucích tudy škodilo hlavně novokřtěncům; podobně r. 1606 vojsko jdoucí do Uher trápilo měšťany; r. 1608 nejen Pouzdřany, ale i Pohořelice a Vlasatice trpěly jak uherskými, tak domácími pluky (Lichtenštejnovým a Tyfenpachovým).

R. 1630 stala se na zdejší tvrzi smlouva[4]), dle níž Kašpar z Žerotína, J. M. C. rada a komorník, prodal za 70.000 zl. kard. Fr. z Dietrichštejna své zboží, jakž je byl dědil po tetě Anně Žerotínské nápadem: tvrz a městečko s poplužním dvorem, pivovarem, mlýnem, cihelnou, kost. podacím, městečko Uherčice s kostelním podacím..., „s tou výminkou, co se těch vinohradův dotýče, které jest uroz. pí. Elišce Žerotínské roz. z Valdštejna, své manželce, osvobodil z lásky manželské; — kutnohorským Jesuitům $3^1/_4$ vinohradu v uherčických gruntech, slove v hoře „Kolbách“; — rytíři p. Bohuslavovi Kozovi dům (v. Svob. dvůr) v Pouzdřanech s podsedkem, rolemi, lukami, vinohrady, jak obdarování v sobě obsahuje, pro jeho věrné a pilné služby z lásky osvobodil“. Odtud trvale jest městečko částí Mikulovského panství (v. t.).

V obecním archivě dochovaly se 2 listiny, jež ukazují, že s Dietrichštejny zavládl jiný duch. Tak kníže Maximilian II.

---

[1]) Na Pouzdřanech, na den Nalezení sv. kříže 1627.

[2]) Na Pouzdřanech, na den sv. Doroty r. 1628. (Čes. orig. na perg. [72 × 43 + 2] v obec. arch.); svědky byli: Ladislav Schleinicz ze Schleinicz na Hostimě, Zikmund z Tyfenpacha a vlád. Mikuláš Čechočovský z Čechočovic a na dvoře v městečku Nosislavi. — V témž archivě dochoval se německý překlad téže listiny.

[3]) In meiner Festen Pausram den 28. Januarii 1618. (Něm. orig. na perg. [70 × 37 + 13] v obec. archivě).

[4]) Na tvrzi v Pouzdřanech, dne 24. června, t. j. ve středu před sv. Jakubem (Z. d. b., XXXIV. [nikoli dle Volného, XXIV.] 1).

z Dietr. (1636—1655), jenž po † (1636) kard. z Dietrich. (dle závěti jeho v Šoproni 29. prosince 1634) ujal se dědictví, potvrdil sice zdejší privileje, ale vymínil si, že dříví ani na roury, ani na jiný účel nesměli bráti si libovolně.[1])

Ferdinand kníže z Dietr. (1655—1698), rytíř zlatého rouna, zemský hejtman, schválil privileje otcem potvrzené a dovolil, že sirotci odtud nemusili býti stavěni na budoucnost na zámku Mikulovském, ale na zdejší radnici za přítomnosti úředníka, purkmistra a rady; mohli si je Pouzdřanští též bráti do služeb, ale tak se mělo s nimi zacházeti, aby neutíkali s panství a nepřecházeli na jiná panství.[2])

Do vlády prvního spadá dokončení, do druhého následky 30leté války. Sám doznal kníže, že za války tak zpustošeno bylo městečko, že počet poddaných se zmenšil skutečně. Za vpádu Turků a Tatarů r. 1663 byli četní obyvatelé pobiti, a celé městečko zničeno ohněm.

Bývalá tvrz — nynější zámeček na sev.-vých. straně městečka na pravé straně silnice od nádraží, jest jednopatrová budova starobylá (v oknech se starým got. ostěním), v níž není dochováno ničeho; vždyť zde vrchnost nesídlí od r. 1630! Doby Žerotínů nevrátí se již. Valy zasypány, náspy srovnány... Od zámečku silnicí jest oddělen vrchnost. dvůr.

Vrchnosti patří dvůr, mlýn a cihelny; dle její fasse r. 1750 bylo u dvora 231 m. polí, 15 m. pastvin, 13 m. zahrad, 57 m. vinic, 44 vozů sena, rybník na 80 kop kaprů (dnes louka „am Teich“ a 1119 m. lesa; poddaní dávali 306 zl. 56 kr. různých činží, obec husu, 104 slepice, 50 lib. loje, mlynář 908 zl., 60 m. pšeničné a 35 m. žitné mouky, 30 m. pšenice; obilný desátek činil 57 m. pšenice, 172 m. žita, 21 m. ječmene a 80 m. ovsa, vinný 53 vědra. Robota: Sedlák 52 dní se 4, $^1/_2$láník (9) s 2 koňmi, $^1/_4$láník (40) 104 a domkář (28) 52 dní pěšky. Farář dostával od vrchnosti 116 zl. 40 kr., 30 m. ovsa a $^1/_2$ m. hrachu. R. 1775 již $37^1/_2$ zl. a 10 věder vína. Do t. r. se robota zhoršila jen u domkářů, kteří robotovali od sv. Jiří do sv. Michala 2 dni

[1]) Burgk Nicolspurg 20. Novembris 1637. (6 perg. listů v něm. jazyku v obec. archivu).

[2]) Burg Nicolspurg 10. October 1656. (Něm. orig. na perg. [65 × 53 + 7] v obec. arch.).

týdně, jinak 1 den; usedlý dával po $22^1/_2-36$ mázích vína horného práva; mlatci ze 34 m. obdrželi 4 m. a odpuštění roboty.[1])

Svob. dvůr[2]) (r. 1627—1793). Kašpar z Žerotína prodal[3]) vládykovi Bohuslavu Kozovi z Hradiště, úředníkovi na Pouzdřanech, za službu prokázanou p. Janovi Diviši z Žerotína, dům (dnešní č. 74.) v městečku Pouzdřanech s lánem polí, zahradou jednou za domem, druhou u šanců, třetí u Hatí, s 2 zahrádkami na Rybníčkách, s vinohrady (v Zatcích, Altenberku, Štrossbercích, Saueresích (na Uherčicku) v Dol. a Hor. Kolbách, Nové hoře, Sauerachtlích) a osvobodil[4]) jej od všech robot, platů, desátků obilných a vinných; nesměl šenkovati vína v Pouzdřanech, ale mohl prodávati pod obručí; koňský, hovězí, ovčí a sviňský dobytek mu povoleno pásti mezi obec. stády v Pouzdřanech neb Uherčicích. R. 1628 p. Koza osvobození i na podsedek („Vernerovský“) ležíci vedle dvora jeho.

Majiteli jeho byli: Gaimann, Starrhans, Senát, za něhož o vpádě tatarském r. 1663 byl dvůr spálen, a dvořák usmrcen, vdova po něm Veronika, před r. 1673 Mikuláš Nusser (měl 2 l.), l. 1682—1687 hr. Sidonia Isabella Lipská; 1687 Jiří Bedřich Schierl z Schirndorfa; 1695 Leopold Podstatský z Prusinovic, 1699 Leopold Max. Gränzer z Gränzenbacha, 1707 Karel Václav Šubert z Blauenfelsa s manželkou Marií Alžbětou byli velkými dobrodinci kostelními; 1717 Karel Zillinger; dědicové jeho prodali dvůr Tomáši Kremrovi, po němž vdova r. 1747 odstoupila jej Gabrielovi Fr. Brevisovi, kterýž přiznal r. 1750 u dvora 225 m. polí, 3 m. zahrady, 12 vozů sena a otavy, $44^2/_8$ m. vinic (u Pouzdřan $19^1/_2$ m., u Uherčic v „Kolbách“) $16^6/_8$ m., 3 m. pusty, 3 m. pod vrchn. činží; ze 4 svob. domků dostával 28 zl. činže, 7 zl. ze světničky u lisovny, 7 zl. z domku kožešníkova; 1758 Jakub Jeřábek, od něhož si jej koupil za 9800 zl. 1764 sv. p. Kajetán Šternek, jenž přenechal 1785 dvůr za 19.200 zlatých hr. Janovi z Waffenberka sv. p. z Mödlinga.[5]) Týž zrušil

[1]) Dominikální oddělení, č. 141; urb. fasse, 22; rekt. odd., 138.

[2]) Připomínaný dvůr r. 1381 jest dnešní vrch., a nikoli býv. svob., jak tvrdí Volný (M. M., II., 2., 193) a Ant. Schwetter (II., 255).

[3]) Na Pouzdřanech, na den Nalezení sv. kříže 1627.

[4]) Orig. na perg. dochován u majitele dvorského stavení.

[5]) O ryt. rodě Waffenberků viz Der mähr. Adel, 169.

dvůr, rozprodav jeho pozemky (64 j. 142 □⁰ polí, 14 j. 175 □⁰ vinic, 12 j. 1492 □⁰ luk a zahrad) poddaným v l. 1790tých s povolením guberniálním. Dvorním dekretem (18. května 1793) byl ze zem. desk vymazán.[1]) I potom slují majitelé býv. dvora svobodníky, na př. r. 1828 „svobodník" Jan Pischnietz.

Kostel sv. Mikuláše (r. 1692 sv. Mikuláše a sv. Václava) na městečku na místě poněkud vyvýšeném vybudován v pěkné pozdní gotice (obr. 48.) tam, kde stával před tím starý kostel s kaplí P. Marie;[2]) na podpěrném pilíři za presbytářem jest poznačen rok dokončení stavby: 198 (= 1498)[3]): v 7 oknech (4 v přesbytáři a 3 na jižní straně mezi jednotlivými pilíři dochována jen umělecky udělaná kružba. Sanktuarium, sedile (dochován jen kamenný rám, okrasy vytlučeny), vchod ze sakristie a hlavní portál na záp. straně, jehož část oblouku odstraněna, aby tam mohl býti zasazen znak Dietrichštejnů, poukazují na býv. krásu v jednotlivostech. Jen gotická klenba v kostele ustoupila valené (snad po požáru r. 1696).

Má 3 oltáře: hlavní s obrazem Navštívení P. Marie od Sterna (z r. 1748); zdobí jej sochy sv. Mikuláše, Ivana, Václava a Gertrudy; vedlejší:[4]) sv. Jana Nep. (na evang.) a Neposkvrněného Početí P. M. (na ep. straně); sochy na hlavních a vedlejších oltářích, a štukové ornamenty na nich jsou uměleckým dílem (z r. 1748 a 1749) Ignáce Langenlachra, dietrich. dvorního sochaře. Vnitřní zařízení kostelní v slohu renaissančním. V lodi visí obrazy sv. Frant. Xav. a Františka Borgiáše od Zambacha (?), na kůře 3 biblické od Justa z Nÿpoorta.

Na věži k sev. kostelní straně přistavěné z téže doby s věžkami nahoře v 4 rozích a vyzděnými ciferníky na hodiny jsou 4 zvony a hodiny; věž se zvony a hodinami patří obci.

Zvony. Největší (784 kg) s nápisem: a faMe, peste aC beLLo LIbera nos DeVs (= 1756). — Zu Gottes Ehre goss mich

---

[1]) Vrchn. přiz., 141/2.

[2]) Jindřich z Lipého jej r. 1375 nadal bohatě (... jährlich 2 Muth Korn von der „Poßelmühle", 2 Stück Holz, 2 Weingärten und 1 Freihof im Dorfe sammt Teich- und Fischwasser von der Dorf- bis zur Grabmühle). Poznámka u Volného (M. M., II., 2., 192). Citovaný pramen (urkdl. Auszg.) jest neznám.

[3]) Volný (M. M., II., 2, 203) má mylně 1494. Týž a po něm Schwetter (II., 250) míní, že byl t. r. jen opraven.

[4]) R. 1499: sv. Kateřiny a sv. Jana Křt.

Obr. 48. Pouzdřany: Farní chrám Páně. Fara. Dům s podloubím.

Joannes Begl in Znaym. Anno 1756). — Vypouklé obrazy: Neposkvrněné Početí P. M. a sv. Gotthard.[1]) Druhý (448 kg): Fidelium animae per misericordiam Dei requiscant in pace. Joannes Mellack goss mich in Brünn. Anno 1698. — Třetí (280 kg.): A fulgure et tempestate libera nos Domine. Joannes Babtista Mellack me fecit Brunae. Anno 1696. — Na něm obraz sv. Mikuláše. — Čtvrtý (45 kg): S. Barbara, ora pro nobis. Anno 1713 goss mich Sigmund Kerker in Brünn.

Kostelu patří 1 j. 576 □⁰ polí, 4 j. 594 □⁰ vinic, 2 j. 752 □⁰ luk, lisovna, stodola a činže z louky.

Hrobky v kostele jsou 2: v presbytáři a lodi (t. zv. „Bürgergruft"). Hřbitov zdí ohrazený býval kolem kostela, na němž se pochovávalo do r. 1784; po zrušení jeho t. r. jest na jižním konci městečka blíže silnice k Strachotínu.

Blízko oltáře P. Marie jest zazděn mistrně v kameni udělaný epitaf rodiny Jana Bentera[2]) († 1597); 9 vytesaných klečících postav a 2 děti zabalené v peřince jsou Benter, 2 jeho manželky a 8 dítek. Nad jejich hlavami jest kříž s Ukřižovaným v polokouli upevněný, u spodku hadem obtočený a umrlčí hlavou ukončený; po obou stranách paty kříže 2 desky s nápisy. Úplně nahoře vinařský nůž s 2 hrozny a písmena H(ans) P (= Benter).

Nápisy zní:

ANNO · 1571 · IST HER HA
NS BENTER VON OPTINGE[2])
AVF · PAVSARAM · KOMEN · AL
TA · VORBLIEBEN · VND IN 71 (1571)
IAR · DEN · 17 · FEBRUARI · MIT
SEINER · HAVSFRAW · ELENA
VORELICHT · HAT · MIT · IHR
GEZEIGEET · ZWO TOCHTER
VND · FVNF SON · VND · SEINE
HAVS FRAW · IN · 96 · (= 1596) IAR · DEN
16. SEPTEMBER · VORSCHI
DEN · VND ER · HANS · BEN
TER · WIEDERVM · VOR · HEI
PET · ZV · SEINER · HAVS ·
FRAW · SOFIA · IM 97 (= 1597) IAR
DEN · 5 · IANUARI · VND
ER · HANS · BENTER · IN DIE
SEN 97 · (= 1597) IAR MIT TOT AB
GANGEM HAT ZVVOR EI
NEN · SON STEFFAN MIT
IHR ERZEIGET AVCH NA
CHER · IN 10 TAGEN VOR
SCHIDEN · VND SEINE · HA
VS FRAW · SOPHIA · DEN ·
18. IANVARI · IM 98 · (= 1598) IAR MIT
TOT · ABGANGEN · LIGEN ·
ALHIE · BEGRABEN · WELCH
EN · SELEN · GOT · WOLLE
GNEDIG SEIN · VND EINE
FRÖLICHE AVFER STEHV
NG. VORLEIEN · AMEN.[3])

---

[1]) Za faráře Vavřince Theinera (1751—1763) byl zvon přelit.

[2]) Schwetter, o. c., 250 má chybně: BRENNER . . . a . . . OBTINGE.

[3]) Volný (K. T., II., 111) a po něm Schwetter (str. 250) špatně rozuměli

Při vnější zdi presbytářní jest náhrobek (233 cm vysoký a 105 cm šir.) Volfa Krištofa z Lichtenštejna, jenž se zabil r. 1553 pádem s koně. — Kámen, v jehož spodní polovici jest znak lichtenštejnský, jest poněkud poškozen v hořejší části, kde jest nápis:

(ANNO) DN̄I IM 1553 DEN 29. IULŸ | (IST) DER WOLGEBORN HERR HERR | WOLF CHRISTOF HERR VON LIECH | TESTAIN VON NIKOLSPVRKH | AUF PAUSRAM AIN TÖTLICHEN | FAL MIT AINEM ROS GETHAN VN̄ | ZV MITERNACHT DARNACH IN | DEM HERREN VERSCHAIDEN VND | LIGT HIE BEGRABN. DEM VN̄ VNS | ALEN GOT GENEDIG SEI. AMEN.[1])

R. 1800 byl vykopán ze země před prahem postranního vchodu a dán za práh k faře. Odtud jej vyzvednouti a za presbytář postaviti dal nynější farář.

Matriky narozených počínají r. 1630, oddaných r. 1639 a zemř. r. 1635. Křížů jest ve farnosti 8, na cestě k Popicům kaple sv. Rosalie (vyst. Pouzdřanskými r. 1832, kdy † 98 lidí), 2 Boží muky, 2 sochy sv. Jana Nepom. (na městečku z r. 1715 od Augustina Seckory [= Sékory či Sýkory] a manželky jeho Evy, u mlýna s nápisem CoLenDo Cape IoanneM (1751]). — V 14. stol. byla zde kaple P. Marie, kterou bohatě nedal pan Jindřich z Lipého. Za brzkých náboženských převratů zanikla, že se ani neví, kde stávala. Snad to bylo pouhé kapelní nadání ve far. kostele, snad zámecká kaple, jak míní Volný.

Duchovní správa. Že by Pouzdřany sluly někdy Poříčany,[2]) jest nesprávno. Tím odpadá tvrzení, že by je s Popicemi koupil r. 1291 klášter Dolnokounický od Jindřicha z Lichtenštejna, a že by patronát pouzdřanského kostela náležel témuž klášteru do r. 1527. Z farářů znám r. 1344 Jan, a před r. 1393 Bohuněk, s nímž Žďárský klášter soudil se o vinné odsud desátky (v. dějiny), jež si farář přivlastňoval. Spor ukončen na klášterní prospěch, a farář odsouzen nejen k náhradě škody, nýbrž nucen navrátiti

---

rokům; viděliť v nich roky stáří, a přece jsou to zkrácené letopočty! . . . . . Aufſchrift beſagt, daß 1571 hierher der 71jähr. Hanns Bener v. Oblinge (?) mit ſeiner Frau Helena gekommen; dieſe † im 96. Lebensjahre, und der 92jährige Greis eheligte nochmals eine Sophia, erzeugte mit ihr 1 Sohn und † im 97. Lebensjahre, Sophia aber im 98ſten . . .!!

[1]) Schwetter (o. c., 250) poznamenal nápis špatně (. . . WOHLGEBORENE . . . LICHTENSTEIN . . . NIKOLSBURKH . . . MITTERNACH . . . IM . . . DEM IN WI VNSALEN . . .) vynechav ještě mnohá slova.

[2]) Volný (K. T. II., 112). — Stávaly blíže Malešovic (v. t.)

i zadržovaný desátek, zaplatiti útraty spojené se soudem a nahraditi škodu 110 gr. — R. 1499 odkázal zdejší řezník Mikuláš 20 dukátův a achtel vinohradu k oltáři sv. Kateřiny a sv. Jana Křtitele, a farář Bernardin či Bernard s podmínkou byl uznán za oltářníka, že bude míti kaplana na sloužení mší sv. — Týž farář dle povolení[1]) Krištofa z Lichtenštejna smluvil se r. 1501[2]) s obcí o náhradu za farský desátek obilní s polí („Lehen", „Halbe a Viertllehen"); byliť Pouzdřanští proměnili pole na vinice „Neue Sätze" neb „Neusatz" a „Weingärten". Dle smlouvy mělo se dávati za býv. desátek z celého vinohradu vědro, z $^1/_2$ vinohradu $^1/_2$ vědra, ze $^1/_4$ vinice $^1/_4$ vědra a z $^1/_8$ vinice $^1/_8$ vědra a nic více.

Než vniklé sem luteranství za II. polovice 16. stol. odvrátilo ponenáhlu celé městečko od církve; na faře žili pastorové, z nichž známe jen Matouše Schmidta z l. 1616—1622, za kteréhož byly vedeny již matriky. Dochovala se kniha, v níž se za katolických farářův pokračovalo, ale listy (12 fol.) se zápisy z luteránské doby násilím vyřezány; po 4. stránce oddavek následují 4 listy se seznamy[3]) přistouplých ke stolu Páně za léta pastorování jeho: r. 1616 432,[4]) r. 1617 527,[5]) r. 1618 587, r. 1619 566,[6])

---

[1]) Nikolsburg am Eritag (= Erichtag = Dienstag) Sand Wenzlaw des heiligen Königstag (28. září) 1501. — Něm. orig. na perg. (37 × 23 + 6) v obec. archivě.

[2]) Pawßramb an Sambstag nach Sand Michelstag (= 29. září 1501). — Něm. orig. na perg. (37 × 21 + 7) v obec. arch. — Svědky byli: Hanuš Giessenperger zu Pflangau a Wolfgang Volkraen; pečeť onoho jest dochována.

[3]) „Verzeichnuß der anzahl Communicanten, welche das hochwierdig. Sacrament des wahren Leibes und Bluetes Jesu Christi nach seiner Ordnung und einsetzung geistlicher weis empfangen haben" zní nápis.

[4]) Item (24. Aug.). Ist Herr Mathäus Schmidt, Pfarrer allhier, mit seinem Weib, Mutter von Herrn Thoma Nikolaide, Pfarrer von Auertschitz allhie in der Kirchen communicirt worden. — 23. Octobr. 30 Personen publice. Darunter auch gewesen ist Abraham Wacker, welcher bisher dem Schweitzer-Brüderischen Irthum anhängig gewesen, aber auf treuen Unterricht durch Erleichtung des heil. Geistes denselben renuncirt, und zur wahren Lutherischen und Augspurgischen Confession sich begeben hat.

[5]) Mezi nimi pí. Suzanna ze Slavkova, dcera † Christmanna z Pouzdřan, kteráž na Slavkově u Čes. bratří (pikhartů) nechtěla přijímati.

[6]) 23. Juni sind in meiner Krankheit durch Johannem Fabricium, Pfarrer von Pohorlitz, 27 Personen communicirt.

r. 1620 619,[1]) r. 1621 661,[2]) r. 1622 621.[3]) Za potomních dekretů vypovídacích vystěhovali se někteří, jiní vrátili se do církve.

Od r. 1538 žili zde (. . . angefangen zu hauſſen . .) novokřtěnci, kteří měli dvůr (2 domy) se zahradami (13) a poli (6 honů), valchu, brusírnu, koželužnu a lázeň, jíž užívali rádi šlechtici.[4]) R. 1597 na pochodě do Uher byly v novokřtěneckých domech v Pouzdřanech, Popicích, Strachotíně, Šakvicích a Nov. Mlýnech od 27. července po 5 dní 4 prapory jízdné z Frank, jež vedl nejvyšší hr. Jiří Bedřich Hollach; měli s nimi mnoho útrat. Za dob Fridricha z Žerotína bylo jich na celém panství jeho (v Pouzdřanech, Pohořelicích, Židlochovicích, Nosislavi a Nikolčicích) na 3000. R. 1601, kdy císař Rudolf II. hroze nemilostí císařskou, rozkázal stavům, aby vypudili novokřtěnce, kde by na mlýnech byli anebo bydleli mezi nimi, trpěly Pouzdřany, Němčice, Nosislav, Nové Mlýny, Šakvice a Strachotín vojskem. Podobně r. 1608 po 3 týdny leželo císařské vojsko v domech jejich zde a v celém okolí. Z kazatelů jejich zde zemřeli: Petr Hagen (1551), Kristian Dietel (1580), Hanuš Steindl (1621), z hospodářů: Michl Kern (1561), Noa Weiss (1606) a Jan Pomersumer (1611). Ještě r. 1622 dne 22. února zvolili si (jsouce $^3/_4$ roku bez pastýře) sice s jinými i pouzdřanští starší za svého duchov. ředitele Valtena Wintera († 1631 v Sobotišti v Uhrách), ale brzy po vypovídacích dekretech (dto. 28./9. 1622) Ferdinanda II. odstěhovali se většinou

---

[1]) Den 12. Janur. iſt Herr Mathäus Schmidt, Pfarrer allhie, ſammt ſeinem Weib, Mutter und Dienſtknaben publice in der Kirchen durch Herrn Michaelem Lachonosarium, Pfarrer von Woikowitz, cummunicirt worden.

[2]) 9. Mai bin ich Mathäus Schmidt, damals Pfarrer zu Pausramb, neben meinem Weibe Katharina im Exilio wegen der Florentiner und Spanier, die im Markt und auch 17 Tag im Pfarrhof lagen, und mir mein Wein, Haber und, was ich hatte, verzehrten, und was zuviel war, noch mitnahmen, zu Dürnholz durch den ehrwürdigen Herrn Magistrum Kuglerum communiciret worden. — Den 5. Auguſt hab ich zu Popitz den ehrwürdigen Herrn Petrum Möde, Pfarrer zu Popitz ſammt ſeiner Hausfrau Barbora dort in der Kirchen communicirt.

[3]) Toho roku byl 10. července v Popicích farář Petr Möde u přijímání a Schmidt 5. května s manž. a matkou zde. Veřejné přijímání lutheranů (71) bylo 11. prosince — poslední.

[4]) Karel z Žerotína se zmiňuje ve svém „Diariu“ (pag. 42), že „Ibi apud Anabaptistas [nam illic Dominus (t. j. Fridrich z Žerotína) in balneo laverat] pransi sumus.“

do Uher.[1]) Jejich zahrada „Brüdergarten“ připadla faře; nynější farář ji zaměnil za 2 pole se stavitelem Jakubem Schubrem, jenž si tam vystavěl dům. V ní bývali i pochováváni, ježto se přichází často na hroby. — Mnozí se v městečku domnívají neprávem, že prý to byli čeští bratří!!

Po vypuzení nekatolíkův byly napřed krátce Pouzdřany a Popice přif. do Uherčic. Ježto farář Kristián Knapp mnoho musil trpěti od nekatolíků („a stomachis lutheranis“), odešel do Pouzdřan, a kard. z Dietrichštejna povýšil Pouzdřany na faru, připojiv k nim Uherčice a Popice jako filiálky. Nový farář byl Charvát z Frelichova; za něho r. 1630 pokračováno v matrikách. Zemřel r. 1632, a nastoupil po něm Řehoř Maleš;[2]) nástupci jeho byli: r. 1634 Vavřinec Meč, „farář pouzdřanský a uherčický“, r. 1641 Petr Skála († 1643) a Vavřinec Knopp (— † 1661), za něhož poznamenány křty z Popic, Němčic, Vranovic a z Ivaně, r. 1645 i z Pasohlávek, Vlasatic, Troskotovic a Hustopeče. Uherčičtí měli své matriky zvláštní. R. 1644 a 1653 byly bisk. visitace. Faráři sice bydleli v Uherčicích po nějaký čas, ale přece investováni byli na faru pouzdřanskou a uherčickou. Pro vpády turecké r. 1663 byly dítky křtěny ve Vistonicích, kamž byl se utekl farář s většinou obyvatelův.

Martin Gsangg (— † 1681), jenž popsal r. 1672 svou farnost do mikulov. děk. knihy takto: Nekonsekrovaný kostel sv. Mikuláše měl 3 oltáře: hlavní Navštívení P. Marie a sv. Mikuláše, vedlejší na evang. straně P. Marie; kostelu patřilo 6 acht. vinic; hřbitovy byly 2 (okolo kostela a mimo městečko); filiálky: Uherčice a Popice. Příjem farářův: Místo některých desátků, jež béře patron, dostává farář roční deputát: 100 zl., 30 m. žita, 3 m. pš., 4 m. čočky, 30 m. ovsa, 24 věder piva; od obce Pouzdřanské 10 věder vína, od Popické 5 věder vína a 48 zl.: z Uherčic dostává všechen desátek k domům náležející; tam

[1]) Dr. Jos. Beck, Die Geschichts-Bücher der Wiedertäufer, 135, 196. 213, 325, 328, 353, 355, 361, 404.

[2]) Dle památní knihy pouzdřanské † Knapp až r. 1636, a nastoupil po něm ihned Vavřinec Meč. Téhož r. 1636 darovalo městečko kostelu 1/4 vinice „auf dem Berg neben den Graben hinter dem Friedhofe“. Kostel. hospodáři měli se starati, aby vinice byla obdělávána. Víno, jež se urodilo, prodávalo se na prospěch kostelní; ale sousedé nikdy nemusili k ní robotovati aneb dělati.

náleží faře 2 lány polí, 2 louky a les „Luß“. Fara v Pouzdřanech vystavěna dobře; varhaník zdejší mimo byt má od obce 20 zl., za křest a za oddavky po 4 gr., za pohřeb, zvonění a zpěv 16 kr. a plat za učení chlapců; uherčická škola zpustošena Tatary.

Jan Greiff (—1691), magister filosofie a kanovník mikulovský, okrášlil kostel vně i vnitř (nová kazatelna, 3 stříb. kalichy a monstrance).

Uroz. a učený Jan Method à Denne (— † 1712) obdržel faru od knížete za odměnu za práce vykonané v Bosně a Slavonii s jeho synem; od něho pochází zpráva v mikul. děk. knize z r. 1691: Oltáře 3, z nichž třetí Ukřižovaného. Farním kostelem býval uherčický, a v Pouzdřanech byla filiálka. Když však Uherčice byly mnoho zpustošeny a obyvatelův ubylo mnoho a faráři umírali předčasně, odstěhovali se do Pouzdřan, kde krajina na pěstování vína a i jinak zdála se jim příhodnější. Pak Pouzdřany staly se farními a Uherčice filiálkou; hospodářství v Uherčicích spravoval podruh. Když však r. 1663 vpádem tatarským celé město bylo zničeno ohněm, odstěhoval se na čas farář do Uherčic; jak fara opravena, vrátil se zpět. Poněvadž vrchnost brala od nepaměti desátky v Pouzdřanech a Popicích, dávala faráři deputát: 116 zl. 40 kr., 30 m. žita, 8 m. pš., 30 m. ovsa, 4 m. čočky, 24 věder piva; dříví mohl si vziti dle libosti, jen sekání a dovoz si platil sám; od obce Pouzdřanské měl 10 věder horného vína, od Popické 5 věder a 48 zl. Uherčický desátek, ježto přemnohé domy byly zpustlé, 70 mand. pš., 70 mand. žita, 63 mand. ječm. a 95 mand. ovsa.

Matouš Heindrich (— † 1751), za kteréhož ustanoven lokál. kaplan v Uherčicích, jemuž farář dával 182 zl. 30 kr. a $^1/_2$ koledy. Karel Tinz (1763—1798); zříz. lokálka r. 1767 v Popicích. R. 1771 měl farář stodolu v Uherčicích, 17 j. polí a 2 louky, v Pouzdřanech 2 loučky; v ročním deputátě uvedeno 18 sáhů dříví (místo býv. libovolného množství). Desátek z Uherčic dělal: 26 kop pš., $24^1/_2$ kopy žita, 21 kop ječ. a 20 kop ovsa; nad to dostával 7 zl., 10 věder vína a 10 věder burčáku z Pouzdřan, 15 zl., 20 věder vína, $2^1/_2$ m. ovsa a 20 věder burčáku z Uherčic, $13^1/_2$ zl., 5 věder vína, $2^1/_2$ m. ovsa a 56 zl. na lok. kaplana z Popic. 2 kostelníci bývali osvobozeni od roboty, mívali za requiem 15 kr., za oddavky 7 kr., z prodeje bečky vína $1^1/_2$ zl., z fundací 5 zl. 58 kr., varhaník 20 zl. od obce, 3 zl. 24 kr. za spravování

hodin, 2 zl. za některé svátky, 6 zl. sbírkou, z fundací 32 zl. 36 kr., od vrchnosti 6 m. žita, 1 m. ovsa a 2 m. ječmene, za pohřeb dospělého 30 kr., se mší sv. de Rq. 1 zl. 15 kr., za pohřeb dětský 24 kr., za zvonění 18 kr., za vyučování dítěte, kteréž čte a píše, čtvrtletně 24 kr., které se učí jen čísti, 18 kr. a od každého pecen chleba a v zimě půl sáhu dříví. Zanechal svou knihovnu 812 děl o 1500 svazcích faře. Mezi nimi jsou některé prvotisky.

Benedikt Knauer (1803—† 1812) býval židloch. děkanem; — Tomáš Šubert (— † 1832); — Karel Grohmann (1864—1900); — Josef Mahr (—1903), dnes mikul. kanovník; od r. 1907 Emil Korejsl.

Přifařeny byly: Uherčice v l. 1630—1718 a Popice v l. 1630—1767. — Fara jest majetkem patronovým. Vlastní jmění kost. dělá 13.539·79 K, nadační 21.478 K, far. obročí 46.380·4 K, chud. ústavu 7250·5 K, stříb. fondu 1831·6 K, knihovního 480 K, pro studující 1098 K, sklepního 700 K. — Farní reality u Pouzdřan 94·77 a, v Uherčicích 1304·17 a v ceně 15.406·4 K; hospodářské budovy v Uherčicích vyhořely 1846, a místo po nich prodáno násl. roku za 922 K. Faráři patří též 10 dílů v obec. lesích uherčických, z nichž 5 ponecháno hned při založení lokálky tamnímu lokál. kaplanovi.

Škola. Dle domácího protokolu (zal. Jiljím Babokem roku 1840) byla škola v městečku s poč. 16. stol.; do ní v 2. pol. 17. věku chodily též dítky z Uherčic a Popic; r. 1865 povýšena na dvojtřídku, a vystavěna budova na dnešním místě; r. 1886 po rozšíření na dvojtřídku vyučovala se po 10 let třída na radnici; r. 1896 budova rozšířena přístavbou. — Školní pomocníci od r. 1822. Učitelé v 17. stol. sluli: 1635 Zachariáš Schrigk (jeho heslo: „Dulcia non meruit, qui non gustavit amara"), 1637 Šimon Diettl, 1641 Jan Shomčanský, 1641 Adam Lhemann, „laureatus počta", 1642 Jiří Pohle („Pax pietas mentis, pax est pincerna salutis"), 1671 Jan Fürrer, 1672 Samuel Uher („Vanitas vanitatum et omnia vanitas"), 1678 Jan Markl, 1681 Jan Streißel, „schulmeister" v Pouzdřanech, Uherčicích a Popicích, 1684 Jan Goltz, rhetoricae facultatis studiosus („Recta faciendo neminem timeas"), 1691 poděkoval se Matyáš Soffrian, 1696 Jiří Dittrich; v minulém věku Václav Hošek (1847—1886), Karel Hájek (—1891), Matyáš Langer od r. 1892 podnes.[1]) — Dětí letos 196.

[1]) Učitel Jan Freyberger odpověděl na dotazník Vlastivědy.

Dle přiznání z r. 1812 činil příjem učitelův: Od obce 31 zl. 24 kr., $8^7/_8$ m. žita, 9 kop otýpek a 11 zl. na místě dřívější koledy, od vrchnosti $3^1/_2$ sáhu dříví, za varhanictví 27 zl. 27 kr., z nadací 17 zl. $59^1/_2$ kr., na struny 5 zl., štola a škol. plat: za každé dítě v 1. tř. $^1/_4$letně 18 kr., v 2. tř. 24 kr.; místo dřívějšího pecna chleba (6 lib. těžkého), jejž dostával $^1/_4$letně od každého dítěte, po úradku s obcí měl $^1/_8$ m. žitné mouky.

Na městečko povýšeny Pouzdřany r. 1581 cís. Rudolfem II. na žádost Fridricha z Žerotína;[1]) byl' zmíněný pán mnohé pilné a platné služby prokázal jak císaři samému, tak i předkům jeho.

Trhy. Zároveň se svým povýšením obdrželo městečko 3 výroční trhy od téhož císaře: 1. na den Hromnic, 2. na neděli před Sesláním Ducha sv. a 3. na den sv. Jiljí, a týdenní trh na každou sobotu.[1]) Po 2 letech vydán majestát, kterým z některých přičin na žádost téhož pána z Žerotína přeložil cís. Rudolf výroční trh, kterýž by měl býti držán v neděli před památkou Seslání Ducha sv., na pondělí po neděli Cantate, a týdenní ze soboty na středu.[2]) R. 1637 nejen potvrdil Maximilian z Dietrichštejna privileje Pouzdřanských, ale přidal jim i 4. výr. trh dle privileje cís. Ferdinanda II. pro Max. knížete z Dietrichštejna (Wien 7. Augusti 1629); odtud se konaly trhy: 1. na den Hromnic se 4 týdny frajunku tak, že sousedé směli svobodně nalévati, 2. v pondělí po neděli Cantate s frej. 14 dní, 3. v neděli před sv. Petrem a Pavlem s frej. 4 týdnů, a 4. v neděli před sv. Jiljím s frej. 4 týdnův.[3]) — Dnes se konají v pondělích 1. po Hromnicích, 2. po neděli Cantate, 3. před sv. Petrem a Pavlem a 4. po sv. Bartoloměji; trh týdenní ve středu.

Dochovaná pečeť z r. 1587 má znakem 2 dubové listy s 2 žaludy a nápis: „SIGILLVM · OPPIDI · PAVSRAM · 1587 · “; novější: MARKT · GEMEINDE ⊠ PAVSRAM ⊠; rychtářský prsten s týmž znakem: R. Z. P. (= Richter Zu Pausram) 16—09.

---

[1]) Na hradě našem Pražském, v středu po sv. Linhartu 158[1]. — Čes. orig. na perg. (50 × 25 + 9) v obec. arch.; pečeť cís. dochována; tamž jest i němec. překlad.

[2]) Ve Vídni, v středu po první neděli v půstě, kteráž slove Invocavit, 1583. — Čes. orig. na perg. (56 × 25 + 9) v obec. arch.; pečeť cís. dochována. — Němec. překlad též v obec. arch.

[3]) Burgk Nicolspurg 20. Novembris 1637. — 6 perg. listů s porušenou pečetí v obec. arch. (němec.).

R. 1754 spravovali obec purkmistr, rychtář a 7 přísežních; dnes starosta, 3 radní a 28 výborův.

Obec. majetek: (1671) 21 m. polí ve 3 kusích, radnice, kovárna; r. 1749: $23^{6}/_{8}$ m. polí, $107^{6}/_{8}$ m. pastvin, $5^{2}/_{8}$ m. úhoru, $7^{7}/_{8}$ m. vinic, $3^{3}/_{4}$ vozu sena a vinný šenk (prodalo se $15^{1}/_{12}$ vědra domácího a $312^{2}/_{12}$ vědra cizího vína); dnes: 33·4856 ha polí, 32·5272 ha luk, 1·2994 ha vinic, škola, chudobinec (č. 74.), chorobinec (č. 1.), radnice (č. 84.), neplodná půda 91·29 a; — trati: Erlwiesen, Schwartzgartenwiesen, Kohlstadt, Klause, Erlleuthen, Wöhrholz, Čédy (In den Czedern), Stierwinkelleuthen, Überfuhr-, Kletten-, Kripp-, Wasser-, Kleinwiesen-Leuthen, Unter a Oberleuthenfeld, Gerichtfeld (dř. Beim Gericht), Kurzäcker, Kurzfeld, Deteman; (vinice) Grund, Altenberg, Satzen, Strassberg, Vorderberg, Leuthen, Weingärten, Lahmgruben (r. 1673), Jungen, Zehete (1749), In Kurtzen, Kolm (Kulm = Chlum); (louky) Almwiesen, Haus- a Krautwiesen; celkem jest v katastru: 655·5 ha polí, 179 ha luk, 18 ha zahrad, 101 ha vinic, 49·9 ha pastvin a 299 ha lesa.

Název trati „Beim Gericht“ poukazuje na dřívější (do r. 1729) soudní či hrdelní právo.

Obyvatelé zabývají se hlavně hospodářstvím; vinice se připomínají již r. 1240. Horenské právo obdrželi Pouzdranští r. 1593 od Fridricha z Žerotína.[1])

Staré rodiny na domech jsou: Grabscheit (1635), Axmann (1648), Rauer (1639), Stöhr (1637), Zellner (1663), Kraus (1650), Kienberger (1658), Grund (1706), Blihall (Plíhal) (1709), Eckert (1656), Gerschitzka (Jeřička) (1714), Hauk (1630), Krumpack (1674), Kollinský (1675), Miksch (Mikeš) (1631), Ráb (1713), Rofoll (1640), Springer (1644), Schwab (1643).

Mimo městský úřad jsou zde pošta (od r. 1868), stanice státní dráhy (dř. Ferdinandovy) 29 km od Brna a Raiffeisenka (z r. 1895). — Spolky: vysloužilců (1893), hasičský (1885), Ortsgruppe der Deutschen Südmährens, Deutscher Schulverein, hospodářský.

---

[1]) Schloss Selläbicz (= Židlochovice) 3. Septembris 1593. — Něm. orig. na 2 perg. listech (66 × 55 + 6) v obec. archivě. Z 5 pečetí nedochována žádná. — Maximilian z Dietrichštejna potvrdil je r. 1637 (Wien 12. Martii 1637). 6 listů na perg.; pečeť dochována. Dle pověsti mnohá města z Moravy a z Čech mívala zde vinné sklepy a vinaře.

Zde se narodil sv. p. Vilém Reinländer (* 1829, † 28./1. 1910 v Porto Rose). V 16 letech vstoupil k vojsku, kdež postupoval „od píky“ až na generálního inspektora armádního (1897), vyznamenav se v krvavých bojích v Uhrách roku 1848 (u Hegyese byl těžce zraněn), v Italii 1859, v Čechách proti Prusům 1866 a v Bosně 1878 (velitel 14. pěší divise). Roku 1874—1876 jako plukovník byl vojenským vychovatelem † korun. prince Rudolfa. Byl vyznamenán vojenským křížem záslužným s válečnou dekorací a řádem železné koruny.

Dr. Frant. Zellner, býv. lékař ve Šluknově v Čechách. R. 1866 dne 22. června zachránil veškeren telegr. aparát před vtrhlými Prusy. R. 1897 vyznamenán zlat. zásl. křížem s korunou.

Archiv. Ve skříni na radnici dochovalo se 6 knih jen německy psaných („Gruntovní kniha I.“ od r. 1556, „Gruntovní kniha II.“[1]) od r. 1576, „Svatební smlouvy“ z r. 1592, „Sirotčí registra“ z r. 1593, „Sirotčí registra a pozůstalosti“ z r. 1603, „Vinohradní registra“ z r. 1559) a 27 listin (12 čes. a 12 něm. originálův a 3 něm. překlady).

Na domě č. 79. jest kamenná deska zazděná, na níž lze čísti: NON MICHII (= MIHI) — SET (= SED) DIVI (= TIBI). 1610 — Verdrau Gott und Haltdt sein Gepott, so hilfft Er Dir aus Der Nott. — Martin Klein. — Na poště (č. 85.) jest deska s nápisem z r. 1597.

Neštěstí. R. 1696 2. října vznikl oheň v třetím domě dole od radnice a strávil 48 domů, 5 domků, kost. věž, faru, školu, radnici; zvony se rozlily, kostel dvakrát počal hořeti; r. 1824 vyhořelo 5 stodol; r. 1834 dne 14. dubna vyšel oheň z č. 72. a zničil 103 domy, mnoho stodol, školu a faru. — Cholera zuřila r. 1831 († 82 osob), 1832 († 92), 1849 († 87) a r. 1866 († 35). — Dne 7. května 1912 bouře s vichorem a krupobitím na zdejších vinicích způsobila škodu 15.000 K.

Samoty: Pouzdřanský mlýn (2 č. s 14 obyv.); náleží Mikulov. panství, má 10 slož. a válce a elektricky jest osvětlen. V 13 roztroušených chalupách bydlí 15 rodin s 48 obyv., jež mimo jednu jsou české.

---

[1]) Dle ní prodával dům r. 1595 p. Krištof Pacák z Dubence. R. 1607 se připomíná p. Jiřík Čaranovský, pánův hofmistr.

Pravlov

(Prahlitz) (Praulyn 1276, Prewlow, Brewlow 1323, Prewlins 1349, Prawleins 1354, 1364, de Prawloua, Prawlow 1368, Pralas neb Prales 1498), polit. a katastr. (2·21 km²) samostatné městečko v sev. cípě okresním, sev. (10 km) Pohořelic na obou březích Jihlavy, přes niž jest dřevěný most. Ježto leží jen 192 m nad mořem, trpí nejen městečko, ale zvláště farní kostel jarními povodněmi a letními průtržemi. R. 1498 připomíná se Vavřinec na dvoře jinak v Malém Pravlově (in Parvo Prales) = na levém břehu Jihlavině.

Měl s počátku XVII. stol. 71 domů (5 s poli, ostatní bez nich) a $68^1/_2$ m. polí a 437 m. vinic (= $9^{34}/_{64}$ l.); za 30leté války zpustlo 22 domů se 121 m. pustých a 22 m. osetých obilím vinic; r. 1750 patřilo poddaným $94^1/_8$ m. polí, $19^3/_8$ m. pustin, 8 m. pastvin, $341^5/_8$ m. vinic (a $75^5/_8$ m. přespolním), prodej vína na 19 sudův a $8^1/_2$ vědra, 78 domů, 44 komínů; třebické vrchnosti $30^3/_8$ m. vinic; obci Pravlovu $10^2/_8$ m. vinic; r. 1790 bylo domů 96 a 500 obyv.; r. 1890: 148 domů, 590 kat. obyv., z nichž 8 Č., 582 N.; r. 1900: 150 domův, 623 katol. Němcův. Česká menšina zmizela, ale oněch 8 Čechů žilo tam! R. 1910: 151 domů, 646 kat. obyv., 638 N. a 8 Č.

Pravlovští jsou lid tuhý a šetrný; v Trboušanech a v okolních vesnicích mají hojně pozemků; první do práce a poslední z práce.

Pravlov jest prastarou osadou trhovou, kudy vedla cesta do Znojma z Brna. R. 1086 král český Vratislav mezi jiným daroval „na Prauloue“ pouze mostné či pomostné (tributum de ponte) klášteru Opatovskému, nikoli však tržní osadu,[1]) jež zůstávala zeměpanskou. Při nadání Třebického kláštera r. 1197 kníž. brněn. Spytihněvem se poznamenává, že Štěpán Uher prodal 6. týden tržní v Pravlově klášt. bratřím.

Z těchto dvou zpráv vyvozuje Palacký v Dějinách (I., 426), že již tehdy „Pravlov bylo město dosti valné s řádnými trhy a úřady celními“. Ježto za l. 1213—1225 vyskytuje se mezi zemskými úředníky jméno p. Prosimíra zv. na některých listinách

[1]) Zpráva Volného, že r. 1052 kníže Břetislav se jménem „Pregniche“ byl daroval Pravlov s mýtem na všech mostech na Dyji nově zal. kolleg. kostelu ve Staré Boleslavi (C. D. M., I., 127), jest nesprávné, jak ukazují dějiny.

„praefectus de Prauloue“ (Prosimir de Praulow 1213, Prozimirus prefectus de Prawlowe 1222, Prozimir prefecto 1225), možno tvrditi, že za oné doby byly na Pravlově župní úřady. Jinak není kladných důkazů pro tvrzení toto. Ač není výslovné zmínky o župním hradě zdejším, lze právem za to míti, že zde býval, poněvadž r. 1225 právě na Pravlově („na Praueloue“) stala se smlouva o záměně majetku Heilvidy ze Znojma a klášterem Třebickým za přítomnosti Prosimíra a mnohých pánů vzácných.

R. 1323 zaměnil s povolením Theodorika, opata Želivského kláštera, klášter Kounický za probošta Jakuba svou ves Hájany a právo patronátní u kostela P. Marie na Starém Brně s králem Janem a s královnou Eliškou, zakladatelkou Starobrněnského kláštera, za Pravlov, mýto, majetek a práva na Pravlově. Odtud má Pravlov společné osudy s klášterem až do zániku jeho.[1])

Na povznesení blahobytu obyv. a vzrůstu městečka napomáhala nová vrchnost mnoho.

R. 1486 uher. král Matyáš jako král český, uznal Pravlov za městečko, uděliv mu dva trhy výroční, jeden trh týdenní a pečeť.[2]) Zároveň uděleno mu právo hrdelní.

Od probošta Volfganga a převory Kateřiny obdrželo městečko 3 důležité listiny,[3]) z nichž první dovolovala, aby obyvatelé ve sporných věcech horenských vyhledávali ponaučení při horenském právě v Dol. Kounicích; začež se zavázali odvozovati určité dávky;[4]) druhou obdrželi od nich odúmrt za roč. 50 kop gr.;[5]) třetí týkala se některých čtvrtí vinic, jež mohly býti proměněny za pole.[6])

Král Vladislav moci královskou v Čechách jako markrabě moravský potvrdil hrdelní právo, ale se závazkem, že v kriminálních věcech se mají odvolávati do Brna a odtud povolávati kata.[7])

---

[1]) C. D. M., I., 171, 349; II., 69, 135, 170; VI., 165.

[2]) Znaimb, Mitwoch nach St. Wenceslai 1486. — Pův. listina ztracena.

[3]) Všechny 3 jsou ztraceny; dochovaly se ve výňatku v potvrzení kníž. Ferd. z Dietrichštejna.

[4]) Kaniz, den Sambstag St. Catharinae 1486.

[5]) Kaniz, den Sonntag Vor erhebung des heÿligen Kraizes 1490.

[6]) Kaniz, Mittwoch Vor St. Appoloniae 1503.

[7]) Prag, den Montag nach dem Fronleichnambstag 1497. — Pův. listina ztracena; výňatek dochován v potvrzení kn. Ferd. Dietrichštejna; v potvrzení privilejů Marie Terezie není; byloť již ono právo zrušeno.

Pod ochranou klášterní (za probošta Jiřího) sepsány lat. německy r. 1498 „Jura et statuta“ městečka Pravlova; jest to jak po stránce právnické, tak i sociální pravý skvost dochovaný z oné doby. Obsahově týká se městečka, faráře a okolí.[1])

Proboštovi Martinovi Göschlovi a klášteru Kounickému zajistil p. Jan z Pernštejna 3 drejlinky a 4 vědra vína, které byly dávány z pravlovských desátků na Třebíč, s právem, jakýmž příslušely k Třebíči, a nepozůstavil ničeho sobě ani budoucím držitelům Třebíče.[2])

Po zrušení Kounického kláštera přejal správu jeho hejtman zemský; r. 1527 v dubnu postoupen zámek a klášter Kounický se vším majetkem králi Ferdinandovi, jenž prodal Jiřímu Žabkovi z Limberka za 19.040 zl. mimo jiné .... městečko Pravlov s farou podací, mlýnem, clem,[3]) desátkem vinným, ves Němčice s desátkem vinným a na roli Komárovské s desátkem obilním a loukou, $^1/_2$ vsi Medlova s desátkem vinným, jakž se vybíral od starodávna, s lesem k té půl vsi náležitým a loukou, ves Malešovice s desátkem obilním, pustou vsi Poříčany s desátkem obilním, farou podací a mlýnem, ves Cvrčovice s desátkem vinným, luhem neb lesem, zeliskem a jezerem,... ve vsi Loděnici 1 mana...[4]) Po † pana Jiřího Žabky r. 1552 nastoupil syn jeho Burian, jenž držel panství do r. 1567. Znak pánů Žabků lze spatřiti na kostelní věži zdejší. Ostatní majitele viz u Dol. Kounic (Ivanč. okr., 152—157). Byli to:

Za l. 1567—1578 páni ze Zástřizl (Zikmund [† 1575] a synové jeho Hynek a Jan); poslední 1576 na žádost Pravlova přeložili na český jazyk, potvrdili a rozšířili mu starobylé pořádky, zvyklosti, obdarování, majestáty, nadání a udělili horenské právo.

Jan ze Zástřizl (a na Ořechovém) vložil do desk p. Zdeňkovi Lvovi z Rožmitála a na Blatné mezi jiným i hrad a městečko Kounice, městečko Pravlov se vším jeho přísl. kromě lidí

---

[1]) Vyšla tiskem v Z. d. M. L. M., XII., 323—337 (Aug. Kratochvil) s názvem „Jura et statuta von Prahlitz“.

[2]) Z. d. b., XV., 10.

[3]) Volný (M. M., I., 409) četl místo clem „Cylom“ domnívaje se, že to nějaká osada!!

[4]) Do desk vložen prodej r. 1538. (Z. d. b., XXII., 2.)

od † pana Buriana Žabky smlouvou v témž městečku vymíněných, též s kostelním podacím i s mýtem k témuž městečku příslušejícím na ten a na takový způsob, kdož by mýto v témž městečku mýtným dal a spravil, nebude povinen ve vsi Trboušanech po druhé mýta dávati a spravovati, s desátky, horami vinohradními a z nich platy peněžitými tak, jakž registra horná ukazují, ves Němčice se vším jejím přísl., s desátky . . i s rolí Komárovskou i se zahradou panskou a platem z ní, s horami vinohradními a platy peněžitými tak, jakž ukazují registra horná vinohradní, ves Kopařovice i s mlýnem panským a se vším přísl. k té vsi a mlýnu, a s desátkem, ... kromě toho gruntu, který jest od † Buriana Žabky vymíněn, ves Trboušany . . . ., městečko pusté Jiříkov se vším přísl. a všelijakými horami vinohradními, ves Hlínu . . ., ves Nesvojovice. . ."[1])

R. 1578—1587 páni z Rožmitála a na Blatné (Zdeněk Lev a synové Maximilian Lev[2]) a Zdeněk Lev); r. 1587—1622 Drnovští z Drnovic (Bernart, Jan,[3]) bratrovec jeho, Johanka, sestra Janova a manželka hr. Jiřího Emericha z Rogendorfa); pro účast na stavovském povstání ztratila Johanka statek na prospěch krále Ferdinanda II., kterýž jej prodal 1622 Dietrichštajnům, jimž náležel až do r. 1862; z nich mají význam: Maximilian (1636—1655); ztvrdil pravlovské výsady 8. ledna 1644; totéž učinil 1696 Ferdinand (1655—1698), ale s některými omezeními, Leopold (1698—1708) 15. ledna 1701 a Walter (1708—1738) 19. března 1709; Karel Max. (1738—1784) z D.

---

[1]) Z. d. b., XXVI., 57.

[2]) V knize půhonův a nálezů (č. 24., fol. 49—51) jest zapsán odhad v pondělí po neděli Květné 1582 panu Zachariášovi z Hradce, jakožto předešlému hejtmanovi, na místě Bohuslava, sirotka po Václavovi Rutovi z Dirného zůstalém, na městečku Pravlově se vším a všelijakým příslušenstvím, což na díl pana Max. Lva z Rožmitála, jakožto jednoho rukojmě za pana Hrona Březnického z Náchoda, tu náleží. Na díl p. Max. Lva náleželo 20 domů; mezi majiteli se jmenují: Šimek, Hons Nydrdorfer, Filka, Jan Humpolecký, Ilko, Švec, Pacztner; vinice sluly: Novosad, Vosrperg, Trebiczár (= Třebičár), Feflperg, v Kratších, Satzích, v Kuši, v Zatčích.

[3]) R. 1617 byla městečka Pravlov, Dol. Kounice a Bojanovice rukojmím za pana Jana Drnovského z Drnovic za 50.000 tolarův. (Na hradě Kounicích, v pátek po sv. Ondřeji 1617. [Zám. arch. v D. Kounicích]). — Týž p. Drnovský zavázal se, že panství Kounického, kdyby přišlo na prodej, neprodá nikomu, leč kard. z Dietrichštejna.

a Proskova povolil 1781 Pravlovským, aby si směli poslati na ztvrzení své privileje císaři Josefovi II.

Dnešním majitelem (od r. 1895) Kounicka jest hrabě Jan Josef Herberštejn.

Z římských císařů jako králů českých a markrabí moravských potvrdili městské výsady: Leopold I. 26. dubna r. 1696, Karel VI. 23. února 1740, Marie Teresie 20. února 1748 a Josef II. 24. ledna 1782. Dle usnesení sněmovního r. 1595 bylo povoleno v Pravlově priv. mýto.

Povinnosti a práva. R. 1498 platilo 16 celých domů v Pravlově o Nanebevzetí P. Marie po 11 gr. a soudné slepici, 21 půldomů po 5 gr. 2 penízkách a $^1/_2$ slepici, 4 chalupy po 3 gr. a penízku a ze dvou chmelnic 2 gr. O mýtě v. t. O jednotlivých osadách na panství v. t. Jiří Žabka z L. osvobodil[1]) Pravlov od veškeré roboty za 30 kop gr. roč. platu (15 o sv. Janě Křt., 15 o Vánocích) a povinnost po čas nutnosti napomáhati při opravě vodovodu v Dol. Kounicích.

Bratří ze Zástřizl ztvrdili r. 1576 obci následující:

„Městečko Pravlov jest povinno na zámek Kounický ročně při sv. Václavě platu stálého 9 zl. a $17^1/_2$ gr. dávati. Item při času masopustu každého roku, když se úřad obnovuje, pánu svému na zámek z každého celého domu po slepici, z půl domu po půl slepici odvozovati. Toliko k soudu každého roku, kterýž tu v městečku Pravlově držán bývá, mají 10 slepic zanechati a ostatek na zámek kounický odvozovati. O právech horenských v. t. Též v témž městečku Pravlově mají míti tři krámy řeznické, z kteréhožto každého krámu, v kterémž se maso seká, pánu svému jsou povinni každého roku vždy při sv. Martině čtvrt spouštěného loje dávati a spravovati.“ Pokuty. U kohož by oheň vyšel, zaplatí pánu 1 hř. gr.; kdokoli smetí, popel neb jiné nečistotné věci na ulici vymete, propadne rychtáři pokuty 5 gr.; kdo by svého soumezí při domech a vinohradech při sv. Jiří neb 2 neděle po něm neohradil, propadá rychtáři 5 gr. pokuty; kdož by neměl spravedlivé míry, ve prospěch obce Pravlova zaplatí 5 gr. „Městečko Pravlov mají míti měřici na míru pohořelickou a míru k šenkům brněnskou, ku kterýmžto mírám všechna obec pravlovská se skládati a jí se držeti má... Kdožkoli dům v městečku má a tu usedlý jest, může a má každý svobodně víno a pivo šenkovati. Item. Poněvadž městečko Pravlov mají řeku svou svobodnou k obci jejich náležitou od stavu pravlovského až ke kamenu velikému nad stavem kopařovským té řeky, zvláště ryb lovem neb lapáním jich věcí budou moci a mají jeden každý soused bez všelijaké překážky užívati. A ten ostrov pod stavem mezi řekou a struhou k obci Pravlovské též náleží. Též také v mě-

[1]) Na Kounicích, v úterý po sv. Valentině 1547.

stečku Pravlově na ulicích mají býti 3 studně[1]) udělané a čtvrtá za vodou, vše na náklad obecní. Z vinohradu svého „Novosad“ u cesty k Trboušanům obec Pravlovská neplatila a nemá na věčné časy žádného platu pánu. Pravlovští směli svůj dobytek hnáti až do pusté vsi Štotndorfu, tam také dobytek napájeti a za špatného povětří i na dvory jejich vehnati, podobně na grunty maršovské a „Köbles“. „Strany pak soli městečko Pravlov toto ať za právo mají, že žádný z sousedův nemají a nebudou moci žádné takové soli k prodávání a na zisk do téhož městečka Pravlova nositi ani voziti; kdož by se koliv toho dopustil, a na škodu obecní (prodávajíc se sůl v rathouzi) prodával, ten každý v pokutu podle uznání spravedlivého úřadu pravlovskému na místě obce upadne. Tiž Pravlovští toto za právo mají, aby žádný z obce jejich vín z cizích hor k zisku svému do městečka Pravlova nevozili ani šenkovali kromě do rathouzu, až by se v městečku vína nedostávalo, ... žádný vína na šenk neb za peníze bez vichu aby nedával pod propadením pokuty k obci Pravlovské 15 gr. Městečko Pravlov nejsou povinni žádného vína pánům svým šenkovati, poněvadž plat stálý peněžitý strany desátkův vinných dávají.“

Dle městských práv měl r. 1498 jakýsi Osvald svob. dům v Pravlově.

R. 1582 dával se plat z domu $3^1/_2$ gr. a 7 gr. 2 d. o sv. Michale, z vinic se platilo o sv. Havle po 1 zl. 10 kr. a 2 zl. 20 kr., za roboty po 6 gr. o sv. Janě a Vánocích.

Ferdinand z Dietrichštejna zaměnil městečku na žádost jeho zmíněnou robotu při opravě vodovodu za povinnosti: a) aby Pravlovští o žních den zdarma a den za peníze žali na panském; b) aby v nutný čas ruční robotou pomáhali na opravě pravlovského mostu a břehu; c) aby napomáhali kopařovského splavu 2 dni ročně (na jaře a na podzim) nasypávati. Naopak vrchnost slibila měšťanům dávati místo posavadního jídla teplého a chleba sud piva a 2 m. žitné mouky. Zároveň 30 zl. robot. peněz zvýšeno na 35 zl. 18 kr.

Poddanské poměry r. 1750 v. u Vlasatic. R. 1775 bylo zde 80 č. — Odtud platívala se o sv. Jiří domovní, sklepní a polní (místo desátku in natura) činže. — Městečko bylo povinno platiti 333 zl. 5 kr. místo desátku, 20 kr. z obec. sklepa a lisovny, 5 zl. 50 kr. místo 50 lib. loje, a 1 den o pšeničných žních na panských nivách a 2 dni při kopařovském splavě, a to z každého domu s 1 os. robotovati; místo ostatních robot dáváno obcí 35 zl. 18 kr. — Též na hony z domu po 1 os. ročně mělo se posílati. — Za robotu o pšeničných žních dostávala se od vrchnosti bečka piva, $2^1/_4$ m. mouky, přísežní dohlížející oběd.

---

[1]) R. 1498 stály na náměstí, blíže fary a u mlýna.

Kostel Navštívení P. Marie (do r. 1772 sv. Martina), stojící na městečku, jest půdorysem stará gotická stavba, z níž zůstaly jen kolem opěrné pilíře a masivní věž, na jejíž východní straně zasazen znak Žabků z Limberka[1]) (obr. 49.). Za oprav r. 1750 a 1772 obdržel dnešní podobu v renaissančním slohu. Věž zůstala netknuta. Ježto chrám Páně stojí na nížině, vniká často za povodní voda do něho; proto r. 1748 a 1750 byla kostelní dlažba zvyšována; podstavce pilířů jsou úplně již v zemi. Mimo hlavní oltář P. Marie se starobylou sochou Matky Boží, kolem něhož sochy sv. Martina a sv. Mikuláše (obr. 50.), jsou 2 vedlejší: sv. Jana Nep. (se sochami sv. Josefa a sv. Antonína) a Bolestné P. Marie (dř. sv. Šebestiana). Z býv. 3. oltáře sv. Kříže zůstal pouze na zdi kříž; v kapli (kudy býval dříve vchod) oltář P. M. Lurdské, jinak Boží hrob. Křtitelnice z r. 1744, umyvadlo v sakristii z r. 1752.

Sakristie (dř. pod věží) a kaple přistavěny r. 1750. Opravy na kostele se dály nákladem patronovým a neznámého dobrodince, jenž poslal truhličku peněz. Na opravu a konsekraci kostela olom. suffrag. sv. p. Václavem z Freienfelsa poukazuje nápis nad hlavním vchodem:

Haec ecclesia ex gratia et beneficio principis a Ditrichstein aedificata.
Deo Triuni et B. Mariae Visitanti titulo consecrata
consecrante Marcopolitano episcopo et suff. Olom:
Joanne Wenceslao e liberis b. a Freyfels.
M(aximiliano) N(epomuceno) R(ohovský) P(arocho).

Hřbitov přeložen r. 1800 k miroslavské silnici; před tím pochovávalo se kolem kostela. Matriky křestní začínají se r. 1634, úmrtní 1635 a oddací 1639. — Vlastní kostelní jmění 2969·22 K, nadační 16.288·68 K[2]), stříbrný fond 107·41 K, benef. 27.427·58 K, chud. ústav 2033·2 K.

Fara (o 1 posch.) proti kostelnímu průčelí opravena r. 1761 farářem Max. Rohovským, jak ukazuje nápis nad dveřmi

AD LVCEM HOC ANNO VENI

---

[1]) Domnívati se, že by až tehdy byla vystavěna, jest mylné; bylať snad opravována.

[2]) Do toho čítána fund. pole (78·13 a v „Stattung“ u Malešovic, 19·72 a [býv. vinohrad] v „Satzer“ u Pravlova).

Povodně náramně škodily budově r. 1837—1839. Patří k ní louka (5 m.) u Odrovic, lán polí (102 m.) v Malešovicích, 3 m. v Kounicích v „Závisti“.

Obr. 49. Farní kostel v Pravlově.

Ze 3 zvonů má největší nápis: AVE SANCTA MARIA, MATER DEI, REGINA CELI, PORTA PARADISI, DOMINA+ M. 1510; — menší: + S + MARTINE + ET + S + NICOLÆ + ORATE + PRO + NOBIS. GEGOSSEN VON CLEMENT STECHER IN BRINN 1797 A PAROCHO PETRO ROHOVSKI; — třetí jest bez nápisu.

Na náměstečku socha sv. Jana Nep. má na přední straně nápis: PRO | HONORE | DIVI IOANNIS | NE | POMVCENI TVTE | LARIS SVI OB | TVLIT | SAP. | (1733).

Obr. 50. Vnitřek farního kostela v Pravlově.

Přifařeny bývaly Malešovice s Odrovicemi do r. 1774 a Bračice do r. 1873. Patronát zdejší fary připomíná se sice až r. 1276 při klášteře Kounickém, ale desátky brala Staroboleslavská kapitola již ode dávna. Táž se jich t. r. zřekla na prospěch téhož kláštera a chudých. Dle jména znám jest plebán Zdislav, jenž r. 1349 zapsal Adamovi, svému synovci, odstoupení lánu v Lidměřicích

a $^1/_2$lánu v Zelovicích. Za l. 1364—1368 farářoval zde Petr, kterýž r. 1364 spolčil se s Heršem z Kounic, s Viškem, svým bratrem, s Oldřichem z Malešovic na všechny své statky, 1382 Jarolím, před r. 1389 Jan (t. r. již oslavanský probošt), 1395 Václav, zapsaný na právnické fakultě v Praze, 1480—1491 Jan, 1498 Jiří (Volný: Georg von Spitz), jehož nástupcem snad byl Jan (Dunorum). S počátku 16. věku farář Jan byl zároveň oltářníkem v Králové kláštěře na St. Brně.[1])

V 2. pol. téhož století přešla (na 60 let) fara do rukou luteránů,[2]) z jejichž kazatelů známi jsou dva: 1596 Jan Hofmann a 1609 Daniel Morchiter. Po bělohorském převratě povolal sem kardinál z Dietrichštejna Jakuba Hacka S. J., jenž vykonal protireformaci a 7. srpna 1622 posvětil kostel. Na sv. přijímání přišlo sem 18 lidí i z Medlova, kteří za návratu domů kamením byli pronásledováni Pravlovskými až na hranice medlovské. Toho roku ustanoven za faráře Baltazar Arnold Holzmann, ale nikoli na dlouho; vždyť 1630 přifařena farnost do Kounic! Tehdy započato s psaním matrik pro Pravlov, a farář tamní Jakub de Bonis a Carpo, biskup imerinský, posvětil zdejší 3 zvony. Ustanoven sem r. 1652 farář Zikmund Wietsch; po 2 letech spojena farnost s medlovskou, jejíž duchovní správce Abraham Stiller zemřel v Pravlově 1673. Dle udání r. 1672 místo desátku, jejž brala vrchnost, dostával od ní farář 60 zl., 15 m. a 2 kopy žita, $7^1/_2$ m. a 2 kopy pšenice, 2 m. ovsa, 2 m. ječmene, 2 m. hrachu, 2 m. kaše prosné, 2 m. prosa, 1 provázek dříví a 6 věder piva; ježto některá pole přeměněna na pastviny koní, měl z vrchnostenského důchodu 15 m. žita; farní vinice v „Satzer“ ležela od dávna pusta. Přifařeny byly tehdy Bračice (—1873), Němčičky, Kopařovice a filiálka Malešovice (s Odrovicemi) (—1774); z Kopařovic obdržel 5—6 věder vína, dříve celou bečku, ostatní desátky si přivlastnila vrchnost. Z Bračic od nepaměti brala desátky vrchnost; jen ze 2 lánů a $^1/_2$lánu farář míval 10. snop. Školní rektor za roč. 15 zl. musil i zvoniti a natahovati hodiny; přináležel mu i určitý plat žákovský. O filiálce malešovské

[1]) C. D. M., IV., 168. Z. d. b., I., 117; IV., 103, 212, 359; V., 80, 87, 139, 140.

[2]) Že by po onu dobu zbylí katolíci byli přifařeni do Kounic, jak míní Hrudička (Topogr. diecese brněn. 110), jest nesprávno; v Kounicích nebylo tehdy katol. kostela s duchovní správou katolickou.

v. t.[1]) Po 3 léta spravována farnost kounickým kněžstvem; r. 1676 ustanoven sem za faráře Jan Greiff, 1680 Adam Bedřich Öxel české národnosti (natione Boëmus); † 1708. Za něho popsána r. 1691 farnost takto: Desátek z jehňátek a husí dostával farář z Pravlova, Němčiček a Kopařovic, varhaník 25 zl. (20 zl. od obce, 3 od kostela a 2 z Kopařovic a Němčiček). Z vinice, kteráž dříve příslušela faře, ale před 120 za Zástřizlů byla darována sluhovi (evangelia), 1 zl. se vyplácel; z Kopařovic dávány 1—2 bečky horného vína místo činže z vinic „Zeiselhübel" od 3 vinařů, z Bračic 30 snopův obilí. Desátky ze všech obcí dostávala vrchnost od časů nekat. kazatelův.[2]) O Malešovicích v. t. Z nástupců Öxelových déle působili: Max. Rohovský (1740 až 1775[3]), Petr Rohovský (—+1813) velký dobrodinec kostelní, Emanuel Honl, Petr Čech od r. 1892.

R. 1654 zavázali se Pravlovští s obyv. v Dol. Kounicích, Malešovicích, Odrovicích, Mělčanech a jiných vesnic okolních, že vystavějí kapli sv. Antonína nad městečkem Dol. Kounicemi.[4])

O škole jsou první zprávy r. 1671; měl t. r. školní rektor 15 zl. ročně s povinností zvoniti a hodiny natahovati, a za vyučování dětí určitý plat. R. 1691 dostával varhaník 25 zl. (20 zl. od obce Pravlovské, 3 zl. dával kostel a 2 zl. obec Kopařovská a Němčická). R. 1744 činil učitelův příjem $^1/_4$ročně $28^1/_2$ zl.; za zpívání pašijí obdržel 8 kr. a společně s kaplanem, zpěváky a kostelními hospodáři 1 zl. 7 kr.; s poč. 19. stol. 180 zl., 14 zl. od kostela a 12 zl. za natahování hodin. Déle učitelovali: Tobiáš Rießner v pol. 18. stol. —1765, po něm syn Filip (1767—1793), Fr. Klenner (—1819), Václav Škára (1840—1864), Martin Stöffel (1866—1882), Raimund Dohnal (—1891), Albin Waide (1896—1910), odtud Leopold Richter.

Školní budova stávala blíže kostela. R. 1830 byla však rozbourána a vystavěna nynější (od r. 1870 dvojtřídní). Má 130 dětí, knihovnu žákovskou o 186 sv., učitelskou o 65 sv. Přiškoleny bývaly Kopařovice a Němčičky.

---

[1]) Matricula circa constitutiones Ecclesiarum et reditus Ecclesiasticos Dom. parochorum ad decanatum Kanicensem subordinatorum. Erecta anno MDCLXXII. [2]) Matricula circa constitutiones Ecclesiarum et reditus ecclesiasticos dominorum parochorum ad dec. oslav. subordinatorum 1695. Volný, K. T., I., 377—381. [3]) Dostával desátek z housat a jehňat z Pravlova, Němčiček, Kopařovic, Malešovic, $11^1/_4$ vědra vína z Kopařovic a Malešovic a 10. snop obilí (z 6 lánů a $^1/_2$l. v Bračicích, od 11 $^1/_2$láníků z Malešovic). [4]) Orig. na faře v Dol. Kounicích.

Městečko mělo (do r. 1729) právo soudní a má tržní. Král Vladislav[1]) 1497 potvrdil městečku na žádost Jiříka, kounického probošta, obdarování krále Matyáše,[2]) že v hrdelních přích mohli si občané vyžádati naučení a povolati si kata z města Brna. Do svých práv (z r. 1498) si zapsali také artikul „dy Gerechtickait des marchs zum Pralas". Totéž nejen obnovili a ztvrdili Hynek a Jan ze Zástřizl r. 1576, ale přidali zároveň „.... jestliže by se kdo (obviníc jeho tu) kde jinde na jiné právo odvolávati chtěli, toho jim dopuštěno nebuď, a také nemůž býti pro příčinu tu, poněvadž tu práva svá stálá, buď rychtáře, kládu, šibenici pro zloděje, mordíře i jiné mají, a také, když se koliv co toho děje neb diti bude, to se konej a konati má s vůlí a vědomím práva jejich. Pranýř[3]) stával na městečku. — Mezi Pravlovem a Melčany stojí Boží muka „Gerichtsmarter".

Dva roční a týdenní trhy[2]) obdržel Pravlov od Matyáše Uherského jako čes. krále, třetí (na neděli před sv. Vavřincem) udělil[4]) král Leopold I. r. 1696; dnes se konají v pondělí před Sv. Duchem, před sv. Vavřincem a po sv. Martině, ale nemají významu. Mýto. Poznamenává se o něm v městských právech z roku 1498 a v potvrzení jmenovaných bratří ze Zástřizl toto:

Pán jejich neb držitel statku Kounického mají mýto svobodné a spravedlivé z městečka Pravlova až k dědině pusté, která slove Štotndorf, též více až k Medlovu, též více až k hranicím ivančickým, a svobodnou silnici. Štotndorfští a Medlovští nejsou zde v Pravlově povinni žádného mýta dávati. Item toto také strany mýta toho za pořádek a právo jest při těch spravedlivých hranicích u Ivančic: Jestliže se mýtní spolu tu shledají, mají se mýtem tím spravedlivě děliti, takže to všechno mýto jest pána jejich spravedlivé tu na těch hranicích k Ivančicům, ale na pána jejich hranicích k Ivančicům náležejících, to jest jejich. Ivančičtí vezouc neb nesouc sem i tam, jsou povinni zde v městečku Pravlově spravedlivě polovici mýta dávati a spravovati. Brňané takto jsou povinni mýto tu při městečku Pravlově dávati, vždy desátou neděli,[5]) kteříž se tu koliv trefí neb zahodí, povinni jsou takové mýto spravovati, a to každého roku čtouc od nového leta až do druhého nového leta. Pravlovští nejsou povinni v Pohořelicích, a oni také Pohořeličtí

[1]) Prag, den Montag nach dem Fronleichnambstag 1497 (původní listina se ztratila).

[2]) Znaimb, Mittwoch nach St. Wenceslai 1486 (orig. se nedochoval.)

[3]) ... ſolchen Moſt oder Wein bey dem Pranger abzuziehen zu laſſen..., praví se v horenském právě z r. 1756.

[4]) Wienn, den 26. Aprilis 1696 (Aug. Kratochvíl, Archiv Dol. Kounic, 29).

[5]) Ytem dy Brunner dy haben dy Zehenndt Wochen Mawt do zum Pralas.

zde v Pravlově žádného mýta podle spravedlnosti, kterouž sobě z obou stran mají, dávati.“

Podobně Loděničtí (v. t.), Cvrčovští (v. t.), Odrovští (v. t.) a Malešovští (v. t.).[1]) R. 1502 ponechal probošt Volfgang mýto na žádost purkmistra a konšelů městečku za roč. 24 kop, jež se měly spláceti o sv. Jiří a sv. Michale.

Ač obyvatelé od nejstarších dob se zabývali vinařstvím, neměli dlouho vlastního horenského práva. Kounický probošt Volfgang ztvrdil[2]) povolení králem Matyášem Uherským dané, vyžadovati si naučení od horenského práva v Dol. Kounicích. V potvrzených privilejích Hynka a Jana ze Zástřizl se poznamenává:

„Co se pak práv a svobod horenských buď vinohradů i jináč v tom se v městečku i v horách jejich vinohradních dotýkajících dotýče, o takové všelijaké věci horenské budou moci a mají do městečka Dolních Kounic, ač jestliže by sami víc trefiti nemohli, k hornému, horníkům, právu horenskému o naučeni a ortele spravedlivě se utíkati. Což Kouničtí podle privilejí, výsad a svobod svých horenských, kteréž tu při tomž městečku Kounicích doma mají, takové spravedlivé ortele neb naučení dávati neb vysílati jim Pravlovským bez odpornosti, a je v celosti, v pevnosti a neporušitedlně Pravlovští držeti a zachovávati mají tak, jakž pak list jejich od starodávna jim Pravlovským od kněze Volfganga, ty časy probošta kláštera Kounického, a konventu jeho, nadání i s potvrzením J. M. dobré, svaté a slavné paměti krále Matyáše, kterýž v cele a neporušený tíž Pravlovští před rukama mají, strany té věci něco toho v sobě šířeji a světleji ukazují a zavírají, však to buď jim bez újmy a škody všech jejich jiných spravedlností v týchž listech znějících a v sobě obsahujících.

Item. Městečko Pravlov jsou povinni pánu svému platu stálého vinného vždy při vinobraní z jednoho každého vinohradu svého dávati a spravovati, a co se koli toho dává, se najíti a ukázati moci bude.“

Ještě t. r. udělili tíž bratři Pravlovu horenské právo, jehož původní znění se ztratilo za 30leté války, ale dochovalo se (z vidimatu 1654) v opise z r. 1772. Předčítalo se horníkům vždy o dni sv. Jiří.[3])

Z archivu,[4]) jenž jest vydán tiskem, se ztratilo mnoho.[5])

---

[1]) Archiv Pravlova... (str. 2—4).

[2]) Kaniz, den Sambstag St. Catharinae 1486.

[3]) Uvedeno v německém překladě „Marct Pralitzer Berg-Recht“ v Archivě Pravlova, 33—38.

[4]) Archiv Pravlova a Prostoměřic, městeček na Moravě. Podává Augustin Kratochvíl. Jura et statuta von Prahlitz. Von Aug. Kratochvíl. (Z. d. M. L.-M., XII., 323—337).

[5]) „... non tam vetustate temporum quam incuria corum, quorum intererat custodire,“ píše r. 1721 farář kounický Zelmeister.

Obecní majetek půdní činí 25·06 ha (4·21 ha polí, 5·6 a zahrad, 15·82 ha pastvin, 4·49 ha lesa, 7·75 a zastavěné plochy, 19·57 a neužitečné půdy); — trati sluly: Trávník (1498); (1674) Boschenberg (Bosteuberg), Pfefferberg, Neusatz, Ober- a Unter-Kurtzsatzen, Wasserberg, Lang Satzer, Třebíčer Geberg;[1]) (1750) Auf dem Sand, beim Haus; dnes (vinice): Pfefferberg, Langer a Kurtzer Satzer (k Mělčanům), Trebitscher (k Němčičkám), (pole) Hiebl Wasserberg, Koschen, Hintausäcker, Haus- a Sandäcker)[2]); celkem 122·84 ha polí, 1·83 ha luk, 20·13 ha zahrad, 26·86 ha vinic, 19·39 ha pastvin a 5·23 ha lesa; — stará pečeť (dle otisku v zeleném vosku na listině z r. 1583) z r. 1486 měla nápis „Sigi*ll*um civium de prales“ a znak radlici a kosíř; na opravené z r. 1712 jest nad týmž znakem opis: „MARKT PRALITZER INS. RENOVIRT 20: APRIL ✠ 1712;“ nová „Markt-Gemeinde Prahlitz“ bez znaku. Obec spravuje starosta, 3 radní a 14 výborův.

Vedle polního hospodářství zaměstnáno mnoho obyvatelů v továrnách kounických a při panských dvorech. Ježto pravlovský katastr má pozemků málo, zakoupili si Pravlovští v sousedních obcích (hlavně v Dol. Kounicích) vinice, pole a louky. Tím Pravlovští rozhodují při obec. volbách v III. sboru v jmenovaném městě. — Z bývalých četných vinic[3]) jsou pole. Za posledních let pěstuje se chřest.

Při chodníku do Němčiček jest zasazen v hrázi kámen, jehož nápis jest málo znatelný: ... IST .. ZWISCHEN .. VHR NACHMIT ... WEISSER VNDT EHREN REICHER ... SEN ... 24 IVNY (v zemi).

Za vpádu pruského a saského za dob Marie Terezie dali jim Pravlovští 2063 zl. 28 kr. na jídlo, $7\frac{1}{2}$ m. pšenice, $245\frac{7}{8}$ m. ovsa, $148\frac{1}{2}$ centů sena, $24\frac{1}{2}$ kopy slámy, 71 kůr, 133 peřin a 31 pokryvek.

Spolky: Hasičský, zpěvácký „Austria“ a křesť.-sociální.

---

[1]) R. 1562 prodal p. Vilém Rychnovský p. Burianovi Osovskému z Doubravice na Třebíči 11 čtvrtí vinic v hoře „Třebíči“ za 400 zl. R. 1566 pí. Eliška z Lichtenburka a na Třebíči koupila si 3 čtvrti vinohradu v „Kurtzen Satzen“ za 120 zl. (Zám. archiv v Dol. Kounicích).

[2]) Na trati Sandäcker prý stávala ves.

[3]) U Pravlova měl vinice ryt. Pavel Volbram ze Štěkře a na svob. dvoře u Ivančic, direktor ze stavu rytířského.

Smolín

(Moleis neb Mohleis) (Mylyna 1353, Moleiss 1357), polit. a katastr. (5·88 km²)[1]) obec sev.-vých. (5 km) Pohořelic. Jest spojen silnicí na císařskou do Pohořelic. Souběžně s řekou Jihlavou prostírá se náves, od níž na severní straně odbočují řady domů kolem silnice. Kaple se hřbitovem na nejsever. cípě vsi (obr. 51.). Míval s poč. XVII. věku 36 domů (4 l. po 76 m., 18 ½l. po 38 m., ⅜ník s 28½ m., 2 ¼l. po 19 m. a 11 domků) s 12¹⁴/₆₄ l. = 1121½ m. polí a 189⅜ m. vinic; r. 1645 bylo obyv. 58, a po moru t. r. jen 36! R. 1652 stálo osedlých 31 a pustých 5 domův! Po r. 1657 zůstávaly pusty jen 3 domky, vinic se vzdělávalo 135⅝ m. (53⅝ m. bylo od 30leté války pusto); r. 1750 náleželo poddaným 907⅝ m. polí. 44½ zahrad, 33⅛ m. pustin, 125½ m. vinic, 56 vozů sena, 2 domky; — obci 54⅝ m. pastvin, vinný šenk na 62⅔ vědra; — vrchnosti[2]) 2 ¼ vozu sena; — přespolním 36⅜ m. polí, 11½ m. vinic; r. 1790: 40 domů, 270 obyv.; r. 1890: 64 d., 394 kat. obyv., z nichž 91 Čechů, ostatní Němci; r. 1900: 70 d., 407 kat. obyv. (16 Č., 391 N.); r. 1910: 77 domů, 391 kat. obyv.; čes. menšina 22, něm. většina 269.

Bývalá česká dědina poněmčena školou a sňatky s okolními Němci; bohatší sedláci jsou renegáti. Starší lidé mluví většinou „moravsky“. Mladší generace a hlavně domkáři pokládají češtinu za domácí řeč, s pány prý se musí mluviti německy. Domkáři jsou většinou „Moravci“, poněvadž se žení s Češkami chudšími z okolí.

R. 1353 vzpomíná se Ota ze Smolína (= de Mylyna), který si t. r. koupil od Henzlína z Cvrčovic v Kupčicích 3 lány.[3]) Nástupcem Otovým byl Oldřich ze Smolína, jenž r. 1357 dne 11. srpna prodal svůj dvůr ve Smolíně se vším přísl. Otovi, luckému opatovi, a celému konventu za 18½ kopy pražs. gr.[4]) Ves sama byla částí majetku klástera v Kounicích, jenž ji r. 1443 zaměnil za větší díl Šumic (v. t.) s klášterem

[1]) Z toho 464·65 ha polí, 29·21 ha luk, 2·56 ha zahrad, 2·27 ha vinic, 15·65 ha pastvin, 51·37 ha lesa.

[2]) Pastviny (8⅜ m.) u Smolína vzala si před r. 1750 vrchnost a dala je pohořel. mýtnému Janu Kazimírovi Getrostovi, jenž z nich udělal pole.

[3]) Z. d. b., III., 19, 335.

[4]) C. D. M., IX., 54.

Luckým. R. 1540 dle smlouvy[1]) mezi p. Jiřikem Žabkou z Limberka na hradě Kounicích, na Prštících a Vlasaticích a Ondřejem, luckým opatem, slíbil poslední dáti vesnice Odro-

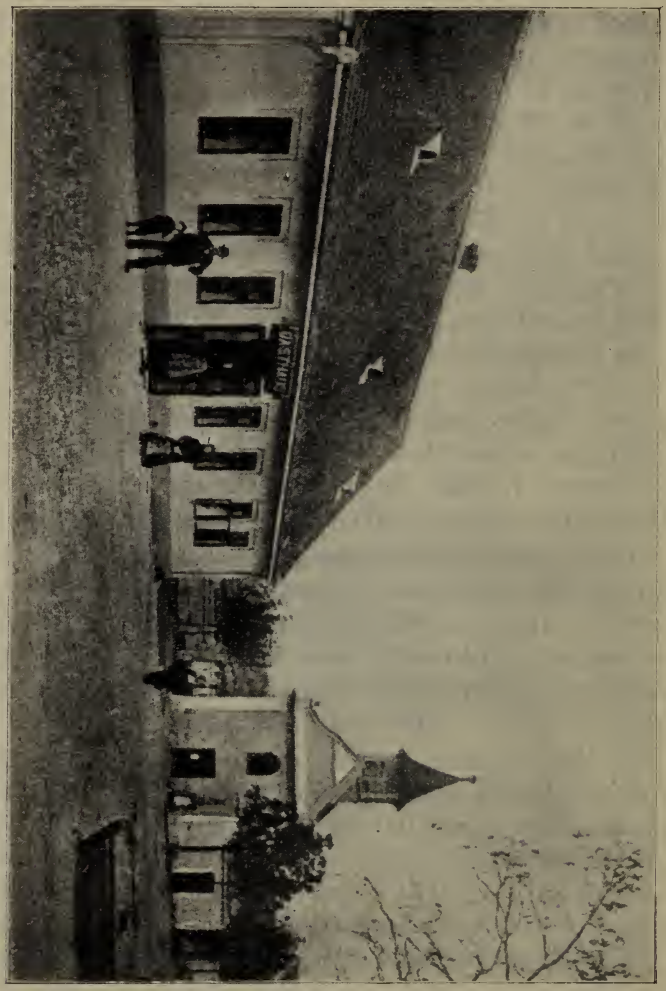

Obr. 51. Před kaplí ve Smolíně.

vice a Smolín p. Jiřímu Žabkovi, kterýž se opět zavázal do 6 let dáti jiné 2 vesnice s lidmi osedlými a platem tak velikým, že se rovná platu z oněch 2 vsí. Pokud by se to nestalo, měly

[1]) V Brně, tu sobotu po sv. Jiří.

platy z oněch vesnic vždy o polovici výše platiti, t. j. místo 1 zl. $1^1/_2$ zl., místo 1 gr. bíl. $1^1/_2$ gr. Jen dvůr manský v Odrovicích opat vymínil klášteru a pozůstavil tak, jak jej pustil Volfovi Linhartovi.[1]) Poněvadž dle smlouvy neučinil p. Žabka, vypovědělo se na mocné přestání, „aby pán místokancléř ves Litohoř s přísl. a všelijakými poplatky k té vsi příslušejícími ve dvou nedělích od datum této výpovědi opatovi dědičně postoupil a lidi v člověčenství uvedl. Než plat nynější svatojirský měl si p. místokancléř vybrati. Ježto se nacházelo více platu na Litohoři než na Odrovicích a Smolíně, musil přidati opat p. Žabkovi 180 kop gr. aneb tu sumu z platův od p. místokancléře zadržalých sobě vyraziti. Což mimo to p. Žabkovi zadržalých peněz zůstává (270 kop gr.), měl opatovi a konventu jeho na sv. Václava položiti.“[2]) (V Brně, v pondělí před sv. Stanislavem 1549).

Obě obce připojil p. Žabka k svému Pršticko-Vlasatickému statku, jejž však dědic jeho p. Burian Žabka zcizil za 90.000 zl. p. Albrechtovi Černohorskému z Boskovic. Vlastnictví statku vloženo do desk r. 1567 rukojním za † již p. Buriana. Bratr p. Albrechta a dědic po něm Jan Šembera Černohorský z Boskovic prodal mimo jiné Prštický a Vlasatický majetek hr. Frant. Thurnovi, z jehož 8 synů Jindřich Matyáš obdržel Smolín, Přísnotice, Malešovice a Pasohlávky.

R. 1590[3]) koupil Fridrich z Žerotína na Židlochovicích od téhož p. Jind. Matyáše hr. Thurna ves Přísnotice, ves Smolín s platy a přísl., jakž toho zboží užíval hr. Thurn, a jakž se mu toho po otci jeho dostalo na díl, za 4500 zl. Odtud má podnes Smolín stejnou vrchnost se Židlochovicemi.

Poddanství r. 1750 v. u Pohořelic. R. 1775 platil láník (4) grunt. činže 6 zl. 4 kr. a robotoval s 2 koni týdně 3 dni, $^1/_2$láník (18) grunt. činže 1 zl. 9 kr. 2 d. a robotoval s 2 koni týdně 3 dni, $^3/_8$láník grunt. činže 5 zl. 45 kr. a robotoval po $^1/_4$ roku týdně 6 dní, $^3/_4$ roku 3 dni pěšky, $^1/_4$láník (2) grunt. činže 47 kr. 2 d. a robotoval po $^1/_4$ roku týdně 6 dní, $^3/_4$ roku 3 dni pěšky, chalupník grunt. činže 1 zl. 5 kr. a robotoval po $^1/_4$ roku týdně 3 dni, $^3/_4$ roku 2 dni pěšky.

---

[1]) Smlouva potvrzena králem Ferdinandem ve Vídni, v neděli před sv. Bartolomějem r. 1540. (Do desk vlož. r. 1541).

[2]) Boč. sb., č. 3563.

[3]) V pondělí po neděli Letare 1590 (Z. d. b., XXVII., 26).

Medlovskému faráři dávalo se desátku 5 kop pš., 14 kop žita, 2 kopy ječ., 5 kop ovsa, 1 m. prosa, 6 mand. čočky, 6 m. hrachu, 13 zl. viničního platu a kopa vajec. — Vrchnost zde měla louku na $2^1/_4$ vozu sena.

Ves jest přifařena a do r. 1871 bývala i přiškolena do Medlova.

Kaple z r. 1758 (dř. stačící jen 14 lidem) zasvěcena původně ke cti Boží, chvále P. Marie a sv. ap. Cyrilu a Metoději (v l. 1759—1864 „P. Ježíši jdoucímu se 2 učedníky do Emauz"), dnes sv. Cyrilu a Metoději. Zdali se do r. 1864 vůbec kázalo čili nic, jest nejisto. Až po r. 1864 přáli si Smolínští, aby tam měli každoročně na svátek svých patronů slavné bohoslužby a německé kázání. Tamní rodák, Jan Lazar, děkan v Pohořelicích, byl požádán, aby jim kázal moravsky, by prý rozuměli lépe. Než farář medlovský Jos. Knorr nepřivolil k tomu, by se nezaváděla novota, která by byla obtížna německému kaplanovi, ale byl srozuměn, aby se kázalo v obou řečech, což se dálo do r. 1891. Odp. pobožnost v kapli koná se střídavě, jednou česky, po druhé německy; křesť. cvičení v obou řečech, litanie po něm jen německy.

V katastru obce jsou 4 kříže (1 z 18. stol.), 2 Boží muky, 2 staré sochy sv. Jana Nep., kaplička se sochou sv. Anny, a nová kaple se sochou „P. Marie bez poskvrny" na kopci „Radlica". Sem chodívají průvody z dědiny a z okolí. Nápis na zvoně zní: „Convoco, Dispello, Pando, Deploro, Celebro Turbas, adversas nubes, mala, funera, festa".

Škola upravena r. 1871 z obec. hostince, jenž byl vystavěn r. 1859; ježto budova nestačila a nevyhovovala zák. požadavkům, zvýšena o poschodí a rozšířena na dvoutřídku. Déle učili: —1874 Karel Schrom, 1875 1898 Tomáš Hnilička, od r. 1898 podnes Jan Sváček. Vyučování ruč. pracím od r. 1903. — Dětí letos 62.

Obec měla r. 1775 pastoušku, kovárnu a $54^5/_8$ m. pastvin, vrchnost jen louku na $2^1/_4$ vozu sena; na staré pečeti byl nápis: ✠ SI ✠ GIL : OGPM S(MO)LES ✠ 1656; na pozdější: Sigel der Gemeinde Mohleis 1806 se znakem trojlístku; dnešní má ve znaku nad 2 dubovými listy Boží oko a nápis: Gemeinde Mohleis. Trati sluly: (r. 1673) (vinice) Stará hora, Krefty, Zajíčky, Radlice, Kofaperky (r. 1749): (pole) In Metta Feld, Unter Zajíčker, Obern Laufen Gebirg, In Zwickl, In

Zwercksfeld (louky) Chavolover Feld (dle zaniklé vši Kovalova), Brunt-Rocken, Zwerck, Lange, Hocken (vinice) Laufenberger Weingebirg, Radlica, Smutná hora, Kraeften, In Alten Weingebirg, Hasengrund, In Neuen Weingebirg (r. 1825) Příčky, Zajíčky, Unter Alt-Gebirg, Dlouhé zahrady, Sadgarten, Lange Wiesen, Přídanky, Kovalovy pod Laufenbergem, Kreften, Olehlafeld, Domovní zajíčky, Radlitzberg, Jezero, Nové hory (vinice); dnes: Příčky, Půllány, Dlouhý Kovalovy, Přídanky, Háky, Příčníky, Radlica, Smutný Hory, Nový a Starý Hory, Laufenberg, Berda, Kleine a Große Lišky, Hackenwiesen, Bruckdruck.

Z rodin za nejhorších časův až do r. 1749 zachovala rodný dům Kučerova. Představenstvo: Starosta, 2 radní a 9 výborův.

Spolky: Raiffeisenka, odbor Schulvereinu, ženský odbor Schulvereinu, odbor der Deutschen Südmähr., hasický, jednota pro rozšíření kaple sv. Cyrila a Metoděje, místní dobytčí pojišťovna.

Dne 6. června 1913 utrpěla obec velkou škodu krupobitím.

Štotndorf viz Držkovice.

Šumice

(Schömitz), Schemnicz 1365, Šemnice (v Š—ci) 1531, Schempnicz, Semnycz 1412, Semnytz 1676, r. 1750 „Dorf Schömitz samt Ödung Loponic“, katast. (9·24 km²) a polit. obec sev.-záp. (7 km) Pohořelic pod kopcem (Schömitzer Höhe 236 m) jest spojena od r. 1885 silnicí s Loděnicemi; domy po obou stranách jejích. V horním konci jest zvonice, v dolním škola, za potokem výstavný vrchn. dvůr; proti dvoru několik vinných sklepův ukazuje, že se zde před lety mnoho pěstovalo vinařství. Bývalo z poč. XVII. věku v obci 31 gruntů (5 celolánů [Jelenský,[1]) Záblík, Filů, Hlaváč, Raucher] po 100 m., 14 ½ l. po 50 m. a 12 kopačů po 20 m.) s 1440 m. (= $14^{26}/_{64}$ l.) polí; obyvatelé mluvili většinou česky a přes ½ osadníků mělo česká jména. Za 30leté války zpustla ves a 203½ m. polí přidáno ke Kupčicům; vinice zůstávaly pusty a byly konečně pastviskem; v l. 1676—1749 nejen osazena Čechy a Němci, ale i $698^{7}/_{8}$ m. z pusté vsi Loponic (v. t.) přidáno

[1]) Dle urbáře nazývá se týž celolán dvorem p. Glückseliga.

k jejímu katastru; tehdy zde byly: 2 celolány po 98 m., 26 $^1/_2$l. po 51—63 m., 2 $^1/_4$l. a 4 chalupy; celkem patřilo poddaným 1814$^2/_8$ m. polí, 4$^5/_8$ m. zahrad, 122 m. vinic, 202$^5/_8$ m. pustin, 15$^3/_4$ vozu sena; šafář užíval z polí 8 m., ovčák 37 m., vrchn. hostinský 21 m. a obec 22 m.; r. 1790 bylo domů 43 a 287 obyv.; po 100 letech: 76 domů, 553 kat. (mimo 9 židů) a něm. (mimo 117 Čechů) obyv.; r. 1900: 78 domů, 530 obyv. (63 Č., 467 N., 522 kat. a 8 židů); r. 1910: 79 domů, 531 obyv., 11 Č. a 500 N., 526 kat. a 5 židův.

Prvně se připomíná dvůr ve vsi Šumicích r. 1365, kdy jej prodal za 50$^1/_2$ hř. farář z Vršavy Mikuláš z Říšic Janovi Pajerovi, s něhož přešel koupí r. 1376 na Petra Gmahlacha a dědice. Také Petrovi ze Šumic od r. 1371 náležely 2 lány v Zelovicích.

Nějaký majetek zde měl též Jindřich z Lipého, jenž na něm se zbožím v Dobřinsku a Nišovicích r. 1390 zapsal věno v 40 kop. roč. činže Jaroslavovi z Meziříčí, manželovi své dcery Anežky; p. Jaroslav ihned týchž 40 kop na jmenovaných vsech vložil do desk své manželce. Tamž měla zajištěných 80 kop gr. Helena z Lipého, jež r. 1412 je zapsala Marketě ze Šternberka, manželce Hanuše z Lipého; paní Marketa spolčila se se svým mužem na onen nový statek.

Na zdejším dvoře s 2 vinicemi a zahradou, poli a přísl. zajistil deskami Mikuláš Glozman z Rohotře své manželce Elišce 35 hř. gr. věna.

Jeden člověk v Šumicích byl poddaným královny České. R. 1533 smluveno mezi Janem z Tavíkovic, t. č. hejtmanem hradu Znojemského, a ryt. Zikmundem Valeckým z Mírova a na Miroslavi, že onen poddaný Jakub Preÿgl, kterýž k hradu Znojemskému dával ročně při sv. Václavě funt vosku, postoupen byl s vůlí královny panu Zikmundovi; za to pán Zikmund na vsi Morasicích svého poddaného (Zÿgle) postoupil a uvedl v člověčenství.[1])

Větší díl vsi však náležel původně Kounickému klášteru, jenž r. 1443 zaměnil jej za ves Smolín s Luckým klášterem, jenž si přikoupil r. 1452, 1460 a 1471 nějaký úrok v Šumicích[2]) a od

[1]) Z. d. b., XX., 18.

[2]) Vaněk a Petr bratři z Miroslavě prodali 5 hř. úročního platu na 6 lidech poddaných (3 l. a 3 $^1/_2$l.) na vsi „Ssemnici“ knězi Přibíkovi, opatovi luckému, a k věrné ruce p. Arnoštovi z Leskovce, hejtmanovi na Znojmě, za 50 hř. gr. (Na Miroslavi, v tu neděli před Božím Vstoupením 1452). Bočkova

kteréhož až r. 1531 pro vzdálenost postoupena s přísl. Zikmundovi Valeckému z Mírova na Olbramovicích za roční plat 60 zl. zajištěných na vsech Pemdorfě a Václavově z panství Miroslavského. Šumice i dále zůstaly povinny odváděti farní desátek svému faráři do Loděnic a míti společnou pastvu dobytka na trati Hlavatických s klášter. poddanými z Loděnic, Šumic, a Štotendorfa, jakož i trpěti napájení dobytka v rybníku Hlavatickém.[1])

---

sbírka, 3732, č. 3. — Jiřík z Miroslavě i se svými erby prodal k pravému dědictví 5 hř. úročního platu v Šemnici (= Šumicích) na vsi a na lidech platných a usedlých: na Mikuláši Grejcarovi, na Gergovi, na Hanušovi Tenkovi, na Michalovi Stattendorferovi, na Tomanovi Porstlovi, na Lorencovi Hamerlovi, na Dekkarově synovi opatovi luckému Přibíkovi a jeho věrné ruce slovutnému panoši Markovi z Bučic za 80 hř. gr. (Na Miroslavě 1460 tu sobotu před Novým létem, den sv. Tomáše, muč. Božího). Boč. sbírka, 3732, č. 4. — Marek Starší z Bučic vyznal (V Znojmě, ten čtvrtek před sv. Antonínem 1471), že prodal 10 hř. platu úročního ve vsi „Ssemnici" opatovi luckému Janovi Bavorovi a věrné ruce jeho panoši Janovi Mladšímu z Lechovic za 200 zl. uher.

[1]) Dle smlouvy (v Brně, v pondělí po neděli Smrtné 1531) Jan, lucký opat, . . . „od sebe i od budoucích svých ves dědičnou ke klášteru Louckému od starodávna příslušející Šemnici . . . . pustiti . . . panu Zikmundovi Valeckému, erbům a potomkům jeho, a dědičně postoupiti, lidi z té vsi . . . v člověčenství uvésti a v desky zemské vedle této naší smlouvy vložiti má, a což jest platu stálého neb běžného z té vsi Šemnic v roce na klášter Loucký vycházelo a dáváno bylo, to pan Zikmund má kn. Janovi opatovi . . . na vsech a nezávadných dědinách svobodných ukázati a dovésti, budižto na jedné anebo dvou vsích na lidech usedlých, na kterýchž by ten plat šemický shledán býti mohl (stalo se na vsech Pemdorfě a Václavově), aby kn. Janovi opatovi . . zadosti bylo . . . . a ten plat aby nesen a dáván byl . . při sv. Jiří a sv. Václavě. A jestliže by se kdy kterého času obmeškání při vydávání a nesení toho platu stalo . . . ., úředníci (klášterní) . . . . budou moci . . . lidi páně Valeckého hyndrovati, pokudž by jim takový plat vydán a spraven nebyl . . . . Desátek obilní i vinný ze vsi Šemnic, což by jeho který rok přišlo, ten má opatu louckému vydáván býti tak a na časy ty, jakž jest se prve vydávalo. Jestli by pak kdy Božím dopuštěním ta ves Šemnice zpustla, tedy což by koliv na těch rolích šemnických seto a vinohradův rozděláno bylo, z toho buď desátek na klášter Louku dáván. — Lidé Šemničtí, Loděničtí, Odrovští, Štatendorfští mají se proti sobě přátelsky, pokojně v dobré svornosti zachovávati; a to má od obojích pánů těch lidí opatrováno býti. . . . . Lidé opatův Louckých, Loděničtí, Odrovští a Štatendorfští mají míti svobodné pastvy dobytkův svých na gruntech šemnických a hlavatických bez překážky páně Valeckého i budoucích potomkův jeho, držitelův vsí Šemnic a Hlavatic beze všech poplatkův; však tak, aby z těch vsí lidé pásli bez škody lidem šemnickým i také na gruntech hlavatických bez škody panu Valeckému a potomkům jeho. A tudy ti lidé z napřed jmenovaných vsí dobytky své honiti mají, kudyž kterého

Tak připadla ves k Olbramovicům a s nimi za konfiskace (1622) ke Krumlovu (v. Krumlovský okres).

V pol. 18. stol. měla zde krumlov. vrchnost dvůr s 589 m. polí, 10 m. pastvin u pusté vsi Loponic, 109 vozů sena (šumický ovčák užíval nad to 9 m., ovčácký mistr 42 m.), 2 m. vinice „Semelbeissern", 3 rybníky na 175 kop kaprů (Horní na 49, Střední 46 a Loponický 80); vína se prodalo v zdejší hospodě, z níž se platilo ročně činže 37½ zl., 3 bečky. Poddaní odtud platili grunt. činže 29 zl. 17¼ kr., za předivo 17½ kr., 10 zl. z vinného šenku, 62 slepic a 186 vajec, obilného desátku vrchnostenským právem 2⅛ m. pš., 1⅞ m. ječmene, 6⅜ m. žita, 2⅝ m. ovsa, 7½ m. prosa, vinného týmž právem 9 věder. Robota: 2 sedláci týdně 3 dni s 2 koňmi, 23 ½láníků 3 dni s koněm, 2 domkáři s poli 1½ dne, 4 bez nich po dni.[1])

Ves přifař. do Loděnic. Do r. 1813 byla na návsi dřevěná zvonice, kteráž t. r. vyhořela s větší částí domův a stodol. Do zděné zvoničky nově vystavěné dán obraz Nejsv. Trojice. V katastru jsou 3 kříže a socha sv. Jana dole v osadě. — Nákladem mládeže Loděnické opravena kaple sv. Antonína, jež za nepaměti vystavěna u Šumického rybníka.

---

roku průhon přes grunty šemnické a hlavatické bude, a takoví průhonové od lidí šemnických ani od jiných zasévati se nemají. — Loděničtí, Odrovští, Štatendorfští v rybnicích páně Zikmundových, Hlavatických dobytky své budou moci napájeti kromě toho času měsíce máje, když ryby na tření stanou. Když by který rybník hlavatický pustý stál a na něm seto nebylo, tedy Loděničtí, Odrovští a Štatendorfští mají v tom suchém rybníce dobytky své pásti. Pakli by se to bylo, kdež by to obilí z toho rybníka sňaté a sklizeno bylo, také budou z již jmenovaných vsí lidé na tom rybníce dobytky své pásti. Rolí pusté, kteréž by na gruntech hlavatických, šemnických byly, což by mimo potřebu lidí páně Valeckého zbývalo, ty pan Zikmund Valecký lidem opatův louckých mimo jiné pod plat slušný pustiti má. Jestliže by opat lidi šemnické neb které osoby z nich v jakých rukojemstvích neb pokutách sobě zavázaných a konventu svému měl, ty má z toho svobodně panu Valeckému propustiti . . . Pan Zikmund Valecký dvěnásob platu na dědině neb dědinách svých, totiž za kopu dvě kopy, za groš dva groše, za penis dva peníze opatu Janovi . . . ukázati a odvésti a v desky zemské vložiti má. . . . . (Při smlouvě byli: Jan z Kunovic, podkomoří markr. Mor., Vilém z Víckova na Cimburku, Kyjovský z Kyjovic na Kobylnicích, Ctibor Vranovský z Vranova na Želeticích, Vilém Valecký z Mírova na Okarci, Jan Herult z Herultic na Budkovicích). (Boč. sb., č. 3748).

[1]) Rekt. odd., 134; dom. fasse, 44; urb. fasse, 50. — Z. d. b., IV., 237; VI., 428; VII., 693, 695; IX., 5, 290, 291.

Škola zřízena r. 1793; před tím chodilo se do Loděnic. Ježto však r. 1789 zmrzlo jedno školní dítě a druhé se utopilo, vystavěna škola zde na č. 47., které stojí posud. R. 1882 rozšířena na dvoutřídku, a vystavěna nová budova školní. Všech dítek 112. Vrchnost dávala 3 sáhy dříví na otop a obec 2 kopy otýpek. Učitel s počátku dostával z každého dítěte 4 pecny chleba a 2 zl. školného, od usedlého $^1/_4$ m. žita a 10 kr., od r. 1825 ročně 64 pecny chleba, 32 zl. platu, od obce 7 zl. 5 kr., $4^1/_4$ m. žita, za zvonění $1^1/_8$ m. žita a pole pod $1^1/_2$ m. Déle učili: Od počátku —1795 jakýsi kotlář ze salajky, (—1827) Jan Gärtner, (—1832) jeho syn Martin, (—1858) Matyáš Haas, 1876—1891 Fr. Čermák, odtud Theodor Palla.

Obyvatelé zaměstnávají se polním hospodářstvím; dařiť se zde zvláště ječmen, pšenice, řepa i pícniny. Vinařství jest po několik let bez významu; dobytkářství naopak věnuje se velká péče.

Při obci jest: 844·61 ha polí, 24·45 ha luk, 4·51 ha zahrad, 10·25 ha vinic, 9·15 ha pastvin; trati sluly r. 1749: Bei Grubschitzer Granitz, In Haadfeld (= Hády), Neurieß, Loponitzer Feld (louky), Semelbeissern (vinice), In Reschen Bergen; (dnes) Ödendörfer, Teichtacker. Obecní představenstvo: starosta. 2 radní a 15 výborův.

Pečeť stará se znakem radlice má opis: SIGIL · DAS · DORF · SEMNYTZ · 1676.

R. 1866 zemřelo cholerou 16 lidí. — Krupobití vše stlouklo 15. června 1892 a 20. června 1912. — Vodovod zařízený roku 1891 nákladem 30.000 K přivádí zdravou vodu do obce.

Spolky: Odbor der Deutschen Südmähr., odbor paní a dívek der Deutschen Südmähr., odbor Schulvereinu, zpěvácký spolek.

Na trati „In Loponitzer Feld“ stávala ves **„Loponice“** neb **„Lupanovice“** s $902^3/_8$ m. (= $9^2/_{64}$ l.) polí. Po 30leté válce se rozdělily její pozemky: $203^1/_2$ m. připadlo ke Kupčicům, $698^7/_8$ m. k Šumicům. Z dějin vsi víme:

R. 1366 zapsal Markvart ze Šternberka ženě Johance 150 kop gr. věna na vsi „Lupanovicích“ a 2 tamních poplužích; než po 2 letech Jan, bratr Markvartův, tvrdil, že mu dědičně patří třetí díl z jmenované vsi. R. 1371 prodali a do desk zapsali bratří

s Johankou, manž. Markvartovou, svou ves Lupanovice opatovi a celému konventu Luckého kláštera za 170 kop gr. Tehdy slula ves „Lupanowicze prope Hostyehradicz“.[1]) V 15. stol. zanikla ves.

Druhá zaniklá ves, jejíž osudy jsou velmi úzce spojeny se Šumicemi, byly **Hlavatice** (r. 1415 nazývá se ves „dávno zaniklá“). Stávala při Šumickém potoku někde mezi Šumicemi, Kupčicemi, Lidměřicemi a Olbramovicemi. Ani názvem se nedochovala pamět na ni. Dle Kn. půh. (II., 282, 283) zdálo by se, že by zde asi býval kostel, ježto se připomíná kněz Zachař z Hlavatic; než dle str. 264 byl farářem v Loděnicích. R. 1410 dle týchž půhonů (II., 194) byla ves spálena.

Z dějin vsi víme, že zdejší dvůr patřil ke Kounickému klášteru, jenž r. 1353 zaměnil s Maršem z Cvrčovic týž dvůr za Maršův dvůr v Hostišovicích („Hostysowicz“). Dva lány v Hlavaticích držela Jitka a její syn Jindřich z Hostišovic, kteří je prodali též jmenovanému Maršovi. R. 1368 zapisuje do desk ves Hlavatice s přísl. Jan z Cvrčovic (syn Maršův?) Pešlínovi z Jevíčka (de Gews), manželce jeho Voršile a dědicům. Po smrti Pešlínově vzala si vdova Přibika z Polanky, s nímž a s jehož syny sstoupila se r. 1376 na svůj majetek.

R. 1406 syn Přibíkův Erazím z Polanky, jemuž náleželo v Hlavaticích 17 lánů, 4 podsedky, lázeň, 2 rybníky, louky a vinice s jiným přísl., daroval olbramovskému faráři a nástupcům jeho roční činži z jednoho lánu zdejšího, jejž držel Petr Tretentanc a sstoupil se ještě t. r. s Janem ze Strachotína (= Rausenbrucku) na Hlavatice a Kraluhov (= Krahulov). Za pana Erazíma z Polanky r. 1409 dostalo se Janovi řeč. Černému z Řasné a dědicům 3 hř. a 8 gr. roč. činže na 6 pustých lánech v Hlavaticích; odvádělať se sice z lánu činže: 1 hř., 4 jehňata, kopa vajec, sýr za 1 gr., ale z pustého polovice. Po 6 letech prodal týž Erazím s celým svým dědictvím v Hlavaticích Bohuňkovi a Konrádovi bratřím z Vratišova jinak ze Skalice i 8 gr.

---

[1]) Šemberova mapa klade ves správně, Dr. J. Beck (Notiz.-Bl., 1869, 47) a Fr. Peřinka (Znojem. okr., 322) připomíná ji neprávem u Hostěradic, což ukazuje nejlépe rozdělení jejích pozemků mezi Kupčické a Šumické. — R. 1634 se praví u Olbramovic „ . . . . Ödungen Polekovic a Lobodic (= Loponic)“. — R. 1749 poznamenávají se zprávy z „Dorf Gubschitz sambt der Ödung Loponitz“; trať slula „In Loponitz“. — Z. d. b., IV., 419; V., 137, 342.

činže na opustlých lánech. Bratři si vzali za manželky sestry a dědičky Miroslavě; odtud se psávali „z Miroslavě“. Často vznikly rozepře o zatopení zdejšími rybníky.

R. 1436 slíbili jmenovaní bratři Kounickému klášteru, že svým rybníkem v Hlavaticích nebudou dále topiti než hony od louky, jež příslušela k jejich dvoru v Šumicích.[1])

Následujícího roku ves opustla částečně.

Synem Konrádovým byl Zachariáš z Miroslavě, jenž postoupil Jiřímu z Miroslavě své otcovské dědictví v Hlavaticích s dvorem, činž. lidmi, pustotinami ve vsi, na polích, lukách, pastvinách, rybnicích, polovici louky a 11 honů polí v Šumicích a 45 gr. roč. činže v Hrahovicích a polovici louky v Německých Boroticích (zaniklých a Borotic na Znojemsku).

Následujícího roku rozsoudil[2]) Příbík, opat lucký, mezi Janem, proboštem kounickým, a panoši Bohunkem a Konrádem z Miroslavě, v záští, kteréž mezi nimi bylo od dávna, což zatopeno bylo rybníkem Hlavatickým proboštovým lidem ze Šumic, takto: Nivu měli lidem proboštovým a svým v Šumicích oba bratři ponechati, aby jí používali pastvou neb oráním tak, aby žádných desátkův ani poplatkův za ten desátek nedávali, a za ten desátek z té nivy, kteréž proboštův byl, měli bratři dáti na příští masopust 5 kop gr.; — lidé proboštovi aby neorali blíže rybníku Hlavatického, což by vozná cesta podle rybníka jíti mohla, a ta jistá cesta nemá býti bráněna lidem proboštovým ze Šumic, — aby díl rolí, kteréž jest oddán lidem proboštovým, ten měl jejich býti věčně všecken; — aby v měsíci po dání tohoto listu meze

[1]) Na Kúnicích, ten úterý před sv. Jiřím 1436. — Bohuněk a Konrád, bratři z Miroslavě, i se svými erby.... Jakož důstojný kněz Jan, probošt, a konvent kláštera Kounického nám jsou odpustili milostivě rybníka našeho v Hlavaticích povýšiti a povětšiti skrze topení jejich lidí na dědinu a na pastviště tu v Šemnicích pro naše dobré a užitečné, a toho vděční jsouce slibujem svou dobrou, čistou věrou za nás a naše erby dále netopiti tím rybníkem než hony od louky, ježto k jejich dvoru tu Šemnicích přísluší, kterážto louka nejblíž přileží k pastvisku obecnému, a od toho topení, což potok ukáže až do meze vsi Kupčické, a tak ti lidé ze Šemnic mají míti vůli v tom potoce napájeti a loviti. A za to vytopení svrchupsané oddali jsme dříve psanému knězi Janovi, proboštovi, konventu jeho i těm lidem z Šemnic dosti na tom dvoře v Šemnicích, ježto dříve dobré paměti Klocman (= Glozman) držel. Svědky byli: Jindřich z Tikovic a Hanuš z Vlasatic. (Bočk. sb., 3732, č. 2.)

[2]) Na Louce v klášteře den sv. Barbory panny 1437. (Boč. sb., 3732, č. 2.)

byla vysazena a vyměřena, pokud rybník Hlavatický má topiti podle dřevních listů.[1])

Za války krále Jiřího s uher. králem Matyášem ves úplně zničena. — Ani jméno trati polní se nedochovalo. Desátek odtud však zůstal faráři loděnickému, kamž ves bývala přifařena.

R. 1486 stala se smlouva mezi Pavlem, luckým opatem, a konventem jeho a Linhartem, loděnickým farářem, s jedné a slovutnými panoši Jiříkem z Miroslavě a jeho erby s druhé strany o desátek obilní „hlavatický“, kterýž od starodávna příslušel k loděnické faře, že p. Jiřík z Miroslavě a jeho erbové neměli věčně na ten desátek více sahati, než farář loděnický mohl jej svobodně bráti bez vší překažky, buď ves Hlavatice pusta buď osedla; a za to měl nadepsaný farář a budoucí jeho na každou neděli na kazatelně sám aneb jeho kazatel za předky p. Jiříka, zaň i za duše jeho potomků, obecní prosbu činiti a v témdni dvakrát sám neb jeho kaplan dvě mše sloužiti, jednu zádušní a druhou s kollektami za duše p. Jiříka, jeho předků a budoucích. Jestliže by toho farář neučinil a mše sv. a proseb obmeškal, měl pan Jiřík a jeho erbové faráře upomínati před luckým opatem; pakli by to jemu nebylo napraveno, nesmělo se desáteční obilí mlátiti ani prodati.[2])

R. 1531 byla ves pusta. Byl' p. Zikmund Valecký z Mírova a na Miroslavi žaloval Jana, luckého opata, že loděnický farář bere desátek ve vsi jeho pusté Hlavaticích, nemaje k tomu práva. Když však opat ukázal smlouvu z r. 1486, rozhodnuto[3]) jednateli, že v braní desátku hlavatického nemají páni Miroslavští žádné překážky činiti loděnickým farářům, kteří opatem k tomu měli býti přidržováni každoročně činiti to za duše pánů Miroslavských, jak ukazovala dotčená smlouva.[4])

---

[1]) Z. d. b., III., 21, 22; V., 98; VI., 398; VIII., 548, 599; IX., 404; XIII., 101; Půh. kn., II., 155, 264.

[2]) Na Kounicích, v sobotu 11.000 děvic 1486. (Bočk. sbírka, č. 3563 a 3722). — Smluvci byli Volfgang, kounický probošt, Mikuláš, komendator, t. č. farář hostěradický, p. Jan Lechvický ze Zástřizl, hofmistr dvora pana Viléma z Pernštejna, p. Ctibor z Hostákova, p. Václav z Minic, p. Konrád z Miroslavě.

[3]) V městě Brně, v středu před sv. Václavem 1531 (Bočk. sbír., 3563, č. 37, 3751).

[4]) O Hlavaticích a Loponicích okres Mor.-Krumlovský neví ničeho, ježto Volný o nich také nenapsal ničeho.

Trnopole viz Drnopole.

Troskotovice

(Treskowitz), Droscowitz 1252, Droscuwitz 1260, Droskewic 1271, Droskwiz neb Trosgwiz 1275, Troscotowycz 1353, Droskotouicz 1358, Drzieczkowicz 1366, Treskwicz 1392, Troskotovice (sing.) 1534, polit. a katastr. (18·08 km²) samostatné městečko jz. (11 km) Pohořelic na okresní silnici z Vlasatic do Jiřic, 198 m nad mořem (obr. 52.). Středem městečka jest náměstí („Marktplatz"), na němž stojí s jedné strany kostel a škola a přes silnici fara, radnice a socha sv. Jana. Ulice pokračováním náměstí sluje Marktgasse. Východně školy jsou Školní ul., Stiegengasse a Gärtnergasse; kolem radnice Radniční ul.; z Marktgasse na sev. stranu jsou 3 rovnoběžné ulice: Příční (Quergasse), Grünangergasse a K rybníku (Zum Teich). Ulici za zahradami fary a některých domů se říká Vodní (Wassergasse). Za školou bydlí chalupníci v Häuslergasse; vinné sklepy za kostelem v Kostelní ul. Podél cesty k Drnoholci nazývá se „Kraugasse". Podloubí před 3 domy zachovány: dvoje na náměstí a 1 v Příční ul.

S počátku 17. věku bylo zde 73 domů (15 lánů po 90 m. [na jednom z nich byl Hanuš Girg, lazebník], 9 malých lánů po 70 m., 24 $^1/_2$l. po 45 m. a 18 $^1/_2$l. po 35 m., 4 domky s poli a 3 bez nich) s 3775$^1/_2$ m. (= 40$^4/_{64}$ l.) polí, 211$^1/_4$ m. vinic; za 30leté války zpustlo 15 domů s 1020 m. rolí a 125 m. vinic v „Klausenberku"; když se po r. 1657 nově osazovaly pustiny (hlavně půllány), nevěděli obyvatelé, komu náležely dříve; do r. 1749 rozděleno 11 lánů na menší usedlosti; čítalyť se t. r. 4 lány, 10 malých lánů, 62 kopačů, 36 domkářů a 16 $^1/_2$domkářů; poddaní měli 3582 m. polí, 81 m. pustin, 163$^1/_2$ m. obď. a 217 pustých vinic, luk se 14$^1/_4$ vozu sena; obec: 34 m. polí, 96$^1/_2$ m. pastvin (s vrchností společně) a šenk cizích vín (31 beček), kostel, kaple a farář 12$^1/_2$ m. polností, $^1/_2$ m. vinice, přespolní 71$^1/_2$ m. pozemkův a 6 m. vinic; kapelní bratrstvo r. 1756 $^4/_8$ m. vinic a 6 m. polí. R. 1790 bylo 177 domů, 813 obyv.; r. 1890: 235 domů, 1131 obyv., 13 židů, 2 Čechové, ostatní kat. a Němci; r. 1900: 245 domů, 1181 kat. něm. obyv., mimo

27 Čechů, 15 židů, 1 evang.; 1910: 259 domů, 1253 obyv. (1 Č., 1252 N., 1253 kat. a 10 ž.).

Troskotovice, připomínané r. 1052, patřily původně země-

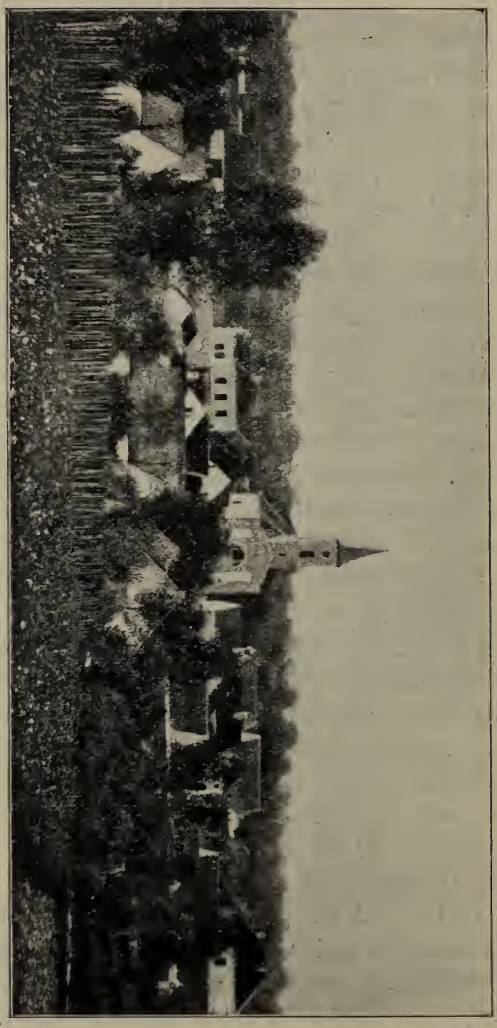

Obr. 52. Pohled na Troskotovice od severu.

pánovi, za 13. stol. různým majitelům, z nichž páni z Miroslavě postarali se o duchovní správu, postoupivše patronátu Oslavanskému klášteru. Ekhart z téhož rodu daroval r. 1260

6 svých zdejších lánův a r. 1262 lán a 10 podsedků jmenovanému klášteru.

Jinou část drželi příbuzní páni z Myslibořic, jejichž majetek ponenáhlu převedl na sebe týž klášter; r. 1271 poručeny mu Archlebem z Myslibořic 4 lány, a po smrti sestry jeho Dymuty připadly mu 2 lány; r. 1387 bratři Archleb a Zikmund z Myslibořic zaměnili s ním 5 činž. lánů v Troskotovicích, a Zikmund sám prodal r. 1392 abatyši a klášteru Oslavanskému za 80 hř. gr. ve vsi Troskotovicích 6 lánův a $^1/_2$lán, z nichž dostávalo se činže 8 hř. a 8 gr., a lázeň, z níž se dávala 4 kuřata. Jmenovaného r. 1387 prodal p. Zikmund z Myslibořic Benešovi z Vlašimě, Jindřichovi z Jevišovic a Archlebovi z Myslibořic mezi jiným i 6 lánův a $^1/_2$lán v Troskotovicích.

Díl vsi náležel pánům, kteří se psali z Dunajovic. Roku 1355 daroval Hanuš (= Jan) z Dunajovic manželce Kateřině věnem 135 hř. gr. na $^1/_8$ hradu v Dunajovicích s přísl., též na popluží v Troskotovicích; ale již po 3 letech prodal všechen svůj majetek zdejší za 35 hř. gr. svému stryci Henzlínovi řeč. z Dunajovic. R. 1358 bratři Štěpán a Mikuláš z Dunajovic spolčili se na svůj majetek v Dunajovicích a Troskotovicích.

R. 1361 Hanuš z Dunajovic prodal dědičně panu Mikulášovi za 100 hř. gr. roční úrok 10 hř. na 7 lánech v Troskotovicích; těchto 7 lánů činž. od Miloty ze Mstěnic koupili dědičně 1373 Václav a Ratibor, bratři z Myslibořic. Násl. roku koupili tíž od Nevhlasa z Lesonic 6 hř. gr. příjmu na svém majetku v Troskotovicích; byl' se 1369 Nevhlas sstoupil s Mikšíkem se vším statkem, kterýž měl poslední na Troskotovicích, onen na Bohušicích.

Štěpán z Dunajovic, jenž se zatím stal knězem, postoupil 1366 sestře Marketě, vdově po Ješkovi, 31 hř. gr. na dvoře v Troskotovicích. — Dvůr s 2 poplužími a lukou r. 1376 prodal Štěpán, farář v Bíteši, a Jindřich z Dunajovic Oslavan. klášteru.

Nějaký majetek u vsi držel Beneš z Vrbic, kterýž roku 1358 prodal p. Jimramovi (z Pernštejna) a dědicům 10 hř. gr. úroku na Troskotovicích s přísl.; než již 1364 pan Jimram řeč. z Jakubova, prodal za 150 hř. gr. Mikšovi z Kralic a dědicům svého bratra Buška ve vsi Troskotovicích 8 l. a $^1/_2$lán se 4 podsedky a přísl. a ve vsi Mikulovicích 4 lány a 3 podsedky s přísl. a postoupil jim na týchž statcích 15 hř. roč. příjmu. Ješek

z Kralic se zvláštním povolením markr. Jošta prodal 9 hř. úroků ročních na své části Oslavan. kláštera.

Konečně r. 1353 Volf z Bělčovic (Wyspycz) prodal $^1/_2$lán v Troskotovicích oslavan. proboštovi.[1])

Z 15. stol. známe jen jediný půhon týkající se Troskotovic; r. 1436 Jošt Hecht z Rosic pohnal Hanuše Háza, měštěnína brněnského, z Črnovic (Černovic), že mu zadržel 24 kop gr., jakož mu vždy měl dávati ve 3 letech 8 kop z těch rybníkův v Troskotovicích; toho mu neučinil, ač pan Hecht na to měl list.[2])

Tak ponenáhlu větší část vsi sloučena s klášterem a připojena ke statkům jeho (a); menší díl připadl za 15. věku pánům z Lipého na Krumlově (b).

Ad (a). U kláštera zůstala ves do zániku jeho. Ferdinand I., na něhož spadly statky klášterní, zastavil nejprv na 18 let r. 1533 a r. 1535 prodal a postoupil za 4500 zl. panu Janovi Kunovi z Kunštátu, hejtmanovi markr. Moravského, své vlastní zboží ves Troskotovice s kost. podacím a se vším, což tu od starodávna příslušelo ke klášteru Oslavan.[3])

R. 1534 stala se následující smlouva[4]) o ves Troskotovice mezi Janem Kunou z Kunštátu a Janem z Pernštejna: „Jakož Jan z Pernštejna a potomci podle smlouvy učiněné s pannou Barborou, abatyší, a konventem kláštera Oslavanského máme a povinni jsme dávati nyní i na potomní časy ke dvěma rybníkům u vsi Troskotovic ležícím dříví k tarasu a k plotkům v místě příležitém z lesův našich, což by potřeba byla, a drejlink vína z Medlova. A za to jest mně, Janovi z Pernštejna, od svrchupsané Barbory, abatyše, a konventu téhož kláštera dána dědičně ves pustá Presersko se vším přísl., kteráž ves k témuž klášteru příslušela, a již podle též smlouvy učiněné to dříví k tarasu a k těm rybníkům a ten drejlink vína vydávati se má a vydává ode mne, Jana z Pernštejna, svrchupsanému Janovi Kunovi, jakožto držiteli toho kláštera. A protož my Jan Kuna a Jan z Pernštejna takto jsme se o to smluvili a srovnali, že já, Jan Kuna, mám

---

[1]) Z. d. b., III., 28, 81, 306, 366, 367; IV., 33, 124, 422; V., 238; VI., 84, 202, 341, 755; VII., 593, 615, 1132. [2]) Kn. půh., III., 162.

[3]) Ve Vídni, v úterý den sv. Ondřeje 1535. (Vlož. do desk r. 1536; Z. d. b., XXI., 15).

[4]) V Brně, v pátek před sv. Matoušem, apošt. božím, 1534 (Pernšt. Codex, fol. 327).

udělati taras kamenný na Dolním rybníce pod vsí Troskotovici ležícím, a já, Jan z Pernštejna, jemu, panu Janovi Kunovi, na pomoc k udělání toho tarasu mám a povinen dáti budu 22 kopy gr. čes., a již více k tomu rybníku nemám a nebudu povinen já ani potomci moji dávati dříví k tarasu, a to dotud a tak dlouho, dokudž by on, pan Jan Kuna, erbové a potomci jeho toho kláštera a statku k němu příslušejícího v držení byli, kromě dříví k plotkům před trúbú k potrubí a splavům, to povinen dávati budu já, erbové a potomci moji k tomu rybníku, což by potřebí bylo. Než jestliže by kdy k tomu došlo, že by ten klášter a statek k němu příslušející od svrchupsaného pana Jana Kuny aneb erbův jeho vyplacen byl, a abatyše a konvent budoucí chtěly (aby), při první smlouvě o to dříví k tarasu učiněné zachovány byly," mělo při původní povinnosti zůstati.

Ale již r. 1538 vložil do desk týž pán z Kunštátu a na Lukově p. Zikmundovi Valeckému z Mírova a na Miroslavi a potomkům jeho městečko Troskotovice s přísl.[1]) Za pánů z Kunštátu povýšena ves na městečko, a za znak mu dáno trojčáří jejich. Pečeť z oné doby se dochovala posud.

Pan Zikmund koupil 1547 od p. Jaroslava Osovského z Doubravice druhý díl městečka, kteréž tím bylo sloučeno.[2])

Syn páně Zikmundův Jiřík Valecký z Mírova i s erby svými prodal a vložil do desk r. 1570 Pertoltovi z Lipého, hejtmanovi markr. Mor. a nejvyšš. maršálkovi království Čes., své vlastní zboží a dědictví, t. j. městečko Troskotovice s kost. podacím, desátky, 3 rybníky: Horním a Dolním Troskotovským a Kuklou a vším přísl.[3])

Před r. 1598 patřily Troskotovice panu Fridrichovi z Žerotína a na Židlochovicích, jenž t. r. učinil závěť,[4]) v níž zajistil manž. pí. Magdaleně z Chlumu a Košumberka tvrz a dvůr Pouzdřany s městečkem i s mýtem, městečko Troskotovice a ves Uherčice. Syn její z 1. manž. (s Janem st. z Žerotína) Jan Diviš zdědiv po matce právě vypsaný majetek spolčil se r. 1615 naň s manž. Annou z Žerotína pro její ctné a šlechetné chování.[5])

---

[1]) XXII., 4. [2]) XXII., 60. [3]) XXV., 21.

[4]) Na Židlochovicích, v úterý po slavnosti Sv. Trojice 1598. (Z. d. b., XXIX., 1.).

[5]) V Brně, v pondělí den sv. Matouše, evang. Páně, 1615. (Z. d. b., XXX., 63).

Ad (b): Menší díl na vsi Troskotovicích („všechno své vrchnost. právo, ježto mé manství bylo“) zapsal r. 1535 Jan z Lipého Janovi Koberskému z Drahanovic (obr. 53.) a na Vedrovicích,[1]) na jehož žádost císař Ferdinand I. mocí královskou v Čechách povolil[2]) mu, aby svůj statek mohl a měl moc odkázati neb dáti dle libosti. Do závěti[3]) poručil zmíněný Jan Koberský z Drahanovic na Kobeřicích tvrz a ves Vedrovice, ves Zábrdovice, ves Rokyteň, ve vsi Lidměřicích, což tu měl, v městečku Troskotovicích, což tam lidí mu patřilo, se vším přísl. uroz. p. Smilovi Osovskému z Doubravice na Valči a erbům jeho na ten způsob, aby po jeho smrti v touž tvrz se uvázali a vyplatili maceše své 490 zl., Petrovi Šlechtovi 50 zl. a Jiříkovi pacholeti 50 zl. Co náleželo v Troskotovicích Osovským z Doubravice, lze poznati z násl. zápisu. Syn a nástupce p. Smila Jaroslav Osovský z Doubravice prodal a do desk r. 1547 vložil 5 lidí na gruntech usedlých v Troskotovicích, kteříž se mu na díl dostali po † otci, s platem, kterýž odtud vycházel, s robotami a vším přísl. p. Zikmundovi Valeckému z Mírova a dědicům,[4]) majiteli většího dílu téhož městečka Troskotovic [viz (a)].

Obr. 53.
Znak Koberských z Drahanovic.

Vrchnost přiznala r. 1750, že jí patří (v dneš. okrese) u Troskotovic dvůr s 264 m. polí a luk s 25 vozy sena, 2 rybníky („Vrkoč“ u Nové Vsi na 800 kop kaprův a Dolní Troskotovský na

---

[1]) Z. d. b., XX., 24.

[2]) Ve Vídni, den sv. Havla 1533. Vlož. do desk r. 1540 (Z. d. b., XXII., 20).

[3]) Na Kobeřicích, v středu po památce sv. Bartoloměje 1539. Vklad r. 1540 (Z. d. b., XXII., 21). Své manž. Anně z Doubravice poručil ves Říčany s pustou tvrzí, a Elišce z Drahanovic, své sestře, a manželce p. Jankovského z Vlašimě, a dětem jejím tvrz Kobeřice.

[4]) Z. d. b., XXII., 60.

110 kop) a podd. dávky: U Troskotovic grunt. činže o sv. Jiří 52 zl. 32¼ kr., o sv. Michale 56 zl. 45 kr., místo předíva 15 zl. 12 kr., z řeznického krámu 4 zl., viničné činže 90 zl. 29½ kr., 4 zl. 10 kr. z myslivny; u Pasohlávek o sv. Jiří a sv. Michale po 2½ zl.; obilní desátek vrchn. právem činil 179½ m. pšenice, 35⅛ ječmene, 384⅛ m. žita, 456⅛ m. ovsa, ⅝ m. hrachu a 28⅞ m. prosa. Robota: Sedláci týdně po 2 dnech s 2 koňmi, 49 kopačů po 2, 26 podruhů po 1 dni s 1 os. Místní farář mimo svá pole farní dostával 342 m. far. desátku.

R. 1775 bylo zde 43 domů, 88 domkův a 1 chalupa, z nichž první platily grunt. činže o sv. Jiří a sv. Václavě po 2 zl. 58 kr. a robotovaly 2 dni s 2 koni po celý rok. — Obci patřilo 32 m. polí, 154⅝ m. pastvin, z nichž vrchnost užívala 56⅝ m., kostelu 5 m. polí, bratrstvu 6 m. polí a ⅛ m. vinic. — Obec platila 18 zl. o sv. Jiří za tanec, 4 zl. za stavění sirotků, 10 zl. z prodeje kořalky a 4 zl. o sv. Michale z masných krámův. Faráři dávalo se odtud 4 zl. za 4 mše sv., 10 kuřat, 3 kačeny, 15 husí.

Kostel (29½ m dl., 11 m šir.) sv. Václava na městečku na mírném návrší byl vystavěn novorománským slohem r. 1840, a posvěcen 1841. Má 2 oltáře; hlavní (olt. obraz Kupelwiesrův) se sochami sv. Cyrila a Metoděje, vedlejší (ep. str.) sv. Floriána se sochou Bož. Srdce Páně. Na vítězném oblouku starobylá soška P. Marie, naproti socha sv. Jana Nep.; podobně v sakristii, do níž nade dveřmi obraz Nejsv. Trojice z bývalé kaple, jest soška P. Marie staré řezby vzácné. — Na místě jeho uprostřed hřbitova (od r. 1848 byl školkou) stával menší starý kostel s kaplí (při ep. str.) Nejsv. Trojice, kterou vystavěl a 6 m. polí nadal Martin Schwammer s manž. Veronikou; bývaly v něm oltáře vedlejší sv. Floriána a sv. Rozalie, pod ním hrobka. Při kapli založeno hr. Fr. Trauttmansdorffem r. 1712 bratrstvo Nejsv. Trojice; náleželo mu 6 m. polí, 2 vinice a zahrada.

Původně (r. 1260) byl far. kostel zasvěcen P. Marii. Hřbitov (od r. 1833) na cestě k Vlasaticům. Varhaník měl 32 zl. a 24 m. žita; kostelníci nerobotovali.

Duchovní správa. Troskotovice jmenovány r. 1052 mezi vesmi na Moravě, jež byly darovány nově založ. kolleg. kostelu ve Staré Boleslavi kníž. Břetislavem. Tehdy zde nebylo fary. Ale když obec byla v rukou světských, zřízena fara, jejíž patronátní právo

si byly podržely a vykonávaly; když na př. r. 1250 Tomáš a Ekhart z Miroslavě presentovali po † faráři neznámého jména jiného, vytasil se sice Kounický klášter za probošta Mikuláše s námitkou, že mu přísluší patronát, ale z nedostatku důkazů byl biskupem Brunonem (1252) nejen odmrštěn, ale ještě odsouzen k pokutě 6 hř. odškodného jmenovaným bratřím.

R. 1260 Ekhart z Miroslavě daroval jmenované patronátní právo a 6 lánů v Troskotovicích klášt. Oslavanskému a po 2 letech prodal mu 1 lán a 10 chalup. Z darování vznikly rozepře; Eliška, vdova po Ekhartovi, nucena ztvrditi (r. 1268) obdarování manželovo. Archleb z Myslibořic r. 1271 poručil 4 lány v Troskotovicích jmenovanému klášteru a 2 lány své sestře Dymutě do jejího života; po smrti její měly spadnouti na týž klášter. Roku 1275 přirčen patronát za souhlasu kounického probošta Mikuláše, a Kadolta, syna Ekhartova z Miroslavě, Oslavanskému klášteru, u něhož zůstal stále až do opuštění (1525). R. 1278 slul farář Konrád, r. 1330 Zdislav, jenž měl s klášterem o troskotovské desátky při, jež se v Ivančicích měla skoncovati. Jak vše dopadlo, neví se. Zdislav, jenž zde byl ještě r. 1345, měl za kaplana Jana z Pravlova, jemuž pustil louku Oslavanským klášterem pronajatou za 3 džbány vína o Zeleném čtvrtku.

Nástupce Zdislavův Petr (1351) koupil r. 1355 s oslavanským Bartolomějem od Oslav. kláštera dvůr s $2^1/_2$ l. rolí v Němčicích a darem obdržel i 1 jitro na užívání. Po Petrovi následoval vzpomenutý Bartoloměj, jenž r. 1388 byl mrtev, když si byl zřídil fundaci v kostele sv. Petra v Brně za 10 hř. R. 1390 byl sem dosazen Jan, syn Vavřincův, jemuž již napřed potvrdil papež Innocenc VII. každé beneficium, které by mu udělil pro zásluhy jeho klášter Oslavanský neb Kounický. Papež Jan XXIII. schválil přivtělení fary zdejší k onomu klášteru, aby poněkud mohl opraviti klášterské budovy, a papež Martin V. r. 1426 vzal ji pod ochranu. Farář Jan býval dříve farářem u sv. Jakuba v Brně a založil s jinými nadání na kapli s oltářem Zvěstování P. Marie na hřbitově kolem téhož kostela, zůstaviv právo patronátní Oslav. klášteru a sv. Jakubskému faráři. Z nadání 8 kop gr. roč. činže zajištěno na majetku Vítka z Holštejna a 4 kopy na statku Jošta z Rosic na obci Babicích u Olbramovic.[1])

[1]) Indictione VII., die Jovis quinta mensis Augusti a. d. 1428. (Městský archiv brněn., č. I., 52); Notiz.-Bl., 1876, 47.

Kolem r. 1460 zříz. místo oltářníka (s roč. příjmem 10 kop gr., za něž se měly sloužiti 3 mše sv. týdně) při oltáři sv. Volfganga rychtářem Janem Rottmundem a manž. jeho Anežkou; po 4 letech propůjčeno oltářnictví faráři jiřickému Tomášovi. Roku 1499 byl zde Benedikt a za 1. pol. 16. stol. Stanislav (r. 1557 připomínaný jako zabitý.)[1])

Po zrušení kláštera vnikl sem protestantismus, jehož kazateli byli: 1582 Jan Ssluder (dř. v Litobratřicích),[2]) 1604 Baltazar Lyra (rodák wittemberský, 1598 pastor ve Watzendorfě v Rakousích, oženěný ve Znojmě s řezníkovou dcerou), 1610 Augustin Gambertus († 17./1. 1617 ve Znojmě).

Po porážce na Bílé Hoře fara, která za dob nekatolických všech svých nadání byla zbavena, zůstala neobsazena. Jesuitům podařilo se zde r. 1627 přivésti mnohé do církve;[3]) obec přif. do Vlasatic r. 1629, později do Drnoholce, odkudž farář Jan Wiermayer založil zdejší matriky r. 1638. — Duchovní správa obnovena r. 1649 za faráře Jiřího Fr. Rollera (—1662); tehdy přifařeny sem Jiřice (—1678). Valentin Schmidt (1670—78) poznamenal do děkan. matriky, že kostel měl 2 oltáře (hlavní sv. Václavu zasvěcený) a 2 achtele vinic, kdež se urodilo 30 věder vína, lis a sklep, fara 60 jiter polí a $^1/_8$ vinohradu a desátek ze všech polí (338 jiter), varhaník za řízení hodin 11 zl. 4 kr., z každého domu $^1/_4$ m. žita, groš a $^1/_3$ štoly.

Z nástupců déle působili: Jos. Jaich (—1697), jenž přiznal celkový příjem 164 zl. (140 zl. desátky, 20 zl. štola a 4 zl. za housata); Havel Fritscher (1721—† 1749); Fr. Römer (—† 1783), který poznamenal do matrik r. 1771, že desátky z desátků činily $20^1/_2$ kopy pš., 25 kop žita, 2 kopy 46 sn. ječ.,

---

[1]) C. D. M., I., 127; III., 153, 279, 280, 281, 343; IV., 3, 87, 155, 161; VI., 323; VII., 436; XIII., 356, 357.

[2]) Kněz Jan Ssluder, farář litobratřický, pohoní p. Jana z Lipého a na Krumlově ze 100 kop gr. čes., že jest mu léta minulého 1581 před vánoci desátek obilní a ozimý z dědiny Litobratřic mu náležitý, který sobě na faru troskotovskou, budúc tu toho času farářem, svézti a skliditi dal, pobral a k užitku svému vymlátiti dadouc obrátil, práva k tomu nemaje. (Půh. kn., XXIX., 354).

[3]) Volný (K. T., II., 75) napsal, že z Olbramovic, Ejvanovic (má státi „Ivančic“) a Troskotovic vrátilo se do církve 511 osob. Mělo býti udáno, že do toho zahrnuty i Oslavany (Schmidl, Historia Soc. Jesu, III., 802).

28 kop 12 sn. ovsa, 112 mázů prosa, 20 husí; varhaník dostával 24 m. žita, 32 zl., a kostelníci byli osvobozeni od roboty; Karel Mohr (1821—† 1841); Pavel Heeger (1844—1859); Ant. Habl (1870—1891); Vinc. Knap od r. 1910, jenž mnohé zajímavé zprávy podal na dotazník Vlastivědný.

Odtud pocházel kněz Mikuláš, syn Petrův, jenž založil r. 1400 v Hustopeči v kostele sv. Václava místo oltářníka; patronátní právo nad ním náleželo Benešovi, synu Závišovu z Branišovic, a po smrti jeho rychtáři a konšelům hustopeckým.[1])

Vlastní kostelní jmění 9874·28 K a reality v ceně 2752 K. nadační 14.193·96 K, stříb. fond 880·40 K, fond na světlo 400 K, farní 60.145·14 K (v tom zahrnuty reality 35·069 ha), chudob. ústav 10.414·58 K, nadání na kapli 413·52 K.

Na náměstí socha sv. Jana Nep. (z r. 1738) má 3 nápisy:

HANC STATVAM DIVO VIRO IOANNI TRESKOVICENSES FIERI
IVSSERVNT. —
AH ORA, VT VOX NOBIS INSONET: VENITE TRESKOVICENSES BENEDICTI
PATRIS MEI. —
IN OMNIBVS TRIBVLATIONIBVS NOSTRIS VELOCITER ADIVVA NOS. —

Ve farnosti 10 křížů, 2 kapličky a 3 Boží muky.

Že zde škola již byla v 16. století, není pochyby; vždyť uprostřed vřavy 30leté války připomíná se na prvních stránkách far. matrik r. 1638 učitel Balthasar Khrauß. Od r. 1890 působí Jos. Fischer. — Byla původně jednotřídní a kryta došky. Po ohni r. 1868 vystavěna nová budova o jednom poschodí a škola rozšíř. o 2. třídu; ježto přibývalo dětí, od r. 1884 byla trojtřídní; dnes přibyla pobočka, poněvadž počet dítek stoupl na 213. Knihovna žák. 125 sv., učit. 45.

Dle přiznání z r. 1771 dostával učitel Ignác Friedrich z každého domu 2, z domku 1 osminu míry žita, od všech po 7 kr. a školní plat. Každý školák denně přinášel učiteli kus chleba („Auflegbrot"). Po úpravě školní r. 1786 bylo určeno, že učitel za školní dítě z 1. tř. dostane ročně 1 zl. 12 kr., z 2. tř. 1 zl. 36 kr., místo kusů chleba z každého domu a chalupy, ať bylo dítek cokoli, $^1/_4$ročně pecen chleba. Žito zůstalo; 7 kr. bylo za zvonění

[1]) C. D. M., XIII., 84, 85.

Ave Maria, 13 zl. 28 kr. solarium (za správku hodin), 4 zl. 30 kr. (dukat) koledy a 16 kr. za libru křídy. — R. 1846 dělal školní plat celkem 220 zl., od obce za zvonění 9 zl. $22^4/_5$ kr., plat 3 zl. $23^1/_5$ kr., místo koledy 1 zl. 48 kr., za 1 lib. křídy $6^2/_5$ kr., za fund. mše, opisy účtů kostel. a struny 14 zl. 59 kr., štola 135 zl., $35^1/_2$ míry žita a místo chleba 25 m. žita.

Obyvatelé zabývají se polním hospodářstvím. Trati polní slují: Hintere Kirchbergen(-hibeln), In Trauttmannsdorf, In Schmollisten (Zmola?), In Kreinacker (Krajiny), In zwei Lissen, Die Brathen, In Kapelln Feld, In 12 Quanten Feld; viniční: Trauttmansdorfter-, Kapellen-, Kirchbergweingärten (17. stol. ještě), Alt-Weingebirg, Klausenberg; před nedávnem zrušeny v Stockhaide. Celkem jest v katastru 1651 ha polí, 42 ha luk, 12 ha zahrad, 30 ha vinic, 15 ha pastvin, 3·5 ha lesa a 3·5 ha rybníků. O pěstování vína vlastně nelze mluviti; chladnější počasí, nedostatek pracovních sil a snaha z půdy více vytěžiti znemožňují opatrování vinic. Od r. 1908 nevylisoval nikdo ani jediného vědra vína.

Obec. pečeti dochovány 3, jež mají znakem trojčáří pánů z Kunštátu. Nejstarší „SIGILLVM · OPPIDI · TRESKOVY“ pochází asi z r. 1535; druhá „SIGILLVM ✠ OPPIDI ✠ TRESQVICZ ✠“; třetí malá s týmž nápisem jako první; dnešní: Geimeinde-Vorstand von Treskowitz; — jmění: (1749)[1]) 29 m. polí, 2 m. vinic (dnes) radnice (č. 18.), škola (č. 160.), chudobinec (č. 219.), hasičské skladiště a 110·4542 ha pozemkův. Obec. zástupitelstvo: starosta, 3 radní a 20 výborův. Na radnici vedle německého jest i český nápis: „Úřad purkmistrovský“.

V l. 1656—1749 držely domy rodiny: Schwantzerova, Miškova, Polsterova, Wagnerova, Stannerova, Čechova, Hammerlova a Räumannova. Na domě Příhodově usedl před r. 1749 Andrešič.

Trhy výroční (2) v pondělí po 4. neděli Velikonoční a Nanebevzetí Panny Marie.

Spolky: Kathol. Bauerbund, Südmährerbund, hasičský, zpěvácký, vysloužilcův a Raiffeisenka.

Narodil se zde Michal Sieber (29. srpna 1724), převor v pavlan. klášteře v Krumlově; † 1788 v Dlouhé Lhotě v Čechách,

---

[1]) T. r. se píše: Poněvadž zde není lesů, prodává se sáh dříví za 3 zl., tisíc šindelů $2^1/_2$ zl., dlouhé dříví 2 zl., kopa desek 7 a 8 zl., tisíc tyček do vinohradu 3 zl., dvojice krovu 24 kr.

kamž se uchýlil po zrušení kláštera (1786). Napsal: Apparatus normalis ad comparandam utriusque historiae notitiam, 1784; ms. i s mapkami v Strahovské knihovně v Praze. — Týž vryl do mědi obrazy některých svatých a klášterů svého řádu (na př. sv. Tekly, sv. Pavla poustevníka, sv. Jana a Pavla, kláštera Obořiště v Čechách a j.).[1])

Roku 1892 našlo se zde asi 5000 stříb. mincí (vid. feniky mincmistra Hanuše Tirna 1336, denáry Bedřicha IV. pro Rakousy a Uhry, stříb. gr. Zikmundův pro Tyrolsko 1439–1496 a pro Rakousy od r. 1473, denáry krále Matyáše (1458—1490).[2])

Cholerou zemřelo r. 1832 za 20 dní 63 osob a několik dětí. — R. 1913 dne 6. června zničeny dvě třetiny úrody na polích krupobitím.

Samotou bývala cihelna (1 č. se 14 obyv.), dnes zrušená.

Vinohrádky

(Weinberg, dle Schwoye Klein-Weinberg), ves na rovině jz. (9 km) Pohořelic u samých Branišovic (odděluje je louka, býv. rybník), s nimiž tvoří polit. a katastr. obec, kamž jest i přifařena a přiškolena.

Byla zal. r. 1783 po zrušení Starobrněnského kláštera na půdě Branišovského panstvíčka a pojmenována dle správce komorních statků Antonína Kaschnitze šl. (od r. 1786 sv. p.) Weinberga. Náhodou osada stojí v býv. vinohradech. Původ. obyv. byli většinou Čechové;[3]) účty obecní jsou z r. 1800 české!

R. 1790 čítalo se již 40 domů se 150 obyv.; roku 1890: 74 domy a 373 něm. a mimo 4 židy kat. obyv.; r. 1900: 77 d., 361 kat. a něm. obyv. (Čechové 4); r. 1910: 79 domů, 379 něm. obyv., z nichž 375 katol. a 4 židé.

---

[1]) Notiz.-Bl., 1872, 98; 1894, 44.

[2]) Mittheil. der k. k. Central.-Com., 1892, 248.

[3]) Dle křestní matriky jmenovali se l. 1785—1791 obyvatelé: Zahradník, Halusa (přišel sem od Vlárského průsmyku), Cekl, Ježkovský, Baar, Večeřa, Černý, Häckert, Klein, Blažek, Kreč, Valenta, Kaibl, Vlček, Fiala, Smílek, Svoboda, Cirek, Hochmann, Kolesa, Melichar, Springer, Nos (Noss), Heindl, Pokorný, Pelošek, Tomšík, Růžička, Eisenecker, Hurt, Seemann (Zeman).

Ve zvonici (jako kaplička) vystavěno jest sousoší: Ukřižování Páně se sochami sv. Jana a P. Marie.

Trati se nazývají: Ziegelhüttenbreite, Mühlfeld, Wolfsgersten, Haide, Streitäcker; na pečeti, jež se spatřuje na listině r. 1824, jest znakem vinařský nůž a hrozen; nad znakem písmena W B.

R. 1849 zemřelo cholerou za 6 dní 30 lidí.

Vavřinec Wuchta (Buchta), býv. stolařský pomocník, dnes soc.-dem. poslanec ve Vídni, a dr. Jos. Halusa (Haluza), sekretář v minist. prací, narodili se zde.

Vlasatice

(Wostitz), 1276 Wassaticz, 1288 Wazaticz, 1437 Vlasatice, 1459 Vašatice, v 17. stol. Wastitz a Wostitz, velké katastr. (27·27 km²) a polit. samostatné městečko jz. (7 km) Pohořelic po obou stranách silnice z Mariahilfa do Troskotovic a z Pohořelic do Vlasatic (obr. 54.); ještě r. 1825 již. a jz. zámku a obce prostíral se k cihelně „Cihelní rybník“, vých. městečka nad bažantnicí „Lenovický“ neb „Mariahilfský“.

Ulice: Hauerzeile, Brüderhof, Quergasse, Marktgasse, Häuslzeile, Neustiftgasse, Hirtengasse, Hausgraben, Presshäuser, Schulplatz, Rathausgasse, Weizengasse, Josefplatz, Krautgartln.

Mívaly před 30letou válkou 75 domů (33 l. po 148 m.,[1]) 20 ½l. po 74 m., 22 ¼l. po 37 m.) a při nich 7446 m.[2]) (= $79^{56}/_{64}$ l.) polí a $513^{5}/_{8}$ m. vinic. Za ní a za vpádů tatarských 1663 utrpělo městečko tolik, že do r. 1664 zůstalo osazeno jen 8 l., 2 ½l. a 13 ¼l. s 1154 m. polí a 70 m. vinic; ostatních 52 domů stálo pusto!! Do r. 1672 osazeno nově 8 l., 2 ½l. a 9 ¼l. O 2 léta později čítalo se zpustlých 17 l. a 16 ¼l. s 4256 m. polí, 853 m. hutterských (či novokřtěneckých) rolí, jež vrchnost přidala k svým nivám, a $443^{5}/_{8}$ m. vinic! R. 1750 patřilo poddaným $4966^{6}/_{8}$ m. polí, $26^{5}/_{8}$ m. zahrad, luk pod $385^{1}/_{2}$ vozu sena, $471^{7}/_{8}$ m.

---

[1]) Dle připojené poznámky měl lán vlastně 92 m.; 56 m. byly příliš vzdálené pozemky, jež se tudíž neobdělávaly; celkem takových pozemků ze všech lánů bylo 1296 m.!! — Austheilung der Acker bei dem Markt Wastitz den 19. Nov., 1664. (Zám. arch. v Dol. Kounicích.)

[2]) V tom jest započtěno i 253 m. polí po novokřtěncích.

vinic; tehdy nebylo již lánů: bylyť rozděleny v $^1/_2$ a $^1/_4$l. (97 rolníkův a 37 chalupníků). Z hutterských polí (853 m.) dala vrchnost obci Vlasatické 81 m., škole 9, kostelu 27, ovčákovi 22,

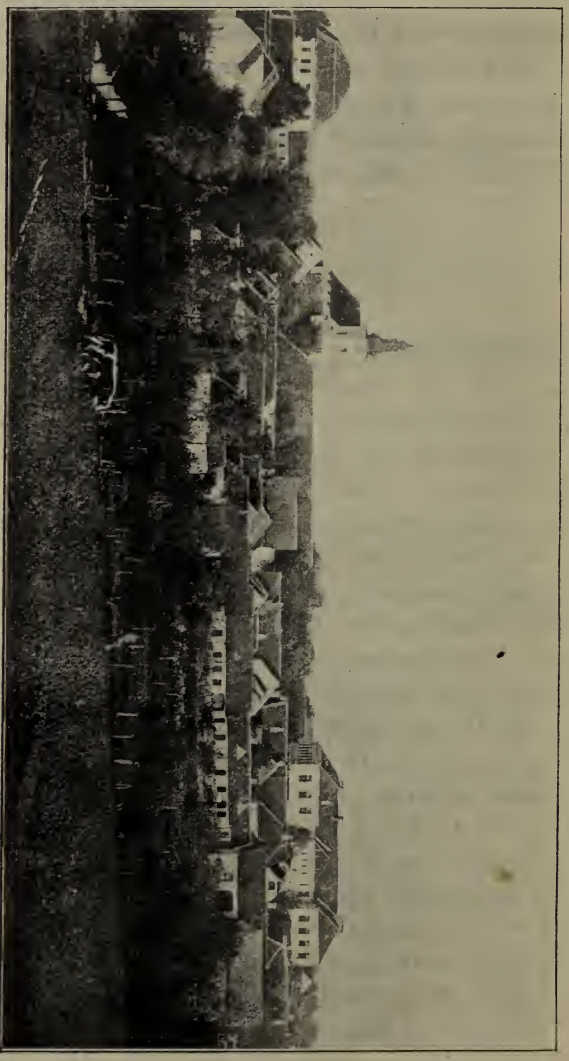

Obr. 54. Pohled na Vlasatice od západu.

mlynáři 9 m. a j., a 600 m. na založení Nové Vsi či Mariahilfa (v. t.); r. 1790: 172 domů, 1070 obyv.; r. 1890: 316 domů, 1932 něm. a kat. obyv. mimo 25 ž.; r. 1900: 328 domů, 1907 obyv.

(21 Čechů, 3 židé, ostatní Němci a katolíci); r. 1910: 359 domů, 2035 něm. kat. obyv. mimo 20 Č. a 2 židův.

Dějiny. Kostelního patronátu zdejšího se vzpomíná již r. 1276, majetníka panství výslovně před r. 1342; byl ť jím Jakub Šmelclín (Schmalz), brněnský měšťan. Od něho koupil za 600 hř. ves mimo desátek náležející Kounickému klášteru Dětlín (či Dětřich), syn Mauricia či Mořice, též měšťana z Brna. Karel I. jako markrabě mor. provzácné a zvláště vyžádané služby Dětlínovy vyňal r. 1342 vesnici jeho „Wassaticz" z pravomoci všeho znojemského zřízení župního (soudu a popravy) a povolil, aby zmíněný Dětlín ve své vsi zřídil si vlastní hrdelní soud a postavil šibenici; tam měly se rozsuzovati a trestati různé přečiny bez překážky župních úřadův. Zároveň obdržel Dětlín právo obehnati svůj dvůr příkopy a zdmi.[1]) V čem spočívaly služby jeho, není známo. Z obehnaného dvora vznikla tvrz, jež později přestavěna na dnešní zámek.

Za manželku měl Kateřinu z Wildenberka,[2]) kteréž r. 1349 zapsal 26 hř. příjmu (za věno 260 hř.) na Vlasaticích. Ježto otec jeho Mořic založil kanovnické místo na Petrově, daroval a zapsal (1349) témuž nadání 10 hř. příjmu ze svého mlýna na Dornichu potud, až by vzrostla jistina (100 hř.), z níž by plynul úrok 10 hř. na vydržování zvláštního kaplana. Podobné nadání příjmu 10 hř. na Vlasaticích učinil 1351 Dětlín na prospěch obročí u téhož chrámu; r. 1358 byl úrok přeložen z polovice na ves Němčice (v. zaniklou ves Němčice či Němčičky), polovicí na ves Aloch (v. zaniklou ves).

Dětlín požíval jako měšťan v Brně velké vážnosti a rozhodoval v důležitých rozepřích velmi často; proto nelze se diviti, že v městských knihách brněnských bývá nazýván „discretus et honestus" a že nezřídka byl požadován za poručníka nejpřednějšími rodinami v Brně. — Patřil mu mimo jiné mlýn „na Dornichu", činže z porážky („Kuttelhof") a pole zv. „Sweller", vše blíže Brna; se svým tchánem držel i část Bučovic (Budiswitz), již prodal 1348 proboštovi u sv. Petra, dvůr v Tikovicích (Stikowitz),

---

[1]) Brunne VII. Kalendas Aprilis (26. března) 1342. (C. D. M., VII., 289, 290).

[2]) Byla dcerou Prockovou a sestrou Puty z Wildenberka.

který však 1349 koupil Jindřich z Kounic, 6 lánův a $^1/_4$ 4 podsedku v Němčičkách pod Pohořelicemi.[1])

R. 1351 sstoupil se týž Dětlín se synem Mikulášem na tvrz a všechen majetek ve Vlasaticích; po 7 letech zapsáno do desk, že se tíž vzájemně sstoupili na své statky, onen se vsí Vlasaticemi s přísl. (mimo 260 hř. gr. jmenovaného věna) a vsí Ivaní, tento s polovicí vesnice Teplan.

Dle nich nazýval se roku 1446 Hanuš neb Hanúšek z Vlasatic, kounický purkrabí, s nímž se sstoupila manželka jeho Kateřina ze Žabovřesk (na svob. dvoře) na svůj majetek v Žabovřeskách a na polovici Prostoměřic; nazývala se též Kateřina z Tupanova. Pan Hanuš byl mrtev před r. 1459. Syny jeho byli Prokop a Václav, jež přijala matka na spolek na Žebětín (na své věno) a Žabovřesky. Prokop hospodařil společně s matkou, a měl rozepře o Žebětín (s Janem z Pernštejna) a o Žabovřesky (s klášt. Kartouzským v Nové Vsi u Brna). Po † matčině dědil vše. Konečně jsa syt soudů prodal a r. 1481 zapsal Urbanovi Neklovi ze Starého Sedla a Dorotě z Červené Lhoty, manželce jeho, ves Žebětín s dvorem poplužním a přísl.[2])

Václav z Vlasatic byl r. 1499 purkrabím kounickým. Jemu a erbům jeho zapsal 1490 Konrád z Miroslavě 25 gr. věnného práva na Vícenicích po Anně, lékařce z Vel. Meziříčí. Bratři své díly na Vlasaticích prodali Kounickému klášteru, u něhož trvaly do zrušení jeho. V přístupných zprávách nelze se ničeho dověděti, jak by jinak Vlasatice připadly ku zmíněnému klášteru.

Po zrušení kláštera král Ferdinand uznávaje věrné služby Jiříka Žabky z Limberka, prodal[3]) mu své dědictví: „Ves Vlasatice s kost. podacím, dvorem a vším přísl., ... desátky obilními Vlasatickými, Drnoholskými a Puklanskými, ... se všemi pustotinami od Drnoholských gruntů k Dyji i za Ivaní a tady okolo rybníků vlasatických až do Vlasatic přináležejících, kde prve **vsi** za starodávna **bývaly**, i s tím rybništěm pod Lenovským rybníkem, také s rybníky: Lenovským, Novým, Berdem, Křížem, Šlojířem, i s tou příkopou vody vedení od Pohořelic na rybník Lenovský, a k tomu i s tou spravedlností, kdež uroz. p. Jan z Pernštejna

[1]) B. Bretholz, Geschichte der Stadt Brünn, 326, 327.

[2]) Z. d. b., I., 73; II., 29, 88, III., 287., 288; IV., 355; VI., 371, 576; XII., 472; XI. (netišť.), 14; XII., 10. — Kn. půh., IV., 149, 160, 186; VII., 189, 914.

[3]) Ve Vídni, v pondělí den sv. Mikuláše 1535 (Z. d. b., XXI., 5).

s dědici a potomky svými na tarasy svrchujmenovaných rybníkův a k jiným potřebám podle smlouvy dříve dávati mají a povinni jsou, ... a se vším přísl., jakž od starodávna ke klášteru Kounickému příslušelo, za 4000 kop gr."

Synem Jiříkovým byl Burian, manžel Magdaleny, dcery Albrechta z Hustopeče a na Bystřici pod Hostýnem, jíž zapsal 1544 pan Jiřík na dvoře a na městečku Vlasaticích s přísl. 5000 kop gr. věna, a za tvrz a městečko Bystřici a za svršky nadvěna 14.181½ kopy gr. 1½ gr. 3 bílé peníze na pusté vsi Lenovicích, na rybnících lenovských a vlasatických.[1]) Roku 1566 rozprodal p. Burian statek: Prštický[2]) a část Kounického (Vlasatice, Cvrčovice a některé dědiny) Albrechtovi Černohorskému z Boskovic za 90.000 zl., část Kounického (Dol. Kounice, Pravlov s četnými vesnicemi) Zikmundovi ze Zástřizl. Když umřel Burian Žabka, vložili r. 1567 do desk rukojmové zaň Albrechtovi Černohorskému z Boskovic „tvrz i ves Prštice s dvorem a s obil. desátkem ze vsi pusté Modřiček, městečko Vlasatice (r. 1574: tvrz Vlasatice s dvorem poplužním, chmelnicí, rybníky, haltýři, sádky, městečko Vlasatice s kost. podacím, dvorem pustým a rolí při témž městečku, kterýž Kavka držel), s kost. podacím, dvorem a přísl. ... i s tou příkopou ....., i s tou spravedlností, což páni Židlochovští na budoucí časy na tarasy rybníkův, totiž Nového, Berdu (= Verdu), Šlojíře a Kříže a ku palivu dvoru Vlasatického podle smlouvy dříví dávati mají a povinni jsou, i se vším plným právem, panstvím a všelijakým příslušenstvím ...., ves Dunajovice s kost. podacím, dvorem, pustou vsí Praczprunn (Pratesbrun = Bratelsbrunn) s desátky obilními, řekou Dyjí, ves Aurčice, jinak Charváty, s desátkem obilním a 3 jezery k té vsi náležitými, ves Cvrčovice s farou podací, desátkem obilním, ves Odrovice s desátky vinnými a obil., s desátkem husím, ves Smolín s vinným desátkem, ves Vranovice s hájem „Wegchholzen" s pustou vsí Tylanskem (= Teplanskem) se 3 many, loukami a jezery, k té vsi příslušejícími, dvorem a pivovarem, ves Přísnotice s Želivskem, pustou vsí, což k Přísnoticím náleží, ves Mělčany s obilním a vinným desátkem, 2 háji, ves Tikovice s kost. podacím a jedním manem a se 3 dvořáky, ves Sulovice s pustou vsí Šlapanskem s platy a desátky vinnými,

[1]) XXII., 45. [2]) Na Prštícich, v sobotu den sv. Václava 1566.

3 rybníky (Hlubokým, Panským a Žabincem), ves Radhoštice, ves Bračice s desátkem, 1 manem a rybníkem pustým, ves Malešovice s ob. desátkem (1574: s loukou od pusté vsi Poříčan, kteréž se ke dvoru Vlasatickému užívá, mlýn nově vystavěný), pustou vsí Poříčany, farou podací a mlýnem, ve vsi Medlově, což tu náleželo, desátkem vinným, ..., ves Ledce s dvorem, mlýnem, vinohrady, desátkem ob. a husím, hájem a 3 rybníčky, ves Bránice Mor....., s pustými vesnicemi Lenovicemi, Teplany, Modřičkou, Starými a Novými Rormanicemi i se všemi jinými na tom panství pustými vesnicemi a vším přísl.“[1])

Rodokmen hr. z Thurna (Turnu), pokud souvisí s dějinami okresními.

Hr. Frant. z Thurna, hejtman mar. Mor.
(* 1508, † 1586)
1. m. Lidmila Trčkovna z Lipého († 1558);
2. m. Barbora hr. Šlikovna († 1582).

- (1) Jiří, († 1591)
- (2) Martin, m. Anna z Rogendorfa
  - Jindř. Václ., Jan Vilém
- (2) Jarolím Václ., 1. m. hr. Anna z Hardeka; 2. m. Apolonie z Žerotína
  - (1) Vít Jindřich, (Jan Jakub) m. Zuzana z Tyfenpacha
    - Blanka Polyxena, m. Rombald Collalto
- (2) Jan Jakub, m. Magdalena Zrinská
  - Vilém
- (2) Jindř. Matyáš (* 14./2. 1567 na hradě Lipnici u Něm. Brodu[2]), † 26./6.1640, 1. m. Magd. Gallová z Rudolfsecka; 2. m. Zuzana Eliška z Tyfenpacha
  - Frant. Bernart († 1628), m. Magd. z Hardeka
    - Kristián, († 1641)
    - Jindřich Matyáš II., m. markr. badská, vdova po švédském generálovi Banérovi.

Po Albrechtovi († 1572) dědil Prštice a Vlasatice bratr jeho Jan Šembera (na Bučovicích). Aby zapravil náklad na stavbu

[1]) XXV., 6.

[2]) Č. Č. H., XVI., 473; viz Baltische Monatschrift, sv. 69. — Poznámka v Č. Č. H., XVII., 130.

nádherného zámku v Bučovicích, prodal[1]) mimo jiná panství i Pršt.-Vlasatický statek r. 1573 hr. Fr. Thurnovi na Lipnici (viz Rodokmen na str. 236. a obr. 55.). Z 8 synů obdržel Jindřich Matyáš, známý strůjce stavovského povstání, Smolín (v. t.) (s Přísnoticemi), Malešovice (v. t.) a Pasohlávky (v. t.), Jarolím Václav Dolní Dunajovice (viz Mikulovský okres), Jan Jakub, Prštice (viz Brněnský okres, 258), Ledec[2]) (viz Židlochovský okres), Moravské Bránice[3]) (s Odrovicemi, Mělčany, Bračicemi a Silůvkami) a Němčice.[4]) Ostatní části panství (Vlasatice) spadly na první 2 bratry, z nichž Jindřich Matyáš prodal svůj díl Cvrčovic (v. t.) staršímu bratrovi Jarolímovi, díl Vlasatic Adamovi z Dietrichštejna; od posledního si přikoupil vlasatický díl r. 1597 hr. Jarolím Václav, jehož synové Jan Jakub a Vít Jindřich dědili 1618 Vlasatické panství opět; onen obdržel Dolní Dunajovice, tento Vlasatice; hr. Jarolím Václav přikoupil Pasohlávky (v. t.) k Vlasaticům. Ježto se poslední zúčastnil povstání, byl mu odňat statek[5]) a prodán kard. z Dietrichštejna, jenž jej připojil k Dol. Kounicům; oznámil[6]) Ferdinand II., že prodal a daroval za 79.590 zl. mor. zmíněnému kardinálovi statek Vlasa-

Obr. 55. Znak hr. z Thurna.

[1]) Z. d. b., XXVI., 23.

[2]) R. 1590 prodal za 6600 zl. hr. Hanuš Jakub Thurn ves Ledce s dvorem poplužím, mlýnem, též díl vsi Medlova Fridrichovi st. z Žerotína a na Židlochovicích (Z. d. b., XXVII., 25).

[3]) L. P. 1590. koupili si Bernart Drnovský z Drnovic a paní Anna Žabkovna z Limberka za 22.000 zl. od téhož hr. Thurna Mor. Bránice, Mělčany, Bračice, Silůvky, Odrovice s platy, ... hájem Bračickým ..... (Z. d. b., XXVII., 26).

[4]) Pro účastenství na vzpouře proti Ferd. II. ztratil (Velké) Němčice, kteréž prodány Štěpánovi Schmidtovi z Freihofa.

[5]) Došed císařské milosti obdržel r. 1626 náhradou za Vlasatice Luky (u Jihlavy) se svob. sedlákem v Jeclově a Slavětice (okr. Hrotovský); oboje zůstavil své dceři Blance Polyxeně provd. za Rombalda Collalta.

[6]) Z. d. b., XXXII., 3 (Wien, 10. Sept. 1622) (Int. r. 1625).

tický se všemi vesnicemi, dvory a podacími (na nichž měli býti jen kat. faráři). Dluhu na statku vězelo 65.748 zl. Manželkou p. Víta Jindřicha hr. Thurna byla Zuzana z Tyfenpacha, která se svým bratrem Zikmundem vyznala (Na Drnoholci, v sobotu den sv. Václava 1624), že obdržela od kard. Fr. Dietrichštejna, jakožto držitele Vlasatického statku, 12.000 zl. věna, jež jí byly zapsány na Vlasaticích jejím manželem, a 2000 zl. za svršky a nadbytky.[1]) Při Kounicích, jichž majitelem od r. 1895 jest hrabě Jan Herberštejn, jest podnes. — Priv. mýto zde bylo před r. 1628.

R. 1750 náležely k panství z okresu: Kopařovice, Malešovice, Mariahilf, Němčičky, Odrovice, Pravlov, Pasohlávky a Vlasatice. Vrchnost přiznala, že má při Cvrčovském dvoře 242 m. polí, 60 vozů sena, Vlasatickém 779 m. polí, 110 vozů sena, 40 m. zahrad, Pasohláveckém 338 m. polí, 50 vozů sena, 10 m. zahrad, Němčickém 297 m. polí, 100 vozů sena, 20 m. zahrad; osada Mariahilf užívá 40 m. vrchn. pastvin;[2]) — vinic 35 m. u Vlasatic, 9 m. u Pravlova; — rybníků na 1030 kop kaprův u Vlasatic (Kříž 120, Lenovský 800, Cihelní 110 kop); — lesy u Vlasatic: Bažantnice 260 m.; stálé peněžité a jiné dávky viz v následující tabulce.

K stálým dávkám nutno připočísti činži z pálení kořalky, k níž se r. 1677 zavázali osadníci, když jim hr. Ferdinand z Dietrichštejna povolil na jejich žádost, aby si sami na svých kotlích mohli páliti kořalku. Pasohlávky, Němčičky, Kopařovice a Odrovice platily z 1 kotle po 2 zl. 15 kr. o sv. Urbaně a sv. Kateřině, Vlasatice a Malešovice z 2 kotlů ročně po 9 zl.

Z nestálých platů brala vrchnost nájemné z mlýna u Kopařovic 425 zl. a 4 krmníky, u Mariahilfa 400 zl. a tři krmníky; — posudné:[3]) z Malešovic 14 zl., z Odrovic 14 zl., z Němčiček a Kopařovic po 7 zl.; — z hospody v Pasohlávkách 100 zl., v Mariahilfě 225 zl.; — říční č. z Pasohlávek 55 zl.; — obilní desátek celkem 366 m. pšenice, 1927 m. ječmene, 166 m. žita, 1259 m. ovsa, $15^1/_2$ m. hrachu, 25 m. prosa.

---

[1]) Zám. archiv v Dol. Kounicích. Zápis věna měl datum: Na Vlasaticích, den sv. Pavla na víru obrácení 1615.

[2]) Panský dobytek se pásal společně s obecným v Kounicích, Němčičkách, Vlasaticích, Pasohlávkách, Vranovicích a Cvrčovicích.

[3]) Za nevzaté víno.

	Činže z pozemků				Vinič. činže		Robotní činže				Činže z kopanin		o sv. Michale								Místo přednění		Rozličné peněžní a jiné dávky
	o sv. Mich.		o sv. Jiří		o sv. Mart.		o sv. Jane		o Ván.				Slepic		Hus		Vajec		Loje				
	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	kusů						lib.		zl.	kr.	
Kopařovice .	12	19	16	47	—	—	—	—	—	—	—	—	32	—	—	—	—	—	—	—	1	7	12 zl. 10 kr. z domků a mlýn. stoky.
Malešovice .	54	23	33	59	—	—	—	—	—	—	—	—	122½	—	53	—	4	—	25	—	2	45	5 zl. 6 kr. z domků.
Němčičky . .	14	31[1]	15	49	225	28	—	—	—	—	—	—	61	—	24	—	—	—	—	—	1	14	—
Odrovice . .	29	16	20	43	11	5	—	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	1	35	3 zl. 42 kr. z domků.
Pravlov . .	9	7	1	58	319	50	17	39	17	39	—	—	25	—	—	—	—	—	50	—	—	—	2 zl. 50 kr. ze sklepův.
Pasohlávky .	39	58	47	33	27	—	—	—	—	—	—	—	43	—	43	—	—	—	—	—	—	—	2 zl. 20 kr. z masných krámů, 6 zl. 6 kr. ze zahrady.
Vlasatice . .	133	34	—	—	140	43	—	—	—	—	—	—	76	—	—	—	—	—	14	—	—	—	58½ zl. ze šenkovny, lisovny a domků.
Mariahilf . .	8	24	8	24	13	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 zl. 42 kr. z domků.
(Loděnice) .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 zl. kolář a kovář.

[1]) O Hromnicích též 14 zl. 1 kr.

Pravlovský farář dostával ročně od vrchnosti místo svého desátku 70 zl., 7½ m. pšenice, 30 m. žita, 8 m. vařenin, 2 m. ovsa, 6 beček piva, 18 sáhů dříví; požíval z Malešovic 39½ m. polí a z 5½ l. zimní a letní desátek, z Bračic ze 3 l. týž desátek, a vinný desátek 1 vědro, z Kopařovic desátku 14 věder vína, od vrchnosti po 8 mandelích pšenice a žita. Vlasatický farář na penězích 67½ zl., 12 věder vína, 8 beček piva, 15 m. pšenice, 35 m. žita, 6 m. vařenin, 45 m. ovsa a 18 sáhů dříví; užíval i 60 m. polí. Vinný desátek vrchn. právem dělal 11¾ vědra u Malešovic, 1¾

u Mor. Bránic. Robotu dvojspřežní konali po 3 dni týdně 4 sedláci z Kopařovic, 13 z Malešovic, 7 z Odrovic, 1 z Vlasatic; po 2 dnech 17 $^1/_2$láníků z Němčiček, 10 z Kopařovic, 26 z Malešovic, 11 z Odrovic, 3 z Pasohlávek; $1^1/_2$ dne 60 $^1/_2$láníků z Vlasatic; po 1 dni 26 $^1/_4$láníků z Pasohlávek; ostatní $^1/_4$láníci a kopači z Pasohlávek a z Mariahilfa po 2 dnech pěšky; chalupníci jen po 1 dni. Pravlov robotoval jen s 69 osob. jeden den o žních a 2 dni při kopařovském splavě; za to městečko dostalo 2 m. žitné mouky, bečku piva a úřad oběd (v. Ivančický okr., 170—172).

Obr. 56. Zámek ve Vlasaticích.

Na nádvoří vrchn. dvoru stojí zámek (o 1 poschodí) (obr. 56.) spojený s věží vzdálenou 5 m dřevěnou chodbou na kamenném oblouku. Kolem dvora pěkná zahrada obehnaná vysokou zdí. Zámek (dřívější tvrz) býval opevněn; r. 1421 zmocnili se ho Husité a měli jej do r. 1428 obsazený; jest obýván úředníky. Zdá-li se mu kdy, že ve zdech jeho sídlil hr. Thurn, jenž r. 1619 stál v čele vojska odbojných stavů na břehu Dunaje proti Vídni?

Východně městečka vrchnostenská bažantnice s myslivnou.

Dle urb. fase r. 1775 platil celoláník (2 celkem) pozemkové činže o sv. Michalu 3 zl. 55 kr., robotoval 3 dni s 2 koni neb 1 os. 6 dní týdně a dával kuře; $^3/_4$láník: 2 zl. 56 kr., 2 kuřata, robotoval $1^1/_2$ dne s 2 koni a 3 dni pěšky, neb 6 dní pěšky

týdně; 70 ½lánů po 1 zl. 57 kr. 2 d., kuřeti a robotovalo 1½ dne s 2 koni neb 3 dni pěšky; ¼níci (44): 58 kr. 3 d., kuře a pracovali robotou 3 dni pěšky; domkáři (34) a majitelé presovny (11) po 45 kr. dávali a robotovali oni 1 den s 1 os., tito o pšeničných žních 4 dni pěšky; ½domkáři (2) a ½presovníci (8) dávali a robotovali polovici předešlých. — Obec odváděla do vrchn. důchodu: 28 zl. z vinného šenku, 6 zl. kotelného, 144 zl. 8 kr. 2 d. místo viničného desátku, 13 zl. 20 kr. z nově založených vinic, 1 zl. 38 kr. na místě 14 lib. loje, 2 zl. 45 kr. ze starých zahrad. domů, 24 zl. z 32 podružských domků, 2 zl. 15 kr. ze 3 lisoven.

Robotníci pracovali od 7—7 v letě, od 8—4 v zimě s odpočinkem ½ hod. ráno a odp., a 1 hod. v poledne; dobytek se krmil 2 hod. Na další cestu, když spřahali 2 hospodáři, obdržel každý denně 7 kr. a pro koně 1 máz ovsa. Ponocování dělo se též z roboty. Na hony 2 dni ročně bezplatně nuceni poddaní choditi. Ku konci žní u menších dvorů dostávali robotní po sudě, u větších po 2 sudech piva, ve pšeničných a žitných žních každá osoba 1 lib. chleba a 10 osob mimo polévku 1 osminu míry vařiva.

Privileje. Hrdelní a politická práva mělo městečko stejná s jinými municip. městy morav.; pro nepotvrzení právo však zrušeno a zaniklo r. 1633. — Vlasatičtí mohli si za dob nekatolictví voliti svobodně svého faráře s biskupským svolením (za to opravovali faru a kostel!), a ustanovovati učitele a hlídače na věži (dle zem. patentu ze dne 3. června 1526). Císař Ferdinand II. osvobodil zdejší poddané od všech robot; zůstavil pouze souspřež s koňskými potahy; než i tato mohla se vykoupiti 3 gr. — Kníže Leopold omezil desátek pouze žitný, pšeničný a ovesný.

Kostel sv. Jana Křt. byl vystavěn (30 m. dl., 10½ m. šir.) na místě starého r. 1610 hr. Jarolímem Václavem Thurnem[1]) v renaisančním slohu (obr. 57.); zůstala z něho věž. Původně byl určen luteránům. Vně pod střechou kolem kostela vlys ukazuje všude rozličné formy. V kamenné klenbě různě udělané rosety místo svorníků jsou uměleckou prací, na jejichž opravu věnoval hr. Herberštejn 2000 K; štukové ornamenty na jednotlivých pásech v téže klenbě jsou rovněž rozličné. Kamenná balustráda kůru — unikum na Moravě — jest ozdobena znaky hr. Thurnův a s nimi spřízněných

[1]) ... ab haereticis Picarditis eleganter extructa (Děk. matrika r. 1691).

rodův (obr. 58. a 59.). Do poslední opravy nevědělo se o umělecké této výzdobě, poněvadž maltou bylo vše omítnuto a obíleno.

Obr. 57. Chrám Páně ve Vlasaticích.

Týž hr. Herberštejn dal znaky očistiti svým nákladem. Nad hlavními dveřmi a nad vchodem na kůr zasazeny znaky hr. Thurnův a

Hardekův, z nichž pocházela Anna, manželka hr. Jarolíma Thurna; nad pobočními dveřmi vytesán rok 1769.

Hlavní oltář (obr. 60.) má obraz Matyáše Šťastného z r. 1847; dřívější z r. 1720 maloval Bohumír Herbert, jenž byl udělán umělecky. Při stěnách v lodi byly sochy círk. otců: sv. Augustina, sv. Jarolíma a j., jež byly odstraněny, rozbity a spáleny r. 1785. — Kolem obrazu stojí na konsolkách starobylé sochy sv. Petra a Pavla, ve vítězném oblouku sochy sv. Josefa a Srdce Krista Pána; do r. 1907 stávaly tam sošky sv. Floriána a sv. Šebestiána, kteréž dány do lodi při kůru.

Vedlejší oltáře bývaly zasvěceny P. Marii (r. 1771 P. Marii Pomocnici) a sv. Janu Nepom., jejichž olt. obrazy visí v lodi, dnes P. Marii Lurdské (ep.) a P. Marie Třídubské (evang. str.). Pod kůrem přistavěna r. 1879 kaple Božího hrobu. Sakristie rozšířena za posl. opravy; nad vchodem do ní z kostela znak dietrichštejnský. V kostele jest krypta, otevřená r. 1719; kámen nad ní míval nápis již před 100 lety vyšlapaný. Na věži přiléhající ke chrámu na záp. straně jest 5 zvonů: Největší bez nápisu; 2. (10 centů) měl nápis: S. Joannes Babtista et S. Margaretha, ora pro nobis. Fusa Brunae. — Byl přelit r. 1803 Janem Floridou ve Znojmě. — 3. (6 centů) s nápisem: „Mathias Ignatius Grolich, parochus Wosticensis 1696“ byl přelit r. 1792 v Brně Klementem Stechrem. — 4. S obrazy sv. Jana Nep. a sv. Antonína Pad. má nápis: S. Joannes Nepomucene, ora pro nobis; lil jej R. S. v Brně 1726. — 5. Sv. Barbory z r. 1730.

Posledně opravován kostel r. 1907 za 11.695·82 K, varhany 1909 a fara r. 1911 za 5000 K.

Hřbitov mimo město při silnici k Mariahilfu; dříve kolem kostela.

Matriky nar. počínají za 1631, oddaných 1638 a úmrtí 1644.

Patronát kostelní před r. 1276 náležel klášteru Kounickému, desátek však od starodávna Staroboleslavské kapitole. T. r. zřekla se ho na prospěch téhož kláštera za probošta Mikuláše. Z farářů známe: Štěpána (kolem r. 1400), jenž r. 1407 odešel do Hustopeče, zaměniv své beneficium s Mikulášem, oltářníkem u oltáře Panny Marie v hustopeckém far. kostele.[1])

[1]) Záměnu schválil Vilém Kortelangen, kanovník a vikař olom., dto. Cremsir 1408 die IIII. mensis ianuarii (C. D. M., XIV., 2).

Za 16. stol. většina obyvatelstva přiklonila se k luterství, menšina přidala se k novokřtěncům. Z kazatelů luterských se připomínají: 1586 Jakub Melcer, jenž byl přední poručník dítěte a statku pozůstalého po † (1585) knězi Janovi Leuchamrovi, faráři ve Vojkovicích, 1588 Jakub Mezig a 1614 Timotej Erythraeus.

Z dějin novokřtěneckých víme, že se zde zřídili r. 1567; r. 1581 sice musili odtud odejíti, ale vrátili se po 10 letech, když je vyhnal Zikmund z Dietrichštejna z Perné a Selce, a obnovili

Obr. 58. Kůrová balustráda ozdobená thurnovskými znaky (I. díl) v kostele ve Vlasaticích.

na žádost pánů své domy, koupivše si za hotové od hr. Jarol. Václ. Thurna i zdejší dvůr. R. 1617 hr. Vít Jindřich z Thurna vzal jim však násilně vše: dům i dvůr s osetými poli, zahradami, vinicemi a přísl. a 46 novokřtěnců vyhnal z domův jejich. Zde † hospodáři jejich: 1580 Vít Tenntel a r. 1598 Hänsel Adam, a sluha evang. Hänsel Zwinger r. 1568.[1]) Památkou na ně jest název ulice, kde bydleli, „Brüderhof“ (č. 47.). Po stavovské porážce na Bílé Hoře vypuzeni i tito i oni; luteránský kostel vystavěný r. 1610 hr. Jar. Thurnem odevzdán katolíkům, když

[1]) Dr. J. Beck, o. c., 252, 253, 305, 328, 366, 367.

byl jej r. 1622 posvětil františkán Jakub de Bonis a Carpo, biskup imerinský.

Za prvního faráře teprv ustanoven sem (1631 byl zde)

Obr. 59. Kůrová balustráda ozdobená Thurnovskými znaky (2. díl) v kostele ve Vlasaticích.

Lukáš Aug. Gulda, jenž r. 1633 podal zprávu konsistoři o své farnosti takto: „Kostel našel ve velkém nepořádku, o patronu starého pobořeného kostela nikdo nevěděl, ani jména světce, jemuž kostel zasvěcen, nikdo z farníků neznal. Byl pobořen za

starého Jarolíma Václava hr. z Thurna, a nový není posvěcen; kostel. věci pokradeny prý Poláky (r. 1620). Desátky obrácené (již r. 1613) vrchností v určité dávky posud se dávají. Polí neměla fara žádných; přibrať si ku dvoru týž hr. Thurn „Hofbreiten", poddanské pozemky, dav jim za to farní role, když naříkali sedláci. Farní louky neměla mimo ouvar, kde tráva nerostla. Školní louky užívala obec; tvrdili 2 lidé, že přináležela louka ke škole, ale že nekatoličtí kazatelé ji obrátili na svůj užitek z větší části, zbytek zůstavivše učiteli. Školní pole jsou pusta a neobdělána. Sv. svátosti přijalo celkem 100 mužů a žen (37 sedláků, 21 podruhů a mladíků, 23 selek [nově se vrátivších], 6 podruhyň, 13 dcer a panen), zanedbalo jich 52 mužův a žen".[1])

Po Guldově smrti (1635) nastoupil Jan Eggetius (—1647). V l. 1647—1653 nepřipomíná se ani farář, ani udílení křtu. R. 1653 investovaný Pavel Stinellius (či Sintellus) spravoval i Cvrčovice; byl' si stěžoval r. 1658, že se mu vyplácí vrchností jen poloviční deputát (50 zl., 10 věder vína, 15 m. žita, 10 m. pš. a 30 m. ovsa), ježto Vlasatice vpády švédskými úplně zničeny a skoro všechny domy jsou opuštěny. Proto mu přiděleny s dávkami (30 m. žita, 30 m. ovsa a 2 m. ječ.) i Cvrčovice. † 1670.

Od nástupce jeho Jiřího Suritia (—1679) dochováno popsání Vlasatic do mikul. dek. matriky z r. 1672: Kostel sv. Jana Křt. má jediný oltář posvěcený panem Jakubem de Bonis a Carpo, biskupem imerinským, z řádu sv. Františka, později farářem dolnokounickým, jenž t. č. (1622 asi) zastával místního faráře, 3 zvony (větší sv. Zuzanny), matriky; kostelu patří $10^1/_2$ j. polí. Filiální kaple Sv. Ducha v Pasohlávkách tehdy úplně opravená stála druhdy spálena a okradena; potřebné na služby Boží (3krát ročně) vozí farář s sebou. Fil. kostel v Cvrčovicích jest kommendován faráři, a ježto nepatří sem k děkanství, není uveden podrobně. Deputát od vrchnosti dělá: 67 zl., 15 m. pš., 35 m. žita, 45 m. ovsa, 12 věder vína, 32 věder piva a později i 6 m. čočky. K faře patří 16 j. polí a louka. Učitel 10 zl., 10 m. žita a $^1/_3$ štoly. Z Pasohlávek nemá ničeho ani farář ani varhaník.[2])

---

[1]) Bočkova sbírka, č. 11.069. — O Jiřicích se zmiňuje, že žádal již jednou, aby mu byly dány za filiálku, ale nedostal ani odpovědi! O Troskotovicích praví, že nemají faráře.

[2]) Matrika mikulov. děkanství 1672.

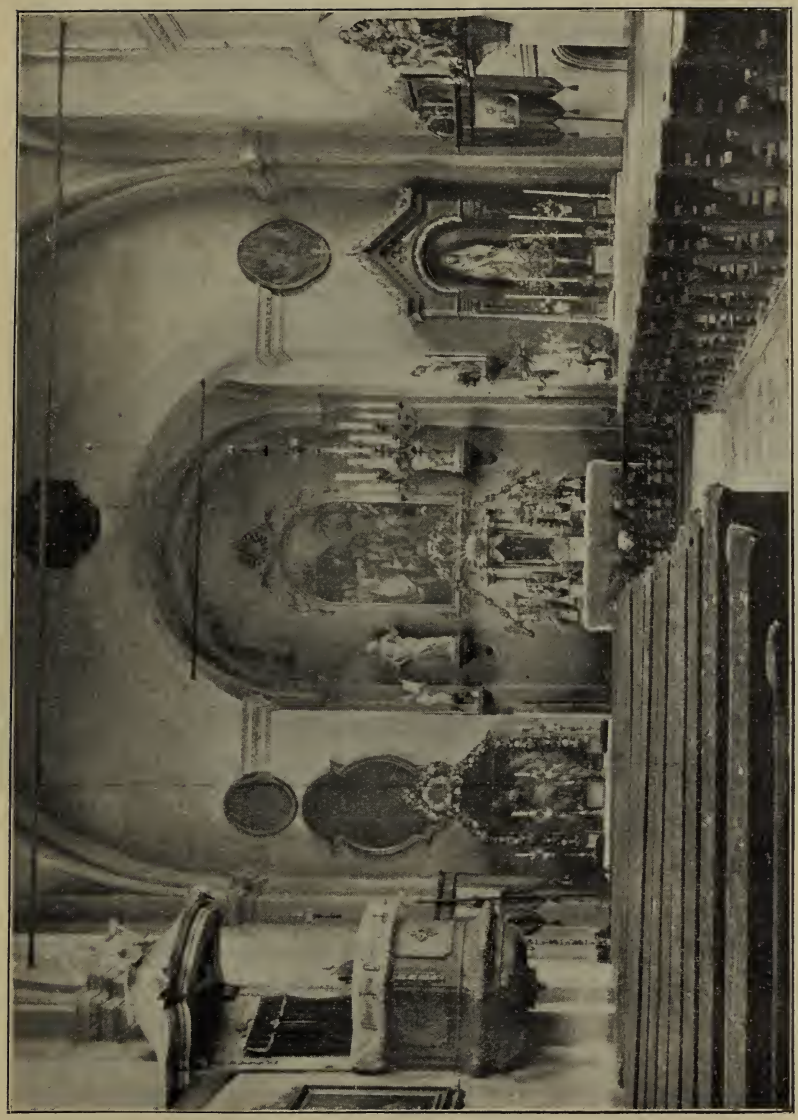

Obr. 60. Vnitřek chrámu Páně ve Vlasaticích (před opravou r. 1907).

Na zdejší faru a fil. v Pasohlávkách invest. r. 1688 (—1705) Matyáš Grolik (vir zelosus et diligentissimus in cura animarum), z jehož zápisu v děk. knize se dovídame zajímavých věcí o Pasohlávkách (v. t.).[1]) Varhaník zdejší zároveň byl hospodským a písařem obecním. Z násl. farářů často se střídajících déle zde působili: Fr. Schleider (1766—1786), jenž poznamenal, že faře patří 54 m. polí a 3 louky, před 40 lety i zahrada u Cihelného rybníka; mimo vrchn. deputát dostával desátku 15 husí; přif. Pasohlávky s kaplí sv. Anny; Jos. Šumpik 1810—1843, Jos. Kraus (—1855), Martin Ivenc (—1883), Karel Šťasta (1905—08), za něhož opraven chrám Páně vně i vnitř; odtud Ant. Stejskal, jenž se přičinil o úpravu fary.

O faře poznamenáno v dom. protokole, že na zdi mezi okny kaplanky[2]) byl znatelný rok 1591, kdy byla vystavěna, a rok 1776, kdy upravena na nynější stav.

V městečku a v okolí jest 14 křížů (nejstarší z r. 1822, 1850, 1856), na silnici do Pohořelic kaplička Božského Spasitele, a 2 sochy: sv. Jana Nepom. (r. 1738) na Josefském náměstí, a sv. Floriána u kostela z r. 1739.

Socha sv. Jana má nápisy: „Statua ista honori Sancti Ioannis Nepomuceni devota a Vosticensibus posita est. — Hic stat Ioannes, quo loquente a linquis detrahentibus totius orbis fama in tuto stat. — Exurge in adiutorium contra superbos Turcas. — In te speraverunt Wosticenses, non confundentur in aeternum“.

Na soše sv. Floriana: „Statua s. Floriani devota pro singulari ope Wosticensium existit. — S. Floriane suffunde aquas, ne ignis temporalis nec aeternus nos exurat.“

Přifařeny sem bývaly: Cvrčovice (1658— asi do roku 1675). Pasohlávky (kol r. 1622—1811), Troskotovice, Jiřice a ves Damnice krátce před r. 1678; nyní jen Mariahilf (4·5 km).

Vlastní jmění kostelní 10.739·42 K,[3]), nadační 17.623·46 K,[4])

---

[1]) Matrika mikulov. děkanství 1691.

[2]) Dnes byt farářův. — Letopočet opraven zároveň s farou. — Tentýž rok vytesán v kameni ve zdi na schodech na půdu.

[3]) V to zahrnut dobrý výtěžek z 8·614 ha polí.

[4]) V tom počítán výtěžek ze 4·295 ha polí.

benefic. 10.900 K,[1]) chudob. ústavu 3882 K, stříbrového fondu 624·84 K, věžního fondu 313·78 K, 3 křížův 130·85 K.

Patronátní právo vykonává vrchnost.

Škola bývala před 30letou válkou; píšeť ve zprávě roku 1633 farář, že ke škole patřívala louka, jejíž větší část si přivlastnili nekatoličtí kazatelé, menší učiteli nechavše; pole školní ležela pusta a neobdělána. Ježto r. 1672 dostával učitel jen 10 zl., 10 m. žita a $^1/_8$ štoly a z Pasohlávek neměl ničeho, stal se

Obr. 61. Školní budova ve Vlasaticích.

hostinským a písařem (1691). V 2. pol. 18. stol. míval učitel: $3^1/_2$ zl. z kostela, od vrchnosti $1^5/_8$ m. žita a 2 m. ovsa, od obce 21 zl. 40 kr., pro pomocníka 16 zl., od $^1/_2$láníka $^1/_4$ m. a $^1/_4$láníka $^1/_8$ m. žita, od každého dítěte 4 pecny chleba, za zpívání pašijí 2 mázy vína, koledu z Vlasatic a z Mariahilfa. Dítě, které se učilo pouze čísti, platilo $^1/_4$ročně 12 kr., které psáti a počítati, 18 kr. Ke škole dnes patří 20 m. polí.

---

[1]) K faře patří i 24·45 ha polí, 1·23 ha luk, 0·05 ha zahrad, celkem 25·97 ha pozemkův.

Déle učili: Krištof Anlauf († 1777), Karel Pokorný (—1829), Ludvík Teiner (1856—1876), Fr. Stulz (1877—1894), Mořic Zerzavý od t. r. — Budova školní stará bývala v zahrádce před farou; když rozšířena na 2třídku, vystavěna (1841) na dnešním místě. Po rozšíření na 3tř. (1870), 4tř. (1880) a 5tř. (1882) přistavěny tři učírny (1882). Úplně skoro přestavěna budova (obr. 61.) r. 1909, když povolena 6. třída. Škol. dítek jest 415, jež se vyučují v 6 tř. a pobočce. Uč. knihovna 335 sv., žákovská 542.

Obecní majetek: Škola č. 3., radnice (vyst. r. 1912) č. 149. (obr. 62.), pastouška č. 134., 53·27 ha polí, 3·27 ha luk, 4·53 ha pastvin, 1·31 ha rybníkův a bažin; celkem 63·01 ha; — dochovaná pečeť nejstarší má znakem věž o 1 poschodí a opis: „SIGIL · DIS · MARKS · BASATIZ · 1614“; druhá: „SIGILLVM DIS MARKS WASATIZ 1640“; novější: „Markt Gemeinde Wostitz 1852“; nejnovější: „Gemeinde Vorstand * Wostitz * s týmž znakem.

Trati se jmenují: Kleines Hinterfeld, Grosses Vorderfeld, Alte Lametzgründe (r. 1750: Lang- a Kurz-Lamnitz), Haidstückeln, Schmale Haide, Proklatá, Freiacker, Haidweingärten, Kreutzteichhaiden (-breiten, -wiesen), Meisteracker, Hochbergen, Neusatz, Hinter Altenberg, Grundwiese, Ortsriedgarten, Kreutzzipf Felder, Alte Berg, Alte Gründe, Hopfengarten, Hanfäcker, Mühlhaiden, Fasangarten, Mitterfeld, Breite a Alte Haide, Theilungs-Felder (-Wiesen), Mühlberg, Mitteres Feld, Weisstädter Felder, Dürnholzer Breiten; (r. 1750) Beim Zopfen, Gründeln, In Langen Theilung; celkem jest při městečku 2368 ha polí, 138 ha luk, 27 ha zahrad, 24 ha vinic (Rossweide-, Hochberg-, Altenberg-Weingarten, Grosses Hinterfeld), 14·66 ha pastvin, 79·66 ha lesa, 1·5 ha rybníkův.

Trhy se konají v pondělí 1. po Božím Těle, 2. před sv. Matoušem a 3. před Všemi Svatými.

Staré rody: Schneider, Flasák, Nedošil, Kapusta, Pletzer, Pipp, Schaner, Kornherr, Zechmeister, Komenda, Köberle, Zippfl, Edler, Hanreich, Mühlberger, Rösinger, Czack.

Obec spravuje starosta, 4 radní a 25 výborův.

Zde se narodil Msgr. Jakub Kapusta, inf. prelát v Brně (* 1834), a Msgr. Leonard Knopp, papež. dom. prelát, čestný kanovník v Brně, farář v Šatově (* 1837, † 2. prosince 1911).

Od r. 1883 stojí na Josefově náměstí socha cís. Josefa II-

Spolky: hasičský, vojenských vysloužilců, Gesangsverein, Schulverein, Südmährer-Verein, okresní spolek hospodářský, Raiffeisenka, stolová společnost na ošacení chudých dítek, Männergesangsverein.

Neštěstí: R. 1742 vpadlí Prusové a Sasi vzali si z obce 1201 m. ovsa, 333 centů sena a 22 centů slámy, 59 koní; dalo se jim hotově 699 zl. a potravin za 1723 zl. 49 kr.; cholera r. 1831, 1850 († 65 lidí), 1855 († 50), 1866 († 53); velké sucho v celém

Obr. 62. Radnice ve Vlasaticích.

okolí r. 1908; krupobití 9. července t. r. a 6. června 1913; války: od 30. září do 8. října 1805 táhlo městečkem 23.000 Rusů v 5 kolonách; na faře bydleli gen. Ulanud, Stricker a Urusov; 18. listopadu přitáhli nepřátelé; farář utrpěl 3000 zl. škody. R. 1809 dne 12. července ujednáno příměří s Francouzi. Následujícího dne ráno přišlo sem několik Francouzův, a žádali 12 vozů, každý se 4 koni; na polovici vozů mělo býti naloženo seno, na polovici oves. Ježto ani vozův ani koní a ničeho nebylo v městečku, ujednáno s nimi konečně, že se spokojí s 350 zl. Což jim i vyplaceno. Mezitím se však domluvili zdejší sedláci, že přepadnou Francouze a vezmou jim nejen peníze vyplacené, ale i vše, co

by měli při sobě; z přepadených jen 2 utekli ke Znojmu, ostatní byli obráni a svázaní do Pohořelic posláni. Brzy dojelo sem více Francouzův od Znojma, aby potrestali odbojníky; než nenašli jich, utekli všichni. Faráře, jenž nevěděl o ničem, trýznili a již již mínili jej přivázati ke koni a odvézti, když přijel celý 7. pluk na pobyt sem. Byl sice osvobozen, ale francouzským pobytem utrpěl škody 1554 zl. 49 kr.

Samoty: Lerchenfeld (myslivna) s 46 obyv. a 4 roztroušené domky s 54 obyv.

[1]) Beschreibung der Pfarrei Wostitz. Anno 1804. — Hausprotokoll für die Pfarr Wostitz anno 1807. (Arch. farní.)

SEZNAM OBRAZŮV.

Obr.		Strana
1.	Jihlava u Pohořelic; v pozadí budova spořitelní a most na silnici k Brnu	4
2.	Velký splav u Cvrčovic	5
3.—5.	Obecní pečeti (Kreslil učitel Met. Chatrný)	16, 17, 18
6.	Náměstí v Pohořelicích	29
7.	Pohořelice: Vídeňská silnice	31
8.	Pohořelice: Budova spořitelní	33
9.	Znak Valeckých z Mírova	37
10.	Znak hr. Paarů	44
11.	Paarův zámek v Pohořelicích	45
12.	Starobylé hodiny, jež natáhl císař Napoleon na faře v Pohořelicích	49
13.	Villa Jana Josefa hr. Herberštejna v Pohořelicích	60
14.	Vnitřek farního kostela v Pohořelicích	61
15.	Věž při farním kostele v Pohořelicích	64
16.	Pomníky neznámých osob v Pohořelicích	65
17.	Barokova kamna na faře v Pohořelicích	72
18.	Budova měšťanských škol v Pohořelicích	75
19.	Jeden z nápisů v staré synagoze	85
20.	Zámek hr. Ferd. Kinského v Branišovicích	89
21.	Pohled na kostel v Branišovicích	91
22.	Presbytář s hlavním oltářem v Branišovicích	93
23.	Stará křtitelnice v Branišovicích	95
24.	Škola v Branišovicích	97
25.	Znak Goldenmüllerů z Goldenštejna	101
26.	Znak ryt. z Pfundenštejna	103
27.	Znak svob. p. Schiefrů	103
28.	Znak ryt. Piatů z Drnovic	105
29.	Znak Střelických ze Střelic	105
30.	Okolí kostelní ve Cvrčovicích	107
31.	Fara a farní kostel v Loděnicích	122
32.	Kostel v Loděnicích: Nahoře půdorys a příční průřez, dole podélný průřez	124
33.	Pohled na kostel, pokud měl 2 věže (dle obrazu z 18. stol.)	125
34.	Místnosti věže far. kostela v Loděnicích	127
35.	Balustráda na kůru v kostele v Loděnicích	129
36.	Vnitřek kostela v Loděnicích	131
37.	Farní kostel v Malešovicích	136

Obr. Strana
38. Vnitřek farního kostela v Malešovicích 137
39. Znak šlecht. rodiny Hetzrů z Auracha 146
40. Škola a kostel v Medlově 147
41. Vnitřek far. chrámu Páně v Medlově 149
42. Část návsi s býv. zvonicí v Němčičkách 154
43. Náves v Nové Vsi 158
44. Kostel v Odrovicích 163
45. Boží muka z r. 1521 u Odrovic 164
46. Okolí farního kostela v Pasohlávkách 170
47. Znak vládyk z Ottrsdorfa 174
48. Pouzdřany: Farní chrám Páně 182
49. Farní kostel v Pravlově 200
50. Vnitřek farního kostela v Pravlově 201
51. Před kaplí ve Smolině 208
52. Pohled na Troskotovice od severu 220
53. Znak Koberských z Drahanovic 224
54. Pohled na Vlasatice od západu 232
55. Znak hr. z Thurna 237
56. Zámek ve Vlasaticích 240
57. Chrám Páně ve Vlasaticích 242
58. a 59. Kůrová balustráda ozdobená thurnovskými znaky v kostele ve Vlasaticích . . . . . 244 a 245
60. Vnitřek chrámu Páně ve Vlasaticích 247
61. Školní budova ve Vlasaticích 249
62. Radnice ve Vlasaticích 251

OBSAH.

I. Všeobecný přehled.

Str.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký 1
   Poloha, str. 1. Geologická povaha půdy, str. 1. Horopis a vodopis, str. 2. Podnebí, str. 3. Květena, str. 6. Zvířena, str. 7.
2. Osazování krajiny 8
   Osady. Hrady, zámky, tvrze a svobodné dvory, str. 8.
3. Obyvatelstvo 11
   Kroj a nářečí, str. 14. Poddanské poměry, str. 14. Uspořádání statku, str. 14. Obecní záležitosti, str. 15.
4. Živnosti 15
   Průmysl a obchod, str. 20. Spojovací prostředky, str. 21. Spolky a dobročinné ústavy, str. 22.
5. Farní osady a školy 22
6. Statistický přehled 25

II. Jednotlivé obce.

Str.

Pohořelice, křesť. obec (Pohrlitz, christliche Gemeinde) . . . 28
Pohořelice, žid. obec (Pohrlitz, israel. Gemeinde) 84
Aloch, zaniklá ves 81
Branišovice (Frainspitz) . . . 86
Cvrčovice (Urspitz) 98
Drnopole (Dornfeld) 111
Držkovice (Štotndorf, Statendorf), zaniklá ves 139
Hlavatice, zaniklá ves . . . 216
Kopařovice (Kuprowitz) . . . 114
Lenovice, zaniklá ves . . . 157
Loděnice (Lodenitz) 118
Loponice neb Lupanovice, zaniklá ves 215
Malešovice (Malspitz) 134
Mariahilf viz Nová Ves.
Medlov (Mödlau) 140
Němčičky (u Pravlova) . . . 153
Němčičky neb Němčice pod Pohořelicemi, zaniklá ves . . 80
Nová Ves (Mariahilf) 157
Odrovice (Odrowitz) 161
Pasohlávky (Weißstätten) . . 165
Pouzdřany (Pausram) 171
Polekovice neb Polkovice, zaniklá ves 98

	Str.		Str.
Poříčany, zaniklá ves . . .	140	Trnopole viz Drnopole.	
Pravlov (Prahlitz)	193	Troskotovice (Treskowitz) . .	219
Preser, zaniklá ves	82	Újezd, zaniklá ves	82
Smolín (Mohleis)	207	Vinohrádky (Weinberg) . . .	230
Štotndorf viz Držkovice.		Vlasatice (Wostitz)	231
Šumice (Schömitz)	211	Vlčíkeř neb Volfíř, zaniklá ves	112

Seznam obrazův 253

Mapa Pohořelského okresu.

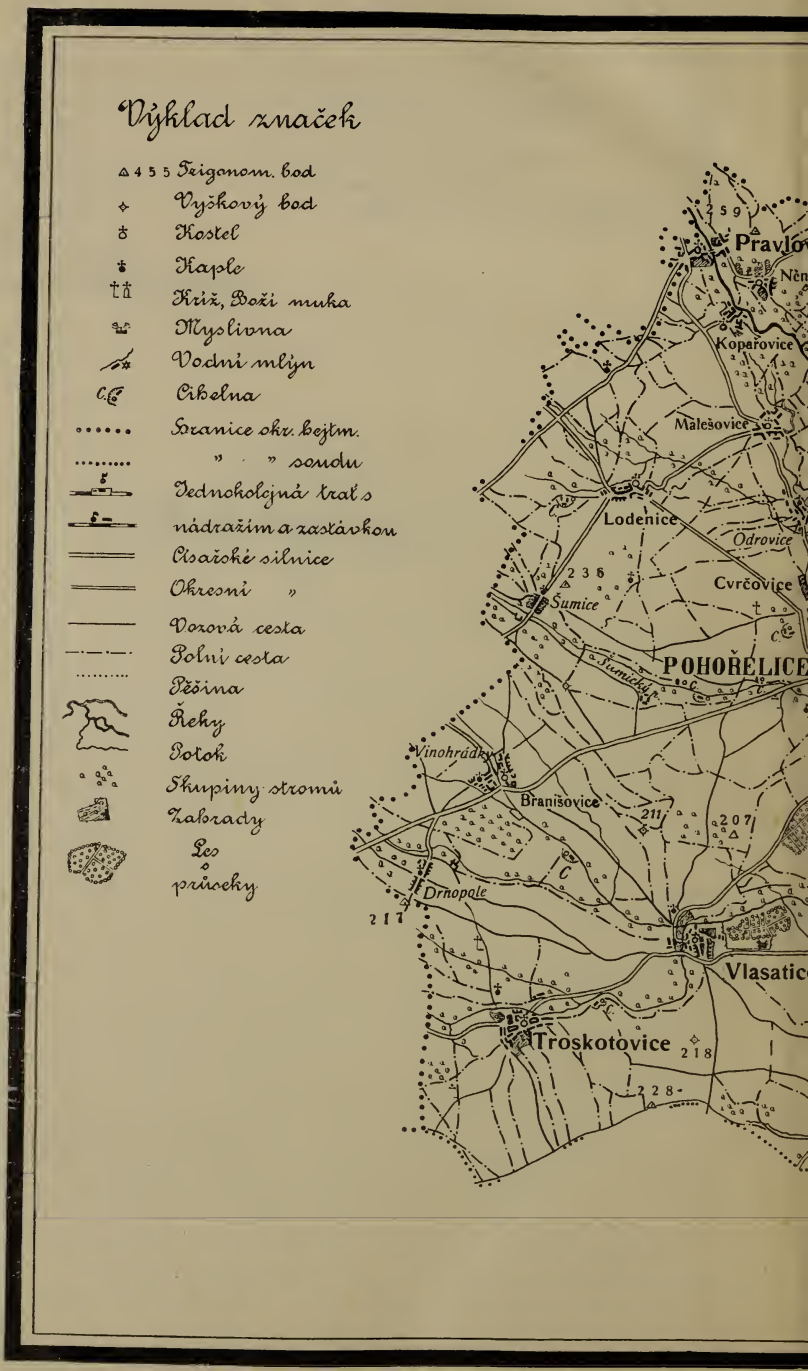

Příloha k Vlastivědě Moravské.

SOUDNÍ OKRES
POHOŘELSKÝ

Nákladem Musejního spolku v Brně.

0121128